

PA 72

ARHIVELE STATULUI
BIBLIOT.
ORAIOVA

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ – CRONOLOGIE – DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ – GENEALOGIE – INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ – PALEOGRAFIE – SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

VII, 2.

BUCUREȘTI 1947

1/948.

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituții și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I.

Abonamentul este de 500 lei pentru două fascicule, care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 300 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

CUPRINSUL

	Pag.
I. Articole	217—342
A. SACERDOTEANU, <i>Inventare arhivistice</i>	217—238
ION I. ȘUQU, <i>Selecionarea arhivelor judecătorești. Pregătirea și datoria arhivistului</i>	239—263
ION-RADU MIRCEA, <i>Observații cu privire la „Catalogul documentelor Țării Românești. 1369—1600”</i>	264—277
GH. DUZINCHEVICI, <i>Contribuții documentare la istoria Blajului</i>	278—294
CONST. A. STOILDE, <i>Nouă documente brașovene</i>	295—320
VIRGINIA SACERDOTEANU, <i>Un document dela regele Ungariei Mateiaș Corvin</i>	321—329
THEODOR BALAN, <i>Șase documente polone din sec. al XVII-lea referitoare la Moldova</i>	330—342
II. Miscellanea	343—399
A. SACERDOTEANU, <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1946 făcută către Consiliul de Perfecționare</i>	343—368
A. SACERDOTEANU, <i>Ghidul Arhivelor Statului din București</i>	368—375
CONSTANTIN TURCU, <i>În legătură cu „Condicile Asachi”</i>	375—377
GH. DUZINCHEVICI, <i>Nouă documente dela Mihai Viteazul</i>	378—381
H. CHIRCĂ, <i>Un document din 1625 al mitropolitului Țării Românești-Luca</i>	382—385
IOȘIF NAGHIU, <i>Preocupări de istorie bănăseană (o scrisoare a lui Șt. Moldovan)</i>	385—386
IOȘIF E. NAGHIU, <i>Rescriptul imperial din 19 Nov. 1836 despre liceul din Beius</i>	387—389
IOȘIF NAGHIU, <i>Un document vama din sec. XVIII</i>	390—393
A. SACERDOTEANU, <i>Arhiva generală la mitropolie</i>	393—394
A. SACERDOTEANU, <i>Două rapise moldovenești</i>	395—396

REVISTA ARHIVELOR

VII

1946 — 1947

REVISTA ARHIVELOR

ARHIVISTICĂ – CRONOLOGIE – DIPLOMATICĂ
HERALDICĂ – GENEALOGIE – INSTITUȚIUNI
MINIATURISTICĂ – PALEOGRAFIE – SIGILOGRAFIE

PUBLICATĂ PRIN ÎNGRIJIREA

PROF. AURELIAN SACERDOȚEANU
DIRECTORUL GENERAL AL ARHIVELOR STATULUI

VII

1946 – 1947

BUCUREȘTI

Revista Arhivelor apare în conformitate cu art. 14 din *Legea de organizare a Arhivelor Statului* din 1925 : „Să se redacteze o revistă oficială a Arhivelor Statului, care va trata toate problemele în legătură cu organizarea și funcționarea acestei instituții și va cuprinde studii și cercetări din domeniul disciplinelor științifice ce au ca obiect de studiu documentele, pecețile și orice alt material de Arhivă”.

A fost înscrisă în registrul de periodice al Tribunalului Ilfov sub Nr. 471/1938.

Redacția și administrația sunt la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului, str. Arhivelor Nr. 4, București, I.

Abonamentul este de 500 lei pentru două fascicule care alcătuiesc un volum. Prețul unei fascicule 300 lei.

Direcțiunea nu răspunde de părerile exprimate de către autorii studiilor publicate în revistă.

TABLA DE MATERII

	Pag.
Tabla de materii	V—VII
I. Articole	1—111; 217—342
BALAN (TEODOR), <i>Redobândirea unei autonomii</i>	57—73
BALAN (TEODOR), <i>Şase documente polone din sec. al XVII-lea referitoare la Moldova</i>	330—342
DUZINCHEVICI (GH), <i>Contribuţii documentare la istoria Blajului</i>	278—294
MĂROUS (ION), <i>Ceva despre distrugerile de documente. Aspecte şi sugestii</i>	74—84
METES (ŞTEFAN), <i>Cercetări şi sentinţe judecătoreşti privitoare la Românii din fîntul Cetăţii de Piatră (Chioara) în sec. al XVII-lea (1661)</i>	10—56
MIRCEA (ION-RADU), <i>Observaţii cu privire la „Catalogul documentelor Ţării Româneşti 1369—1600”</i>	264—277
SACERDOTEANU (A.), <i>Transcrierea documentelor româneşti</i>	1—9
SACERDOTEANU (A.), <i>Inventare arhivistice</i>	217—238
SACERDOTEANU (VIRGINIA), <i>Un document dela regele Ungariei Mateiaş Corvin</i>	321—329
STOIDE (CONSTANTIN A.), <i>Noi documente braşovene</i>	85—111; 295—320
ŞUCU (ION I.), <i>Selecţionarea arhivelor judecătoreşti. Pregătirea şi datoria arhivistului</i>	239—263
I. Miscellanea	112—31; 343—399
BALAN (TEODOR), † <i>Simeon Reli</i>	181—183
CHIROĂ (HARALAMBIE), <i>Un document din 1625 al mitropolitului Ţării Româneşti Luca</i>	382—385
CONSTANTINESCU (PR. IOAN S.), <i>Câteva acte din Costeşti-Vâlcea</i>	167—177
DUZINCHEVICI (G.), <i>Noi documente dela Mihai Viteazul</i>	378—381
GANE (EM.), <i>Arhiva şi războiul</i>	143—147
GANE (EM.), <i>Testatori filantropi ai oraşului Buzău</i>	165—167
MUREŞAN-TRITEANU (ELENA), <i>Din legăturile familiei nobile transilvane Petru Budai cu Ţara Românească</i>	158—162
NAGHIU (IOSIF E.), <i>Preocupări de istorie bănăţeană. (O scrisoare a lui Şt. Moldovan)</i>	385—386
NAGHIU (IOSIF E.), <i>Rescriptul imperial din 19 Nov, 1836 despre liceul din Beiuş</i>	387—389
NAGHIU (IOSIF E.), <i>Un document vamal din sec. XVIII</i>	390—393
SACERDOTEANU (A.), <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1945 făcută către Consiliul de Perfecţionare</i>	112—143
SACERDOTEANU (A.), <i>Dependenţa arhivelor</i>	162—164
SACERDOTEANU (A.), <i>Nae Ionescu</i>	177
SACERDOTEANU (A.), <i>Ştefan Gr. Berechet</i>	178
SACERDOTEANU (A.), <i>Alexie Procopovici</i>	178—179
SACERDOTEANU (A.), <i>Pompiliu Constantinescu</i>	179
SACERDOTEANU (A.), <i>Pr. Haralambie Roventza</i>	179—180
SACERDOTEANU (A.), <i>Dr. Nicolae Lupu</i>	180—181
SACERDOTEANU (A.), <i>Dare de seamă despre Arhivele Statului pe 1946 făcută către Consiliul de Perfecţionare</i>	343—368
SACERDOTEANU (A.), <i>Ghidul Arhivelor Statului din Bucureşti</i>	368—375
SACERDOTEANU (A.), <i>Arhiva generală la mitropolie</i>	393—394

	Pag.
SACERDOTEANU (A.), <i>Două zapise moldovenești</i>	395—396
SACERDOTEANU (A.), <i>Carol Tomek</i>	396
SACERDOTEANU (A.), <i>Iuliu Moisi</i>	396—397
SACERDOTEANU (A.), <i>Dr. Vintilă Ciocălieu</i>	397
SACERDOTEANU (A.), <i>Scarlat Strușeanu</i>	397
SACERDOTEANU (A.), <i>C. Racoviță</i>	397—398
SACERDOTEANU (A.), <i>Iuliu Tuducescu</i>	398
SACERDOTEANU (A.), <i>D. N. Burileanu</i>	398—399
SACERDOTEANU (A.), <i>Em. Gr. Racoviță</i>	399
SURDU (BUJOR), <i>Două curți nobilitare din Transilvania în sec. al XVIII-lea: Roșia (comit. Alba) și Tiurea (comit. Cluj)</i>	148—159
TURCU (CONSTANTIN), <i>În legătură cu „Condicile Asachi”</i>	375—377

III. Bibliografie	184—215;	400—409
-----------------------------	----------	---------

I, Dări de seamă

The National Archives, <i>Your government's Records</i> (A.S.)	184—185
The National Archives, <i>Twelfth annual report for the year 1946</i> (A.S.)	400
BĂNESCU (N.), <i>Vechi legături ale țărilor noastre cu Genovezii</i> (A.S.)	185—186
BĂNESCU (N.), <i>Le déclin de Famagoustie</i> (A.S.)	186
BOITOS (OLIMPIU), <i>Lupta lui G. Barișiu în 1847 pentru introducerea căilor ferate în Transilvania</i> (A.S.)	187
CAPIDAN (TH.), <i>Numele geografice din România</i> (A.S.)	400—401
Comitetul pentru Arhiepiscopia Craiovei, <i>Memoriu</i> (A.S.)	187
CORIVAN (N.), <i>Tudor Vladimirescu și istoricii români</i> (A.S.)	187
CORFUS (ILIE), <i>Însemnările Androneștilor</i> (A.S.)	401—402
DAN (MIHAIL) P., <i>Cehi, Slovaci și Români</i> (A.S.)	187—189
DUOI (IOVAN), <i>Comoara împăratului Radovan</i> (A.S.)	189
G. PLEHANOV, <i>Concepția materialistă a istoriei</i> (A.S.)	402
GRIGORAS (N.), <i>Când a intrat Ștefan cel Mare în Moldova</i> (A.S.)	189—190
GRIGORAS (N.), <i>Un răspuns</i> (A.S.)	402
GROFSOREAN (DR. C.), <i>Banatul de altă dată și de todeauna</i> (A.S.)	190
HOJER (TORVALD T-SON), <i>England, Ryssland och den Centralasiatiska frägan</i> (A.S.)	190
<i>Îndrumător în Arhivele Statului Iași, I</i> (A.S.)	402—403
Institutul de cercetări geografice al României, <i>Cursuri 1945—1946</i> (A. S.)	403
IORGA (N.), <i>Acte românești și câteva grecești din Brașov</i> (A. S.)	190—192
LATOUCHE (R.), <i>La crise des archives départementales</i> (A. S.)	404
MANOAS (MIRCEA), <i>Opinii estetice și literare</i> (A. S.)	192—193
NONEA (PR. CONSTANTIN) — PR. ȘTEFAN GHEORGHIU, <i>Omagiu Prea sfințitului arhierou vicar Justinian Vasluianu</i> (A. S.)	404
PIPPIDI (D. M.), <i>Formarea ideilor literare în antichitate</i> (A. S.)	404—405
<i>Istoria războiului civil din U. R. S. S. vol. II</i> (A. S.)	405
<i>Prinos închinat Înaltei Prea Sfințitului Nicodim</i> (A. S.)	193—196
PRODAN (D.), <i>Teoria imigrației Românilor din Principatele Române</i> (A.S.)	196—197
RAMNEANTU (PETRU), <i>Problema tradiției Românilor din Transilvania</i> (A. S.)	197—198
ROSETTI (AL.), <i>Istoria limbii române</i> (A. S.)	198
SANDRU (D.), <i>Mocani în Dobrogea</i> (A. S.)	198
STROMINGER (DR. L.), <i>Colibaciloza</i> (A. S.)	199
<i>Sessidi per la consultazione dell' Archivio Vaticano. Vol. III: ANGELO MERGATI, Il „Bullarium generale” dell' Archivio segreto vaticano</i> (A. S.)	405—406
TURCU (C.), <i>Profesorul Mihai Costăchescu</i> (A. S.)	199
TURCU (CONSTANTIN), <i>Daniel Sihuștru</i> (A. S.)	406
UDISTEANU (PROTOS. DIONISIE I.), <i>Îndrăvea bisericii ortodoxe-române</i> (A. S.)	406
ZETTERSTEIN (K. V.), <i>Türkische, tatarische und persische Urkunden</i> (A.S.)	179—201

2. Cuprinsul revistelor

Pag.

Analele Academiei Române, <i>Desbaterile</i> , t. LXIV (1943—1945). (A. S.) . . .	201—202
Anuarul Institutului de Istorie Națională. IX—X (1943—1945), Cluj (A. S.).	202—203
Balkanica, IV (1941), (A. S.)	203—204
Levéltári Közlemények, XX—XXIV (1942—1946), (A. S.)	204—205; 406—407
Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung. XV. Ergän- zungsband (A. S.)	407—409
Revista Istorică, XIX—XXXII (1943—1946). (A. S.)	205—208
Revista Istorică Română, XIII—XV (1943—1945). (A. S.)	208—214
Studii și cercetări istorice, XIX (1946). (A. S.)	214—215

IV. Informații (A. S.)	216; 409—410
----------------------------------	--------------

V. Indice de documente (A. S.)	411—420
--	---------

VI. Figuri în text:

1. Model de copie legalizată la Arhivele Statului	6
2. Organizarea Arhivelor Statului	119
3. Structura interioară a Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului	120
4. Structura interioară a unei Direcțiuni regionale	121

VII. Planșe afară din text:

I. Zapisul Postelnicului Mitrea din 1 Sept. 1626	8—9
--	-----

INVENTARE ARHIVISTICE

Am avut prilejul să desbatem, sau să punem în desbatere, câteva chestiuni arhivistice pe care le-am crezut de oarecare importanță pentru noi ¹⁾. De data aceasta aduc în discuție încă o chestiune comună, elementară, dar care încă nu și-a precizat limpede conturul în mintea specialiștilor. E vorba de *inventarele arhivistice*; ce sunt și care trebuie să fie cuprinsul lor.

Arhiviștii au simțit nevoia să compileze inventare încă de timpuriu atât cu scopul de a păstra într-o ordine mai bună și mai sigură materialul arhivistic, cât și pentru a provoca dorința de cunoaștere a tuturor. Toate inventarele care au ajuns până la noi sunt de o deosebită valoare. Uneori ele au rămas și suplinesc în oarecare măsură lipsa actelor pierdute din felurite motive.

La Padova se compilează inventare încă din 1275. Tot în secolul XIII și la Veneția. La 1367 - 1378 se alcătuește indicele arhivei Gonzaga. Între 1370 - 1383 Gérard de Montaigu alcătuește cel mai interesant indice alfabetic al vestitului *Trésor des chartes* francez. Din același timp sunt și cunoscutele *abbeccedari* din Bologna alcătuite de

1. V. studiile mele: 1) *Ceva despre transcrierea documentelor românești*, în *Revista Arhivelor*, III, 2 (1939), p. 283-312; 2) *Tezaurile noastre arhivistice*, extras din *Conferința*, IV, No. 9 (1940); 3) *Arhivele de Stat din Peninsula Balcanică*, în *Balkanica*, IV (1941), p. 437-450; 4) *Formularul în diplomatica română*, în *Rev. Arh.*, V, 1 (1942), p. 246-248; 5) *Vechile noastre arhive*, în *Hrisovul*, III (1943), p. 129-132; 6) *Arhivele Statului*, în *Buletinul Centrului Român de documentație*, V (1944), p. 6-7; 7) *Introducere în arhivistică*, în *Hrisovul*, IV (1944), p. 60-80; 8) „Regesti” și „rezumați”, *ibid.*, p. 100-111; 9) *Pregătirea arhiviștilor*, *ibid.*, V (1945), p. 5-41; 10) *Organizarea arhivelor armatei*, *ibid.*, p. 75-89; 11) *Arhive economice și sociale*, *ibid.*, p. 124-132; 12) *Arhivele României, în Indrumări în cercetările istorice* (București, 1945), p. 315-336; 13) *Condicarii noștri*, în *Hrisovul*, VI (1946), p. 149-152; 14) *Transcrierea documentelor românești*, în *Rev. Arhiv.*, VII, 1 (1946), p. 1-9; 15) *Dependența arhivelor*, *ibid.*, p. 162-164; 16) *Arhivistica*, în *Hrisovul*, VII (1947), p. 5-47.

Giacomo Bianchetti, directorul Camerei actelor Comunii. Noi înșine am luat cunoștință de actele care arată cele mai vechi legături româno-polone prin inventarele poloneze dela începutul sec. XVII.

Totdeauna a fost o strânsă legătură între registratură și arhivă. Lucrările arhivistice ca și istoricul arhivei însăși pleacă dela registratură. Din acest motiv vom da câteva lămuriri preliminare asupra acestei instituții administrative.

La instituția genetică de arhivă trebuie să ia naștere cele dintâi lucrări arhivistice, adică lucrări cu ajutorul cărora arhivarul să poată cunoaște exact situația întregii arhive și să răspundă imediat la orice chestiune care i se pune. Ca să răspundă acestor cerințe elementare el trebuie să lucreze metodic și să-și alcătuiască singur cele mai potrivite instrumente de lucru.

Ordinea într-o arhivă trebuie să pornească dela început și ea stă în *clasarea* hârtiilor și în *evidența* chestiunilor. Prima chestiune trebuie să fie înlesnită de un îndrumător general de repartizare numit *tabla titlurilor*, *indicator* sau *titular*. Acest indicator este stabil și invariabil, determinat de șefii administrației care cunosc în amănunt particularitățile serviciului și pot prevedea consecințele lui mai departe. El poate fi împărțit în *clase* și *subclase* după nevoia administrației. De el se va servi registratorul, respectiv arhivarul, spre a repartiza sau clasa hârtiile, operație care cere perspicacitate.

Indicatorul este adevăratul ghid al registraturii și al arhivei, cuprinde toate serviciile administrației și precizează locul fiecărei chestiuni, pentru a ști unde să fie căutată. El determină întreaga osatură a arhivei în devenire.

Cea dintâi grijă pe care trebuie să o aibă arhivarul sau registratorul unei administrații este să țină evidența tuturor hârtiilor respective intrate și ieșite. Aceasta se face cu ajutorul unui *registru de intrare și ieșire*, în ale cărui pagini sunt indicate pe coloane toate elementele principale de reținut : numărul de ordine, data înregistrării, descrierea actului și eventual a anexelor sale, rezoluția căpătată, repartizarea și, de e posibil, conexarea lui cu un altul precedent sau succedent.

Registrul de intrare și ieșire poate fi întocmit în mai multe feluri : după *dată (analitic)*, când orice act capătă un număr nou ; după *materie, chestiune sau proveniență (sintetic)*, când se dă un singur număr tuturor actelor care se referă la o chestiune sau provin din același loc.

În cazul acesta se poate da și un subnumăr spre a preciza actele mai importante.

Același registru poate face și funcție generală. În cazul acesta se vor înmulți coloanele și se vor mări căsuțele, ca să aibă loc cât mai multe referințe, spre a nu se face uz prea mare de trimiteri dela o căsuță la alta. Deasemenea e preferabil să nu se întrebuițeze prea multe registre subsidiare, căci ținerea lor la curent este foarte anevoioasă și cere un personal mai numeros.

Registrul de intrare și ieșire dă ordinea cronologică a hârtiilor cu care s'a încărcat sau s'a descărcat registratura. Pentru a găsi un act oarecare cercetătorul va fi silit să-l parcurgă dela un cap la altul.

Registratorul poate înlesni cercetarea registrului prin alcătuirea unui *indice alfabetic al registrului*. Acesta e un repertoriu în care se trece numele persoanei sau chestiunea sub litera respectivă, împreună cu numărul din registru și repartizarea făcută. Operația repertorizării făcându-se rând pe rând, se are în vedere numai inițiala numelui repertorizat și nu ordinea strict alfabetică a numelor în cuprinsul aceleiași litere.

Rubricarea numelor de persoane este în general ușoară; din potrivă, pentru chestiuni se cere compilerului o perspicacitate deosebită pentru a prevedea toate numele diverse sub care s'ar putea căuta un act în viitor și care, oricât de variate ar fi, să fie înscrise toate în repertoriu.

Indicele alfabetic poate fi făcut și *pe fișe*, unde ordinea strict alfabetică poate fi păstrată. Această lucrare prețioasă cere însă spațiu și material deosebit, pe care puține administrații și-l pot permite. Sistemul e adoptat mai ales de către instituțiile bancare și comerciale. Va fi cu atât mai bine dacă se va putea extinde la toate.

În sfârșit, îndată ce arhiva începe să se constituie în dosare sau fascicule, este bine să se alcătuiască și *indexul* sau *repertoriul* acestora. Având ca bază indicatorul arhivei și ținând seama de rezumatul obiectului fiecărei fascicule, se alcătuește o listă a lor în ordinea în care sosesc. Nu se exclude nimic, afară de hârtiile deținute provizoriu sau care ar fi imediat înlăturate ca inutile. Acest index sau listă formează un element esențial de ordonare a arhivei și de răspundere pentru arhivar.

Acestea sunt operațiuni pe care trebuie să le facă registratorul sau arhivarul instituției pe măsură ce se dezvoltă activitatea ei. Când arhiva crește prea mult și nu mai poate fi ținută de registratură, fie din lipsă de local, fie că nu mai este cerută decât arareori, urmează

să fie trimisă la arhiva generală sau de depozit, unde serviciul este mai ușor, mai expeditiv și mai economic, cerând un personal mai redus. Această operație se face cu ajutorul *listelor de vărsare*, care pot fi alcătuite atunci, dar e de preferat să se facă după indexul, repertoriul sau lista fasciculelor alcătuită anterior. Aceasta dă atât siguranța că nu s'a înstrăinat nimic din arhivă, cât și posibilitatea de a păstra grupul arhivistic în ordinea prevăzută de indicatorul instituției.

Cu aceleași liste de vărsare arhiva generală sau de depozit a administrației, la timpul legal, va vărsa arhiva la Arhiva Statului sau la locul indicat legal pentru a păstra nedefinit toate actele Statului. Aici trec pe seama arhiviștilor, care le vor supune unor noi lucrări de selecționare, clasare și arhivare, spre a le putea asigura conservarea perpetuă și consultarea cea mai lesnicioasă. Intre lucrările pe care trebuie să le execute arhivistul sunt și acelea privitoare la *inventariere*, care privesc răspunderea lui pentru integritatea materialului și față de cercetătorul din afară. Dacă inventarele sunt bine compilate și pot fi tipărite, cad sub controlul permanent al interesaiilor și pot aduce arhivei titlul de institut de cultură. Dacă din potrivă, nu se fac astfel de lucrări, sau se alcătuiesc în grabă și dezordonat, atunci arhiva rămâne un simplu depozit de hârtie pe care îl poate păzi, nu un arhivist, ci orice nepregătit iresponsabil. Ii rămâne cercetătorului sarcina și întregul merit de a afla ceea ce îl interesează. De aceea pretutindeni arhiviștii au fost mândri de rostul lor și au lucrat cu stăruință să-l evidențieze.

În instrucțiuni, regulamente, legi și manuale arhivistice se dau mai totdeauna prescripțiuni asupra inventarelor arhivistice. De cele mai multe ori ele sunt numai enunțative sau se referă la cazuri speciale. Problema în ansamblul ei nu se află tratată în niciun studiu special. Cred însă că se pot extrage date prețioase din paginile lui Bittner, închinat lucrărilor de ordonare și inventariere ¹⁾. Sfaturile practice ale lui Fournier se referă mai mult la lucrările pentru executarea inventarelor ²⁾. Inseși manualele de arhivistică nu insistă asupra acestei chestiuni. Astfel Holtzinger arată numai cum se alcătuiește

1. Ludwig Bittner, *Das Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchiv in der Nachkriegszeit*, în *Archivalische Zeitschrift*, 35 (1925), în special p. 183-195.

2. Fournier, *Conseils pratiques pour le classement et l'inventaire des archives*, Paris 1924.

un repertoriu de registratură, registrele alfabetice, regestarea actelor și alcătuirea repertoriilor de regeste, care sunt de trei feluri : *sumare*, cu data, locul și cuvântul caracteristic din cuprinsul actului (*Schlagwort*) ; *principale*, cu elementele de mai sus însă cu un scurt rezumat al textului ; *speciale* sau *inventare critice* cu descrierea critică completă. Fiecare formă va fi prevăzută cu diverse indice.¹⁾ Löher deși întră mai în amănunte arhivistice, totuși nu vorbește decât de repertorii, regeste, indice și colecții de repertorii ; instrucțiunile sale de amănunt sunt însă depășite²⁾. Din potrivă, arhiviștii olandezi stăruie foarte mult asupra descrierii din inventar, a listelor de regeste și indice cu care să fie prevăzută fiecare lucrare arhivistică³⁾. Toate aceste amănunte merită atenție deosebită din partea oricărui arhivist conștiincios. Acum însă ne vedem în situația de a nu avea o expunere specială asupra tuturor genurilor de inventare. Trebuie, de aceea, să culegem de pretutindenea aceea ce ne interesează.

Lipsa unor îndrumări precise este explicabilă : fiecare arhivist a avut de susținut rezervele sale. Este bine de ținut seama de toate câte s'au făcut în această privință de multă vreme. Cred că *uniformizarea* lucrării face parte din cele esențiale. În această privință ne mărginim la observațiile lui Champollion-Figeac din 1860 :

„Am rezervat pentru altă vreme o chestiune care trebuie studiată în toate fazele sale cele mai complicate, aceea a publicării inventarelor sumare care se redactează în momentul acesta. S'ar putea, ni se pare, a face să profite publicul util și foarte repede, dacă ministrul decidea că aceste inventare vor fi publicate pe *serii*, după diviziunile cadrului de clasare din 1841, și reunind într'un singur volum inventarele tuturor departamentelor relative la aceleași așezăminte suprimate în 1789. Această Culegere ar fi oferit erudiților, răbdătorilor istorici ai vechei noastre legislații, analelor generale și locale, soluția multor dificultăți, multe noțiuni dorite și încă mai multe demne de amintit și de pus în lumină. Nimeni nu contestă utilitatea acestei publicații și va onora numele ministrului care își va lega numele de ea ; grijile execuției ei nu sunt serioase, cu atât mai mult cu cât nu poate fi supărătoare o cheltuială publică anuală de șase sau opt mii de franci. O condiție ni se pare indispensabilă pentru ansamblul acestei opere,

1. Georg Holtzinger, *Kate hismus der Registratur- u. Archivkunde*, Leipzig 1883, p. 30-32, 64-74 și 151-154.

2. Franz v. Löher, *Archivlehre*, Paderborn 1890, p. 275-279, 362-370 și 389-409.

3. S. Muller, J.-A. Feith și R. Fruin, *Anleitung zum Ordnen und Beschreiben von Archiven*, prelucrat de Hans Kaiser, Leipzig-Groningen 1905, p. 74-116.

adecă ea trebuie să fie făcută la Paris, sub o direcțiune unică și să nu fie încredințată fantesiei, oricât de reglementată ar putea ea să fie, unei publicații străine și izolate.

„Dacă catalogul cărților Bibliotecii imperiale oferă erudiției atât de vaste resurse, cât ne putem aștepta dela publicarea unui *Inventar al Arhivelor Departamentale*, aproape în întregime necunoscute tuturor.

„Spiritul veacului este serios, grăbit pentru cercetări solide asupra timpurilor trecute ; dorința de nou îl duce chiar să răscolească vechile documente : noțiunile neexplorate abundă încă, nu lipsesc decât ghidurile pentru a le cerceta cu folos ¹⁾“.

Dacă avem în vedere această situație este explicabil de ce nu există, în literatura generală, o terminologie bine precizată și de ce nu dau toți arhiviștii același conținut lucrărilor care poartă același titlu și de ce sub titluri deosebite constatăm același conținut. Spre a evidenția cele de mai sus este practic să spicuiem câteva lucrări din literatura arhivistică.

Unii arhiviști au arătat *tehnica regestului și a rezumatului* care stă la baza fiecărei lucrări de arhivotehnie ²⁾. Alții au studiat, regestat și inventariat anumite fonduri caracterizate prin forma de conservare, cum ar fi *cutiile* în care se păstrau actele medievale franceze ³⁾. Pretutindeni însă se publică *inventare* nenumărate ⁴⁾, cum sunt cele franceze, spaniole, italiene, engleze, etc., încât uneori se simte nevoia să fie repuse în circulație prin bibliografii speciale ⁵⁾. Însă ceea ce interesează mai mult pe arhiviști nu este tendința de a da materialul însuși, fapt care evident că devine limitat, ci dorința de a orienta cât mai mult pe oricare cercetător în arhiva însăși, cu convingerea că poate găsi acolo ceea ce poate interesa pe fiecare în parte. Acest principiu călăuzitor a dat naștere la alcătuirea de *ghiduri generale* ⁶⁾ care să indice ar-

1. Aimé Champollion-Figeac, *Manuel de l'archiviste*, Paris 1860, p. L-LI.

2. V. A. Sacerdoțeanu, „*Regest*” și „*rezumat*” l. c., sau H. Steinacker, *Fragen der Regestentechnik*, în *Mitteilungen d. Inst. f. Geschichtsf.*, 34 (1913), p. 108.

3. De ex. Al. Teulet, *Layetteles ou Trésor des chartes*, 2 vol. Paris, 1863-1866.

4. V. polemica lui Henri Bordier, *Les inventaires des Archives de l'Empire. Réponse à M. le Marquis de Laborde, directeur général contenant un errata pour ses préfaces et ses inventaires*, Paris 1867.

5. De pildă : *Etat des Inventaires des Archives nationales au 1-er janvier 1935*. Paris 1935, XII-130 p., publicat de Direcția Arhivelor Naționale franceze.

6. *Die Archive* (Minerva-Handbücher), de Wentzcke și Lüdtkke, Berlin 1932. *Guide international des Archives*, I. Europe, Paris-Roma 1935, publicat de Institut international de coopération intellectuelle. Hans Nabholz și Paul Kläui, *Internationaler Archivführer*, Zürich-Leipzig 1936.

hivele înseși, apoi *ghiduri speciale* pentru anumite arhive ¹⁾ sau *ghiduri specifice* pentru unele fonduri ²⁾. E sigur că toate aceste lucrări sunt necesare : urgența lucrului impune însă o ordine a lor. Sub acest aspect ghidul trebuie să aibă întâietate.

Dacă facem o privire repede asupra activității confrăților noștri de pretutindenea ne putem da seama foarte bine de cuprinsul și valoarea operii lor. Nefiindu-ne posibilă o cunoaștere totală este suficient să ne limităm la câteva exemple caracteristice.

N'am putut vedea ghidul general al arhivelor germane alcătuit de Loewe ³⁾, dar nu se poate ceva mai clar, mai precis și mai bogat în date decât cel ieșit din colaborarea lui Wentzcke și Lüdtke ⁴⁾. Aci sunt indicate toate arhivele, în ordine alfabetică pe țări, dând la fiecare, pe lângă adresa exactă, câteva note privind *generalitățile*, adică deținătorul sau autoritatea de care depind, *organizarea interioară* după marile fonduri, *condițiile de folosire*, *istoricul* fiecăreia și, dacă este cazul, ce literatură respectivă se poate consulta.

Cel mai nou inventar general pe care îl cunoaștem este al Arhivelor Statului din Viena, apărut sub îngrijirea fostului lor director Ludovic Bittner, formând a V-a grupă din Inventarele Arhivelor Statului austriac ⁵⁾. Cele dintâi trei volume cuprind istoricul arhivei și practice de cancelarie. Următoarele patru privesc formarea arhivei și fon-

1. Cf. H. Galbraith, *An introduction to the use of the public records*, Oxford 1934 112 p., foarte bun ghid în arhivele engleze ; *Guide to the Material in the National Archives*, Washington 1940, 303 p. pentru arhivele din U. S. A., făcut pe baza inventarelor ; acum lucrarea e în curs de completare. Intre timp se publică trimestrial *National Archives accessions*, indicând depunerile, instituțiile care depun și fondul depus, într'un rezumat sintetic cu datele extreme ale actelor. Cu punctul de plecare în reconstrucția istorică se dă model Joseph Siemienski, *Guide des Archives de Pologne*, I. *Archives de la Pologne Ancienne*, Varșovia 1933, 120 p.

2. Cf. Jeanne Bignami-Odier, *Guide du département des manuscrits de la bibliothèque du Vatican*, în *Mélanges d'archéologie et d'histoire publiés par l'Ecole française de Rome*, t. LI (1934), Paris.

3. V. Loewe, *Das deutsche Archivwesen*, Breslau 1921.

4. Paul Wentzcke și Gerhard Lüdtke, *Die Archive*, vol. I, Berlin-Leipzig 1932 (*Minerva-Handbücher*, Complement la „Minerva” anuarul lumii savante, secția 2).

5. *Inventare Oesterreichischer staatlicher Archive*, V : *Inventare des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs* : vol. I. Lothar Gross, *Die Geschichte der deutschen Reichshofkanzlei von 1559 bis 1806*, Viena 1933 ; vol. II. Josef Karl Mayr, *Geschichte der oesterreichischen Staatskanzlei im Zeitalter des Fürsten Metternich*, Viena 1935 ; vol. III. Id., *Metternichs geheimer Brietdienst. Postlagen und Postkurse*, Viena 1935 ; vol. IV-VIII, *Gesamtinventar des Wiener Haus-, Hof- und Staatsarchivs*, lucrate de funcționarii arhivei sub îngrijirea lui L. Bittner, Viena 1936-1940.

durile sale arhivalice, iar ultimul indice de lucruri și nume. Metoda adoptată este aceasta : o introducere amănunțită asupra evoluției fondurilor și clasării lor, lista biografică a arhiviștilor, analiza deosebitelor dispoziții arhivistice în decursul vremii și istoria cu inventarul fiecărui grup arhivistic în parte, orânduit pe categorii de acte, iar în cuprinsul fiecăreia alfabetic. Intre acestea numim câteva : Arhiva imperiului (*Reichsarchive*), Cancelaria de Stat sau Ministerul de Externe (*Staatskanzlei=Ministerium des Äusseren*), Colecții sau grupe mici de arhive, Acte privitoare la diferite țări (*Österreichische-, Ungarische-Akten*, etc.), Biblioteca, Registratura, Arhiva familiei Habsburg-Lotaringia, Arhiva Curții, secțiile Documente, Manuscrise, Mănăstirești, etc. La fiecare în parte se dă o scurtă informație asupra formării actelor, alcătuirea fondului și ajungerea lui în arhivă ; pe urmă se arată cuprinsul lor general cu indicarea datelor respective și natura cuprinsului.

La întreaga lucrare, care este dată drept model al genului, au lucrat efectiv toți arhiviștii austriaci, din care mulți au renume mondial. Munca a fost lungă și anevoioasă. A pornit în 1913, în urma unei propuneri a lui Bittner făcută fostului director Karolyi, a sistat puțin din cauza reordonării arhivei după primul războiu mondial, s'a conformat dispozițiilor oficiale din 9 Aug. 1920, și a urmat apoi criteriile fixate de Bittner însuși în 1925, pentru ca astfel lucrarea întreagă să fie gata în 1940. Astăzi, datorită strădaniei lor, oricine poate să se adreseze cu certitudine arhivei vieneze pentru orice chestiune existentă, asupra căreia se poate orienta perfect.

Franța ocupă un loc important în mișcarea arhivistică : o bibliografie întreagă abia poate cuprinde titlurile lucrărilor speciale efectuate până acum. Este destul să menționăm ghidurile generale indicate sub titlul de *inventar sumar*¹⁾, cele 18 vol. de *inventare și documente*²⁾, peste 500 de *inventare sumare* și peste 238 vol. *repertorii numerice*, formând cele două serii ale arhivelor departamentale³⁾, și *catalogul sumar al muzeului arhivelor*⁴⁾.

1. *Inventaire sommaire et tableau méthodique des fonds conservés aux Archives nationales*, Paris 1871-1875 ; *Elat sommaire par séries des documents conservés aux Archives nationales*, Paris 1891.

2. *Inventaires et documents publiés par la Direction générale des Archives nationales*, Paris 1862-1920 (18 vol.).

3. a) *Inventaires sommaires des archives départementales*, Paris, dela 1862 (500 vol.) ; b) *Répertoire numérique des séries conservées dans les Archives départementales*, Paris 1909 (238 vol.).

4. *Catalogue sommaire du Musée des Archives nationales*, nouvelle édition, Paris 1930.

Activitatea arhivistică din Spania este și mai variată. S'au publicat acolo *repertorii* ¹⁾, *indice* ²⁾, *cataloge* ³⁾ și *ghiduri* ⁴⁾, fiecare titlu având un sens propriu în redacție. Am indicat aici numai câteva exemple. Același lucru putem spune și despre Italia. Menționăm numai un *ghid general* ⁵⁾ și unul *special* ⁶⁾, mulțimea lucrărilor împiedicându-ne de a insista asupra lor.

În Belgia, sub titluri deosebite se ascund aceleași lucrări ⁷⁾. Din Danemarca amintim numai un *ghid de inventare* ⁸⁾. Ghidul arhivelor din Polonia prezintă o noutate: e sistematizat în ordinea ierarhică a autorităților, enumerând: 1. autoritățile și agenții creatori de arhive în general, 2. fondurile de arhive produse de acești agenți, și 3. depozitele de arhive în care se află acum aceste arhive ¹⁾. Nu cunoaștem nicio lucrare arhivistică pentru următoarele țări din Europa: Bulgaria, Turcia, Grecia, Iugoslavia, Albania, Andorra și Lichtenstein. San-Marino din Italia are mai multe, iar România doar cele două

1. Garcia Vinas, *Repertorio cronológico y alfabético del Catálogo de documentos del Archivo general de Indias referentes al Rio de la Plata*, Buenos Aires, 1911.

2. *Indice de los documentos del monasterio de San Salvador de Oña, orden de San Benito, en el Arzobispado de Burgos*; *Indice de los documentos procedentes de los monasterios de Nuestra Señora de la Vid y San Millán de la Cogolla*, Madrid 1861. Consejo de Castilla. *Indice de pleitos sobre mayorazgos, estados y señoríos*, Valladolid 1928.

3. *Catálogo de documentos del Archivo general de Indias referentes a la Republica Argentina, 1514-1810*, Buenos Aires, 3 vol. 1901-1910; Jean Regné, *Catalogue des actes de Jaime I, Pedro III et Alfonso III, rois d'Aragon, concernant les juifs*, 2 vol. Paris 1911-1920; *Catálogo alfabético de los documentos referentes a títulos del Reino y Grandezas de España conservados en la Sección de consejos suprimidos*. Madrid 1919; *Catálogo alfabético de los documentos referentes a hidalguías conservados en la sección de Consejos suprimidos*, Madrid 1920; Alocer, *Catálogo de títulos de Castilla*, Valladolid 1927; Id., *Catálogo de privilegios de Hidalguía*, Valladolid 1927; Ricardo Magdaleno, *Libros de copias de documentos sacadas por orden de Felipe II*, Valladolid 1927.

4. William R. Shepherd, *Guide to the materials for the history of the United States in Spanish Archives, Simancas the Archivo Histórico Nacional and Seville*, Washington 1907.

5. *L'ordinamento delle carte degli archivi di Stato italiani—Manuale storico archivistico*, Roma 1910.

6. Al. Gherardi, *Inventario sommario del R. Archivio di Stato di Firenze*, Florența 1903

7. *Tableau synoptique des Archives du Royaume*, Bruxelles 1866, 40 p.; *Inventaire des Inventaires de la 2-e section*, 342 p.; *Inventaires des Chartes et Cartulaires du Luxembourg*, 5 vol.; *Inventaire de la Chambre des comptes*, 6 vol.

8. *Vejledende Arkivregistraturer* (=ghidul inventarelor) editat de Rigsarkiv (Arhivele Statului), 5 vol.

9. J. Siemienski, o. c.

broșuri de indice ale lui Aricescu ¹⁾, inventarul sumar apărut prin străduința mea ²⁾ și catalogul pe care l-am gândit altfel ³⁾. Ca să corectăm greșelile vechilor noastre clasări de arhive și să accelerăm publicarea de inventare și cataloage, am reluat, pe baze nouă, alcătuirea de indice cronologice ⁴⁾. Un bun manual arhivistic a fost început și de Gh. Ungureanu pentru arhivele Moldovei ⁵⁾. Începutul ne face să credem că suntem pe drumul cel bun.

Un model de repartizare precisă a registrelor de stare civilă se poate vedea în publicațiile direcției arhivelor Bavariei. Gruparea se face pe așezămintele mari eclesiastice; în interiorul lor pe localități (biserici) și la fiecare cu indicarea naturii și perioadei registrelor existente. ⁶⁾ Chestiunea ne interesează și pe noi pentru actele de stare civilă scrise în cirilică.

Variația titlurilor, sensul cuvintelor și cuprinsul lucrărilor este vizibil pentru oricine. Să trecem acum la o precizare a lor cu ajutorul a doi arhiviști, Pecchiai ⁷⁾ și mai ales Casanova ⁸⁾, singurii autori de manuale arhivistice la care am aflat preocupări de terminologia inventarelor.

Înainte de a cerceta terminologia înseși e interesant de știut care este valoarea inventarelor arhivistice în sine. Aplicăm aici termenul de *inventar* oricărei lucrări arhivistice alcătuită cu scopul de a înlesni cercetarea. Lat. *inventarium* (dela *invenio*, „a afla, a descoperi”) a dat fr. *inventaire*, it. *inventario*, span. *inventario*, rom. *inventar*, germ. *inventar*, engl. *inventory*), înseamnă în adevăr „inventar”, prin care se înțelege, în sens larg o listă de obiecte sau acte, iar în sens restrâns o listă ordonată a lucrurilor care compun un patrimoniu în-

1. *Indice de documentele aflate în Arhiva Statului și nepublicate încă*, 2 broșuri, București 1874-1876.

2. *Inventarul Arhivelor Statului*, București 1939.

3. Ion-Radu Mircea, *Catalogul documentelor Țării Românești 1369-1600*, București 1947.

4. A. Sacerdoțeanu, *Actele secției Bunuri Publice — București. Măndăștirile: Cozia, Crasna, Dălhăuți, Dealul, Dedulești, Dintrunlemn, Sfânta Ecaterina-București și Fedeleșciori*, București 1947 (Indice cronologic nr. 11).

5. *Indrumător în Arhivele Statului din Iași*, I, Iași 1947, 96 p.

6. *Pfarrbücherverzeichnisse für das rechtsrheinische Bayern*, München, 1937-1941, patru vol. lucrute de arhiviștii bavarezi.

7. Pio Pecchiai, *Manuale pratico per gli archivisti*, ed. 2, Milano 1928 (Manuali Hoepli).

8. Eugenio Casanova, *Archivistica*, ed. 2, Siena 1928.

tr'un anumit moment. În acest sens larg iată ce spune arhivistul italian Pecchiai despre el :

„Inventarul într'o arhivă (ca în orice colecție) e actul de constatare a existenței și identității sale ; paza și garanția permanentă a conservării sale integrale.

„O arhivă fără inventar e la bunul plac al celor care ar avea-o în pază, care îndată ce o au în stăpânire, fac din ea un monopol propriu, ca unul din acei preoți antici care singuri își atribuiau darul divin de a ceti în cărțile sacre. De aci un pericol evident și continuu pentru arhivă, pentrucă nimeni, afară de cei care o au în feud, nu va ști ce se păstrează acolo, și în felul acesta poate să fie dăunată simțitor și nepedepsit. Acum să vorbim despre încrederea de care trebuie să se bucure arhiviștii : cine nu știe că în neîncredere își află toate legile fundamentul lor ? De altă parte totuși nu în puține cazuri încrederea a fost pierdută—vorbim numai în materie de arhive—și ar fi o adevărată naivitate, o pompoasă neghiobie să chemi o lege atât de puțin consistentă.

„O arhivă, o bibliotecă, un muzeu, o galerie trebuie să aibă un inventar astfel ca orice persoană, cea mai profană, să poată dela prima vedere să cuprindă întregul material, toate rafturile care se îngrijesc aci, în așa fel ca un impiegat nou să poată în puține ceasuri să se pună la curent și să ia posesiune adevărată și reală pentru tot ce i se desighează și încredințează. Din potrivă, în multe locuri s'a văzut și se vede încă, un șef arhivist nou numit lăsat în voia impiegaților săi care, lipsind un inventar oarecare, o cunosc de bună seamă prin îndelungă obișnuință, mai lungă decât a lui, și dela care el trebuie să învețe practica serviciului său ! Sisteme învechite, de neînțeles, în care nu știm ce să desaprobam mai mult, ignoranța crasă sau lipsa evidentă a bunului simț al administratorilor care n'au înțeles încă și nu înțeleg datoria de neînălțurat pe care o au de a garanta în modul cel mai absolut când li s'a încredințat conducerea. Acești domni administratori nu înțeleg, și alții ca ei, că sunt răspunzători de buna funcționare a serviciilor, că purtându-se în felul acesta primesc implicit o complicitate morală cu cei care mâine ar putea să comită indelicateți grave. Dacă de fapt impiegații trădează încrederea administratorilor, aceștia neluându-și garanții serioase, trădează la rândul lor încrederea celor care le-a dat mandatul să administreze : și dacă sunt lotri funcționarii care profită de situația serviciului lor, trebuie considerați ca favorizatori diriguitorii care le-au dat posibilitatea să profite de aceasta ; de aceea, în cazuri similare, celor din urmă

trebuie să li se aplice o pedeapsă mai gravă decât celor dintâi." 1).

Și mai departe adaogă tot el : „Arhiva e totdeauna, mai mult sau mai puțin, un labirint, adesea mai mult decât o bibliotecă : inventarul, indicele, repertoriul, etc. sunt tot atâtea fire ale Ariadnei, fără de care este cel puțin temerar să te aventurezi să cauți o hârtie sau un volum, cu pretenția de a izbuti îndată să afli ceea ce se cere" 2).

Spunând acestea putem trece la amănunte, atâtea câte se pot culege.

Mai întâi lucrarea cea mai generală : ce este *Manualul istoric arhivistice*? După Casanova este „descrierea raționată a diverselor arhive generale spre a da o idee despre întinderea și conținutul lor. În Franța se zice *Etat général*" 3). Mai departe dă și exemple italiene : „se adaogă ghidurile de arhive publicate sub titluri variate, încă dela 1851, pentru Florența (de Bonaini), Veneția (Cecchetti), Lucca (Bongi), Siena (Banchi, Lisini), Torino (Bianchi), Neapole (Trinchera, Capasso, Batti), Cagliari (Lippi), etc., prelucrate pentru arhivele sicieliene de Giuseppe Silvestri și de Giuseppe La Mantia (*dei reali archivi di Sicilia*, Palermo, 1899) și precedate de opera, fundamentală pentru Neapole, a lui Michele Baffi, intitulată *Al repertorio degli antichi atti governativi, introduzione* (Neapole, 2 vol. 1852-1855). Din ordinul Ministerului suszis [de Interne] și al Consiliului pentru arhivele Regatului, noi înșine am compilat manualul istoric arhivistice intitulat *L'ordinamento delle carte degli archivi di Stato italiani* (Roma, tip. Mantellate, 1910, 8° p. XIV-312) ; care ținea să dea și a dat efectiv funcționarilor și studioșilor un ghid în imensul patrimoniu arhivistice al Peninsulei și oarecare idee asupra constituirii și administrației Statelor dela care provine patrimoniul acela. Nu fără lipsuri, nu toate imputabile compilatorului, el a adus până acum servicii însemnate studioșilor și pentru că alții nu pot da mai mult, ar merita să fie corectat, adus la zi și retipărit" 4).

Lista (ital. *catalogo*), zice același Casanova, este enumerarea „ordonată sau neordonată, de nume sau titluri, ale mai multor chestiuni înrudite" 5).

1. P. Pecchiai. *Manuale*, p. 180-181.

2. Id., *Ib.*

3. Casanova, *Archivistica*, p. 252.

4. Id. *ib.*, p. 407.

5. Id., *ib.* p. 252.

Catalogul (ital. *elenco*) „este scrierea în care se înregistrează una după alta mai multe chestiuni, după o ordine determinată, spre a arăta fie cantitatea, fie calitatea”¹⁾. Spre a exemplifica mai bine sensul acestei lucrări dăm și excursul istoric al lui Casanova privitor la lucrările arhivistice dela Veneția : „La 4 Febr. 1720, Anzolo Zon, Cancellier grande, în înțelegere cu Garzoni, propunea celor Zece redactarea unui catalog, inventariu sau repertoriu de toate materiile răspândite în arhivă în scopul de a se putea răspunde dintr’odată la orice cerere. Era un fel de indice pe materii care însă nu desorganiza seriile ci le lăsa intacte. Era deci o perfecționare a ordonării, care arăta în proponenți o perfecțiune de natură arhivistică neîntâlnită până acum decât în unele secțiuni de arhive mai bine ordonate. Decretul din 12 Febr. 1720 aprobă propunerea și încredință executarea secretarului Andrea Carboni, cu clausa totuși, să nu treacă dincolo de 1600, probabil ținând seama de incendiile puțin anterioare acelui milesim, care dăunaseră mai mult seriile precedente. Totuși nu ne e cunoscut cât a înaintat acea lucrare. Oricum, începând cu aceasta și cu data de 1720, s’a încheiat *Secreta vecchia* și a început *Secreta nuova* 2)”. E, deci vorba de un catalog general întocmit ca indice de materii.

Tot din istoricul arhivei venețiene luăm și inițiativa unui catalog raționat : „Consiliul celor Zece alegea, la 7 Sept. 1783, un preșident al arhivelor, care le-a luat în grijă. Recunoscând în același timp, că cea mai mare parte a desordinei provenea din mulțimea hârtiilor îngrămădite, a poruncit să se procedeze la alegerea celor folosite de cele inutile, la eliminarea celor din urmă și la compilarea inventarului celorlalte, numind pentru acest serviciu pe Giuseppe Francesco Olivieri. Acesta depuse trei ani ca să săvârșească lucrarea încredințată și în 1786, prezentă „*Catalogo ragionato di tutti i registri, filze e carte, che si trovano negli archivi secreti del Consiglio di X*”. În același timp, cu decretul din 21 Iulie 1786, același Consiliu aproba îndepărtarea responsivelor uzate încă dela începutul sec. XVIII. Zece ani mai târziu Republica venetă își consumase soarta”³⁾.

Repertoriul pentru Casanova „e culegerea sau gruparea chestiunilor sau subiectelor unui manuscris, sau a unei serii de manuscrise ori cărți, culegere orânduită într’o ordine determinată, alfabetic sau pe materii, pentru a înlesni aflarea uneia sau mai multor ches-

1. Id., *ib.* p. 252.

2. Id., *ib.*, p. 373.

3. Id., *ib.*, p. 375.

tiuni sau subiecte ¹⁾” Definiția lui Pecchiai ni se pare mai clară : „Reptoriul e adnotarea sistematică a unor lucruri deosebite și a unor materii variate, cu oarecare sumară indicație rezumativă. Reptoriul e forma cea mai simplă de inventariere, fiindcă nu face decât să dea o înfățișare sintetică a materiilor cuprinse în volume ²⁾”.

Indicele nu este decât o reptorizare a actelor făcută diferit. Definițiile date sunt ele înseși variate. Pentru Casanova, „*indicele sumar* (*indice sommario*), *inventaire sommaire*, *list*, *Uebersicht*, se numește prospectul numeric al colecțiilor care compun o arhivă ³⁾”. După Pecchiai „*indicele* e o înșirare sistematică de nume sau materii cu trimiterea respectivă. În amândouă cazurile *indicele* se poate face mai întâi în ordine alfabetică și apoi în ordine cronologică. Când materiile sunt rezumate ia numele de *sumar* sau de *indice sumar*. Când se anunță aci orice chestiune numită ia numele de *indice analitic*. Un indice cu nume de persoane se chiamă *antroponomastic*; cu nume de locuri *toponomastic* sau *geografic* ⁴⁾”.

Istoria arhivistice ne arată că și în trecut s’au făcut astfel de lucrări variate, în italienește numindu-se și *abecedare* (*abbeccedari*). Despre acestea Casanova relatează : „Dacă alegem numai *abbeccedari* lui Bianchetti vedem că privesc înscrisurile aparținând diversilor magistrați : astfel *abecedarium registri magni et registri parvi*, *abecedarium testamentorum publicatorum*, *abecedarium terrarum comitatus per quateria*, *abecedarium provisionum factorum tempore Populi Bononiensis anno 1376*. Sunt poate cele dintâi exemple, împreună cu cele ale arhivei Zecca din Neapole, de concentrare a înscrisurilor la un singur așezământ, concentrare care începe crearea a ceea ce noi numim arhiva generală ⁵⁾”. Deasemeni pentru arhivele spaniole : „Putem adăuga că regele Spaniei Carol IV Bourbon, credincios sistemului „centralizator” impus Monarhiei de către tatăl său, adună la Sevilla Arhiva generală a Indiilor și în ordonanța sa din 10 Ianuarie 1790, alăturându-o arhivei din Simancas, hotărî în art. XVI: „de oarece s’au adunat hârtii care sunt în mare parte o grămadă confusă, trebuie totuși să le dăm titluri cu ajutorul cărora să despuim seriile deosebite ale casetelor, unele pe materie, altele pe ani și altele în ordinea alfabetică” sau, cum zice apoi : „por *abecedario*” ⁶⁾.

1. Id., *ib.*, p. 252.

2. Pecchiai, *Manuale*, p. 136.

3. Casanova, *Archivistica*, p. 252.

4. Pecchiai, *o. c.* p. 136.

5. Casanova, *o. c.*, p. 350.

6. Id., *ib.*, p. 397.

Inventarul este în deobște socotit ca lucrarea arhivistică cea mai cunoscută și rămâne numele cel mai obișnuit al unor astfel de preocupări. Cu toate acestea nu este ușor de definit. Casanova dă cele mai dezvoltate explicații asupra lucrării care urmează după clasarea materialului arhivistic. El spune :

„Sfârșită ordonarea în toate părțile sale și transpuse pe fișe, de atâtea ori recomandate, numerele și celelalte indicații ale seriei, clasei, etc. scoase din actele înseși, aceste fișe vor putea fi considerate complete și definitive și să servească în urmă de cioră pentru o copie care ar dori să se facă. Fișele, odată alcătuite după recomandațiile făcute, trebuie să fie atâtea câte acte sunt, adică atât pentru un act singur cât și pentru o foaie sau un registru, repetându-se totdeauna aceeași expresie pe cât pot fi actele asemănătoare, etc ; deci să se dea dintr'odată un concept adecvat cu totalitatea actelor ; totuși să se evite lungimea inutil îndelungată a repetițiilor similare. Se cere totuși, încă o regrupare pe serii și clase cum sunt regrupate actele în ordonarea pe care le-am dat-o și să le dispunem în așa fel încât o singură expresie să fie valabilă pentru toată clasa sau seria, în așa fel încât oricine ar vrea să caute una să știe cu ușurință în ce serie sau clasă o poate afla, în consecință să afle actul sau registrul respectiv, sau cu un cuvânt latin *invenire*, de unde *inventar*. In această fază a operațiunilor arhivistice, deci nu se mai tratează despre cunoașterea conținutului actului ci simplu dacă acel act există și unde există. Pentru această cunoaștere servește precis *inventarul*, în care apar transcrise fișele în ultima elaborare, la care le supusesem mai înainte.

„*Inventarul* se poate defini direct printr'o compoziție sau scriere în care sunt însemnate distinct chestiunile și, în caz special, actele unui institut a cărui entitate o exprimă. Este cadrul complex, prospectul sintetic al acelor acte ordonate după metoda științifică ; deci nu se ia în considerație *calitatea* ci *cantitatea*. Cu toate acestea pe concepția *inventarului* se sprijină și sensul numerotării și al depozitării, sens care distinge această scriere de toate elaborările similare. Totuși, nedepunând toată atenția, toate aceste compoziții se confundă ; de aceea trebuie enunțată definiția spre a vedea cât se deosebesc între ele"...¹⁾.

„*Inventarul* adevărat și propriu nu poate deci, să se confunde cu niciuna din acele particularități ; acelea îi sunt adesea subsidiare dar niciodată nu izbutesc să i se substituie. El înseamnă totalitatea

1. Casanova, o. c., p. 251-252.

actelor unei instituții dispuse după metoda istorică spre a face să revie, dacă aceasta e posibil, activitatea acelei instituții și modul său de funcționare, fără a se scobori totuși la descrierea amănunțită a conținutului, nici să fărâmițeze acele funcțiuni în toate acțiunile care se repetă dealungul anilor vieții acelei instituții. De aceea i se poate zice *inventar științific*; însă greșit se zice inventar sumar sau inventar analitic aceluia care nu e decât un indice sumar, sau analitic, sau stare numerică”¹⁾.

Ceea ce arată pe larg Casanova, Pecchiai definește mai pe scurt astfel: „*Inventariul (sau catalogul) e descrierea ordonată a materialului care se află (lat. invenire) în localuri anumite. Inventarul unei arhive trebuie să descrie, sau mai bine doar să citeze, tot materialul adunat, după ce a fost ordonat și dispus metodic. Descrierea inventarului trebuie să fie scurtă și rezumată, fără însă a lăsa la o parte indicațiunile mai folositoare sau necesare*”²⁾.

Cu aceasta trecem la lucrarea sintetică a inventarelor numită *ghidul arhivei*. Pe aceasta Casanova o definește astfel: „*Ghidul (guida), vade-mecum, e acea scriere care descrie succint parte cu parte tot întregul unei arhive generale urmând în deaproape așezarea*”³⁾. Definiția nu precizează chestiunea, căci o descriere parte cu parte intră și în manualul arhivistic. Mai departe aflăm însă lămuriri mai complete: „In fine, ultimul și cel mai necesar instrument al meseriei trebuie să fie *ghidul arhivei*, adică prospectul seriilor sau arhivelor speciale care compun arhiva sau depozitul special. Acest ghid e de două feluri: *metodic* sau *topografic*.

„Ghidul metodic dispune toate seriile în însăși ordinea obținută prin aplicarea metodei istorice la întreaga uniune a institutului: adică se dispun cronologic seriile actelor regimurilor deosebite, care au ajuns până la noi, regim cu regim, astfel ca în fiecare să fie reprezentat complexul organic al atribuțiunilor și activității amintită de acele acte, însemnându-se datele extreme ale seriilor, cantitatea actelor și așezarea lor materială în arhivă.

„Ghidul topografic nu ține seama de acea metodă ci descrie fiecare serie cu aceleași elemente ca precedentă după cum e dispusă efectiv în depozitele localului și deci ținând ca element principal al descrierii așezarea însăși și subordonând acesteia descrierea seriei.

1. Casanova, o. c., p. 252-253.

2. Pecchiai, o. c., p. 135-136.

3. Casanova, o. ., p. 252.

„Amândouă aceste ghiduri trebuie să fie precedate de o prefață în care să se arate cum s'a constituit arhiva generală, cum stă în locul designat, spre a fi ca o istorie externă a acelei arhive și a seriilor adunate aci, acea istorie în care până acum autorii au crezut că pot vedea pe aceea a arhivistice¹⁾).

Spre a da o mai mare precizie termenilor săi Casanova aduce și două exemple tipice :

„Un ajutor important în acest scop (al cunoașterii generale) poate să aducă studiul acelor instituții care a dat atâta de discutat scriitorilor și administratorilor noștri, care l-au confundat cu acela al instituțiilor romane și medievale și cu acea parte din istoria dreptului care ilustrează urmele dreptului sub Longobarzi, Goți și, dacă vrei, cel mult sub Carolingieni și nu mai mult ; în timp ce, repetăm, se tratează pur și simplu de studierea rămășițelor diverselor magistraturi și ale instituțiilor administrative dispărute, dela care se păstrează acte în orice arhivă. Aceasta a fost intenția lui Pasquale Villari când propuse compilarea unui *Manuale storico archivistico*, manual care avea precedentul său mult mai dezvoltat în *Introduzione al repertorio degli antichi atti governativi* de Michele Baffi (Napoli, R a mondi, 1852—1855, 2 vol.), care ar fi izbutit să răspundă mai bine nevoii dacă nepregătirea și reaua voință a multor directori, invitați să colaboreze, nu l-ar fi sfătuit să schimbe planul și să-l transforme într'un Repertoriu sau Ghid general al arhivelor italiene²⁾).

Reiese de aci că ghidul general este o repertorizare generală a arhivelor și că în fond e ceva mai puțin decât un manual arhivistic istoric. Și spre a preciza mai bine că ghidul este un indice al inventarelor aduce în sprijin modelul cel mai nou :

„Multiplicarea instrumentelor de consultare, pe care le-am întâlnit la o singură arhivă specială, lasă ușor să se presupună numărul unor astfel de instrumente cu care se poate îmbogăți un depozit al unor astfel de arhive speciale, unul de arhive generale în care sunt concentrate asemenea arhive.

„In aceste vaste institute apare deci nevoia de a avea un indice general al inventarelor, regestelor, rezumatelor catalogate și relative la indici sau repertorii, care să arate existența și compilarea și pot permite facerea unei idei adecvate asupra progresului inventarierii într'o arhivă generală.

1. Casanova, o. c., p. 273-274.

2. Casanova, o. ., p. 470.

„De puțină vreme a apărut un astfel de indice, care poate da un exemplu de ceea ce pretendem. Amintim pentru aceasta publicația făcută de Arhivele secrete ale Sf. Scaun, *Sussidi per la consultazione dell' Archivio vaticano*, vol. I : *schedario Garampi, registri vaticani, registri lateranensi, rationes Camerae, inventario del fondo concistoriale* (Studi e testi della Biblioteca Vaticana, n. 45) - vol. II : *Suppliche* (Roma, 1926-27, pag. IX, 222 cu 7 table afară din text și pag. 59 cu 50 tab.).

„In indicele astfel făcut apar nu numai inventarele, regestele etc. moderne, ci încă și cele vechi, în care adesea sunt de căutat particularități și notițe prețioase pentru istoria seriei studiate și uneori chiar o completare a lacunelor posterioare compilării lor, dacă nu componența lor veche.

„Noi suntem de părere ca un astfel de indice să adopte ordinea alfabetică după titlurile deosebitelor arhive speciale ; și ca sub fiecare titlu să fie dispus ordonat în ordine cronologică fiecare inventar adăugit rând pe rând cu regestele, rezumatele, cataloagele, repertoriile și indicii lor. Fiecare din aceste compilații trebuie să poarte propria lor dată, propriul lor titlu și, dacă e posibil, numele autorului lor, propria lor consistență, arătarea copiilor făcute și a publicațiilor săvârșite ¹⁾”.

În modul de mai sus se prezintă în arhivistică lucrările care se impun arhivistului. Ori care ar fi ele, se alcătuiesc pe temeiul fișei : fișa de regestare sau fișa de titluri și descriere.

Despre *regest* și *rezumat* am discutat cu alt prilej ²⁾. Reamintesc numai că în arhivă trebuie folosit *rezumatul*, căci inventarele sale vor fi puse la dispoziția tuturor cercetătorilor, interesaților sau curioșilor, care nu sunt toți erudiți. Cred totuși folositor să mai adaug aici încă o explicație a lui Casanova : „Abuzul care se face cu acest cuvânt *regest*, induce, adesea, în eroare pe cine nu e atent la definiția pe care am dat-o ; și de aceea se zice, de pildă, fie *Regest* la publicațiile integrale ale actelor alese sau la cartulariul unei instituții religioase, fie *Inventar de pergamente*, adevăratul și propriul *regest* al acestora, sau mai bine seriei de regeste ale acestora.

„Regestul este, după tipărirea în extenso, cel mai bun mijloc de a comunica toate punctele importante ale unui act oarecare.

1. Casanova o. c. p. 272-273.

2. A. Sacerdoșeanu, „*Regest*” și „*rezumat*”, l. c.

Aceasta constituie o oboseală foarte mare, care cere experiență și timp nespus pentru a fi săvârșită în mod lăudabil ¹⁾”.

Cu acestea am putea socoti expunerea noastră completă. Toți credem că mai este nevoie de unele lămuriri. Oricare ar fi lucrarea săvârșită ea trebuie să se încheie cu o serie de lucrări subsidiare, care au meritul să înlesnească folosirea cuprinsului lor.

Inlesnirea se poate face mai întâi prin ajutorul *indicii* de *chestiuni* (în germ. *Register*), care e „prospectul alfabetic al chestiunilor atinse sau tratate într'un manuscris sau carte determinată ²⁾”.

A doua lucrare este *Tabla de materii* sau *rubrica* din textele vechi, pe care Pecchiai o definește în modul următor :

„*Rubrica e tabla schematică a titlurilor cărților, capitolelor și paragrafelor în care se împarte o operă.* Rubrica urmează întocmai ordinea de compunere a volumului, așa că i se poate spune osatura volumului. Se mai numește *tablă* sau *tabelă*. Iși datorează numele scribilor medievali care obișnuiau să deosibească în roșu (*rubeus*, *rubrico*, -as) orice titlu și în roșu încă orice tablă a titlurilor. Oricărui titlu i se zicea rubrică, așa încât mai exact ar fi trebuit să se adopte cuvântul de *rubricariu* pentru tabla rubricelor, cuvânt care în schimb se găsește foarte arare ori. Azi prin rubrică se mai înțelege pur și simplu un indice alfabetic ³⁾”. Pentru Casanova această lucrare capătă numele de *indice* definit așa : „*Indice* se chiamă șirul părților deosebite ale unui manuscris sau cărți, dispuse după cum aceste părți apar acolo, pentru a permite aflarea în volumul manuscrisului sau cărții ⁴⁾”.

Deci între cele două lucrări este numai o deosebire de clasare : în indice ordinea este alfabetică, iar tabla sau rubrica urmează ordinea din volum.

Numelor și lucrurilor li se rezervă o lucrare mai dezvoltată, cunoscută sub numele de *indice* ; unii îi zic *tabla numelor și a lucrurilor*. Casanova tratează chestiunea tot sub numele de *indice*, și dă explicația aceasta : „Orice inventar trebuie să se încheie cu un indice alfabetic de persoane, de localități sau de materii, care apar în inventar. Acest indice nu trebuie să fie analitic ci pur și simplu formulat cu cuvintele necesare și cu trimiterea la pagina din inventar. Aceasta

1. Casanova, o. c., p. 268.

2. Casanova, o. c., p. 252 : tavola delle materie.

3. Pecchiai, o. c., p. 136.

4. Casanova, o. c., p. 252.

subînțelege ca forma externă dată inventarului să fie aceea de caet, sau registru, și că nu se poate admite amestecul de forme deosebite, pe care unii sunt înclinați să-l admită și după care numai inventarul să fie în registru iar indicele în fișe, ca o formă mai ușoară de consultat. Nimeni nu oprește ca indicele la elaborare să fie compilat pe fișe spre a putea unifica totul în ordonarea alfabetică, etc. Dar această formă nu e definitivă, ci numai provizorie, până când e făcută copia în corpul inventarului, de care nu se poate separa și fără de care nu are rațiune să existe ¹⁾”.

Modul de a lucra un astfel de indice ni-l indică tot Casanova când vorbește despre *indicele registelor* de documente. După ce spune că este nevoie ca fiecare act să aibă un număr progresiv, arată că el „servește la compilarea indicelui care trebuie să însoțească totdeauna registul. Cel mai bun sistem de a compila acest indice e acela de a-l pregăti în momentul în care se face registul. Pentru că una e metoda care trebuie urmată cu privire la arhivistică și alta aceea care trebuie urmată în bibliografie. În aceasta din urmă se pornește dela prezumția că cetitorul ignorează totul sau aproape totul din conținutul cărții, adică tot ceea ce a scris autorul și de aici se așteaptă ca să fie cartea întreagă spre a-i face indicele.

„În arhivistică din potrivă se obișnuiește ca din conținutul actelor singurii care puteau ști unele lucruri suntem numai noi, arhiviști și consultatori, în timp ce destinatarul este aproape contemporan cu autorul. Astfel fiind lucrul compilatorului, care se identifică cu ideea autorului și a destinatarului, nu poate să lase să treacă lucrarea unei serii de regeste până la sfârșit ci când are mintea încă proaspătă de acele idei să se străduiască a afla expresia cea mai adecvată să o înfățișeze în indice și în regist : aceasta se aplică strălucit la uniformitatea redacției de atâtea ori predicată.

„Dacă socotim că registul e într'un fel oarecare un indice de documente, indicele registului devine la rândul său un indice de indice ; și prin aceasta constituie un instrument totdeauna mai perfecționat al ordonării și al cercetării arhivistice ²⁾”.

Trebuie să adăugăm că în arhivistică este necesar să se pună totdeauna primul accent pe indicele toponimic ³⁾.

1. Casanova, o. c., p. 264.

2. Casanova, o. c., p. 271.

3. Pe care Löher, *Archivlehre*, p. 393, îl descrie astfel : „Das wichtigste ist das Ortsregister. Jeder Ort, der in einer Urkunde oder einem wichtigeren Ak-

Lămuririle de mai sus nu privesc numai lucrările arhivistice publicabile. Ele sunt tot atât de necesare și celor care nu au acest caracter adresându-se numai consultării în interiorul arhivei. Precizăm că ele nu trebuie făcute numai pentru lucrările noastre de acum ci și pentru cele vechi rămase neterminate. Deasemeni ele trebuie alcătuite la fel și pentru toate manuscrisele, seriile și partidele existente în arhivă, a căror cercetare avem datoria să o înlesnim pe orice cale.

Recapitulând cele de mai sus și ținând seama de varietatea diverselor titluri care s'au dat lucrărilor arhivistice, putem acum să le precizăm și pentru noi.

Înțelegem prin *manualul istoric arhivistic* orice descriere logică a diverselor arhive generale cu scopul de a le cunoaște evoluția, cuprinsul și posibilitatea de utilizare.

Catalogul arhivistic adună și grupează chestiuni diverse după o ordine determinată prealabil.

Lista este o enumerare de nume sau chestiuni înrudite, făcută după un criteriu dat.

Repertoriul sau *indicele* prezintă chestiuni limitate grupate alfabetic, pe chestiuni sau cronologic.

Inventarul general sau sumar prezintă numeric totalitatea arhivei.

Inventarul arhivistic este o descriere rezumată, însă suficient de întinsă spre a individualiza actul, făcută pe baza unui fond determinat.

Ghidul arhivistic este o lucrare generală cât se poate de restrânsă, făcută pe baza inventarelor clasate metodic sau topografic. El dă analitic totalitatea arhivei pe care manualul istoric o dă sintetic.

Ajungem astfel la capătul expunerii noastre. Totuși nu o putem încheia înainte de a mai da unele recomandări generale. Ele aparțin ades citatului Casanova și merită să fie reținute.

„Toate arhivele generale trebuie să continue a păstra actele în ordinea în care le află descrise în acele *repertorii*, care pot să servească nu numai ca *liste* (elenchi) *de vărsare*, ci și de *inventar*, ordine

tenstücke vorkommt,—sei es Landschaft oder Herrschaft, oder sei es Stadt oder Dorf oder Schloss, oder sei es Kloster, Kirche, Kapelle oder sonst eine Stiftung, oder seines See oder Fluss oder Wald oder Berg,—muss seine Stelle im alphabetischen Renner bekommen mit Angabe des Jahres und Datums, sowie des Lagerorts des Schriftstücks, und unter ganz kurzer Anknüpfung des Inhalts soweit derselbe sich auf den bestimmten Ort bezieht. So ziemlich in jedem Archiv werden die Ortsnamen am häufigsten dazu dienen um irgend ein bestimmtes Stück hervor zu heben“.

care provine din arhiva de depozit și din cea curentă originală și se desvoltă după prescripțiile titularului. Astfel serviciul se face mult mai ușor, repede și economic și cere un număr mai mic de personal pentru a te descurca ¹⁾”.

Necesitatea lucrărilor de arhivistică este impusă și de lipsa de local corespunzător. „Din această cauză nu este în deajuns de recomandat notarea așezării în ghidul arhivei și în inventare, pentru ca orice secțiune, pierdută în mijlocul altor acte, să nu se rătăcească, nici să se confunde cu acestea ²⁾”.

Din cele de mai sus se vede, cred, limpede, că am tratat despre lucrările arhivistice necesare serviciului în arhivă care pot fi publicate. Dar acțiunea de compilație a arhiviștilor nu se rezumă numai aci. Ei trebuie să alcătuească orice lucrare pentru uzul interior, care să-i ajute a servi pe cercetător. În general acestea sunt : opise, repertorii, liste, indicatoare, fișe, etc., cu ajutorul cărora se poate răspunde imediat la orice întrebare.

În ceea ce privește aceste lucrări manuscrise de birou, care stau la dispoziția cercetătorilor, putem spune că s’au dat îndrumări și în literatura noastră arhivistică, de Andrei Veress ³⁾. Ele au fost puse în practică la Muzeul Ardelean din Cluj, sunt sugestive și merită o atenție deosebită în preocupările noastre, chiar dacă nu se pot realiza întocmai. Avem însă un punct de plecare de care trebuie să ținem seama.

Trebuie să medităm îndelung asupra lucrărilor arhivistice necesare oricărei arhive și asupra modului în care ele pot fi de mai mult folos cercetătorilor. Este liber fiecare să aleagă sistemul ce i se pare mai potrivit și mai folositor organismului pe care dorește să-l servească ; nu-i este însă nimănui îngăduit să ocolească astfel de îndatoriri și, cu atât mai mult, să le zădărnicească. Menirea lor nu este numai să ajute cercetarea ci să cruțe și materialul. Pentru acest lucru niciun arhivist nu trebuie să-și cruțe strădania sa.

A. Sacerdoțeanu.

1. Casanova, o. c., p. 151.

2. Casanova, o. c., p. 287.

3. Dr. Andrei Veress, *Un nou sistem de catalogare a arhiva elor*, în *Revista Arhivelor*, I, 2 (1925), p. 177-188.

SELECȚIONAREA ARHIVELOR JUDECĂTOREȘTI

PREGĂTIREA ȘI DATORIA ARHIVISTULUI

După cum societatea omenească este în continuă devenire, tot asemenea arhivele publice și particulare cresc și se dezvoltă pe fiecare an ce trece. E destul să aruncăm o privire retrospectivă pe opisele generale de dosare de acum o sută de ani și vom constata, la oricare din instituțiile publice de pe acea vreme, că numărul de ordine al acestor dosare, rar când depășește cifra o mie. Și aceasta numai la marile Departamente de Stat. La instanțele judecătorești, însă, numărul dosarelor era destul de mic, 300-400 dosare pe an.

Se știe de altfel, că instituția arhivelor publice și păstrarea lor s'a legiferat prin Regulamentul Organic. Înainte de această dată arhive nu se găseau decât în cancelaria domnească și pe la mănăstiri, constituite din actele proprietăților și milelor ce le aveau sub administrare; de asemenea hotărârile isprăvnicatelor, primele instanțe de judecată, și arhivele particulare.

Cu trecerea timpului arhivele au luat o dezvoltare din ce în ce mai mare. Între anii 1830-1860 și mai încoace, au loc mari procese pentru delimitarea proprietăților particulare și mănăstirești, precum și acelea de ieșire din indiviziune, din devălmășie. Atunci, spre a se face proba în instanțe asupra dreptului de proprietate, s'au depus numeroase acte personale sau colective, în copii sau originale, probe făcute cu martori sau rapoarte de cercetări la fața locului, formându-se astfel numeroase dosare. Concomitent cu aceste dosare s'au dezvoltat și condicile, unde se treceau hotărârile, actele finale.

În cele mai dese cazuri de acest fel, părțile nu rămâneau mulțumite pe aceste hotărâri și le atacau în instanțele superioare, unde trebuiau să meargă și dosarele de fond. Acolo alte acte, alte probe, alte hotărâri. Aceste dosare foarte rar se întorceau la prima instanță

și acest lucru se petrecea când hotărîrea superioară trebuia executată în total sau în parte la fața locului.

O altă categorie de arhivă o constituiau dosarele cuprinzând actele de vânzare, dote, testamente, donații, împrumuturile cu ipotecă, etc., care erau aduse în instanță spre legalizare, după care, totdeauna, se opreau copii la dosar și erau transcrise în condici, spre a-și avea temeinicia.

Alături de acestea se găsesc dosarele și condicile penale sau corecționale, de divorțuri, dosarele de căsătorii, condicile de stare civilă, al doilea exemplar, primul rămânând la oficiul de stare civilă respectiv.

Judecătoriile din capitalele de județe nemai putând face față multelor procese, și pentru a se veni în ajutorul locuitorilor, se procedea la o descentralizare a acestor judecătării, luând ființă judecătoriile rurale pe plăși, cele dintâi devenind tribunale. La judecătării se legalizau acte și se judecau procese civile până la o anumită valoare, care și aceasta varia după cursul monetei în circulație, și procese penale fără mare importanță.

Pretutindeni, alături de dosare și condici, sunt arhive formate din dosare de cereri și corespondență cu autoritățile și persoanele particularc, registre de intrare și eșire a hârtiilor, jurnalele mesei, opisele generale de dosare și condici pentru fiecare an, dosare de gestiune și întreținerea localului, dosare comerciale, fiscale, electorale, falimente, sechestre etc., cu condicile respective de trecerea hotărîrilor finale. Monitoarele oficiale, diferitele condici de expediție, de prezența funcționarilor, de sorocirea termenelor de judecată, precum și imprimatele eșite din uz fac, deasemenea, parte din arhiva instituției respective.

Între anii 1927-1939 a fost o goană nemiloasă după hârtie maculatură, provenită din arhivele diferitelor instituții, în deosebi după aceia dela instanțele judecătorești. Diferite Asociații și Societăți de binefacere, sau sub aceste firme, au asaltat autoritățile cu cereri și oferte pentru cumpărarea hârtiei maculatură. Mai mult. Au asaltat chiar Consiliul de Miniștri spre a obține, prin jurnale sau decizii, monopolizarea pe numele lor a acestui gen nou de afaceri, cu un preț cât se poate mai scăzut. Înarmate cu aceste jurnale și decizii, societățile interesate au trecut la Ministerul de Justiție, unde, prin persoane „cunoscute” au obținut circulări către toate instanțele judecătorești din țară de a se proceda la trierea arhivelor respective și hârtia clasată maculatură să fie vândută acestor Asociații

cu preț neînsemnat. În felul acesta soarta arhivelor ajunsese foarte tristă.

O piedică mare pentru acești colectori de maculatură a fost legea de Organizare a Arhivelor Statului (art. 2 și 6), care prevede că orice arhivă, mai veche de 30 ani, trece în patrimoniul Arhivelor Statului și nu poate fi înstrăinată decât numai după ce a fost cercetată și verificată de un delegat al său. Multe autorități, în necunoștința acestei legi, au vândut întreaga lor arhivă. Menționez : Judecătoria mixtă din orașul Constanța a vândut în anul 1933, fără autorizația Arhivelor Statului, întreaga arhivă provenită dela fostele judecătorii Ferdinand și Urbană, până la anul 1916. La fel se procedează cu arhivele judecătoriilor urbană și mixtă din Brăila. Tribunalul Olt deasemenea a vândut întreaga sa arhivă (sec. I) dela anul 1832 până la anul 1888, etc.

Direcția Arhivelor Statului a sesizat atunci Ministerul Justiției de aceste nereguli și, prin circulări, acesta a obligat instanțele în subordine ca orice triere de arhivă să se facă numai de către delegatul Arhivelor Statului.

Nenumărate au fost cererile de delegați, din partea numitelor Asociații, presate de acaparatorii de maculatură.

Din arhivele instanțelor judecătorești personal am selecționat în acest interval de timp pe acelea dela : Tribunalul Ilfov, Sec. II și III-a, Tribunalul Prahova, Secția II-a, Tribunalul Dâmbovița, Mușcel, Argeș, Olt, Teleorman, Vlașca, Ialomița și Brăila, precum și aceia a unor judecătorii din aceste județe. Afară de Tribunalul Ilfov, unde trierea s'a făcut și peste anul 1900, la toate celelalte m'am oprit la acest an. Dintre toate arhivele triate numai aceia a Tribunalului Brăila am triat-o la Arhivele Statului, unde fusese depozitată mai dinain'e.

Pretutindeni am constatat mari nereguli în ce privește modu de conservare al dosarelor. Pe măsură ce ele nu mai erau cerute de părți, prin vechimea lor, erau aruncate în camere insalubre, întunecoase, pline de umezeală și multe direct pe pământ, expuse putreziunii și deteriorării complete, ca niște hârțoage fără importanță.

La alte instanțe, în deosebi la judecătorii, întreaga arhivă era depusă în podul localului, bătută de vânturi, ploi și zăpadă, iar în timpul verii răscoptă de dogoarea venită dela acoperișul de tablă. Dacă luai un dosar în mână și-l strângeai, se fărâma în bucăți. Praful și murdăriile de tot felul erau în împărăția lor. La plecare, după câteva ore de lucru în acele camere sau magazii, nu eșei dintr'un depozit de arhivă, ci părea că ai lucrat într'o mină de cărbuni.

Totuși am găsit și arhive bine aranjate și curate dintre care menționez arhiva Curții de Apel Secția II-a din București. Nu părea arhivă, ci o bibliotecă, foarte curată și aerisită. Totul se datora arhivarului acestei Secții, d-l Rădulescu, fratele profesorului universitar Rădulescu-Motru. Nimeni altul nu intra acolo decât dânsul și cu un om de serviciu. Niciodată nu se scoteau dosare pentru aceiași zi, ci pentru cea următoare și după ce, mai întâi, erau puse la loc toate cele scoase. În schimb la Secția I-a a aceleiași Curți jumătate din dosarele vechi, din cauza neglijenței, au putrezit, fără să se poată face nicio alegere.

Mi-aduc aminte când am fost delegat prima dată să triez arhiva nu știu cărei judecătorii de aici, din București. Mai erau până la prezentare la fața locului o zi sau două. În tot timpul mă gândeam după ce criterii voi face această alegere, căci nu voiam să întreb pe nimeni din cei mai vechi de teamă să nu-mi pierd încrederea ce avea instituția în mine. M'așteptam să găsesc o arhivă aranjată cel puțin cum era a noastră de aici. Decepția mi-a fost mare. Praful nu mai fusese înlăturat după dosare de zeci de ani. Nu știam de unde să încep mai întâi, cu cele mai vechi sau cu cele mai noi. Am întrebat care este cel mai vechi an cu care începe arhiva. Arhivarul respectiv mi-a comunicat că habar n'are, fiindcă el este numit slujbaş aci numai de câțiva ani.

— Vezi și d-ta ce poți face — zise el — deoarece eu am treabă cu scoaterea dosarelor pentru ședința de mâine.

Rămas singur am căutat să mă descurc cum voi putea. Am tras dintr'un capăt de raft un braț de dosare și am început a le cerceta cu deamăruntul. N'aveam de ce să mă grăbesc fiindcă lucrarea o făceam în orele libere de birou, dimineața pe acea vreme. Am văzut pe unele dosare scris „Proces civil”, pe altele „Penal”, pentru furt, pentru bătae, pentru calomnii; pe altele: fiscal, contra-venții, aducerea femeilor la domiciliu, etc. Tot pe acestea, pe care scria „Penal”, mai era adăugat un C. P. și un număr. Observai însă că nu pe toate era scris același număr, ci varia. Nu mă puteam lămurii, sub nicio formă, ce însemnează acest C. P. și numărul ce-l urma. Mi-am făcut note după cum varia și titulatura dosarului. După vreo trei ore de dibuire în necunoscut, am pus dosarele la loc și cu un teanc de note am plecat la arhivă să cer lămuriri. Se dușese și mândrie și tot. Îmi luasem beleaua pe cap. Arhivarul, om de treabă dealtfel, m'a întrebat că am terminat așa repede? I-am răspuns că n'am făcut nimic, fiindcă nu pricep titulatura dosarului

și acel C. P. cu numerile ce-l însoțesc. Mi-a răspuns că acele dosare care au scris pe ele „Proces civil”, sunt din cele care privesc pricini referitoare la proprietăți, revendicări, puneri în posesie și altele de genul acesta. Pe celelalte, pe care scria „Penal”, sunt procese ce privesc pricini pedepsite de Codul Penal, iar numărul indică articolul din Cod în care se încadrează faptul. De odată s'a făcut lumină și în capul meu.

N'am mai continuat lucrarea ci am amânat-o pe a doua zi. Între timp am adus la cunoștința șefilor mei dela birou natura dosarelor ce urma să selecționez. Mi s'a comunicat că pe cele civile ar fi bine să le opresc pe toate, celorlalte pot să le dau drumul, că nu au nicio valoare și mai cu seamă că aici e vorba de arhiva unei judecătoriai de ocol.

A doua zi am mers din nou la arhivarul judecătoriai. I-am comunicat și părerea șefilor dela biroul meu, anume ca toate dosarele civile să le opresc spre a fi păstrate mai departe și numai pe cele penale să le dau la maculatură. Astfel am început amândoi trierea arhivei plecând dela anul cel mai vechi către cel mai nou, alegând dosarele cu caracter civil deoparte în raft, iar pe cele cu caracter penal le făceam grămadă jos. Cu această ocazie am mai văzut și alte titlaturi ca : tutele, adopții, interdicții, legalizări de acte, succesiuni, acte autentice, etc. Asupra tuturor acestor titlaturi am căutat să mă informez despre conținutul și natura lor. Am mai dat de unele dosare civile, care nu prezentau o valoare arhivistică : pensii alimentare, separațiuni de patrimoniu, datorii de bani, fiscale, comerciale, anulări și rezilieri de contracte de închiriere sau arendare și altele de genul acesta. La terminare am făcut un raport detaliat de lucrarea efectuată și de natura dosarelor oprite ca fiind de valoare și de cele socotite fără importanță. Această operațiune a durat câteva săptămâni. Eram începător.

După aceasta, la diferite intervale mai mici sau mai mari, în curs de vreo șapte ani, am triat arhive dela alte judecătoriai și tribunale, apoi pe acelea ale Curților de Apel și în urmă ale Curților de Casație, plus alte câteva pe la diverse prefecturi sau direcții ale marilor departamente ale Statului.

În ce privește arhivele dela instanțele judecătorești se împart, după natura pricinilor, în două mari grupe :

1. Arhivele ce prezintă o deosebită importanță arhivistică atât din punct de vedere juridic, cât și din punct de vedere istoric, economico-social, precum și politic ;

2. Arhivele de mai puțină importanță din punct de vedere al priorității conservării însă tot așa de importante din alte puncte de vedere.

Ar mai veni și o a treia grupă mai mică, fără nicio importanță, de orice natură ar fie ea, ca : hârtia volantă, neconstituită în dosare sau registre, imprimate eșite din uz și altele de genul acestora.

Din prima grupă face parte : întreaga arhivă a secțiilor de notariat compusă din : dosarele actelor autentice, registrele de transcrieri și inscripții ipotecare, de foi dotale, comandamente, opisele alfabetice de mutațiuni și cele ale actelor autentice, condicele de sentințe, opisele generale de dosare și jurnalele grefei.

Dela judecătoriile de ocoale, Tribunale, Curțile de Apel, și Casație : dosarele și registrele de stare civilă, hotărniciiile de moșii, epitropii, tutele, adopțiunile, ieșirile din indiviziune, exproprierile, stabiliri de hotare, revendicări de proprietăți, moșteniri, succesiunile, partajurile, punerile în posesie, interdicțiile, restituirile de dote efectuate, anulări de testamente și alte acte autentice, donațiile, constataările de etate prin martori, schimbările și adăogirile de nume (legea numelui), electorale, aducerea la îndeplinire a hotărârilor sau a deciziilor ce privesc procesele de mai sus, consolidări de terenuri petrolifere, cele de daune privind proprietatea, dosarele ce privesc falimentele sindicului, acțiunile comerciale, popririle încă în curs de executare, sechestre judiciare, firme individuale și sociale radiate, gajuri importante, procesele de presă, constituirile de Asociații, precum și toate dosarele de orice natură ar fi ele, ce privesc persoane care au jucat vreun rol important în viața politică a țării, a științei sau a literaturii.

Tot din această categorie de arhivă mai fac parte condicile de sentințe sau decizii civile, comerciale, corecționale, de divorțuri, exproprieri, adopții, casate, jurnalele grefelor, opisele generale ale dosarelor. Deasemenea de o foarte mare importanță sunt planurile moșilor detașate din dosare și actele depuse în păstrarea grefei.

Pretutindeni unde am triat acest fel de arhive, alcătuiam și un inventar în dublu exemplar cronologic și numeric de arhiva ridicată sau rămasă în păstrarea instituției respective, precum și un proces verbal de situație și de lucrarea efectuată.

Deasemenea la orice instanță judecătorească arhiva veche dela 1832 la 1855 sau 1860, scrisă cu litere cirilice, a rămas intactă. De ce? În primul rând am avut în vedere că această arhivă era mai

mică ; îmi cerea prea mult timp pentru cetirea rezumatului depe copertă. (Pe acea vreme nu aveam îndemânarea de acum de a ceti ușor un text cirilic). În al doilea rând timpul unei selecționări era limitat la cel mult 10 zile pentru o arhivă de tribunal și două sau trei zile pentru o arhivă de judecătorie ; și în al treilea rând am căutat să rețin cât mai multă arhivă de felul acesta, întrucât cuprinde epoca de formare și încheiere a Statului nostru modern.

Arhivele vechi dela Tribunalul Ilfov, Curțile de Apel și Casație au fost selecționate într'o măsură foarte redusă, mai mult de a face față că am văzut și dosarele acestor arhive reținând arhiva aproape în totalitate.

A doua grupă în care intră toate dosarele ce au fost socotite fără valoare arhivistică, denumire foarte greșită însă aplicată fără voe pentru a putea conserva pe aceia socotită de valoare.

Din această categorie fac parte toate dosarele cu caracter penal, adică : furturile sub toate formele, bătăi, delikte silvice, ultragii, calomnii, atentat la morala publică, delapidări, divorțuri (dosare), separațiunile de patrimoniu, pensii alimentare, datorii bănești, călcări de jurământ, fiscale, comerciale, falimente simple și frauduloase, restituiri de taxe, anulări și rezilieri de contracte de arendare sau închiriere, evacuări silite, popriri expirate pe venituri sau salarii, daune, anulări de contracte de asociații, validări, contestații la tabloul creditorilor, cereri de aducere la îndeplinire a hotărârilor sau deciziilor, ce s'au produs la astfel de procese, dosarele de cereri pentru autentificări și transcrieri de acte, de corespondență, statistică (grafice), dosarele provenite dela Curțile cu jurați, comisii rogatorii, numiri și salarizări (comunicări), dosarele și registrele provenite dela masa falimentului, gajuri, sechestre, cereri de declarare în stare de faliment nesoluționate, apeluri și recursuri cambiale, mărci de fabrică.

Tot ca atare au mai fost considerate colecțiile de monitoare oficiale necartonate ; cele legate, pe unde s'au găsit, în București, au fost aduse și depuse la biblioteca acestei Direcțiuni.

* * *

Selecționarea unei arhive este examenul de capacitate, conștiințiozitate și pregătire profesională a arhivistului. Aceste însușiri nu le poate avea decât după o pregătire serioasă, o practică îndelungată, nu în birou, la masă, ci între rafturi, în depozite, alături de dosare, pe lângă care să nu treacă nepăsător. Fiecare cameră, fiecare raft și fiecare etichetă să fie cercetată cu scrupulozitate. Din inițiativă

proprie, să caute să se informeze singur ori de câte ori are ocazie. Să nu rămână un inventar necitit. Să nu aștepte să fie dus de mână prin depozite, ca la expoziție, sau să i se ordone să învețe aceste lucruri, căci tot ce se face din ordin nu se face cu tragere de inimă și nici nu se reține. S'au dus timpurile când nu era permisă intrarea în depozit decât unei sau unor anumite persoane. Toată lumea trebuie să știe ce se găsește în depozitele Arhivelor. Cred că multora li s'a întâmplat să fie întrebați ce fel de arhive avem sau care este cel mai vechi act ce-l avem în depozitul din București și dela cine. Natural că răspunsul a fost dat după cunoștințele ce a avut fiecare. Să nu să mulțumească, stând la masă și să trimită omul de serviciu să-i aducă un dosar oarecare, cerut de cineva. Acest procedeu este scuzabil numai atunci când nu dispui de timp, aglomerație de lucrări sau când vremea nu mai permite statul în depozit, altfel nu. Atât de mult trebuie să se familiarizeze cu dosarele sau condicile, sau cu orice fel de act, încât chiar formatul lor, culoarea copertelor sau grosimea lor, să-i trezească în minte fondul din care fac parte, camera unde se află depuse și chiar rândul poliției din raftul de unde au fost scoase. Cunoscând aceste amănunte, atunci când se rătăcește un dosar sau a fost greșit pus la loc să știe dinainte unde ar fi putut fi pus, cum s'ar fi putut face inversarea numărului de ordine sau an și în care fond ar fi probabil de găsit. Gândiți-vă ce muncă titanică s'ar face ca, pentru găsirea unui dosar sau document rătăcit, să răscolești sau să verifici toată arhiva dela un capăt la altul sau chiar a unui singur fond.

Fiecare trebuie să știe, deasemenea foarte bine, care sunt fondurile fiecărei secții, dela ce instituții și criteriul după care se face aceasta repartiție.

Tot în ordinea aceasta de idei arhivistul trebuie să cunoască, dacă nu destul de bine cel puțin în parte și cuprinsul dosarelor din diferite fonduri sau secții, să-și facă o idee sumară cam ce fel de acte se pot găsi în acel dosar sau condică, în copii sau originale.

De ce este necesară această luare de cunoștință? Pentru că arhivistul, fiind la dispoziția marelui public, el trebuie să dea informația precisă unde s'ar putea găsi piesa cerută, la care secție sau fond și, mai mult, în ce fel de dosare. De exemplu: vine cineva și cere o copie după un proces verbal de punere în posesie cu portărel. Dela început arhivistul trebuie să știe că un astfel de proces verbal se găsește numai în fondurile secției judecătorești și, în cele mai dese cazuri, în arhiva secției de notariat, într'un dosar de vânzare la li-

citație a unui imobil, sau a vreunui partagiu și că acest proces verbal fiind ultima formalitate a justiției în astfel de cazuri, se găsește la mijlocul ultimei fascicule sau la mijlocul dosarului când acesta este format dintr'o singură fascicolă, imediat după ordonanța de adjudecare rămasă definitivă sau după actul de partagiu.

Alt exemplu : un dosar de împământenire. Actul principal este legea votată de Cameră și Senat. Partea interesată întreabă dacă îi este suficient acest act pentru a-și dovedi calitatea sa de cetățean adevărat al țării. Arhivistului nu-i este iertat să spună că nu știe, deși nu are această calitate. Studiind dosarul din simpla sa curiozitate vede că actul final, prin care se dă valabilitate acestei legi, este publicația ei în Monitorul Oficial. Deci el trebuie să găsească în dosar fie Monitorul Oficial, unde s'a publicat legea, fie o adresă către această instituție pentru publicarea ei sau recipisa de taxa plătită pentru publicare.

Deasemenea arhivistul trebuie să cunoască aranjarea pe direcții a arhivei din orice instituție publică și care sunt fondurile de mare sau mică importanță arhivistică.

După cum vedem arhivistului, pe lângă pregătirea teoretică primită la Școala de Arhivistică, îi trebuie o îndelungată practică, dublată de imboldul propriu al cunoașterii instituției Arhivelor, de dragostea de muncă și valorificării ori cărui dosar sau document ce-i cade în mână. La fel el trebuie să posede o cultură generală în cele mai multe discipline științifice în legătură cu problemele ce s'au desbătut în trecut sau astăzi. Căutând un document, să-și dea imediat seama din ce anume punct de vedere poate fi el folositor și în care disciplină. Să caute să fie la curent cu tot ce s'a scris și publicat în această ramură a științei arhivistice nu numai la noi ci și în străinătate.

Pentru un arhivist, corect și conștiincios de menirea sa, orice arhivă trebuie păstrată în întregime ei, dela orice instituție publică sau particulară, mare sau mică de orice natură ar fi ea. Orice petec de hârtie având o însemnare de mică importanță pentru timpul când a fost scris, are neînchipuită valoare peste 50, 100 de ani și mai târziu.

Să luăm un exemplu : dacă am avea astăzi o colecție cât mai bogată de pecetluiturile ispravnicilor sau subocârmuitorilor de plăși (bilete de liberă petrecere în țară, un pașaport cu durată mai mare) acordate străinilor, dați sau luați de mânăstirile din țară sau boeri, pentru trebuințele lor și pentru care căpătau dela domni scutiri de

biruri, dădii și alte angarale ale vistierii, ca să fie de poslușania mănăstirilor — în ele se treceau înfățișarea (chipul, persoanei, statura, locul de unde venea și moșia pe care era așezat să lucreze — câte lucrări de antropogeografie sau istorie socială nu s'ar face pe bază de documente și nu pe deduceri! Elemente linguistice, de artă, muzică populară, etc., apar spontan în unele regiuni ale țării. Iși frământă învățații mintea cum au ajuns aceste elemente în acea regiune, de unde și pe ce cale. Iși bat capul fel și chip și mai niciodată nu găsesc ceva pozitiv. Dacă am fi avut la îndemână cele mai multe din aceste pecetluituri, cu cât s'ar ușura munca chinuitoare a acestora. Un lucru de nimic pentru contemporani, dar de o foarte mare importanță pentru posteritate. Am cunoaște regiunile de dincolo de Carpați sau Dunăre de unde s'au făcut aceste transplantări de populație pe pământul țării noastre, epocile când au avut loc și problemele acestea ar fi rezolvate fără comentarii sau deducții.

Ce importanță are pentru noi cei de azi un buletin de populație? Să nu ne prindă razia în oraș fără el, ca să nu ajungem pe la Prefectură sau mai știu eu unde. Dacă toate aceste buletine s'ar strânge, când se face o preschimbare a lor și s'ar depune undeva păstrându-se acolo cu grije, peste o sută sau mai mult de ani, credeți că n'ar avea nici o valoare pentru un statistician, un istoric sau geograf, care ar urmări aflulxul populației rurale către orașe sau marile centre de aglomerație, din ce regiune a țării vine, din ce județe sau comuni și care au fost cauzele economico-politico-sociale ce au determinat aceste transplantări de populație? Pentru noi cei de azi, cât sunt de valoroase micile însemnări pe diferite coperte de dosare, căști bisericești sau registre. În ele găsim adevăruri spuse de copiii acelor vremi trecute, poruite din inima lor, în care se oglindește, pentru un moment, o stare de bucurie sau necaz, lipsă sau abundență, o stare politică pe care în istorii n'o găsim, căci niciun hrisov, hotărâre domnească sau judecătorească nu o pomenește.

Exemple de felul acesta s'ar putea spune multe.

O primă cauză a distrugerilor de arhive o găsesc în lipsa de local, de spațiu. La localurile instituțiilor publice, atunci când au fost create, nu s'au avut în vedere decât nevoile momentului, cu o singură cameră sau două în care să se pună și arhiva, fără să se pună problema și pentru mai târziu. La multe din ele locul rezervat arhivei era pivnița sau podul și nici acestea amenajate pentru așa ceva. Pe fiecare an se mai adăuga un raft sau două dacă era loc — ca și la noi — unde se depozita arhiva anului încheiat. Nu mai era

loc, cea veche era scoasă din rafturi, pusă grămadă într'un colț ȳntunecos și umed, dacȃ nu cumva era vȃndutȃ la diferiȃi comercianȃi din oraș sau pe la bȃcȃnii. Cine nu a cumpȃrat alimente sau alte lucruri ȳnfȃșurate ȳn astfel de hȃrtii? Dar cȃte din instituȃii, fȃrȃ localuri proprii nu și-au lȃsat arhivele pe unde au stat temporar, drept chiria neachitatȃ? Gȃndiȃi-vȃ la primȃriile din București, mai nainte de a-și construi localuri proprii, administraȃiile financiare, percepȃiile și comisariatele de poliȃie, judecȃtoriile, precum și la marile ministere, care au cȃte patru, cinci și șase direcȃii rȃspȃndite prin oraș ȳn clȃdiri particulare.

Știm toȃi, deasemenea, cȃtȃ atenȃie se dȃ arhivei dela diversele instituȃii de cȃtre personalul ȳnsȃrcinat cu ȳngrijirea și pȃstrarea ei ȳn bune condiȃiuni. Majoritatea acestui personal este recrutat dintre practicanȃii mai vechi ai instituȃiei fȃrȃ nicio pregȃtire specialȃ ȳn aceastȃ ramurȃ.

Aceastȃ neglijenȃȃ, aceastȃ lipsȃ de interes pentru bunurile publice, nu se manifestȃ numai ȳn timpurile noastre. O ȳntȃlnim cu mult ȳn urmȃ. Iatȃ o circularȃ a Ministerului de Justiȃie cu Nr. 13890 din 17 Octomvrie 1867, gȃsitȃ ȳn dosarele Prefecturii Prahova, adresatȃ Grefierilor dela Tribunalele din țȃrȃ, prin care li se atrage atenȃia de starea proastȃ ȳn care se ține arhiva și mȃsurile ce trebuiesc luate :

"S'a constatat prin revisiunile fȃcute Tribunalelor din țȃrȃ cȃ, arhivele dela mai multe din trib., sunt ȳn cea mai mare desordine, sunt ȳntr'ȃ stare ȳngrozitoare. Dosarele sunt lepȃdate prin pod, sau aruncate pe jos, rupte, tȃvȃlite, cȃlcate, fȃrȃ nici ȃ ȳngrijire, fȃrȃ dulapuri, fȃrȃ inventare, fȃrȃ control la intrare și eșire ; ȳn fine fȃrȃ nici ȃ regulȃ ; condicile de asemenea. Astfel s'au gȃsit, spre exemplu, arhivele trib. de Tecuciu și Tutova. Starea acelor arhive, precum și a cancelariei, s'a constatat a fi spȃimȃntȃtoare. Pentru care, prin esces de indulgenȃȃ, Ministerul s'a mȃrginit a cere dela Mȃria Sa numai depȃrtarea grefierilor respectivi. Ei puteau fi pasibili de ȃ pedȃpsȃ mai conformȃ cu neertata, cu neesplicabila lor neglijenȃȃ.

„Dacȃ desordinea, dacȃ haosul acesta ar continua a merge ȳnainte avem tot cuvȃntul d'ȃ crede, nu numai cȃ interesele private vor suferi, prin deteriorarea a o mulȃime de acte, care le garantȃzȃ drepturile ; — darȃ dupȃ trecere de oare care timp rȃmȃșiȃle de dosare și condici, chiar de ar scȃpa din trista stare actualȃ, nu vor mai putea face serviciile cerute dela dȃnsele, de interesele publice, de istoria noastrȃ juridicȃ, de jurisprudenȃȃ. Și totuși, ȳn viitor, nici istoria juridicȃ, nici jurisprudenȃȃ nu vor putea fi ȳntocmite, decȃt dupȃ actele publice, dupȃ registrele de procese verbale ; sentinȃe și decisiuni.

„Sunteȃi Român, D-le Grefier, și cred cȃ D-trȃ, ca și mine, doriȃi ca mȃcar ȳn viitor, sȃ fim scutiȃi de vandalismul actual.

„Și acum când am constatat răul, Ministerul se adresează direct către D-nii Grefieri în genere, și către D-tră, D-le Grefier, al..... în special.

„Pe D-tră, D-le Grefier, vă invit cu toată seriozitatea ca să procedați îndată, la o generală și radicală revisiune a arhivelor acelui tribunal.

„Veți pune a se face un registru duplicat al tuturor dosarelor, registrelor și condicelor aflate în arhivă ; aceste registre vor purta titlul de *registru general* și *registru abecedar* al arhivelor. În cel d'ântău din aceste registre se vor trece, în șir, dosarele înființate și intrate în tribunal, dela început și pînă acum, pe *ani*, *luni*, și *zile*, cu număr curent. În cel d'al doilea registru, veți face a se trece aceleași dosare după literile inițiale ale familiilor părților prigonitoare, ale persoanelor juridice, autorităților și moșnenilor ce au figurat, sau figurează încă, ca reclamanți în judecată.

„Veți pune apoi a se deosebi dosarele lucrătoare de cele nelucrătoare. Ambele aceste categorii se vor așeza bine împachetate în dulapuri, pe ani și după numărul curent ; așa încât dosarul căutat și găsit în abecedar, să poată a fi aflat la *moment*, în dulapul respectiv.

„Veți reserva în ambele registre uă coloană, în care să se adnoteze : *anul*, *luna* și *ziua* când s'a hotărît, învoit, sau închis procesul și locul unde s'a trimis dosarul, plus : numărul și data adresei cu care dosarul a eșit din tribunal. Această adnotare, cred, că trebuie să se fi observând și acum ; cerem însă ca, în viitor, să se facă cu toată rigoarea și în mod obligatoriu ; un asemenea inventariu, într'un singur exemplar, veți face și pentru condicele în care sunt trecute lucrările tribunalelor, dela înființare și până acum : cu anume deosebiri pe an.

„Aceste condici trebuie restaurate și foarte bine păstrate ; căci, decă dosarele esu din arhivă, condicele rămân în arhivă perpetuu ; ocupă un loc modest și în câteva linii, sau pagine, spunu cea ce d'abia putem estrage din tomuri voluminoase de dosare. Toată arhiva, trebuie încredințată apoi unui din funcționarii cei mai apți din grefă. Acela să țină registrele și cheile dulapurilor ; acela să dea, să păstreze și să primască dosarele ; acela să fie personalmente responsabil de ceace s'ar perde sau deteriora. Trebuie să punem uă-dată un control real în arhivele noastre.

„După cum vedeți, D-le Grefier, cea ce cere Ministerul spre a pune uă-dată regula în locul chaosului, ordinea în locul desordinei, nu este un lucru imposibil ; din contra, printr'uă energică aplicare a D-tră și a celui alt personal al Grefei, rezultatul cel mai frumos, s'ar putea dobândi, mult în șese săptămâni.

„Altfel nu vom mai putea pretinde că avem cancelarii și arhive regulate. Puneți-vă dără la lucru, D-le Grefier ; subalternii D-voastră sunt puși de lege la ordinea D-vostre, ei vă dătoresc ascultare. Destinați pe fiecare din D-lor la lucru de care-l credeți apt în opera ce vă reclam, cu insistența cea mai hotărâtă.

„Legea, D-lu președinte, D-lu procuror sunt aci, spre a pedepsi pe cei neascultători, (cu tote că acesta nu credem că se va întâmpla).

Tote elementele le aveți ; tot sprijinul legal vă este garantat ; încă uă-dată puneți-vă la lucru cu devotament, cu zel. Străinii nu trebuie să mai zică rău de justiția noastră, de arhivele noastre, de cancelariile noastre.

„Sunteți Român, contribuiți dără în competența D-voastră la ridicarea cancelariilor noastre. — Pătrundeți-vă de această neapărată necesitate ; comunicați-o și subalternilor D-voastră ; și suntem convinși că rezultatul va fi binefăcător.

„Terminând, vă anunț că D. procuror al celui tribunal este autorizat a face la 1 Ianuarie viitor 1868 uă revisiune radicală arhivei celui tribunal și a raporta, pe a *D-sale personală răspundere*, decă circulara de față, s'a executat în totă întregimea ei. — Acei din grefieri, ce până atunci o vor fi adus la îndeplinire, vor avea drept la toată solitudinea ministerului. Mulțumirea și resplătirea meritată le este mai nainte garantată, — îndată ce cazul se va arăta. La din contra însă previu pe D-nii grefieri *negligenți*, că îi ascéptă răspunderea și prin urmare totă pedépsa meritată. — Și de astă dată 'i asigurăm că faptele vor veni să ateste că *circulara de față nu va rămînea uă literă moartă*.

„Primiți, D-le Grefier, asigurarea osebitei mele considerațiuni
„P. Ministru, Dr. Missail”.

După cum vedem. în această circulară, Ministerul face un călduros apel grefierilor să se preocupe în deaproape de buna stare a conservării arhivei, s'o organizeze și s'o pună în stare de funcționare, alcătuiindu-se, pentru prima dată, opisele generale și alfabetice de dosare și condici, o inovație de mare importanță. În cel dintâi s'au trecut dosarele înființate și intrate în tribunal, dându-li-se un număr de ordine și data când ele s'au alcătuit, fără a se ține seamă de cuprinsul lor, specificându-se numai numele părților împricinate și obiectul pricinei, iar în cel de al doilea, aceleași dosare sunt trecute după numele de familie al părților reclamante, al reclamantului și obiectul reclamației cu arătarea timpului înființării lor, care cores-pundea cu data înregistrării reclamației. Acest fel de opise trebuiau făcute în dublu exemplar. Numai opisele generale au fost alcătuite într'un singur exemplar. Ele au fost întocmite și pentru perioada anterioară datei circulării, deci dela înființarea arhivelor publice de Stat.

Toate dosarele și condicile trebuiau așezate în pachete, după numărul lor curent și puse în dulapuri în așa fel ca ele să poată fi găsite la „moment”, când erau cerute.

Pentru ca această lucrare să fie dusă la bun sfârșit, se constată că Ministerul de Justiție împuternicește pe procurorii respectivi, ca, la fiecare început de an, să facă o revizie radicală a arhivei, apoi

să aducă la cunoștința Ministerului executarea sau neexecutarea circularei de mai sus, spre a se lua măsurile de rigoare contra neglijenței și a se aduce și da celor ce au executat ordonanța „toată mulțumirea și dreptul la solitudine din partea Ministerului”.

Fie cu gândul la „mulțumirea și dreptul de solitudine din partea Ministerului”, fie de teama că vor fi înlăturați din slujbă, grefierii tribunalelor și subalternii lor au trecut la lucru. Arhivele au început să fie puse în ordine, atât cronologică cât și numerică, puse în dulapuri închise cu chei și în camere destinate special pentru arhivă.

Aceste constatări le găsim în procesul verbal, dresat de procurorul tribunalului Prahova, sec. I, a doua zi de anul nou, 1868, găsit deasemenea într'un dosar al arhivei Prefecturei Prahova, pe care la fel îl dăm în întregime, spre a ne face o idee completă de modul cum s'a executat circulara de mai sus.

PROCESSU-VERBALE

„Astăzi anul una mie opt sute șase zeci și optu luna Ianuarie două

„Noi Achille B. Petrescu, procurorele dupe lângă secțiunea întâiu a Tribunalului Prahova.

„In consecința ordonanței Nr. 13982 din anul expirat a d-lui Ministru Justiției, pe lângă carea mi s'a atașatu circulara Nr. 13890 adresată tuturor grefierilor de Tribunale și Curți, relativă la regularea arhivei, Presentându-ne în grefă spre a constata starea în care se găsește astăzi arhiva, în urmatulu citatei circulări, am procedatu în prezența domnului grefieru și a celorlalți impiegați ai grefei, atât la revisiunea arhivei câtu și a celorlalte lucrări ale grefei și am constatat după cum urmează :

Arhiva

„1. Dintre dosierele dela înființarea Tribunalului Prahova și chiar acelea ale desființatului Tribunalu Saacu, însă cele dela anul 1840 inclusivu până la anul 1867 iarăși inclusivu așezate regulatu, parte într'o cameră separată destinată pentru arhivă și parte prin dulapuri închise cu chei, iar cele dela anul 1831 până la 1840 exclusiv așezate în acea cameră, însă nu dupe număr ca cele de mai susu, ci numai alese pe anu.

„2 Dintr'aceste dosiere numai acelea din anul 1867, care se găsescu în lucrare sunt separate de cele terminate, iar acelea din anii trecuți, care se mai găsesc deja în lucrare, sunt nedeosebite, ci așezate fiecare pe la rândulu lor în dulapuri.

„3 Registrele sau opisele arhivei dela anul 1840 până la 1850 se găsescu legate în două volume, adică cele generale formează un volum, iar cele abecedare un altu volum, pe ceilalți ani succesivi deși legate, daru sunt separate pe fiecare anu în parte și nu se află într'o stare plăcută.

„4 Registrele pentru dosierele dela anul 1831 până la anul 1840 se găsescu cele înființate dupe timpu însă se află nelegate,.

„5 Se află hârtii puse în fițuici, care urmează a fi atașate și cusute pela dosierele respective, pe mai mulți ani.

„6 Inventariulu pentru opisele arhivei, jurnalele mesei și celelalte registre se vede începutu dar nu s'a terminat.

„Toate acestea mi-a declarat domnul grefier că le-au încredințatu spre conservare d-lui Constantin Cristescu adjutorele grefei.

Condicăria

„7 Toate condicele de transcripțiunea sentințelor și a tuturor celorlalte acte, atâtea ale Tribunalului Prahova, cât și acelea ale desființatului Tribunal Saacu, câte s'a găsitu în ființă, se află trecute într'un inventariu și așezate în toată regula în dulapuri încredințate fiindu spre conservare d-lui Petre Râmnicănu, unul din copisti.

„8 Registru de condamnați ținut de grefier conform art. 573 dela procedura codului penale, se găsește în toată regula, și conform circularei Nr. a Domnului Ministru Justiției.

Registratura

„9 Registrele de intrare și eșire se află încheiate până la finele anului, însă nu s'a văzutu subscrisu arhivarul pentru primirea a parte din intrări și eșiri pe câteva luni.

„10) S'a găsitu la registratura mai multe faturi ale diferitelor autorități neînapoiate pela destinațiunea lor.

Biroul Corespondenței

„11) S'a găsitu numai veri o câteva bucăți acte nelucrate din anul trecutu, din acelea adică care a luoatu dispozițiunea complectului de a se efectua numai dela 28 Decembre trecut, iar concepte de prescisu nu se află nici unulu.

„Domnul grefieru după terminarea acestii reviziuni mi-a declarat că, cauza pentru care nu a formatu registrulu duplicatu, cerutu de susucitata circulară, este că Domnul Ministru Justiției, cu ocașunea revisii făcută în expirata lună Decembre, a ordonat de a nu se mai forma alte noi registre, pe câtu timpu există cele vechi, cari dupe spiritulu acei circulați, asemenea registru duplicatu, urmează a se forma numai la acele Tribunale unde nu se află registre regulate pe fiecare anu.

„Acesta fiindu rezultatul reviziunii făcută, se constată prin prezentele prescripții verbale, carele se va înainta în original Domnului Ministru al Justiției, împreună cu referatul ce subscrisulu sunt decisu a forma.

„Acestu actu s'a dresātu în Grefa Tribunalului Prahova Secțiunea I și s'a subscrisu de noi Procurorele, de dl. Grefieru și ceilalți impiegați ai grefei.

„Procurorele Trib. Prahova Secs. I, ss. A. B. Petrescu.

„Grefier Adjutor.

D. Adjutor de arhivă Cristescu, mi-a declarat că d-sa fiindu numit numai dela 1 Septemvrie 1867, atunci a găsitu dosarele trântite grămadă acele din arhivă și că abea a putut să se îndeletnicească în spațiulu de timpu fixat prin acea circulară, mai întâi cu regulare dupe număr și anu, și că dacă i s'ar mai acorda un termen aru aduce-o în starea cea mai plăcută”.

Dar cu trecerea timpului și plecarea ministrului, grija și importanța dată arhivei a scăzut. La aceasta s'a mai adăugat și lipsa de local unde ea să poată fi păstrată în bune condițiuni. Tot ceiace a mai rămas în ființă și s'a perpetuat până astăzi, a fost întocmirea pe fiecare an a arătatelor opise generale și alfabetice în starea cum ele au fost concepute.

De aceia, în legea de organizare a Arhivelor Statului, prin artic. 2, s'a legiferat ca orice arhivă mai veche de 30 ani, care nu mai face trebuință administrației curente dela toate autoritățile civile, bisericești și militare, să fie depuse la Arhivele Statului. Legiuitorul a voit, cât mai era timp, să salveze, cu o oră mai de vreme, distrugerea de arhive. Reiese că dânsul avusese ocazia să le vadă la fața locului, să constate starea proastă în care se păstrau și atenția ce li se dedea.

Intenția legiuitorului a fost frumoasă, bună și la timp venită. Ceiace a rămas în afară de lege a fost, este și va fi problema amenajării unui local propriu și destul de încăpător pentru a putea cuprinde în depozitele sale toate arhivele dela toate autoritățile. Dacă am fi avut un astfel de local multe arhive valoroase nu ar fi luat calea comerțului sau aceia a retopirei.

Avându-se în vedere această lipsă de local, s'a stabilit în principiu ca numai arhiva ce prezintă un deosebit interes arhivistic, să fie păstrată. Cea de mai puțină importanță sau fără, să fie sortită distrugerii, după ce mai întâiu a fost triată de un funcționar al Arhivelor Statului. Tot din lipsa de spațiu cele mai multe din ar-

hivele instituțiilor, triate de delegații noștri, au rămas pe loc în conservarea acelor instituții, până când nevoile localului vor fi rezolvate.

Problema selecționării unei arhive este foarte grea și foarte măgaloasă și cu cea mai mare răspundere atât prezentă cât și viitoare. La selecționare trebuie să ai în vedere nu delegația ce ți s'a încredințat, ci prestigiul instituției din care faci parte și răspunderea ce-ți asumi pentru viitor, pentru societatea de mâine, pentru generația viitoare. Fiecare dosar, fiecare piesă trebuie văzută, cercetată cu luare aminte și apoi clasată ca bună sau fără valoare. Să nu-ți fie teamă de praf sau orice alte lucruri supărătoare sănătății. Prefer sacrificiul din partea oricui decât distrugerea unui bun al urmașilor noștri, al națiunii. Sacrificându-te pe tine, salvezi o comoară.

Se pune acum întrebarea : cine ar putea face o selecționare bună, arhivarul instituției respective, sau arhivistul delegat al Arhivelor Statului?

D-l Mărcuș, în lucrarea sa „*Câteva observațiuni privitoare la selecționarea arhivelor vechi*”, publicată în *Rev. Arhivelor*, vol. VI, I, 1944, este pentru cel dintâiu, fiindcă el este în măsură să cunoască mai bine importanța dosarelor ce i-au trecut de nenumărate ori prin mână. Își cunoaște marfa. Intr'o oarecare măsură D-sa are dreptate. Arhivarul instituției respective știe pe dinafară dosarele care, prin natura lor, ar mai putea interesa părțile peste un anumit timp. Însă el are în vedere, în cazul acesta valoarea materială a dosarului și nici decum valoarea lui arhivistică, istorică, politică sau economică.

Părerea noastră în astfel de cazuri este : să se considere de valoare toate dosarele alese de arhivarul instituției respective, iar cele considerate de el ca netrebnice pentru viitor, să fie văzute și triate de arhivistul delegat al Arhivelor Statului. Arhivarul este secondat de practica carierii lui, pe când arhivistul, pe lângă aceasta, e dublat de cunoștințele sale arhivistice și studiile în această ramură.

Pentru un arhivar o statistică, de orice natură ar fi ea, nu mai prezintă nici o importanță. Ea a fost bună numai pentru timpul când s'a făcut. Pentru un arhivist valoarea ei istorică este incalculabilă.

Cea mai bună selecționare se face atunci când și arhivarul și arhivistul lucrează împreună, discutând asupra fiecărui dosar sau condici.

Când se face o selecționare nu trebuie să ai în vedere numai titlul de pe coperta dosarului, mai cu seamă pentru cele ce urmează a

fi clasate ca hârtie maculatură, ci și interiorul lor. Titlul înșeală totdeauna.

Am arătat mai sus dosarele socotite având o importanță arhivistică. În dosarele ce privesc proprietățile se găsesc o mulțime de acte pentru stăpânirea lor în copii sau originale, însoțite uneori de planuri topografice. Să ne gândim, de exemplu, la un dosar care cuprinde o serie întreagă de procese în legătură cu hotărnicia unei moșii. Dacă acea moșie este moșnenească, vom găsi în dosar o colecție întreagă de acte dela cele mai vechi până la cele mai nouă, în originale sau copii. Câte hrisoave ale domnitorilor noștri din trecut nu ies la iveală cu această ocazie și de care nu s'a știut nimic până atunci ! Arhivele Curților de Apel au cele mai multe dosare de acest gen. Aci se făceau ultimele probe, se dedea ultima luptă pentru câștigarea drepturilor. Instanțele superioare nu mai făceau decât să constate dacă formalitățile au fost bine îndeplinite în cursul judecării fondului. După părerea mea aceste dosare, dela Curțile de Apel, trebuesc considerate ca manuscrise și să li se dea atenția și importanța ce se cuvine unei astfel de piese. În cuprinsul unui dosar ca acesta se vede întreaga evoluție nu numai a proprietății în sine ci a unei întregi societăți. Ca atare trebuie considerate și condicile unde se trec deciziile acestor instanțe. Pentru acest motiv am crezut de cuviință ca dosarele cu caractere cirilice, referitoare la proprietăți, să fie păstrate mai departe dela toate instanțele judecătorești, împreună cu condicile în care se trec hotărârile finale ale lor.

Totuși sunt unele procese civile ce nu prezintă o valoare arhivistică mare și la care s'a renunțat pentru a putea face loc celor cu mai multă importanță și anume : dosarele referitoare la pricini bănești, scadențe de polițe neachitate sau neplata la timp a unor impozite fiscale, cele cu caracter comercial, contravenții vamale, amenzi, urmăriri de venituri, pensii, divorțuri, separațiuni de patrimoniu, rectificări de pensii și pensii alimentare. Prin însăși natura lor aceste dosare au putere de valabilitate timp de 10 ani, mica prescripție, după care nu mai au putere de execuție.

Aceste dosare deși au fost socotite de mică valoare arhivistică, hotărârile lor finale, date și trecute în condicile de sentințe, s'au păstrat toate. Într'un dosar de divorț, de exemplu, vom găsi, în primul rând, actul de căsătorie al soților și actele de naștere ale copiilor, dacă au avut, toate în copii. Nu interesează decât sentința de divorț, care și aceasta, după desfacerea căsătoriei, se trece atât pe actul de căsătorie al soților, pe actele de naștere, precum și în

registrele de stare civilă pentru căsătoriți la oficiul de stare civilă respectiv.

Să luăm acum un dosar pe a cărui copertă scrie „fals”. Acest cuvânt îți amintește imediat de codul penal și de art. No. . . . unde se încadrează faptul. Deschizându-l vezi că un oarecare și-a plăsmuit un act de naștere dela nu știu ce oficiu de stare civilă, ștampilat și semnat în regulă. În cursul procesului, pentru lămurirea judecății, s'a cerut dela acel oficiu registrul de nașcuți pe anul respectiv, spre a se confrunta actul din el cu acela al împrișinatului. Nu interesează cum s'a terminat procesul cu expertize, contra expertize și dacă individul a fost condamnat sau nu. Altceva interesează și anume : registrul de stare civilă atașat dosarului ca făcând parte integrantă din el. Registrul trebuie oprit. Numai dela Tribunalul Ilfov am adus la Arhive câteva registre și intercalate la locul lor, unde, întotdeauna am găsit lipsă. Nu mai vorbim de dosare de acte autentice găsite în acelaș mod.

În dosarele acestea de falșuri se găsesc, în cele mai multe cazuri, rapoartele de expertiză, făcute de experți (profesori de caligrafie). Sunt foarte interesante pentru modul și mijloacele întrebuițate pentru descoperirea falșului. Cred că mulți nevinovați au căzut victime acestor experți empirici am putea să-i numim. Câteva zeci de rapoarte am dat prof. Stahl pentru biblioteca Școlii de Arhivistică. Nu știu dacă le mai are sau nu.

Povestesc acum un caz cu totul bizar, tot în legătură cu un dosar de furt și de unde aș fi avut un venit frumușel, dacă eram destul de atent. E vorba de arhiva Trib. Dâmbovița. Cea conșide ată fără valoare, deci maculatură, a fost vândută în acel oraș la un băcan. Acesta a desfăcut dosarele hârtie cu hârtie spre a o avea la îndemână pentru împachetat. În interiorul dosarului cu pricina, trecut prin mâna mea, a găsit, sigilat cu ceară roșie, 2 galbeni mari austriaci. Corpul delict.

Mai departe. Să luăm alt caz, care dela prima vedere și luare de cunoștință a indicației de pe copertă, găsești că acel dosar, sau toate de genul acesta, nu ar prezenta nici o importanță arhivistică „atentat la morală publică” sau alte numiri ce se mai dau în astfel de cazuri. Nu luăm cazul la orașe, ci acela venit dela țară cu astfel de pricină. Vedem că cele mai multe se referă la furtul sau răpirea fetelor de către flăcăi pentru a le lua apoi de soții. Se recurge la acest procedeu, fiindcă pe calea obișnuită a tratativelor, unii din părinți sunt contra căsătoriei lor, cele mai numeroase din partea părinților fetei.

Furtul acesta se face de cele mai dese ori cu știrea și consimțământul fetei, care știe precis când va fi furată și de către cine, fiindcă are gata totdeauna o legătură cu haine pentru mai mult timp.

Pentru un sociolog, care studiază fenomenul căsătoriilor în diferite regiuni ale țării, aceste manifestări sociale sunt de foarte mare importanță. Studiind genul acesta de dosare el va întocmi o hartă pe care, unind cu o linie localitățile unde se produc astfel de cazuri, va determina regiunea în care au loc asemenea manifestări biologic-sociale. Găsim acolo și un substrat economic. Părinții fetelor în cauză sunt nevoiți a le da o zestre mai mare, pentru a scăpa cu fața curată. Nevoind să facă acest lucru apelează la justiție ca să fie obligat hoțul de flăcău să ia de soție pe fata păgubașe.

Dar sunt cazuri când chiar fetele, cu consimțământul părinților lor recurg la stratageme de a atrage în cursă un băiat bun și cu stare. Se lasă ademenite și în urmă o plângere la Parchet ca să-l si-lească prin amendă și închisoare s'o ia de soție.

Fapte de genul acesta interesează destul de mult pe sociolog. Cu ajutorul datelor culese din dosarele acestea, unde se găsesc și declarațiile părților în cauză precum și ale martorilor propuși, el poate să rezolve, după cum am mai spus, multe probleme biologice în legătură cu fenomenul căsătoriilor în diferite regiuni ale țării și în diferite epoci.

Cazurile ar putea fi multiplicat la infinit și pentru fiecare gen de dosare.

Pentru aceste motive, ca să nu se piardă totul, s'a dispus ca registrele în care se trec sentințele și ale acestor genuri de dosare să fie păstrate alături de cele civile.

Ceeace vreau să atrag atenția d-lui Director General al Arhivelor Statului este ca, prin orice mijloace și cu orice sacrificii, întreaga arhivă scrisă cu litere cirilice dela toate autoritățile să fie adusă și depozitată la Arhivele Statului, Direcția Generală sau regionale. Încă mai este timpul să mai putem salva ceva. În caz contrar peste puțină vreme nu vom mai găsi nimic. Se va invoca, cum ni s'a invocat în cele mai multe cazuri, că arhiva veche a fost distrusă în timpul războiului 1916—18. Să nu se invoce și acum că din pricina războiului abea terminat, multe din arhive s'au pierdut din cauza „bombei atomice”, bunăoară. Este un bun național la care nu trebuie să se renunțe sub nicio formă și să i se dea cea mai mare atenție.

Deasemenea ar fi de dorit ca în legea de organizare a Arhivelor Statului să se introducă un articol, care să cuprindă : delegații Arhi-

velor Statului sunt împuterniciți să inspecteze și să raporteze anual starea arhivelor, cum sunt alcătuite și păstrate pe la toate instituțiile publice din țară ; iar unde găsesc nereguli, delăsare sau nepricepere, să dea instrucțiunile necesare și să aplice pedepsele cuvenite. Arhivistul trebuie să se gândească totdeauna la viitorul arhivei și pentru aceasta trebuie să se îngrijească din vreme de dânsa. Să ia toate măsurile ce-i stau în putință, spre a o salva și păstra în bune condițiuni, ori unde s'ar afla ea.

Pentru încheere țin să mai relev un fapt destul de îmbucurător pentru arhivele noastre. Lumea, sau mai bine zis societatea, a început să nu mai fie străină de valoarea și importanța acordată arhivelor publice. În dese rânduri, când unele din ele ajungeau pe la negustori și se împachetau în ele articole de băcănie sau alimente, apăsarea căte un articol prin ziare în care, dacă nu se făcea apel la Arhivele Statului să se intereseze mai deaproape de proveniența acestor arhive aruncate pe piață, se apela la public.

Dau aci un articol apărut în ziarul „Timpul” din 11 Iunie 1937. Cităm :

„Arhivele Statului au misiunea să primească dela toate instituțiile publice ale țării, absolut toate documentele, care au împlinit vechimea de 30 de ani.

„Cum însă clădirea Arhivelor este o veche și neîncăpătoare șandrama, operația primirii documentelor se petrece în chipul următor :

„Un funcționar, mai mult sau mai puțin expert și întotdeauna plictisit, triază hârțoagele ce i se aduc spre păstrare după niște criterii proprii, pe care el însuși nu le-ar putea preciza și reține ceea ce i se pare lui mai interesant. Restul — la kgr., servește pentru împachetatul măslinelor și al tahânului de post.

„Mușterii ! atenție la băcănie

„Că la Arhivă, slabă speranță”

După cum vedem acest articol nu-i tocmai plăcut, dar nici autorul său nu are idee ce înseamnă o arhivă. Am credința că dânsul nu a intrat niciodată în localul Arhivelor și nici n'a văzut în viața sa documente pe care, tot d-sa, le numește în acelaș articol „hârțoage”. Deasemenea nu cunoaște nici criteriul după care se face o selecționare. Dacă ar fi stat de vorbă numai cu unul din delegații instituției noastre, cu totul altul ar fi fost tonul cu care a scris articolul de mai sus.

Dl. director general depe acea vreme, Constantin Moisil, pîntr'o decizie adresată d-lor subdirectori, cere să refere, dacă cred necesar să se răspundă acestor afirmațiuni la adresa funcționarilor Arhivelor.

Domnul subdirector Mihail Popescu referă :

„Sunt de părere că nu merită nicio atenție această inserție, deoarece nu-i bine informată. O gazetă serioasă nu publică asemenea inexactități. Ceiace s'ar putea face, este să se atragă atenția Ministerului de Justiție ca să se execute Jurnalul Consiliului de Miniștri Ns. 588.936, ca hârtia maculatură să se topească spre a nu mai ajunge la băcănii”.

Domnul Emil Vîrtosu referă :

„Sunt de părere că s'ar putea cere precizări, comunicându-se în acelaș timp că Arhivele Statului au un criteriu precis la selecționare. Cu acelaș prilej s'ar putea cere jurnalului să întreprindă o campanie pentru mărirea localului Arhivelor Statului și dotarea Instituției cu cele ce-i sunt necesare pentru buna funcționare și pentru păstrarea în condițiuni optime a documentelor trecutului românesc”.

Dl. I C. Dobrescu este mai obiectiv în referatul d-sale. Iată-l :

„Sunt de părere să se răspundă ziarului „Timpul” pentru a putea fi informat precis asupra Instituției Arhivelor Statului. Este adevărat că situația localului Arhivelor este de așa natură că nu poate primi tot materialul arhivistic ce, după lege, îi revine. În ce privește operația trierii, deși nu avem un regulament, care să dea îndrumări în acest sens, ea se face după criterii precise. Funcționarul constată ce material se află în depozit, referă și, în înțelegere cu superiorul său, decide ce material să se primească ; deci nu face după aprecierea lui singur această operație . În ce privește hârtia maculatură găsită pe piață ea provine dela instanțele judecătorești, care, singurele, o vând la licitație !”

În ziarul „Universul” din 22 Noemvrie 1938 apare un alt articol tot în această privință, semnat de Gr. Trancu- Iași, căruia, în acelaș ziar îi răspunde d-l director general, A. Sacerdoțeanu, prin articolul intitulat „Pentru păstrarea arhivelor”. Cităm :

„În numărul 319 al ziarului „Universul” din 22 Nov. c. d-l Trancu Iași publică un frumos articol și în acelaș timp sugestiv prin titlul său : „Verificați arhivele”. A văzut cum se vând de ușor arhivele pentru a fi distruse și cu părere de rău mărturisește că a cumpărat dela un măcelar acte foarte importante, pe care le-a salvat astfel grație simplei întâmplări. Pe marginea acestei mărtuisiri adaugă d-sa (adică Trancu Iași) că toate hârtiile, „prin trecerea timpului devin deosebit de importante” și dorește „să fie trimise cât mai puține documente la fabricile de hârtie”.

În rezumat, dl. Director spune : că astăzi se depune un efort uriaș pentru adunarea a tot ce se cheamă document, dar pentru păstrarea în întregime a unei arhive este un deziderat irealizabil, căci nu există posibilitatea materială de a pune la adăpost tot ce se scrie și nici nu poate fi considerat de egală valoare întregul material arhivistic. D-sa este de părere să se înmulțească numărul arhivelor locale, să se fixeze prin regulamente materialul arhivistic ce urmează a fi distrus.

Părerea noastră în ce privește modul de triere este că : nici odată nu se va ajunge să se stabilească „criterii precise”, nu mai vorbesc de regulament.

Care sunt motivele ce m’au determinat să afirm acest lucru ?

În primul rând modul de intitulare al dosarelor diferă chiar la instituțiile de acelaș fel și dela cele mai mici până la cele mai mari, după natura organizării lor interioare și scopului pentru care ele au fost create. Într’un fel este împărțită pe direcții arhiva Ministerului de Interne și altfel a Ministerului de Domenii sau aceia a Ministerului de Justiție și cu totul diferit aceia a unei Regii sau Case Autonome.

Pentru alcătuirea unui regulament de selecționare al arhivelor trebuiesc mai întâiu studiate regulamentele de organizare ale tuturor instituțiilor de Stat și autonome, pe direcții, servicii, etc., modul cum se alcătuiesc dosarele, în care se pun actele originale și în care copiile, cu arătarea dela început a importanței sau neimportanței lor.

Am arătat mai sus că nu numai dosarele cu caracter civil trebuiesc păstrate, ci chiar din cele cu caracter penal. Criteriul pe care l-am preconizat, pe unde am fost, este cercetarea dosarului în întregime, în deosebi cele sortite de regula generală, a fi considerate hârtie maculatură.

Selecționarea să se facă la sediile Arhivelor Statului.

Nu sunt de părere să se facă această selecționare după opisu general de dosare ; se riscă foarte mult. Titlul duce în eroare în numeroase cazuri.

Dacă nu se găsește posibilitatea aducerii la sediile Arhivelor a oricărei arhive dela autoritățile din provincie, să se facă selecționarea dosarelor acolo în liniște și fără grabă. Delegaților nu trebuie să li se ceară urgență, căci dela început li să ia posibilitatea de a fi conștiincioși cu ei înșiși și cu chemarea lor. Nimeni nu stă cu plăcere închis într’un subsol, fără un pic de lumină, aer curat și expus în orice moment să contracteze cine știe ce maladie și să înghită colbul atâtor generații trecute peste aceste dosare.

De arhivele triate și depozitate la sediile Arhivelor să se întocmească inventare cronologice și numerice în care să se arate pe scurt conținutul dosarului, iar unde e vorba de moșii să se arate localitatea și județul unde se află.

Inventarul întocmit pentru dosarele provenite dela Curtea de Apel, Secția II-a, București, nu-i bine alcătuit, pentru că nu s'a arătat nici localitatea, nici județul și nici dacă în dosar există sau nu vreun plan topografic sau carte de hotărnicie, amănunte foarte importante pentru un cercetător.

Pentru planuri ar trebui să se întocmească deasemenea un inventar separat cu arătarea moșiilor, dosarului și a fondului în care se află

Un alt deziderat, ce voim să mai adăugăm, este faptul următor : să se înscrie în bugetul general al Arhivelor o sumă de bani din care să se plătească, onorabil, diurna cuvenită pentru munca depusă de delegații însărcinați cu trierea arhivelor pe la diferite instituții, unde sunt chemați, spre a nu mai fi expuși la aprecierea subestimată a unor conducători dela acele instituții, să alerge câte un an de zile să încaseze diurna ce li s'a atribuit ; să li se facă costume speciale, impermeabile pentru praf, care distruge destul de repede atât hainele cât și lărgia.

Ocrotind pe arhivist păstrăm arhivele, salvăm trecutul țării și al neamului nostru.

Ceiace mai avem de adăugat în această privință ar fi bine să se alcătuiască de către Direcțiune și să se tipărească o broșură de cel mult patru file, format mic, în care să se facă un scurt istoric al localului actual al Arhivelor Statului, să se arate peregrinările arhivei prin alte localuri până a fost stabilită aici, indicarea fondurilor, actelor și depunerilor ce se află în păstrarea sa dela anul cel mai vechiu până la cel mai nou, totul sumar. Aceste broșuri să fie distribuite gratuit tuturor celor ce se interesează despre arhivele noastre. În modul acesta s'ar face o bună propagandă a tot ce avem.

Ion I. Șucu.

A N E X A

LISTĂ DE TITLURI DE DOSARE

tutelă sau epiropie	aducerea la îndeplinire a hotărârilor sau a decizilor
adopții	consolidări de terenuri petrolifere
interdicții	daune (imobilă sau mobilă)
pensie alimentară	falimentele sindicului, simple sau frauduloase
separațiuni de patrimoniu	acțiuni comerciale
datorii de bani	popriile în curs de executare
fiscale	sechestre judiciare
comerciale	firmе individuale și sociale radiate
eșire din indivizie	gajuri importante
stabiliri de hotare	procesele de presă
revendicare	constituiri de Asociații
moștenire — succesiune	decizie casată
restituirile de dote efectuate	contestații la tabloul creditorilor
anulări de testamente	comisii rogatorii
donățiile	cereri de declarare în stare de faliment
constatări de etate prin martori	nesoluționate
schimbările și adăogirile de nume (legea numelui)	cambiale
electorale (contestații).	mărci de fabrică.

OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA „CATALOGUL DOCUMENTELOR ȚĂRII ROMÂNEȘTI, 1369-1600”¹⁾

Publicarea inventarelor de arhivă, care începuse în vremea răposatului director C. D. Aricescu, a suferit o eclipsă de aproape 70 de ani; iar astăzi, datorită d-lui director A. Sacerdoțeanu, ea a reînceput să ființeze, întâi prin publicarea inventarului numeric de fonduri pentru toate arhivele de stat din țară²⁾, care a adus un real folos publicului cercetător din domeniul arhivistic, apoi cu *Catalogul documentelor Țării Românești, 1369-1600, Secția Istorică dela Arhivele Statului din București*³⁾.

Executarea acestei lucrări a început în urma unui ordin de serviciu al Direcțiunii generale a Arhivelor Statului din 1939, publicat în *Revista Arhivelor*, vol. III, partea 2-a, și comunicat tuturor arhivelor românești. Cadrul inventarului preconizat de ordinul de serviciu era mult mai mare decât cel realizat în *Catalogul documentelor Țării Românești*: toate Arhivele Statului din țară urmau să extragă din depozitele lor fișe de pe documentele în original, copie sau traducere; acestea se trimeteau la Direcțiunea generală din București, unde se clasau în ordinea cronologică (probabil făcându-se separație între Moldova, Țara Românească și Ardeal) și se dădeau la tipar. Pentru prima fascicolă sau volum a acestuia se pusese limită anul 1500. În scopul uniformizării lucrării, d-l director A. Sacerdoțeanu, în calitate de conducător al instituției, fixase norme de lucru pentru toți funcționarii însărcinați cu executarea fișelor.

Această lucrare însă s'a limitat numai la fondurile păstrate în depozitele Arhivelor Statului din București, restrângându-se ca

1 Comunicare ținută la conferința de serviciu a Direcțiunii generale a Arhivelor Statului din 29 Ianuarie 1947.

2. *Inventarul Arhivelor Statului București*,... Biblioteca Arhivelor Statului, București 1939.

3. Biblioteca Arhivelor Statului, București 1947, fasc. I—II (1946).

spațiu la Țara Românească (Muntenia și Oltenia), iar ca timp, dela cele mai vechi acte până la sfârșitul secolului XVI, adică până la 31 Decemvrie 1600. Materialul se păstra în diferite fonduri : o parte se găsea extrasă din actele mănăstirești de proprietate ¹⁾ în pachetele Secției Istorice - Țara Românească, altă parte rămăsese în pachetele mănăstirilor, uneori inventariate cu dată greșită ²⁾. D-l director A. Sacerdoțeanu a hotărît ca toate actele, împrăștiate în pachetele mănăstirilor secularizate (Secția Bunuri publice) până la 1600 Decemvrie 31, să fie extrase și adăugate Secției Istorice. Cu această ocazie am scos din pachete, specificând acest fapt pe inventarele din pachet și din birouri, și am grupat în coperte originalele și traduceri, chiar când acestea din urmă nu purtau aceiași dată ca originalul, dar care fuseseră identificate ca formând unul și același act. Pe coperte, s'au scris rezumatul și cota veche, iar apoi s'au numerotat dela Nr. 1 la 1671 ³⁾. Pe lângă cele dela Secția Istorică, se mai găseau acte și în alte fonduri : Copii particulare sau legalizate, Depuneri particulare, Fotografii ⁴⁾, etc., din care documentele nu puteau fi desprinse. S'a hotărît să fie cuprinse și ele în *Catalog*, deși subtitlul acestuia „*Secția istorică dela Arhivele Statului din București*” le excludea din cadrul fixat.

Cum am executat fișele pentru Catalog?

O catalogare a documentelor interne și externe, emise de cancelaria munteană și de particularii din Țara Românească, este o veche preocupare a noastră. În acest scop aveam studiate nu numai documentele dela Arhivele Statului din București, prezentate în acest *Catalog*, ci și actele păstrate în copii sau traduceri în Condicile mănăstirilor ⁵⁾, în unele hotărnicii, în dosare dela Secția Bunurilor Publice, în dosarele pentru hotarul de sud al țării, intrate în 1944 în posesia Arhivelor Statului și pierdute din nefericire cu ocazia bombardamentelor din același an ⁶⁾. Tot la fel am procedat și cu cele dela

1. Vezi *Inventarul Arhivelor Statului*..., București 1939, p.12—152.

2. Unele acte dela 1582—1598, care aveau în cifra anului litera coppa pentru 90(4), se găseau inventariate la 1692—1701, cetindu-se coppa ca 200 (litera c). De ex. S. Ist. Nr. 1223 bis. Dificultăți de datare s'au întâlnit și pentru actele fără an, sau fără an, lună și zi; vezi *Catalog*, etc. *Introducere*, pp. VI-VIII.

3. Cu cinci piese numerotate cu „bis” (vezi *Catalog*, Nr. 258, 306, 440, 1343, 1617), o omisie la numerotare (S. Ist. Nr. 1299) și trei dublete (vezi *Catalog*, Nr. 253, 657, 1617).

4. Vezi *Inventarul*, etc., p. 135, 137, 141, 142.

5. *ibid.* pp. 152—167; 270 documente.

6. 5 piese.

Biblioteca Academiei Române, documente, manuscrise și condici ¹⁾, cu cele dela Creditul Funciar Rural ²⁾, cu unele acte din Muzeul Al. Saint-George, cu multe publicații de documente și periodice de specialitate ³⁾. Unele acte mi-au fost comunicate de particulari, păstrând chiar copii fotografice după cele mai însemnate. În total am studiat pe lângă cele 1848 acte redată în *Catalog* încă 934 piese, adică încă pe jumătate atâtea.

Pentru verificarea în primul rând a autenticității lor, apoi pentru completarea lipsurilor și identificarea traducerilor și copiilor de multe ori defectoase, am fost nevoit să fac o nouă fișare a acestui material strâns: am fișat pe tabele sistematice sfatul domnesc, apoi numele de persoane, pe cei cu dregătorie sau boierie, pe clerici, pe scriitorii de acte, etc. În jurul unei asemenea persoane am strâns mențiuni asupra lor din inscripții ⁴⁾, din documente externe ⁵⁾, din bo-

1. 467 piese.

2. 10 piese.

3. Iorga (N.), *Studii și documente cu privire la istoria Românilor* vol. V, VI, VIII, XX.

Ghibănescu (Gh.), *Surse și izvoade*, vol. I, V, VI, XVIII, XX.

Ștefulescu (Al.), *Documente slavo-române relative la Gorj* (1408—1665), Tg.-Jiu 1908 și *Gorjul istoric și pitoresc*, Tg.-Jiu 1904.

Filitti (I.), *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, București 1919.

Grecianu (Ștefan D.), *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, vol. I-II, București 1913—1916.

Ionașcu (I.), *Documente bucureștene privitoare la proprietățile mănăstirii Colțea*, București, 1941.

Nicolaescu (Stoica), *Domnia lui Radul Vodă Paisie și a fiului său Marcu Voevod*, 13 Iunie 1535—17 Martie 1545, Craiova, 1938.

Analele Academiei Române, Memoriile Secției Istorice, seria III.

Arhivele Olteniei, an I—XXII.

Revista Istorică.

Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie.

Buletinul Comisiei istorice a României.

4. Iorga (N.), *Inscripții din bisericile României* vol. I, fasc. I—II, și vol. II (*Studii și documente*, vol. XV), București 1905—1908, și *Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice*.

5. Hurmuzaki (Eudoxiu de), *Documente privitoare la Istoria Românilor*, vol. I 1—2, II 1—3, III 1—2, VIII, XI, XIV, XV 1, suplimente vol. I 1, II 1.

Veress (Andrei), *Documente privitoare la Istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, vol. I—IV, și *Acta et epistolae*, I (Budapesta 1919).

Bogdan (Ion), *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, vol. I, 1413—1508 (București, 1905).

Tocilescu (Gr. G.), *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și*

gatele socoteli ale Brașovului și Sibiului¹⁾, din condicile mănăstirilor muntenesci, din opere genealogice, putând avea la îndemână o fișe, în care să se oglindească cât mai fidel existența persoanelor întâlnite. Asemenea fișe, care circumscriu în timp o persoană, ne-au putut îngădui să determinăm perioada de timp în care a fost scris un act nedatat sau nesigur din punctul de vedere al autenticității sau al datării.

Pe lângă aceste fișe de persoane, numele de locuri au fost și ele scoase pe fișe, stabilind astfel o nouă posibilitate de identificare a multiplelor traduceri și copii și de verificare și datare a actelor, după stadiul evoluției unei proprietăți și după schimbările de stăpân ale moșiilor.

Pentru stabilirea autenticității, dar mai ales ca alt instrument de datare, am folosit și lista cronologică a peceților, în special a celor aplicate, acest tip fiind cel mai răspândit. Dacă pentru secolul XV documentele interne sunt foarte sărace în peceți și numai depozitele Arhivelor Statului din Brașov, Sibiu și alte orașe din Transilvania ne pot da ceva concludent, în schimb, pentru secolul XVI, am putut cerceta, însemna și fotografia cu posibilități restrânse de amator fotograf, în iarna și primăvara anului 1944 în preajma evacuării Arhivelor Statului din București — și numai pentru acest depozit — pecețile aplicate, stabilind o cronologie a diferitelor lor tipuri, dar care pentru domniile ca cea a lui Pătrașcu Vodă, Alexandru al III-lea și unele dela Mihai Viteazul ne poate folosi prea puțin din cauza întrebuințării în cancelare concomitent a câte două tipuri.

În fine, tot pentru actele dela Arhivele Statului, am putut copia pe foiță principalele filigrane pentru documentele scrise pe hârtie, material ce nu l-am putut folosi ca element critic, nefiind nici completat cu cel aflat în alte depozite, nici clasat și studiat.

Pe baza acestor lucrări premergătoare, ne-am putut permite mai ales datarea actelor nedatate²⁾, îndreptarea datei pentru unele³⁾

Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul, 1346—1603, din arhivele orașelor Brașov și Bistrița (București, 1936).

Silviu Dragomir, *Documente nouă privitoare la relațiile Țării Românești cu. Sibiu în sec. XV și XVI*, (București 1927).

Panaiteșcu (P.P.), *Documente slavo-române din Sibiu, 1470—1654* (București 1938)

Nandriș (Gr.), *Documente slavo-române din mănăstirile Muntelui Athos* (București 1936).

1. *Quellen zur Geschichte der Stadt Brasso*, vol I—IV : și Hurmuzaki, o. c., vol. II 3, și XI, pp. 781-909.

2. Vezi *Catalogul documentelor*, etc. *Introducere*, p. VI—VIII

3. *ibid.* p. VII, nota 8, 9.

și punerea la îndoială a autenticității a câtorva dintre ele ¹). Idealul ar fi fost ca pentru fiecare persoană întâlnită, dregător în sfatul domnesc, scriitor de act sau cleric (egumen, mitropolit, episcop) să avem cel puțin anul morții. Totuși, cu puținele elemente ce cunoaștem despre ele, mai ales ținând seamă de frecvența apariției celor din sfatul domnesc, încetarea acestei apariții și schimbările de dregătorie, am putut obține o datare deseori aproximativă, însă absolut necesară.

Dificultățile întâlnite. Fiind o lucrare de serviciu, redactarea *Catalogului* s'a păstrat în cadrul ordinului de serviciu menționat, cu unele modificări cerute de Direcția generală. Astfel este cazul înglobării semnelor de validare (monogram, pecete, semnături, m. p.) în descrierea actului, redată la *Observații*. Tot așa s'a omis menționarea depozitului (București, Arhivele Statului), de oarece *Catalogul* cuprinde numai actele unui singur depozit, arătat în titlu și introducere. Două elemente de seamă însă, care ar fi fost necesar să figureze, *Ediția*, pentru actele după 1507, și *Fișele pentru actee pierdute, dar pomenite în altele mai noi* ²), s'au scos deasemenea din planul de lucru la cererea d-lui director A. Sacerdoțeanu, prelucrarea lor (identificarea actelor în publicații și mențiunile din acte posterioare) necesitând un timp îndelungat, lucru în alte biblioteci și astfel o amânare a editării lucrării. Pentru un repertoriu bibliografic, similar celui publicat de d-na Marta Andronescu ³), începuse să lucreze o studentă a Școalei Superioare de Arhivistică și Paleografie, d-ra Ioana Rosetti, dar până în prezent acesta nu a fost terminat. Ar fi de dorit ca el să fie reluat, și cât mai curând, pentru ca acest *Catalog al documentelor Țării Românești 1369-1600*, să aibă o completare strict necesară pentru orice editor sau cercetător pe tărâmul istoric. Un alt element, lipsa locului de emisiune (f. l.), a fost omis la tipărire de mine, ținând seama de economia spațiului, deși ne-ar fi fost o ușurare practică la corecturi. Mai multă însemnătate prezintă menționarea numelui documentului în felul expus la punctul 3 din *Ordinul de serviciu* și redactarea indicelui de nume după dispozițiile verbale ale d-lui director A. Sacerdoțeanu, deși în ambele cazuri părerea noastră, în urma cunoașterii realităților, a fost alta.

Numele documentului. Alături de alte elemente din rezumat, pe care ordinul de serviciu menționat le impune, este după dată și

1. *ibid.* p. VI.

2. Vezi *Ordinul de serviciu*, modelul de sub litera 1^a.

3. *ibid.* p. 442

loc numele documentului. La punctul 3, p. 442, se spune : „Numele documentului : hrisov, carte, poruncă, etc. Se află ori la începutul doc., ori la sfârșit. Când lipsește, se transformă verbul în substantiv : scrie — scrisoare, dă domnia mea — dania, punându-se în parantes forma din original **пишет, прилага** sau **потвержда** ; nu importă persoana, timpul sau modul, care se reproduce ca în original”. Iar la p. 444, punctul C, „Redactarea rezumatului”, după dată „și loc se reproduce „Dania lui **Ілѣ** Mircea Vv. Țării Românești prin care întărește M-rii Tismana daniile”, etc.

Din cele arătate se vede că se indică două moduri deosebite de a reda numele documentului : în primul caz numele este dat de formular, adică de diac (hrisov, carte, poruncă), iar în cel de al doilea numele este format de diplomatistul-arhivist prin deducerea dela verb. A ști că diacul din sec. XIV-XVI numește actul pe care-l scrie după formular „poruncă”, „hrisov”, „carte”, este un amănunt al nomenclaturi diplomatice vechi ce interesează un cerc foarte restrâns de istorici, pe diplomațiști. Căci cercetarea documentelor din aceste trei secole arată că 1543 acte din acest *Catalog* (84%) se numesc **повелѣніе** (rareori și **орнзмо**), că numai 130 au numele de **хрисовѣл**, și că doar 10 acela de **книга** (carte). De multe ori, un act numit „poruncă” la început, este denumit „carte” la sfârșit. Suntem de părerea că nu este o deosebire de fond și de formă între „carte” și „poruncă” : „carte” este numele dat actului „ca obiect material” ¹⁾ (la Moldoveni, și mai rar la Munteni se numește **лнст**) ²⁾ iar „poruncă” nu are legătură în secolul XVI cu sensul pe care-l dăm astăzi acestui cuvânt. Dacă la început **повелѣніе** și **орнзмо** vor fi însemnat realmente o poruncă domnească, în cancelaria munteană sensul nu este decât formal și arată, „actele solemne cu un formular mai redus - față de cel al hrisoavelor - și cu pecetea aplicată” ³⁾. Și nici în acest caz nu se poate face o distincție netă față de hrisovul, act solemn cu formular larg și cu pecetea atârnată, căci sunt, mai ales în sec. XV, porunci cu numele de **орнзмо** și **повелѣніе** care poartă pecetea atârnată ⁴⁾. Iar în ceea ce privește fon-

1. Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română din secolele XIV și XV* (București, 1938), p. 24.

2. Ce facem cu actele moldovene, care nu au decât denumirea **лнст** (carte)? Mai este oare necesar să o reproducem de mii de ori în rezumat?

3. *ibid.* p. 22.

4. Vezi exemple în *Catalogul documentelor*, etc. *Introducerea* ; p. IX, n. 1.

dul avem acte numite „hrisovul” prin care se întărea¹⁾, se dăruia²⁾ sau se întărea și se dăruia³⁾ o proprietate sau un privilegiu; „poruncă”, prin care se întărea (majoritatea), se dăruia⁴⁾, se împun-ternicea o persoană într’un drept⁵⁾, se scutea cineva⁶⁾, se dădea voe⁷⁾, se porunceă⁸⁾, etc.; „carte” prin care se scrie cuiva⁹⁾, etc.

De altfel, cancelaria Țării Românești nu folosea această nomenclatură. Numele de hrisov este întâlnit rareori¹⁰⁾, dai în mod curent pomenirea unui act anterior este aceea de „carte” (КНИГА), însoțită de arătarea naturei juridice: carte de milă, miluire, de închinare, de danie, de pâra și rămas sau de rămas, de frăție, de cumpărătură, de moșie, de moștenire, de schimb, etc. De ce oare nu am urma acest exemplu, rămânând și în cadrul științific al Arhivisticeii¹¹⁾ și nu am da în locul unui nume care nu spune nimic, caracterizarea juridică a actului?

În cazul celălalt, prevăzut de ordinul de serviciu, adică transformarea în substantiv a verbului, rămânem în îndoială: nu știm cărui verb din formular să ne adresăm; și aceasta nici nu se vede clar în textul reprodus ca exemplu în ordinul de serviciu. Dacă se folosește formula „scrie domnia mea”, verbul (пишет) ne poate arăta categoria diplomatică a actului, aceia de „scrisoare”, dar nu și fondul, natura juridică a actului. Se întâlnesc „scrisori”, prin care domnul poruncește ceva¹²⁾, sau dă ceva¹³⁾. Iar când formula este „dă

1. *Catalogul documentelor*, N-rele 1112, 1128, 1240, 1241, 1257, 1260, 1266, 1322, 1476.

2. *ib.*, N-rele 1127, 1178, 1258, 1285, 1475, 1479, 1548, 1552, 1800, 1825.

3. *ib.*, N-rele 1264, 1265, 1305, 1465, 1537.

4. *ib.*, N-rele 1131, 1293, 1359, 1381, 1405, 1419, 1457, 1464, 1469, 1470, 1480, 1518, 1525, 1534, 1535, 1557, 1561, 1600, 1682, 1684, 1728, 1739, 1759, 1766, 1785, 1821.

5. *ib.*, N-rele 1138, 1143, 1167, 1170, 1179, 1180, 1384, 1389, 1409, 1410, 1473, 1551, 1603, 1611, 1637, 1638, 1687, 1706.

6. *ib.*, N-rele 1159, 1161, 1383, 1440, 1678.

7. *ib.*, 1579, 1679, 1711.

8. *ib.*, 1776.

9. *ib.*, Nr. 1467.

10. În perioada cercetată spre exemplificare (*Catalog*, pp. 162—266) nu am găsit decât o singură menționare la Nr. 1589.

11. Damian P. Bogdan, *o. c.*, p. 14 după A. de Boüard, *Manuel de diplomatique française et pontificale*, I, Paris 1929, Toate hrisoavele și poruncile se pot grupa sub numele de КНИГА (carte, charta), opusă categoriei „scrisori”, „mssive”.

12. *ib.*, N-rele 1430, 1437, 1459, 1472, 1474, 1489, 1514; vezi și Damian P. Bogdan, *o. c.* p. 15, 18.

13. *ib.*, Nr. 1665.

domnia mea", ea poate apărea în două locuri deosebite : ori „dă domnia mea această poruncă (sau hrisovul) a domniei mele", (și această formulă aproape nu lipsește din cărțile muntene) ; ori după expunerea cuprinsului, în explicației : dă domnia mea ca să fie... pentru că am miluit (sau dăruit) domnia mea..". Credem că s'a înțeles cea de a doua formulă, care arată acțiunea juridică încheiată în act ; dar această interpretare este subiectivă, putând varia dela persoană la persoană și periclitând valoarea normativă a ordinului. Și comparând nomenclatura „scrisoarea" (dela „scrie domnia mea") și cea de „dania" ¹⁾ (dela „am dăruit domnia mea"), se observă două puncte de vedere în numirea actului : prima este o numire arătând natura actului din punct de vedere diplomatic, cealaltă din punct de vedere juridic. Cu această nomenclatură derivată dela verb nu vom întâlni în *Catalog* decât 26 „scrisori" domnești și 14 alte diferite numiri.')

Pentru actele nedomnești numele cel mai folosit este cel de carte - **КНИГА** (56 acte), fie că sunt emise de autorități (30 acte), fie de particulari ca acte de danie, vânzare, moștenire, etc. Numiri mai rare sunt cele de „zapis" (9 acte românești, în general suspecte din punctul de vedere al autenticității), „răvaș" (4 acte : dela marele ban, pârgari, cumpărare), „act" - **АКТ** (unul dela Martin din Pitești) și altele numite după verb (diată, așezământ, scrisoare, mărturie, etc.). Dar în ce categorie ar putea fi așezate actele care nu au verb, cum este cazul „răvașelor domnești de boeri" ³⁾ ?

Folosirea numelui actului în rezumat mai are inconvenientul de a îngreuna redactarea rezumatului și de a duce la forme ca cea citată în ordinul de serviciu la punctul C, „Dania... prin care întărește...". Iar transformarea rezumatului într'o propoziție relativă, ne împiedică adesea la redarea amănuntelor prin alte propoziții relative necesare.

Însăși exemplul ales, actul lui Mircea cel Bătrân din 1387 Iunie 27, nu este caracteristic și nici suficient pentru Țara Românească, căci se referă la un număr restrâns de acte, dela începuturile cancelariei muntene, când nu se fixaseră formularele ei proprii. Ar fi fost deasemenea preferabil să se facă apela mai multe exemple : unul de scrisoare, altul de hrisov cu formular desvoltat, de poruncă, de act particular, etc. : să se citeze și alte cancelarii (moldoveană, ardeleană). Sau să

1. Un foarte redus număr de acte domnești pot fi considerate „dania".

2. Pentru amănunte, vezi *Catalogul documentelor*, etc. „Introducere".

3. *ibid.*, p. IX-X.

se renunțe la acel stereotip „Porunca (пoкaзaннe) prin care...” și rezumatul să înceapă cu numele emitentului, cum procedează d-l P. P. Panaitescu în *Documentele Țării Românești*¹⁾, specificându-se în introducere actele după numirea ce o poartă : hrisov, poruncă, etc., cu numerele respective din catalog.

Iar dacă rezumatul trebuie să aibă la început o caracterizare a actului, aceasta trebuie să fie aceea a naturei lui : pentru cele domnești, cu numele de „carte” pentru diplome (cu formular mare sau redus) ; iar pentru misive (porunci, corespondență administrativă și diplomatică) cu numele de „scrisoare”, ambele în legătură nu cu verbul folosit, ci cu natura juridică a actului și cu categoria diplomatică din care face parte²⁾ ; pentru cele nedomnești, numele de „act” (alt înțeles al substantivului акт) urmat de natura juridică a lui.

Spre exemplu, actul lui Mircea cel Bătrân din 1387, ar putea fi rezumat astfel :

„Cartea de întărire a lui Mircea Voevod, domnul Țării Românești, către M-reă Tismana pentru daniile lui Vladislav Voevod (Nr.), Radu Voevod (Nr.) și Dan Voevod (Nr.), și de danie pentru satul Jarcovăț” etc.³⁾.

Sau actul lui Radu cel Mare, datat cu aproximație [1496-1508] :

„Scrisoarea lui Radu Voevod, domnul Țării Românești, către Vlaicu, poruncindu-i să plece din satul Stoicești, dăruit mamei domniei-sale, căreia îi era de zestre” etc..⁴⁾

Sau actul lui Petriman din 1425 Iulie 17 :

„Actul de danie al lui Petriman către M-reă Cozia pentru două vii și o moară⁵⁾.

Personal înclin pentru prima soluție, adică actul rezumat fără menționarea numelui categoriei diplomatice și juridice, această caracterizare fiind lăsată pe seama cetitorului, ce se va conduce după cuprins, dar specificând-se de editor în introducere nomenclatura deosebită a documentelor ; căci în celălalt caz, aceasta ar fi făcută de arhivist, care redactează rezumatul.

Indicele. În legătură cu indicele de nume proprii, care însoțește la sfârșit „*Catalogul documentelor Țării-Românești*”, trebuie să observăm principal că documentele muntene din sec. XIV—XVI spre de-

1. Vol. I, *Documente Interne* (1369—1490), București 1938.

2. Damian P. Bogdan, *o. c.*, p. 18.

3. *Catalog*, Nr. 4, ca exemplu de carte (diplomă).

4. *ib.*, Nr. 115, ca exemplu de scrisoare.

5. *ib.*, Nr. 27, ca exemplu de „act” nedomnesc.

osebire de cele moldovenești, dau puține precizii în legătură cu persoanele pomenite (nume de familie, de baștină, porecle) sau cu locurile (județ, veche numire dispărută, așezare pe teren, adică ape și vecinătăți), lăsând în mare încurcătură pe cel ce le folosește. Pentru numele de persoane este nevoie de un studiu amănunțit și de multe ori ipotetic spre a ști spre exemplu: că marele logofăt Tudor dintre 1525 și 1536 este același cu scriitorul de acte dintre 1502-1511, numit mai târziu după o moșie a sa „din Drăgoești”¹⁾. Dacă pentru persoane mai însemnate, materialul necesar identificării se află în cantitate mai mare, multe dintre ele se restrâng la o mențiune trecătoare. Pentru localități se întâlnește o dificultate și mai mare. Nu avem un dicționar geografic-istoric, cum nu avem niciunul din instrumentele necesare criticei diplomatice. Pentru sec. XVI mai ales, dar și pentru sec. XIV-XV, suntem reduși astfel tot la propriile noastre lucrări premergătoare, care pentru localități trebuiesc extinse la o epocă mult mai întinsă (cel puțin tot secolul XVII), iar pentru actele dela Arhivele Statului, la întregul pachet din care s’a extras piesa pentru Secția Istorică, spre a reface evoluția unei proprietăți, uneori până la începutul sec. XIX ca să putem găsi numele moșiei sau satului, căruia îi corespunde în prezent. Și adesea, chiar după o atât de minuțioasă cercetare, rămânem în fața unei enigme.

Date fiind acestea, ne rămâneau două soluții pentru indicele de nume proprii :

1. Sau să lăsăm pe seama cercetătorului de arhivă (căci *Catalogul* nu este decât un ajutor pentru o asemenea cercetare) identificările de persoane sau locuri, făcând din indice un instrument mecanic ce nu are alt scop decât de a arăta unde se poate întâlni un nume.
2. Sau să facem din el un mic dicționar istoric sau geografic-istoric, nesuștinut însă de textul pe care se bazează.

Părerea noastră a fost menținerea primei soluții, de oarece era impusă și de text, căci pentru identificări de persoane trebuia să recurgem la o amplă explicație, de multe ori foarte delicată, ce nu-și poate avea locul într’un indice ; iar pentru localități trebuia să recurgem la cercetări ce depășeau ca întindere în timp nevoia acestui instrument.

Indicele a fost însă realizat după o metodă intermediară ; și aceasta a fost aceea oficială, a Direcțiunei generale, care a refuzat

1. Vezi Ion-Radu Mircea, *Un neam de cîțiori olteni—boerii Drăgoești* (Craiova 1944), extras din *Revista de Istorie bisericească*, Nr. 3, Oct.—Dec. 1943.

prima soluție, iar pe cea de a doua a redus-o pentru identificarea localităților la *Marele Dicționar Geografic al României* și, în cazuri mai rare, la inventarele de birou ale fiecărei partide (mănăstire, depunere particulară, etc.). În felul acesta nu s'a putut stabili cu precizie așezarea geografică a unei localități și de multe ori nici identificarea ei ca nume.

Care au fost dificultățile întâlnite pentru identificarea localităților amintite în text? Ce inconveniente prezintă ajutorul dat de *Marele Dicționar Geografic* și de inventare?

Pentru a identifica o localitate din sec. XVI în prezent (situația statistică din 1940), trebuie să stabilim dacă cea din trecut există astăzi, sub ce formă și dacă nu a dispărut sau nu și-a schimbat numele. Pentru aceasta este nevoie, cel puțin dela 1864 înainte, când a început să se facă statistica administrativă, de un indice arătând schimbările succesive ale numirilor oficiale de cătune, sate, comune. Ori aceasta nu ne-o poate servi *Marele Dicționar Geografic*, ce expune situația din jurul anului 1900. Sunt localități ce și-au schimbat numele dela 1864 până la 1900 și care au revenit (rareori) la vechea numire; iar dela 1900 până astăzi s'au mai schimbat altele. De aceea dela început avem îndoială că indentificările făcute după *Marele Dicționar* nu mai corespund cu situația din 1930-1940. Dacă *Marele Dicționar Geografic* este încă un bun document istorico-geografic pentru situația la data lucrării lui sau pentru toponimiști, el este mult prea puțin pentru istorie și mai ales pentru nevoile de precizare geografică din trecut.

Să luăm câteva exemple. Întâlnim localitatea „Glodul” între moșiile cele mai vechi ale mănăstirii Govora, pe care am indentificat-o în j. Vâlcea. Deschizând *Marele Dicționar Geografic*, vol. III, la pag. 617, găsim acest nume în jud. Dolj, plasa Jiul de Mijloc, ca sat; în jud. Buzău, în comuna Tisău, cătunul Glodul, și în com. Cănești, moșia Glodul, iar în comuna Odăile, ca pădure; apoi în jud. Mușcel, plasa Podgoria, în comuna Budișteni, satul Glodul, pe lângă alte numiri de ape, izvoare, dealuri, văi. Cu care dintre ele ar putea fi indentificate? Ținând seama că M-reia Govora este o mănăstire olteană și deci în această provincie are îngrămădite cele mai multe dintre moșii, am fi îndemnați s'o indentificăm cu cea din jud. Dolj. Dar în vechile hărți ale Țării-Românești¹⁾ este menționat lângă localitatea

1. Cea austriacă a Olteniei de Fr. Schwantz din 1723 (A. R. Stampe, Nr. inv. 1002, cota DXXVII, 5), editată de dl. I. Băcilă în *Arhivele Olteniei*; an. III, 1924, sub titlul *Oltenia sub Austriaci, 1718—1739. Un document cartografic*; și cea militară austriacă a întregii Țări Românești din 1790—1791 (*ibid.* Nr. Inv. 1003, cota D.XXVII, 6).

Govora, pe malul stâng al râului cu același nume, astăzi devenit mahala a aceluia târg, însă cu numele pierdut.

Dar dacă numirea, azi dispărută, a satului Glodul din jud. Vâlcea a putut fi așezată pe hartă în urma unor cercetări ale izvoarelor geografice din sec. XVIII, sunt localități ce nu pot fi indentificate nici prin acest mijloc și nici nu se poate ști care din ele este cea amintită de *Marele Dicționar*; localitatea „Albești” întâlnită de 10 ori în *Catalog* este indentificată de noi în j. Argeș, în j. Buzău și de două ori rămâne neindentificată. *Marele Dicționar Geografic*, vol. I, pp. 34-42, arată această denumire în nenumărate județe: Argeș, (plasa Argeș), Buzău (plasa Câmpul, comuna Albești; sat în comuna Trestioara sau comuna Maxenu), Dolj, Ialomița, Mușcel, Olt, Prahova, Teleorman, Vâlcea; deaceia numai hipotetic, ținând seama de așezarea pe județe a mănăstirilor proprietare, avem un Albești în j. Argeș al M-rii (azi Episcopiei) Argeș, un altul în j. Buzău al M-rii Banu și Bradu, lăsând neindentificate localitatea Albești, pomenită în legătură cu M-rea Sfântul Nicolae dela Gherghița, și localitatea Albești, de unde este scriitorul Oancea al actului de sub Nr. 1003.

În cele două exemple vedem că firul conducător pentru indentificare a fost mănăstirea căreia îi aparține, adică vechea cotă a actului dela Secția Istorică, redată la „Observații”. Suntem însă convinși că principalul mijloc de indentificare temeinică a unei localități, mai ales când n'o întâlnim în *Marele Dicționar Geografic*, pornește dela urmărirea ei în actele mănăstirii dintre care a fost extras documentul ce o pomeneste. Iar adesea pentru localități necunoscute, unele dispărute, altele păstrate (cazul „Glodul”), *Marele Dicționar Geografic* ne poate ușor induce în eroare, mai ales dacă operația de indentificare se face grăbit, în timpul scurt cerut de nevoile editării.

Dar nici folosirea inventarelor originale nu ne poate da ceva mare. Pentru pachetele de acte intrate în păstrarea Arhivelor Statului din București s'au făcut inventare cronologice. Spre exemplu: pentru fiecare mănăstire secularizată la 1864, actele de proprietate s'au păstrat grupate în jurul unei proprietăți, sau a mai multora, adesea învecinate. Actele unei asemenea proprietăți formează un pachet, iar toate actele unei mănăstiri formează o partidă numită după proprietară, spre exemplu Partida M-rii Govora. Pachetele sunt numerotate dela 1, iar fiecare pachet are un inventar, purtând în cap „Cu-prinsul”, adică numele proprietăților pomenite în rezumatele actelor din pachet. Subliniem în rezumatele actelor, căci de multe ori s'a

cuprins în rezumat numai unele localități pomenite în act. Inventarierea ar fi trebuit să cuprindă cel puțin numele tuturor moșiilor date sau întărite în act destinatarului, precum și indentificarea lor în prezent, schimbarea de nume, un punct geografic neschimbat, de obicei apă, județul, după actele întregului pachet, care indentificare să fie făcută cel puțin în „Cuprins”. După inventare, adică după numele de localități menționate în „Cuprins”, s’a lucrat un registru-index de către d-l subdirector I. Dobrescu, grupându-se în jurul numelui, fără deosebirea între diferitele localități omonime, partida și pachetul care-l menționează. Și acest registru-index prezintă o mare greutate în folosire, căci localitățile în cadrul unei litere nu sunt înșirate în ordine alfabetică. Dacă cel puțin acest index ar fi fost realizat arătându-se după inventare, cel puțin numele schimbat și județul, munca pentru indicele de localități al acestui *Catalog* ar fi fost cu mult ușurată și ar fi avut și temeiul la care să se adreseze cercetătorul. Dar în starea în care se află inventarele de partide, acestea și registrul-index ne-au fost de puțin ajutor.

Din cele arătate se poate înțelege marea trebuință a unui dicționar istorico-geografic, lucrat însă numai pe baza documentelor la care Arhivele Statului din București și din toată țara trebuie să aducă cea mai însemnată contribuție ca deținătoare a celor mai bogate fonduri de informație.

Pentru publicarea de cataloage și inventare în viitor, și mai ales pentru indicele de nume proprii, aşsupune unele propuneri, pe care sper că d-l director A. Sacerdoțeanu, care s’a pronunțat în favoarea unui dicționar geografic istoric¹⁾, le va sprijini.

În primul rând, ținând seama de starea existentă a inventarelor, propunem ca ele să fie revizuite cu pachetul de acte originale și cel puțin numele proprietăților, care fac obiectul pachetului, să fie completate și identificate (așezarea actuală, județ, plasă ; menționarea numelui schimbat, dispărut, precum și a felului așezării — sat, moșie, vie) în „Cuprins”. După revizuire să se extragă aceste nume pe fișe, arătându-se partida și pachetul, cum s’a făcut cu registrul-index pomenit ; fișele grupate în ordine alfabetică să fie transcrise ori într’un registru asemănător, ori pe fișe păstrate într’un fișier spre a ușura munca arhiviștilor și a cercetătorilor de arhivă.

1. A. Sacerdoțeanu, *Pentru un dicționar geografic al României*, Craiova, Scrisul Românesc, 1935 (Extras din *Arhivele Olteniei*, vol. XIV, 1935, nr. 79—82).

În al doilea rând, tot materialul ce se studiază (se revizuește sau se inventariază pentru prima oară) să fie fișat, mai ales numele de localități, cu identificarea lor după întregul grup de acte (numele satului, moșiei, etc., numiri de hotare, județ), făcându-se o singură fișe, iar când numirea se repetă, să se redea numai data actului și cota lui. Aceste fișe vor fi păstrate într'un alt fișier, ce va crește, pe măsură ce se adaugă noi acte studiate. S'ar putea repeta aceeași operație și pentru numele de persoane, procurându-se astfel un însemnat material diplomatic ce ar servi pentru o viitoare lucrare colectivă de sinteză a diplomatiei române.

Ion-Radu Mircea

CONTRIBUȚII DOCUMENTARE LA ISTORIA BLAJULUI

Pe locul unde se află azi orașul Blaj, era în anul 1271 o vilă a voevodului Herbord, „*terram seu villam Herbordii vaivodae*”, cum spune un document ¹⁾. Din personalul voevodului sau al viitorilor proprietari ai vilei și ai moșiei, cu domiciliul stabil la vilă sau la dependințele acesteia — și proprietarii aceștia au fost mai mulți ²⁾ — precum și din alți oameni care s’au așezat, cu timpul, lângă vilă, s’a născut orașul Blaj, numit astfel în amintirea unuia dintre proprietarii vremelnici ai vilei și moșiei, Blasiu Cserei, din anul 1395 ³⁾. Zicem în amintirea, căci nu credem ca satul Blaj să fi existat la această dată. Blajul trebuie să fie o așezare ceva mai târzie de anul 1395. Dovadă ar fi puținătatea locuitorilor satului pe care ne-o dă conscripția din anul 1681 : 20 de familii în care intra și personalul castelului, acum proprietate a principilor Apaffy ⁴⁾. Ori alta ar fi fost situația numerică a populației dacă satul ar fi fost întemeiat cu sute de ani înainte. Progresul satului a fost încet. Câtă populație va fi avut satul „calvinesc și unguresc” ⁵⁾, atunci când în Mai 1737, episcopul Ioan Inocențiu Klein a descins la Blaj ⁶⁾ spre a lua în primire proprietatea pe care o căpătase încă din anul 1736 pentru episcopia și mănăstirea unită din Blaj ⁷⁾, în schimbul proprietăților dela Gher-

1. Franz Zimmermann und Carl Werner, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, I, Hermannstadt 1892, pag. 111.

2. Dr. Ioan Rațiu, *Blajul. Scurte notițe informative*, Brașov 1911, pag. 7—8.

3. *Ibid.*, pag. 8.

4. *Șematismul veneratului cler al arhidiocesis metropolitane greco-catolice române de Alba-Iulia și Făgăraș pre anul Domnului 1900 de la sânta unire* 200, Blaș (1900), pag. 187.

5. Dr. Augustin Bunea, *Din Istoria Românilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein (1728—1751)*, Blaș (1900), pag. 19.

6. *Ibid.*, pag. 15 ; Alexandru Lupeanu, *Blajul istoric în icoane*, Blaj 1924, pag. 5 și urm. ; Id., *Evocări din viața Blajului*, Blaj 1937, pag. 21—24.

7. Dr. Augustin Bunea, *o. c.*, pag. 17.

la și Sâmbăta de Jos, nu știm. În ceea ce privește numărul Românilor însă, credem că acesta nu va fi fost prea îndepărtat de numărul pe care-l avem pentru anul 1733 : „23 familii românești, unite, adecă 115 suflete”¹⁾.

Ridicarea Blajului atât din punct de vedere economic cât și cultural, până la înălțarea acestuia la rangul de oraș, în anul 1743)²⁾, deci numai la șase ani dela preluarea moșiei de către episcopul Klein, se datorește exclusiv strădaniilor mari ale acestuia.

Ridicarea satului a fost posibilă numai printr'o colonizare sistematică. În acest scop episcopul întemeietor de oraș românesc aduse de pretutindeni meseriași și comercianți români, cărora, pentru a-i atrage, le-a dat, în schimbul unei mici taxe, pământuri și locuri de case. Dela această taxă s'au numit coloniștii, „taxaliști”³⁾. Coloniștii se mai numeau și curialiști deoarece depindeau de curia episcopală și erau așezați pe proprietatea acesteia.

De fapt, coloniștii români, comercianți și meseriași, nu s'au așezat în sat, ci lângă acesta, într'o nouă colonie, în jurul reședinții episcopale, pe locul unde, la venirea lor, erau numai buruieni și spini, așa după cum spune un document⁴⁾. Noua așezare a înghițit-o pe cea veche dela care a luat numele. Chiar și azi orașul Blaj are două părți cu numiri deosebite, numiri care perpetuiază starea reală din momentul colonizării : Blaj sat, în care, pe vremuri, locuitorii se ocupau exclusiv cu agricultura spre deosebire de locuitorii celeilalte așezări, mai târzii, și Blaj oraș, ctitorie românească. Numirile acestea sunt improprii astăzi, căci nu mai corespund stării de fapt, deoarece ambele așezări, strâns legate laolaltă, alcătuiesc orașul Blaj.

Taxalistul colonist, în schimbul a zece florini regali, obligație anuală către curia episcopală, pentru care căpăta loc de casă, și în afară de doi zloți de cap de locuitor, impozit care s'a mărit, apoi, la trei zloți, era scutit de orice altă dare pe tot întinsul Transilvaniei, ie bănească, fie în natură. Această scutire nu era o excepție pentru coloniștii din Blaj, ci era un drept de care se bucurau toți locuitorii din categoria acestora, precum și negustorii, fie că locuiau în orașele libere regale sau în orașele privilegiate, indiferent dacă aveau sau nu proprietate.

1. *Șematismul...*, pag. 187.

2. *Ibid.*

3. Dr. Ioan Rațiu, *o. c.*, pag. 8.

4. Anexa II.

Pomenitul impozit de doi, respectiv trei zloți, se mărea dacă taxalistul avea vite ¹⁾.

Scutirile de sarcini publice au fost respectate până la începutul secolului al XIX-lea când, de sigur, din cauza unor nevoi fiscale urgente, dar poate și din reaua intenție a administrației față de elementul românesc ²⁾, au fost încălcate. Plângerile curialiştilor blăjeni au fost satisfăcute în anii 1802 și 1804, dar curând, în perioada războiului din 1806—1812, dispozițiile care le întăreau drepturile, au fost din nou încălcate.

Iată înșirarea nemulțumirilor taxaliștilor, așa cum ei însuși le arată în plângerea pe care au înaintat-o guvernului, la 21 August 1816 : în afară că, deși erau puțini la număr, au trebuit să dea recruți, apoi cvartire pentru armata staționată în Blaj, paturi pentru spitalele militare, au mai fost obligați la cărașie ; apoi au mai fost obligați să dea lemne pentru armată și cele necesare întreținerii acesteia, precum și să ia parte la lucrările de reparație a drumurilor publice, mai ales în direcția Aiudului (în document numirea maghiară : Nagy Enyed), prestație, spun taxaliștii, la care n'a fost supus nimeni, din categoria lor, în întreaga Transilvanie ³⁾.

Nu sunt lipsite de interes și temeiurile plângerilor : nu pot fi supuși la obligația cărașiei deoarece taxaliștii, meșteșugari și negustori, nu au decât caii strict necesari exercitării specialității. Dacă dau cai și căruțele, nu-și mai pot exercita profesiunea și deci nu-și mai pot agonisi cele necesare traiului lor și al familiilor lor.

Oficialitatea îi impune la cărașie nu pentru că ar fi constatat că au realmente caii necesari, ci doar pentru că au în folosință comună, toți taxaliștii, un islaz, numit popular, în limba maghiară, *Lóréti*, adică islazul cailor ⁴⁾. Ori taxaliștii afirmă, rugând ca o comisie de specialiști, venită la fața locului, să verifice exactitatea spuselor lor, că acest islaz, așezat pe malul Târnavei Mari, este supus repetatelor inundații și că din acest motiv este folosibil numai odată la șapte ani.

Taxaliștii, pe baza tuturor motivelor invocate, cer ca atât cărașia cât și celelalte sarcini arătate mai sus, să fie cerute dela locuitorii din Blaj sat — acum, desigur, fiind parte integrantă din oraș, spre periferia acestuia — care sunt posesori de pământ, au vite multe și prin însuși felul lor de ocupație, agricultura, sunt mai în stare să

1. Anexa X.

2. Anexa IX.

3. Anexa II.

4. Greșit afirmă istoricul Bunea că acest islaz era o livadă. *O. c.*, pag. 19.

suporte tot ceea ce cere, nelegal, dela ei¹⁾, care-și procură tot ce le trebuie pentru trai, dela piața publică, cu bani.

Interesant este să vedem cu ce mijloace au încercat taxaliștii ca să-și atingă scopul. Întâi s'au plâns la guvern și la oficiul comitațial. Aceste documente nu le avem și despre ele se face doar po-
menire în memoriul adresat de taxaliști, guvernului, la 21 August 1816. La aceste plângeri li s'a răspuns favorabil în anii 1802 și 1804, așa după cum am arătat mai sus. Vine apoi memoriul către guvern, din 21 August 1816. La acest memoriu n'au căpătat taxaliștii nici un răspuns. Deaceia, profitând de vizita pe care a făcut-o în Transilvania împăratul Francisc I, în anul 1817, taxaliștii i-au înmănat o copie a memoriului adresat guvernului²⁾. De data aceasta, se pare, împăratul a impus guvernului ca să se ceară lămuriri, în legătură cu plângerile taxaliștilor, autorităților competente din Transilvania³⁾. La un rezultat concret însă nu s'a ajuns și atunci taxaliștii disperați, sau așa cum singuri o spun într'un document⁴⁾, despre ei înșiși, „cei până la moarte năcăjiți” se adresează, prin Mai-Iunie 1818 — documentul nu este datat —⁵⁾, direct împăratului. De data aceasta Curtea a fost mai energică și, prin rezoluția pusă chiar pe memoriul taxaliștilor la 26 August 1818, sub semnătura secretarului aulic și director al expediției hârtiilor, Teofil Priedel, se dispunea ca guvernul să ia măsuri ca autoritățile comitațiale să nu impună petenților sarcini mai grele decât se cuvin⁶⁾.

Taxaliștii au fost ajutați în demersurile lor de avocatul român din Sibiu, Vasile Aron⁷⁾. Din pana acestuia trebuie să fi eșit memoriile, redactate în limba latină, către guvern și împărat. Corespon-
dența trimisă de taxaliști avocatului lor, atâta câtă s'a păstrat, o dăm în anexe (I, III, IV, VIII). Toate scrisorile sunt în limba română cu caractere cirilice.

Ni s'au păstrat și numele frunțașilor taxaliștilor din Blaj. Aceștia sunt : Mihai Ratz (Rațiu, Rață ?) și Silvestru Iminovițchi⁸⁾.

1. Anexele II și VI. Să se vadă și anexele IX și X.

2. Anexa VI.

3. Ibid.

4. Anexa I.

5. Pentru datarea aceasta cu aproximație, să se vadă anexele V și VI.

6. Anexa VI.

7. Fiu de preot, Aron a urmat liceul la Blaj și studiile juridice le-a făcut la Cluj. A scris poeme populare. S'a distins „ca apărător al Românilor înaintea tribunalelor”. Vezi : Dr. C. Diaconovich, *Enciclopedia Română*, Sibiu 1898.

8. Anexa III.

O altă persoană care a avut și ea un rol în sbuciumările taxaliștilor, este un agent al Curții, Augustinovici Paul, un Ungur. Acestuia îi scriau taxaliștii, în limba maghiară, despre necazurile lor și-i anexau chiar bani la scrisoare „ca recompensă a oboselii”¹⁾. Scrierea aceasta, din 8 Iunie 1818, lasă să se înțeleagă că obținerea unui rezultat favorabil ar avea drept urmare și altă recompensă. La 8 Septembrie 1818 Augustinovici comunica la Blaj rezultatul intervenției sale²⁾.

Memoriul către împărat, despre care am pomenit mai sus, după înapoarea dela Viena, taxaliștii l-au trimis în original avocatului Aron, anexând totodată și scrisoarea lui Augustinovici. Avocatul era rugat să întreprindă cele ce va crede de cuviință³⁾.

Dacă realmente s'a ajuns la îndreptarea neajunsurilor taxaliștilor din Blaj, documentele pe care le folosim nu ne spun nimic.

Mai dăm în anexe două ciorne de plângeri de-ale taxaliștilor, scrise în limba română, cu litere cirilice. Ambele sunt nedatate.

În afară de documentele pe care le dăm în anexe, am găsit în dosarul cu documente, o listă care cuprinde trei categorii de persoane al căror nume se dă : 1) scutiți (27 persoane) ; 2) nescutiți (37 persoane) ; și 3) văduve (18 persoane). La sfârșitul acestei liste se adaugă următoarele : „Afară de aceste căsile care le-[a]u cuprins exălăntia sa, mai sânt zece și fără de aceste mai sânt două căs pustii : una a lui Fagarași Niculai, una a lui Gabor Săbău”.

O altă listă, mai mică, scrisă de aceeași persoană care a scris și plângerile nedatate, cuprinde numele a 22 persoane. Nu se dă nici o explicație.

A N E X E

I

Prea C. Domnule Procurator noao pre bun patronu.

Îți vei aduce aminte cum că orășanii noștri cei până la moarte năcăjiți, pe lângă umilită rugăciune, au fost încredințat d-mnii tale a lucra ceva unde s'ar cuveni pentru ușurare lor, încredințându-să d-mnii tale și nește scrisori pentru îndreptare, însă neslujind vremile până acum a putea lucra și noi am cunoscut, și nice am îndrăznitu a mai îngreuea, și și acuma am mai tăcea, neîncetatele porunci și povări care nu curmă pe toți a veni, nici pe noi nu ne ocolesc, ce ca pe cei mai de jos ne numără și ne asupresc mai ales cu aruncăturile

1. Anexa V.

2. Anexa VII.

3. Anexa VIII.

ilișurilor, despre care ai noști orășean, sângur din pieațu (*sic*) îș cumpără de traiu, pentru care într'această scumpete, parte cei mai mare necu[m] sâ-ș poată cumpăra, ce sânt muritori de foame. Pentru aceea, acuma iarăș am îndrăznit a te supăra și a ne ruga ca uni (*sic*) pre bun patronu, ca să-ți aduci aminte de noi și să nu-ți pregeți a ne lua lucrul însuș, și unde ai socoti că s'aru cuveni, au la I. C. Gubernium, au la I. Curte a lucra. Pe lângă dreptățile care avem, doară în oare ceva chip am putea dobândi ceva ușurare, că sântem de perit. Încă aceste cunoscute lucruri și pricini, sânt ale noastre a lucra, că 1-mo când s'au așezat părinți noștri aice, din grație pre luminaților povățuitori cu condiții s'au așezat, ca să fie scutiți ca curialști de toate greutățile din afară. 2-do ca încă și porție să fie mai ușoară, fiind că nu sâ împărtășesc dintr'alte moșii ca să-ș poată agonisi de hrană fără numai după negustorie și meșteșugu, care acuma toate s'au uitat și în nimica să socotesc, ba încă impotrivă și mai cu dedinsul ne năcăjesc și ne asupresc. Drept aceea noi toți, cu mic cu mare, ca cei necăjiți, frumos ne rugăm d-mnii tale, ca unui vrednic și bun mijlo[ci]tor, a face ceva pentru noi, că noi întregu orașu te luom și cunoaștem, într'acest lucru, povățuitor și purtător de grije. Pentru care toată osteneala vom plăti, și cheltueala pom (*sic*) purta numai să ne ajuți de ne poți, ba încă și pomenire îți va rămânea, iară de nu, ne rugăm ca să ne răspunzi să știm ce să facem, și până atunce așteptând răspuns, sântem și rămânem
ai d-mnii tale

umilite slugi
orășeani din Blaj

Blaj, 9-na 7-bris 1814.

Adresa : Spectabili ac Generoso Domino Basilio Aron, in M. Tranniae Ppatu utriusque Fori Jurato Advocato Domino nobis humillime colendissimo

a Cîbinii

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate. Original.

II

Excelsum Regium Gubernium !

Ex isthic obsequiosissime sub litteris AA et BB copialiter ad-volutis conventionalibus ac respective assecuatoriis, et praecepto-riis dignabitur Excelsum Regium Gubernium gratiose perspicere, nos-tros infrascriptorum praedecessores, adhuc tempore illustrissimi quon-dam Domini Episcopi graeco-catholici Joannis Innocentii Klein li-beri Baronis de Szád ad curialem fundum episcopalem, ubi eotum meri cardui, ac spinae reperiebantur, de praesenti vero annuales, et hebdomadales nundinae celebrantur, partim perficiendorum, qui ibi-dem desiderantur, laborum, causa, et partim fine exercitii hinc inde in Principatu negotiationis, et pro rei exigentia etiam opificiorum

eo addito condescendisse. ac stabiles habitationum sedes fixisse, ut quibus domos, aut rectius cassas superstruere libuerit, solutis annuatim pro uno integro domestico fundo tantum rrlis 10 aliis servitiis neutiquam aggraventur, et velut indubitati curialistae ab omnibus publicis oneribus supportandis prorsus immunes manuteneantur, et conserventur, ac quemadmodum publica constat notorietate, reipsa immunitate praeattacta effective gavisos fuisse usque ad irruptionem recentioris belli turcici, et postmodum gallici, quæ vigentibus, cum pro re nata publicae simul necessitates ad auctae fuerint, idem nostri praedecessores, et nos ipsi, qui in vivis adhucdum sumus, praeter numerosos tyrones, quos de nobis tametsi admodum paucis debuimus statuere, quartiria insuper tempore potissimum belli turcici militibus, qui eotum excubabant, praestita et lectos in rationem aegrotorum multifarios suppeditatos, variis sumus subjecti, prorsus insvetis antea oneribus, quae hodieum supportamus, inter quae sequentia praecipua numerantur.

1-o Viatores, qui medio assignationis praejuncturalis itinerantur, ubi Balasfalva pro jumentorum suppeditatione assignata habetur, equos non a sic dicta pagensi comunitate Balasfalvensi, quae consistit e meris colonis, tam latifundia possidentibus, quam etiam integrum fere territorium Balasfalvense usuantibus, et sic copiosa jumenta habentibus, sed a nobis, qui nec ruralem aeconomiam ullam exercemus, nec etiam de communi terreno quidquam participamus praeter exiguum foenetulum vulgo *Lo-Rét*, nobis, et nostris praedecessoribus inde ab initio juxta adjacens sub C. C. litterale instrumentum per concernentia loca fine pascuationis, unius, alteriusve equi, velut ad mercium hinc inde transportationem summe necessarii relictum quod tamen per frequentes majoris cicelli exundationes fere prorsus inutile evasit, quotidie exigunt, ut adeo propediem vix aliquis equum amplius habiturus sit in nostri gremio, nisi aliquale alleviamen hac in parte nobis impertitum fuerit.

2-do Tametsi naturalia, et orgias lignorum focalium, in rationem excubantis militiae solae communitates ruralem aeconomiam exercentes suppeditare teneantur, occasione tamen respectivarum repartitionum saepe onus haec simul suppeditandi impositum fuit, nobis etiam, qui tam ligna focalia, quam etiam naturalia, in rationem nostrarum familiarum e foro publico emimus. Denique

3-tio Vel ad reparationes etiam publicarum viarum praecipue versus N. Enyed concurrere sumus coacti, quod nullus praestitit in toto Principatu, seu e curialistis, sive negotiatoribus, qui vel in liberis etiam regiisque civitatibus, et oppidis privilegiatis, qua possessionati degentes aut minus possessionati commorantes juxta publicam notorietatem, ab omnibus specificatis oneribus immunes reperiuntur.

Cum itaque testantibus demisse sub litteris D D et E E. annexis momorialibus hisque per concernentem inclytum comitatum sub 27 Februarii 802 et 10-a 8-bris 804 indorsatis resolutionibus, in puncto gravaminum praerecensorum ad excelsum regium gubernium, et laudatum comitatensem officiolatum recurrentes, favorabilia quidem

resultata obtinuerimus, verum ex post rursus ad pristina recederimus, sollicitata vero immunitas, nobis in omnem eventum competat, hinc sustinemus excelso regio gubernio in omni humilitate supplicare, quatenus dignaretur, ad sensum praeexistentium paternorum ordinum suorum congrua gratiose adornare, ut

a) A laboribus ad reparationem publicarum viarum necessariis exantlandis, ad instar aliorum curialistarum dispensemur,

b) Dum Balásfalva jumenta praejuncturalia suppeditanda habet, haec a sic dicta colonorum Balásfalvensium communitate, ne utiquam vero a nobis desummantur, consequenter a praejuncturarum praestatione immunes manuteneamur, et conservemur. Et

c) Balásfalvae repartendum magazinalium lignorum, et naturalium quantum e consideratione praevia soli colonicali communitati modo nominatae imponatur.

Queis in punctis consolationem cum fiducia praestolantes, jugi venerationis cultu emorimur.

Excelsi Regii Gubernii

humillimi servi communitas curialistarum et respective taxalistarum Balásfalvensium in J. comitatu Alb. infer.

Augusti 21-a 1816.

Arkivele Statului Sibiu. Original. Documente necatalogate.

III

Prea C. Domnule, D[o]mnule al nostru părtinitor patron !

Noi, tot fericitul bine și buna sănătate dela milostivul D[um]ue]zău îți poftim. Știm cum că instanția curialistelor dela Blaj, pentru scutirea greutăților de obște, au intrat la protocol supt No. 8792. Și după cartia Domniitale primită dela traslatoru¹⁾ din Cluj, am așteptat ca înști[i]nțându-te pre Domniea ta despre a ei rezoluție prin poștă și Domniea ta să ne înștiințezi pre noi în ce stă lucru, adecă oare intrat-au în Gubernie²⁾ au ba, și dacă au intrat lucratu-s'au ceva sau ba, și așa ca să te milostivești a ne înștiința oare avem nădejde de a mai aștepta ceva bucurie sau bă, foarte ne rugăm. Rămâne

Al Domniitale umilită și de bine voitoare obște curialistelor Blajului m. p-ia și a bătrînilor orașului Mihail Ratz și Silvestru Imino-vitschy³⁾ m. p-ia

Blaj, Martie 25 zile 1817

N. B.

Preste toate alte greutăți de obște, acum mai de curând, ne a-supresc încă și cu stâneni de lemne, pentru care lucru am trăbuit a

1. Scris cu litere latine.

2. Idem.

3. Ambele nume scrise cu litere latine.

mai umbla și la Tablă. Foarte ne rugăm să te milostivești a mai urgăului și lucrul nostru.

Adresa : Balasfalva. Spectabili ac Generoso Domino Basilio Aaron causerum Fori utriusque Jurato, advocato Dno peculiariter colendissimo a Cibinii.

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatologate. Original.

IV

Prea C. Domnule Procuratoru noao pre bun Patronu.

Cu umilință cugetăm iarășile a te ingreuea despre bojul nostru, în ce chip s'au mai împedecat, și cum s'au mai învăluit, că după ce cu c. scrisoare d-mnii tale la măritul domnul fôişpan am ajuns, precum aci să vede din rezoluție la C[insti]ta tablă ne-am îndreptat, unde foarte puțin ne-am folosit, precum iarășile din aci închisa scrisoare să va vede că ne-au îndreptat la Cluj. Așe dară în loc de-a veni ceva la noi spre cercare precum am așteptat, cum vedem toate întru ascuns să lucrează, nu putem ști până în sfârșit ce vom putea dobândi. Pentru aceea, nevrând mai înainte a pași fără știre domnului îndată am vrut a ști face știre și a cere învățătură ce să facem, și cum să mergem la Cluj. Ne rugăm drept aceea cu plecăciune a ne îndrepta sau ceva unde să va cuveni după răzoluțiile date a ne scrie și a ne da mână de ajutoriu, sau dacă cumva d-mnieta ai ave vreme și n'ai pregeta în cheltueala noastră a veni cu noi, mare bucurie am ave, D-mnezău ar și răsplăti. Precum vei judeca cu buna înțălepciune, așe ne mângăe numai nu ne părăsi până în sfârșit, că nu numai a plăti vom fi gata, ce și prunci noștri vor face în veaci pomenire, pe lângă care așteptând ceva valos (*sic*) sântem

ai d-mnului Procuratoru

umilite slugi

taxaliștile din Blaj

Anul 1818, 3-tia Mai s. v.

Adresa : Spectabili ac Generoso Domino Domino Basilio Aron per Magnum Ppatum Tranniae utriu[s]que Fori Jurato Advocato Dno humillime colendissimo.

a Cibinii.

Nota cancelistului : Percepi, 7 Maji, 818 stilo veteri. Respons eodem.

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatologate. Original.

V

Tekentetes Udvari Agens Ur !

Nekünk kegyes Patronus Urunk !

Ide zárt alázatos könyörgő Levelünköl meltosztatik a Tekentetes Ur bővebben által látni a mi siralmas alapatunkat, és sorsunkat,

mellybe hogyha a Szentséges Udvartol vigasztalást nem nyerünk, továbbá igen bajossan élhetünk.

A Felséges királyi Gubernium maga opinioját minapában az mű alazatos kérésünkbe az Szentséges Udvarhoz fel küldette, igen nagyon félünk, hogy ne talám azon opinio mi-nekünk kedves ne legyen.

Azért alázatosan kérjük a Tekentetes Urat méltosztassék az feljebb zárt alázatos könyörkö levelünket minyárt bé adni, es dolgunkra szokott szorgalmatossággal vigyázni, s annak idejébe a Resolutiot ki vévén nekünk le küldeni.

Faratságának jutalmaul mostanra zártunk. . . . (sic) Rf. ha az Ur Isten segíteni fog, hogy jo Resolutiot kaphassunk, bizonyoson háladatosok leszünk.

Feleletit, mellyet nekünk méltosztatik küldeni, ne terheltessen az ide zárt formularis szerent a mű Emberünknek Rátz Mihálynak egyenesen titulálni

Továbbá magunkat pártfogássaban és gratiajaban ajalván, meg külömbösztetett tisztelettel maradunk.

A Tekintetes Urnak

alázatos Szolgai
Balásfalvi Curialisták

Signat. Balasfalvae in
Transylvania. 8-a Junii 1818.

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate.

Traducerea.

Domnului agent al Curții, patronului nostru binevoitor !

Din umila noastră cerere aici închisă, să binevoiți domnule a examina mai pe larg situația și soarta noastră deplorabilă, în care, dacă nu căpătăm mângâere dela Sf. Curte, pe mai departe cu greu vom mai putea trăi.

Guberniul M. S. regale și-a trimis părerea în zilele acestea, referitor la umila noastră cerere, Sfintei Curți ; ne temem foarte ca nu cumva acea părere să ne fie nouă defavorabilă.

De aceea vă rugăm cu umilință, domnule, să binevoiți ca să transmiteți imediat scrisoarea noastră rugătoare mai sus anexată și să grijiți, cu obișnuita sânguință, asupra lucrului nostru și la timpul când apare rezoluția, să ne-o trimiteți și nouă.

Ca recompensă a oboselii am închis pentru acuma (sic) florini regali. Dacă Isus ne va ajuta ca să căpătăm o rezoluție bună desigur vom fi mulțumitori.

Răspunsul pe care binevoiți să ni-l trimiteți nouă să nu fie îngreuiat de formularul aici închis, vă rugăm să-l adresați direct omului nostru, Mihail Ratz.

Pe mai departe, recomandându-ne în protecția și grația dvs., rămânem cu deosebit respect
ale domnului

slugi supuse
Curialistii din Blaj.

VI

3951.

818.

Sacratissima Caesareo Regia et Apostolica Majestas
Domine Domine naturaliter clementissime benignissime.
Praes. 29 Iulii 818.

Sustinueramus circa finem Augusti 1816 ad Excelsum Regium Gubernium Magni Principatus Transilvaniae supplices confugere, ac in omni humilitate supplicare, congrua gratiose disponi, ut praeter paterne nobis relate ad alia quoque multifaria nostra gravamina praebendum aliquale alleviamentum, in specie, a praestatione naturalium, et lignorum magazinalium in rationem militiae, suam condescensionem in hoc Principatu habentis repartiri solitorum tanto a fortiori immunes manuteneamur et conservemur, quod similium praestatio imponi soleat illis duntaxat contribuentibus, qui agros et foenilia possident, sequaciter fruges ipsimet procreant, nos autem externis appertinentiis penitus destituti tam ligna focalia, et aedilia, quam etiam frumentum in rationem nostrarum familiarum e foro publico emamus, et emere cogamur, cum porro praevia et consideratione praeter unum alterumve equum, quo merces ad adjacentia emporia asportantes, de victu et amictu nobis prospicimus alia jumenta neutiquam habeamus, hinc vecturae praejuncturales, dum Balasfalvae veniunt assignandae, sic dicto pago Balasfalvensi, e meritis contribuentibus, latifundia possidentibus, taliterve jumenta copiosa habentibus repartiantur eo vel magis, quod alioquin dum infrascriptorum praedecessores in episcopalem curiam et respective allodium Balasfalvense condescenderunt, cum illustrissimis illorum temporum episcopis solemniter transegerint, et omnimode sint assecurati; ut praeter taxam in recognitionem dominii directi de quavis casula, seu domuncula episcopali curiae quotannis praestandam a supportandis aliis oneribus, velut indubitati curialistae in ambitu totius Principatus immunitantur, et attacta immunitate actu perfruuntur, quin imo alii quoque mercatores, in omnibus liberis regiisque civitatibus, oppidis item privilegiatis et in pagis, in quibus fora hebdomadalia, et nundinae anniversariae celebrantur, etiamsi externis appertinentiis, et jumentis essent provisi, praejuncturales vecturas minime suppeditent.

Cum porro in sequelam demissarum precum nostrarum, diu nobis nihil solvi, dolenter fuissemus experti, copiales praerepetitarum precum nostrarum, Majestati Vestrae Sacratissimae proximius evolutum anno Transilvaniae Principatum, ad inenarrabilem fidelium subditorum consolationem peragranti, homagiali cum submissione exhibuimus, intentum effectum de genu implorantes, in quorum sequelam subaudimus, benigne depositam informationem, desuper audita concernente comitatensi jurisdictione per excelsum regium gubernium nuper dierum Majestati Vestrae Sacratissimae submissam exstitisse, dubii tamen, et ancipites haeremus; tametsi enim nos spes alat haud

exigua, fore; ut consolationem exorata eo ipso nanciscamur, quod alioquin in nostrum favorem praecipue quoad immunitationem a praestatione naturalium et lignorum magazinalium, iteratae praeexistent altissimae ordinationes, in precibus nostris superius memoratis provocatae, eo tamen non obstante, saltem medio concernentis domini v. judicis nobilium in merito punctorum querelarum nostrarum uberior non sumus auditi, ut ut pro rei exigentia tanto magis audiri debuissemus, quod toties quoties quaestio praejuncturalium vecturarum suborta fuit, toties id nobis repositum exstiterit, jumentorum conservationem nobis esse patentem, cum certum haberemus pratium, vulgo *Lo Rét* dictum, ubi tamen publica constat notorietate, pratulum istud cicello majori adjacens, exundationi adeo esse expositum; ut vix aliquo anno ab eadem salvetur, et ubi semel intervenit exundatio, cicellum eum sui serotina in consuetum alveum receptione toti relinquere lutosas arenas, et limum; ut vix intra septennium pascui beneficium sperari possit, naturaliter proinde saltem circumstantiae saepius fati pratuli ocularem contemplationem et investigationem exegerint, actuque exigant, et mereantur.

Sustinemus itaque Majestati Vestrae Sacratissimae supinis manibus supplicare, quatenus, ubi evenierit in actu assumptionis in quaestione vergentium nostrarum precum, ad memoratas circumstantias haud quaquam reflexum fuisse, congrua dignaretur benigne disponere; ut natura pratuli toties fati, et aliae occurrentes circumstantiae medio specialiter denominandae comissionis, et eidem adjungendi geometrae investigentur, ne secus inauditi causa cadamus, et praeter omnem expectationem, consolatione sperata destituamur, homagiali cum obsequio emorientes.

Majestatis Vestrae Sacratissimae

humillimi perpetuoque fideles subditi, ac servitores, communitas sic dictorum curialistarum seu taxalistarum Balasfalvensium, in comitatu A. Infer. in Transilvania.

395I.

Supplices ad datam eisdem sub nro 3716 818 abhinc resolutionem inviari, medio cuius Gubernio Regio commissum est, ut provideat, ne supplicantibus per comitatum onera iusto graviora imponi contingat. E consilio cancellariae Regiae Transylvanico Aulicae Viennae die 26-a Augusti 818.

395I relat. 7-a Aug. 818 Decretum ad R. Gubernium Trann. resolutio ad copiam rubr.

Ad

Sacratissimam Caesareo Regiam et Apostolicam Majestatem Franciscum I-um Dominum Dominum naturaliter Clementissimum Penignissimum.

Theophilus Priedel m. p.
Secretarius aulicus et expedi-
turae director.

de genu fusae preces nitus-
quoque scriptorum curialista-
rum Balásfalvensium, semet a
naturalium-Lignorum Focali ma-
gazinalium, ac denique praejun-
turarum in rationem seu stati-
vantis seu transennantis mili-
tiae, in sese adrepartiri solita-
rum, praestatione immunitari
supplicantium

Augustinovici

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate. Original.

VII

Különös szivességü és Birodalmi Jo Uraim !

Az el mult Iulius 27-dik napján vettem vala betses requisitiojokat az aban zárt — és itten reacludált Memorialissokkal együtt, aban zárva találván az 30 forintokkal együtt is — nem tsak promovealtam — deszollottam is az iránt magahelyén — minemü Resolutio adatta-
tott arra aztan ide zártbol bővebben megérteni nem sajnállanak :
nem sokára a kiralyi Gubernium uttyán a többiről is bővebben tu-
dositatni fognak — semmi specificumot nem lehetett exoperálni a
terhekre nézve — melyek alol az Erdemes Taxalista Urak immuni-
tálni kíványak — hanem ha ugyantsak mégis azoktol az Nemes Var-
megye meg nem szünne — ujjithattya az Erdemes Közönség ezen
kérésit és elejét venni azoknak — Melyek alkalmatosságával szives
indulatiban ajánlva maradok az egész Erdemes Taxalista közör-
ségének

igen köteles szolgálja

Béts. 8-a Sep. 818

Augustinovics Pál

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate.

Traducerea

Bunii mei domni ai stăpânirii, îndeosebi binevoitori !

În ziua de 27 a lui Iulie trecut, am luat (*în mână*) rechetitorul dvs.
amabil și în acesta am găsit aci anexat și închis împreună cu memo-
riul cei 30 de florini. Nu numai am promovat dar am și vorbit în
acel scop la locul potrivit. — Ce fel de rezoluție s'a dat, despre aceasta
apoi din aici închis (*răspuns*) să nu vă fie greu a înțelege mai pe larg ;
nu peste mult pe calea guvernului regesc se va înștiința mai pe larg ;
despre celelalte. — Nici o specificare nu s'a putut exopera în privința
dărilor — dela care cinstiții domni taxaliști doresc să sustragă —

și dacă într'adevăr cinstitul județ n'ar înceta cu aceasta ¹⁾ — cinstita populație să-și reînnoiască cererea și s'o ia dela început. Cu care ocazie mă încredințez bunăvoinței întregii cinstite comunități taxaliste

Viena. 8 Sep. 818.

prea obligata slugă
Augustinovic Paul

VIII

Prea C. Domnule Procurator !

La suplica noastră la I. Impărat dată, cu căpătata rezoluție, cu încredințată nădejde ți-o trimetem prea c. domniitale, împreună cu a agentului înștiințare la olaltă, din carea ca un domn cuminte vei putea cunoaște ce trebuiește mai încolo a lucra. Drept aceia cu înnoită cearere ne rugăm prea c. domniitale, să socotești cele ce vor fi de lipsă după căpătata această rezoluție a să lucra, și aceale a le duce în bine, cu dragoste ne rugăm cu toții. Incredințându-ne hărnicii domniitale, sântem ai domniitale umiliți și gata spre slujbă.

Blaj, 5-a 8-brie s. n. 818.

Taxalistele din Blaj

P. S.

Munca domniitale, fără îndoială, cu mulțamită să va plăti.

Adresa : Prea cinstitului și de bun neam, Pracuratorului Domnului Vasilio Aron, cu cuviincioasă cinste

la Sibiu

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate. Original.

IX

Prin aciastă smerită instanție cu mare smerenie și fierbinț lacrimi dintru adâncul inimi noastre îngenunchind și sărutând²⁾ dreapta mână a exelenții tale, ne rugăm ca de un stăpân, ca să te milostivești a ne asculta ticăloasăle năcazuri și a ne mângăea, aducându-ți aminte de cei mai înainte răpăosați arhieriei și stăpâni care ne-au stăpânit și ne-am umbrit supt arepile lor ; când i-au împodobit D[u]mnezeu cu acest dominiu din mila prea înălțatului împărat Carol, după ce au dobândit din mila lui Dumnezeu acest loc, pre luminatul și preaosfințitul episcop baro Klain, au fost numa loc gol, pajiște, n'au fost oraș, au fost numa satu din jos, și dându-i Dumnezeu cuget bun ca să săză (*sic*) întărească creru (*sic*) rumânesc, au socotit ca să facă oraș pe acest măerșag³⁾ precum au și făcut trimițan[d] cărf în toate părțile ca să vie neguțători și meșteri pecum

1. adică strângerea dărilor.

1. In original = sărutătând.

2. Dela cuvântul maghiar majorság = moșie (fermă) în arendă.

au și venit părinți noștri și s'au tocmnit cu contract care contract iaste de față după făgăduință pe cum s'au fost făgăduit pe cum că după obicinuita tacșe, afară cu nimica nu vor fi deatori a da, nice în celea din afară ale varneghie ¹⁾ nu să vor îngreioia, fiind pe locu curți noastre. Așijderea și următori noștri care vor fi după noi să vor îndatori a vă ține supt ace scutință, până când cu ajutoriu lui Dumnezeu mai desăvârșit vom dobândi. Și așa părinți noștri ș'au lăsat alte locuri pe unde au fost așezați, socotind că nu vor fi fără de temelie așezământul făgăduit și dat de la un arhieru, socotind că și următori care vor fi, ne vor ține supt aceea scutință, pecum ne-au și ținut cei mai înainte următori ai noștri arhierăi răpăosați în Domnul. Despre care lucru năduim (*sic*) și sântem încredințat că nice exelenția ta nu ne vei lăsa părășiți și dați în gurile leilor ca să ne înghiță fără de dreptate. Fie-ț milă de săraci aceștea și de văduve care suspină și plâng că atea își pot câștiga cu mare sudoore, pruncilor pânea cea de toote zilele și darea înălțatului împărat și tac[s]ja exelenții tale, și lemne și grâu și alimente care caută a le împlini toti aceste, toote din sânghure negoțitoriile nostre și în puțântel meșteșug răzămăm, reavând nice un fonduş de unde să ne mai putem a ne ajuta. Că bine vezi exelenția ta că neamurile cele streine necum pe noi să nu ne năcăjască, ci ș[i]pe exelenția ta de-ar ave o putere te-ar înghiți. Pentru aceia ar vre ca să să pustiască acest loc să nu să mai pomenească. Pentru aceia aducându-ț aminte că omeni sântem, pătimași, ajungă-ne pedepsăle care pe dreptate au venit asupra noastră. Că noi cu fân și cu grâu și cu ovăs și cu pae n'am fost adetori a da, că acelea să îndatoresc a da numai ceia ce au sămănături și fănați, adecă plugari lucrători de pământ. Iară noo nu ni să cade a le împlini după poruncile împărătești. Că noi dacă ne numim orășeni de cei mai săraci, sânt[e]m adetori ajuta pe înălțatul după puțință cu bani, pecum și acuma am ajutat cu'n cal, pentru care am dat o sută de zloți și acela n'am avut bani ca să-l putem plăti, ci în adetorie -am luat ca să-l plătim peste un an. O sută de zloț au fost destul d'in sărăcia noastră. Iară cu celealalte mai în sus însămnate, n'am fi fost adetori a le da. La care sumă de bani sânt[e]m la exelenția ta adetori, pe fân, pe grâu, pe ovăs, mai bine de 300 de zloți și aceia de unde îi vom putea a-i plăti. In bătae cu Turci și atuncia am ajutat cu vro 200 de zloți, grâu și atuncia ne-au silit de-am dat darea nu ca acum, cu gălețile, ci numai câte patru, cinci cupe de grâu și de ovăs. Cătane am dat mai multe încă decât s'au căsut. Cu șpitaiu încă câtă greotate am avut, cu căsile. Cu cai, mai în toote zilele forșponturi ²⁾ la Sibi, la Aiud aces (*sic*) toote le-am împlinit pecum ne-au poruncit. După aceste, după toote năcazurile și chieltuiale, am gândit ca dooră vom dobândi ceva ușurare și mângăere, dară acuma vedem că cu mai multe

1. Ungurește : *vármegye* = comitat.

2. Ungurește : *foršpont* = cai de poștă.

greotăț ne asupresc și ne năcăjesc deoparte cu forșponturile ne năcăjesc ; că când vrem a ne duce la târguri sau la sate ca să ne câștigăm hrana noastră, atunceă încă ne iau cai și mergem și rămănem păgubiț de toote părțile și am rămas la sărăcie, că și cai uni dintre noi și-au prăpădit. Acum ce vom mai face că căștiu nostru cu cai de nu l-om câștiga almintrelea nu ne putem ajuta tootă hrana noastră că târgurile și cu satele să alergăm și așa să ne putem a ne ajuta și a ne ține prunci și a împlini celealalte greotăți că și biiaele (?) s'au spăriat ca dacă vin forșponturi și cai nu sânt, că la care mai sânt vro cățva să duc să-l hrănească, nu pot păzi tot for[s]ponturile și dacă vin și nu au de unde da cai, îi bat, îi ciufulesc¹⁾ că și în anu trecut bātu domnu vișpan (*sic*) pe Silivestru groznică bătae, nenumărate bețe, de l-o fost pus în pat.

Urmează 11 rânduri șterse cu cerneală și cu creionul.

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate.

X

În bătaia Turcului iară a mai ajutat din sărăciia noastră, care după puțină, care cu 10, care cu cinci care, cu 4 cuie, socotind corfie și pe o sută și 5 de zloți din sărăciia noastră.

În bătaia Turcilor am dat fân, ovăs, grău, lemne. Șpitaiu fiind la noi, cu cai pe la Sibi pentru leacuri, pentru alte lucruri. Tot noi am purtat greotățile cele mai multe : corteale²⁾ la tisturi³⁾ la fălcer, tot noi le-am plinit lipsăle cu tot felu de slujbe.

Cătane, cât au fost bătaia, în tot anul am dat cătane, unu sau doi. Acuma iară cu bătaia Franțuzului am dat, o dată 11 gălete de grău, 25 gălete de ovăs, 350 porți de fân și iară un cal care l-am cumpărat 15 de zl[o]ț.

Iarăș a mai dat 5 găl[e]te de grău și ovăs 13 și 13 zloț bani, fân, 50 cătane iară am dat, în tot anul când au dat ș'alte sate, până în după aceste tote.

Cu darea iarășile ne-au îngreoiat, fiind noi tacșaliște și pe locu curți chiemați. Că nu vom fi deator a da mai mult decât 2 zloț pe cap, adevărat lucru că de când ne-am fost așezat de au ipulit⁴⁾ părinți noștri acest orașelu după cum au fostu chiemați părinți noștri, n'am fost îngreoiți cu darea mai mult de cât doi zloț pe cap, afară de au ținut cineva marhă⁵⁾. Iară acuma de vro cățva ani ni s'au pus 3 zloț pe cap.

1. Ungurește : *csufolni* = a batjocori, a lua în iâs.

2. Locuință, cuvânt folosit și azi în Transilvania ; încartuire.

3. Ungurește : *tiszt* = funcționar, ofițer.

4. Ungurește : *éppülmi* = a întemeia.

5. Ungurește : *marha* = vite.

La drumu Aiudului, cel de țară, ne-au mănânat pentru piatră, cate n'au (*sic*) fost rânduie să dăm. Am cheltuit ma[i]¹⁾ mult decât 5 de zloț până când s'au dus acolo.

Cortelași²⁾, când au trecut cătanile, totdeauna am ținut; de câte ori au trecut cu forșpontul,³⁾ atâtea ne-am îngreoiat, cât am căutat a ne pustii⁴⁾ călușei cu care ne putem agonisi pita de toate zile și a ne hrăni prunci și a câștiga de-a pute plăti darea înălțatului împărat și tacșa exelenții sale.

Acuma de când ne-am prăpădit cai, am rămas săraci lipsit. Nu ne putem câștiga fără de cai, că negoțu care îl luom dela aț(*sic*) neguțători, pe credit, n'avem cu ce să-l purtăm la târguri și la sate, ca să-l putem vinde. Afară de aceste forșponi dacă vine și nu sânt ca[i], ne silesc a da, nu cred că n'avem și ne ciufulesc⁵⁾ și ne bat biracle și jurați. Acuma ne-am spăriat de atâtea hurțulașuri⁶⁾, cât numai putem birui, cât fără de voe ne caută a ne lăsa căsile și a ne pustii, că ne-am săracit. Nu putem a mai birui atâtea greotăți neavând noi nice un fonduși, că noi n'avem din afară, la hotar, nimica loc de sămănat, nice de cosit, fără numai tot cu punga să scoțem și să cumpărăm fân ca să ne ține[m] călușei și așa umblând tot în drumuri cu tot felu de necazuri, abe ne putem agonisi pita de toate zile și lângă altele ne-am împușinat. Mult dintre noi au și murit, cât acuma mai atâtea văduve mueri rămasă sărace de bărbați; au rămas ca căț sântem noi găzduiți.

Și pentru aceste toate greotăți nu ponosluim⁷⁾ că le-am dat și de-aci înainte încă ne făgăduim, la vreme de lipsă, a ajuta pe înălțatul împărat după puțință și după sărăcia noastră, numai să avem și noi milă ca niște fii, ca să nu fim badjocoriți, ci să fim și noi ca alți orașeni socotiți, în numărul altor orașe, fiind noi neguțători și meșteri, ca să ne putem ținea cai, ca să ne putem câștiga și a ne strădui.

Arhivele Statului Sibiu. Documente necatalogate.

Gh. Duzinchevici

1. Dela punct până aici cetirea nu e sigură.
2. Oameni încartiruți.
3. Ungurește : *forșpont* = cai de poștă.
4. A ascunde.
5. Unarește : *csufolni* = a batjocori, a lua în răs.
6. Ungurește : *meghurcolás* = șicană.
7. Ungurește : *panaszolni* = a se plânge.

NOUI DOCUMENTE BRAȘOVENE

17¹.

1716 Februarie 1. *Stoica Postăvarul, gociman din Brașov, cu jemeia Marușca și cu feciorii, dau zapis preoților de la biserica Sf. Nicolae că cedează bisericii, pentru datoriile ce le au, viile din Țara Românească în dealul Negovanilor, 18 pogoane, socotite câte 35 lei pogonul.*

Adec eu Stoica Postăvariul Gociman ot Brașov, împreun cu fămeia mea Marușca și cu toți feciorii mei cari mai jos anumi să vor iscăli, făcut-am credinciosul zapisul nostru la mâna sfinții sal preoților și a d[u]mnelor gocimanilor și a tuturor juraților sfintei Eiseareci din Șcheaia Brașovului ca să fie de mare credință, precum să să știe că fiind noi datori sf. Bisearici cu o sumă de bani de ai svin-tei Bisearici și apucându-mă d[u]mnealor ca s plătesc și eu neavând cu ce într'acesta chip m'am tocmit cu d[u]mnealor și împreună [cu] fă-meia mea și cu feciorii miei de bună voia noastră nefiind siliți de ni-mini; într'această tocmeală ni-am tocmit cu d[u]mnealor fiind toți la această tocmeală și de ai nostri pecum iscălim cu pecetili] noastre mai jos acum. Și fiind faț și preoții și gocimani și toți] jurații la această tocmeală a noastră pe cum și d[u]mnealor să vor iscăli mar-turi anum mai jos. Făcut-am tocmeală cu viile ce avem în Țara Muntenească în dealul Cernăteștilor, [a]decă în dealul Negovanilor în Valea Ursoaei, sănt pogoane 18. Prețuitu-le-am pogonul câte lei 35 împreună cu casă de șezut și cu 2 pivnițe și cu tocitor 4 și cu buți și cu teascul și cu altele ce sănt de treab înprejuru crămilor. Și am dat aceastea toate în seama svintei Eisearici încă zapisele acestor vii ce sănt de cumpărătoare ceal bătrâne. Într'acest chip am așezat să fie stătătoare aceste vii în seama sf. Bisearici pân la toamnă. Cum de s'ar afla vre un cumpărători ca să li poată vinde pogonul mai sus de lei 35, ce ar fi mai mult să fie a noastră dobândă. Sau de vom putea au eu sau feciorii mei într'acest preț cu bani gata să fim vol-nici a li întoarci pân la toamnă. Iar de l[a] toamnă înainte să fie volnică svântă Bisearică au să le ție sau să le vânză sau în paguș

¹. Continuare din nr. precedent, p. 85-111.

sau în dobândă sau cum să vor socoti preoții cu nastavnicii svintei Bisearici așa va fi.

Pentru aceasta am întărit zapisul nostru cu iscăliturile și cu pecetile noastre mai jos ca să se crează în tot locul și la fieștece judecată.

Fevr. 1716.

Eu Stoica Postovariul

Eu Comșa sin Postovariul și am fost față

Eu Costandin Postovariul și am fost față

Eu Ion Post[ă]variul am fost de față

Eu Necula Postăvariul

Și am scris eu Ierodiacon Teodor c... logf. cu zisa d[u]mnealor și mart[or].

(Verso :) Luatu-s'au în samă pogoane 18. Iară măsurându-să și eșind mai mult să aibă a-mi prinde în samă la ce mai rămân dator, iară fiind mai puține decât s'au semnat să aibu eu a întoarce sfintei Beseareci. Așijderea și din vasele ce am zis de vor fi pecum s'au scris sau de nu.

(Verso paginei a doua :)

Vlet 1716 Mart (îndreptat) : Fevr.

Zapisul jup. Stoică Postăvar goci[man] pentru 18 pogoane de vii ce sânt în dealul Negovanilor la Cernătești, care-s date sf. Beseareci pentru nișt datorii ce iaste svintei Beseareci ot Șcheai Brașovului.

Orig. pe hârtie, A. b. IX, Actele Ciurcu nr. 7.

18.

28 Octomvrie 1716. Oct[omvrie] 28 dni 7225.

Datu-mi-au maria sa Finoțul Țaco Gheorghe din dobanda banilor de la cetate f[lorin] 200 însă florinți dou sute. Și când să va face socotiala ca să s dia să știe în siam acești bani ce scriu mai sus. Aceasta s[c]riem, Zamfira.

Verso : Quittung uber fr. 200 von des Manul seiner frauen Sanfira.

Pecete mică în ceară neagră o coroană timbrează un scut.

Orig. hârtie, anexă la scrisoarea Doamnei Maria din 24 Mai 1717. Arh. Brașov, acte necatalogate.

19.

1717 (7225) Februarie 19. *Mărica Doamna a răposatului Constantin Vodă Basarab scrie județului din Brașov, că fiicele ei cu autorizația „Generalului” vor să vie în Țară. Pentru aceasta cere să le dea din banii ei care sânt „la sași de umblă cu osteneală”, 200 de taleri de cheltuială.*

Al nostru bun priaten și vecin, dumneata marele județ, de la a tot putearnicul și mult milostivul Dumnezeu, poftim dumitale no-

rociță viață întru bună stare cu fericită sănătate ! Pricina scrisoarei către dumneata nu iaste alt fără de căt, facem suparare dumitale că vrând featele mele pen voia măriei sale Generariului ca să rădice de acolo să-ș vie aici la pământul lor și înștiințându-ne că n'au de cheltuială poftim pă dumneata : că am scris și măriei sal Gienerariului ca s le s dea din banii noștrii ce sânt acolo la Sași de umblă cu osteneala lor t[a]l 200, ca s aibă de cheltuială să s poată rădica de acolo. Si scrisoarea aceasta a noastră să va ținea de seamă.

Și vom și mulțami bunului prieteșugului dumitale.

Aceasta poftim pe Dumneata și mila lui Dumnezeu să păzeasc pururea pe dumneata întru bună stare cu întreagă sănătate.

Fevr.. 19 let 7225.

A dumitale veache prietenă și vecină

Marica Doamna

a răposatului Costandin Vod B[asarab].

(Adresă :) La al nostru bun prieten și vecin, dumisale marelui județ al cinstitei Cetăț a Brașovului cu multă fericită sănătate să se dea.

Pecce în ceară neagră.

Orig. pe hârtie. Arhivele Brașov, Acte necatalogate.

20.

1717 Mai 23. *Constantin și Dan fii lui Dan Cazan dau zapis la mâna preoților și gocimanilor de la biserica din Șcheii Brașovului că datoresc bisericii 1000 de florinți, pentru cari bani pun zălog viile din „Țară” în dealul Cernăteștilor. Cât vor ține banii să dea dobânda lor precum „va fi obiceiul Țarei”.*

Adic eu Costantin snă Dan depreun cu frate meu Dan sră Dan Căzan, făcut-am credincios zapisul nostru ca să fie de mare credință la mâna sf. preoților și a dumnealor gocimanilor și a tuturor nastavnicilor sf. Bisearici din Șcheii Brașovului pe cum să s știe că s ntem datori noi cei ziși mai sus sfintei Bisearici cu bani fl. 1000, care bani gata am luat de la sfânta Bisearică și pentru acești bani ce să scriu în cest zapis am pus zălog la sfânta Bisearică casele noastre în care ședem și viile ce avem la țar în dealul Cernăteștilor pog ce-s pe moșia Călugărului ot Glavaciog și cât vor sta banii la noi să dăm dobânda lor precum va fi obiceiul țarei Iară când vor ceare dmnia-lor acești bani de la noi să avem a darea cu mulțamită și cu cînste. Iar dând noi banii și s'ar face niscai cheltueli să ne apuce cu zapisul nostru acesta dumnia-lor să plătim toț banii și cu dobânda lor ce ar face și cu cheltuial or la ce judecată. Pentru aceasta am întărit zapisul nostru cu iscălituril[i] și pecețile noastre ca să crează în tot locul.

1717 Mai 23 dnia.

...Florea Buran.

Az Sava Kml martor.

Eu Costandin sin Dan platnic (pecete mică în ceară)

Eu Dan C[azan] platnic (pecete mică în ceară).

Și am scris eu pop Teodor cu zisa lor și martor.

(Verso :)

Să s știe că au dat dobânda banilor de cest an 1717.

Au mai luat goci[man] Petcu din dobândă de la Dan lei 60
și au dat banii la sf. Bis[erică].

Însă viile din valea Popei tot și ciuli de sus

Păn la 1737 s'au plătit dobânda acestui zapis.

1754 Fev. 21. Partea lui Costandin, ce scrie într'acest zapis au
plătit fii dumnealor Costandin și Ioan să nu mai aibă sfânta Fiseaăric
a-i ceare dela dumnealor ; numai zapisul îl ținem pentru partea lui Dan.

Iun. 17, 1761 au plătit și jup. Toma Gheorghe partea lui Dan.

(a doua filă verso :) 1717 Iun 23.

Zapisul lui Costantin i brat eg Dan sãn Dan Căzan ce sânt
datori sf. Fisearici ot Brașov, ca s s știe.

Orig .hârtie, Arh. Brașov. A. b. IX, Actele Dan doc. 5.

21.

1717 (7225) Mai 24. *Marica Doamna a răposatului Constantin Vodă Basarab, scrie marelui județ al cetății Brașovului că a trimis acolo pe omul ei „jupânul Neacșul”, pentru banii ce-i avea la dânsii. Să facă bine să i-i restituie pentru că „n'are odihnă de supărarea datornicilor”.*

Cinstitutului al nostru bun voitoriu și vechiu prieten dumnealui marele județ al cetății Brașovului :

De la a tot puternicul și mult milostivul Dumnezeu rugăm și poftim întreagă sănătate, fericită viață și întru bună stare să dăruiască dumitale. Pușina scrisoare cătră dumneata nu iaste de alt fără de căt dãn supărarea dumitale și te poftim pentru cei bani ai noștri care sânt la dumneavoastră. Iată că am trimis acolo pă omul nostru pă jupânul Neacșul ca să umble și să fie nevoitoriu pentru aceste trebi. Ce dumneavoastră faceți bine, ca niște buni voitori ai noștri de dați banii în mâna omului nostru și cu osteneala lor, duple cum adeverează scrisoarea dumneavoastră, că unul Dumnezeu știe la cătă datorie și mare lipsă ne aflăm și noi că nu am răsufli nici odihnă de supărarea datornicilor măcar un ceas. Și această mare facere de bine ați arăta dumneavoastră către noi și atâta mulțămită veți avea dumneavoastră de la noi tocma ca când ne i-ați dăruit. Așa dar poftim și rugăm pă dumneavoastră să faceți acest bine că foarte avem păs mare și nevoi și trebuință, care numai unul Dumnezeu le știe toate. Aceasta ! Și mila puternicului Dumnezeu să fie dumitale pururea de ajutoriu.

Mai 24 dni let 7225.

A dumițale bună voitoare și veche prietenă
 Marica Doamna
 a răposatului Costandin Vod B[asarab].

(Adresa :) Cinstit al nostru bun voitoriu și vechiu priiaten dumisale marelui județ al cetății Brașovului.

Cu multă fericită sănătate să s dea

Pecete în ceară neagră.

Orig. pe hârtie, Arhivele Brașov, acte necatalogate.

22.

1717, Iulie 24. *Preoții, gocimani și jurații bisericii Scheilor din Brașov dau zapis lui Dumitru Nan că i-au vândut viile lui Stoica Postăvarul din Dealul Cernăteștilor. Aceste vii le luase Biserica de la acesta din urmă pentru datorii. Prețul, vânzării 40 lei pogonul 18 po-goane 720 lei.*

Noi preoții împreună cu gocimani și cu toți jurații sfintei Eisearici a Șcheilor Brașovului, întruplinirea cinstitului sobor al nostru, făcut-am și am dat acest zapis al nostru ca să fie de bună credință la mâna dumisale jupan Dumitru Nan, precum să-s știe că fiind niște vii din Dealul Cernăteștilor ale Stoicăi Postăvarului care vii s'au luat în seama sfintei Bisearici pentru datoria lui cu zapis de prețul lor dela mâna lui la mâna noastră. Noi văzând cum că ar fi mai bine să si dea pe niște bani acele vii să nu fie sfnta Eisearică în vre[o] pagubă; pentru aceasta am socotit noi cu cinstitul sobor de le-am făcut vânzătoare. Deci apflându-se acest om al nostru Dumitru cumpărători noi de bună voia noastră ne-am tocmit cu d[u]mnealui pe aceste vii ce-am zis mai sus de i le-am vândut d[u]mnealui lucrate, aproape de vremea culesului pogonul lei 40. Fost-au pogoaane 18. Am luat bani peste tot de la d[u]mnealui lei 720; care vii se află pe cum am zis în dealul Cernăteștilor în Valea Ursoae. Măcar căci când am luat noi aceste vii de la Stoica Postăvariul era mai slabe și nu făcea atâta preț. Ce după ce s'au mai întemeiat din cheltuiala Biserecei apoi au ajuns la acest preț. Și acești bani ce am luat de la d[u]mnealui pe aceste vii s'au pus în visteria Bisearicei.

Deci să fie ce acum înainte d[u]mnealui stăpân acestor moșii să le stăpânească cu pace și coconii d[u]mnealui și tot neamul d[u]mnealui în veaci. Cu acest zapis al nostru să n'aibă nici un val de nimini, nici despre noi, nici despre neamul Stoicăi Postavariului, căci Stoica Postăvariul depreună cu feciorii lui neavând a plăti banii sfintei Eisearice de bun voia lui au dat zapisul lor la mâna Soborului nostru de tocmeala și de vânzarea acestor vii cum ca s fie în seama sfintei Bisearice întărit cu iscăliturile lor. Ce și acei zapis[i] al[e] lor am dat noi la mâna dumisale de întărire.

Deci noi pentru mai mare credință am dat z[ap]isul acesta al nostru la mâna dumisale, întărit cu iscăliturile noastre mai jos anume

ca să să crează în tot locul și la fistic judecată. Și când s'au făcut tocmala aceasta fost-au preoți de față de preună cu gocimani și cu toți jurații sfintei case întru plinirea cinstitului sobor a sfintei Bisearece noastre dându-s și zapisele viilor de moșie cea mai nainte în mâna d[um]nealui care s'au scris.

In anul D[o]mnului 1717 în luna lui Iulie 24.

Protopop Florea Iconomul

Pop Radul Teampea

Pop Ioan snă pop Pătru...

Părvul Goceman

Petcul Goc man

Dumitru Țarlungă

Barbul Bărbosul

Necula Răuț

Radul Pădure

Scris'am cu zisa cinstitului săbor

(Verso :) 1718 Iuni 2 dni

Zapisul cumpărătoarei de viile Stoicăi Postăvariului ce s'au dat dumisal jupan Dumitruului Nan de cinstitul sobor al sfintei Biseareci a Șcheailor Brașovului ca s stăpânească dumnealui cu pace npreună cu toți ai dumisale.

Orig. pe hârtie. Arh. Brașov. A. b. IX, Actele Ciurcu, nr. 8.

23.

26 Octomvrie 1717. Din socoteala banilor care am să-mi dea dela Cetate să ia măria sa județul Filiștîh florinți 25 care îi sânt mării sale datoare și răvașul va fi di seamă.

Oct. 26 dni let 7226.

Zanfira Gheorghiu.

Orig. pe hârtie, anexă la scrisoarea Doamnei Mărica din 24 Mai 1717

Arh. Brașov, Acte necatalogate.

24.

1720 (7228) Aprilie 1. Scrisoarea Zanjirei Mano către Țaco Gheorghe „făngogiul” cetății Brașovului că a primit 200 fl. dobânda pentru banii ce i-a „avut la Cetate”. Chitanța din 25 Ianuarie 1717 se perduse.

Dat-am scrisoarea mia la mână mării sali domnului Țaco Gheorghe făngogiul al cetății Brașovului precum să știe că am fostu dat mai nainte mării sale o fitanție pentru f[lo]r[in]ț 200, ca i bani mi i-au fostu datu măria sa pentru dobânda onor bani ce-am fost avut la cetate. Și măria sa au fostu pierdut fitanția. Pentru aceasta am dat această scrisore la mână mării sale ca de s'ar găsi cialalt în urmă să nu să ciaz. Inșă acești bani mi i-au dat la Ghen[ari] 25 dn 7225.

April 1 dni 7228

Zanfira (sigiliu mic în ceară neagră).

Orig. pe hârtie, Arh. Brașov. Acte necatalogate.

25.

1720 Iulie 29. *Adaos la o diată: O lădiță cu bani 100 flr. sânt la Pantazi. Se vor da lui Ianache sau Mihalcea pentru chiria boltei. Marfa din boltă este a lui Mihalcea.*

Ca să s știe că iaste și la jupânul Pantazi o lădiță cu bani și acești bani sânt ai jupânului Inachi și anumi fr. 100 și sânt să plătească și chirie la gazdă pântru boltă cât va faci pentru 3 ani și au fostu și târguit la gazdă și s vor socoti și acele târguial. Și dintr'acești bani să vor da la jupânul Mihalcea au la jupânul Inachi numai să vor da. De acești bani dintr'o suta de fr. cin vor rămânea din rud meali.

Aceasta scriu la diat.

Ca s să știe că marfa car iaste la boltă iaste a jupânului Mihalcea tot din afar cea ominească precum iaste scris la catastif marfei car am lot și bani sânt scriși la catastif tot. Și ce-am dat bani și cât cheltuial sânt la catastif tot ce dumnialui va îndrepta cu tot precum va fi mai bin ca să nu blastămi niminea.

1720 Iul 29.

Aceasta iasti scris la adoil diat.

(trei semnături grecești).

Coram me, Andrea Tartler.

Eu Necula Costandinovici martor.

Arkivele Brașov. Acte necatalogate.

26.

1721 (7229) Martie 24. *Radul Vătășica din Roznov cu Nanu Stoianiu și cu Stan Țigăneală dau zapis lui Gheorghe Șneel „vel pârgar al cetății Brașovului”, că au luat în cheazășie pe Voiculeț de la Râșnov pentru paguba ce i-a făcut: 90 oi, 50 cârlani și 4 berbeci. In trei săptămâni să-i plătească paguba.*

Adec eu Radu Vătăș a din Răznov și cu Nanu Stoianiu de acolea împreună și cu Stan Țigăneală, dat-am al nostru credincios zapis ca s fie de bun credință la cinstit mâna mării sal Domnului Ghiorghe Șneal vel pârgar al cetății a Brașovului. Precum să s știi c[ă]ci am luat noi în chizișie noastră pe Voiculiță de la Răznov pentru o pagub ce s'au făcut mării sal oi mari 90 și cârlani 50 și 4 berbeci. Pîntru aceasta am dat noi zapisul nostru la mâna mării sale pân la 3 săptămâni să aibă Voiculiță a plăti toat vitil cât scriu mai sus și cu vinitul lor di 2 ani și măria sa să întoarcă chieltuială ce or faci. Dar de s'or prindi să nu poată plăti Voiculiță paguba și s'or faci vr'o chieltuială să fii tot di la noi chizășii ni aducând pi Voiculiță de faț să-l punem de unde l-am scos, să avem a plăti noi chizașii

săi. Și pentru credința ne-am pus mai jos și degetili în loc de peceti, ca să s crează or la ce judecat.

M[ar]t 24 dni l[e]t 7229.

Eu Radu Vătășică chizăș.

Eu Nanu Stoianiu chizăș

Eu Stan Țigănal, chizăș.

Pis az Oancea logofăt.

Orig. hârtie, Arh. Brașov. Acte necatalogate.

27.

1721 (7229) Iunie 29. *Kiro, fratele lui Dumitrachi stegari, cu femeia Ilinca și cu feciorii dau zapis jupânilor Costandin și Dan Brașovenii că li-au vândut o vișoară pe Valea Popei care să „răzorește cu dum[nealor]”. Via avea 2 pogoane și 4 prăjini și costa 25 taleri pogonul.*

Adică eu Kiro, brat co Dumitrachi stegari, Cîmpreună cu fâmeia mia Ilinca și cu feciorii mei anume : Stan, dat-am zapisul meu la mîna dumnealui jup. Costandin și a jup. Dan Brașoveanii, ca să fie de bună credință precum să știu că am vândut dum. o vișoară pã Valea Popei care să răzorească cu dum. : pogcane 2 prăjini 4; însă pogonul câte taleri 25. Ca să fie dum. moșie stătătoare în veaci dum. și coconilor dum. că; D[u]mnizău va dăruî. Și aciastă vie iaste pi moșia sfintei mănăstiri Glavaciogul, și o am vândut de a noastră bună voe nesiliți de nimini; și s'au vândut cu știrea tuturor vecinilor și din sus și din jos cari să vor iscăli anome mai jos. Și banii i-am luat toț deplin în mînili noastre. Și cîndu s'au făcut acest zapis au fost mulți oameni buni mărturie carii mai jos să vor iscăli. Și pentru mai mare și adevărată credință ne-am pus degetele și iscăliturile mai jos ca să crează în tot locul și la fiește ce judecată.

Și am scris eu Popa Necula cu zil a (sic) lor și sunt și martur. Iun. 29 let 7229.

Eu K ro vânzător cu fâmeia mea dinpreună.

Eu I'loro Necaj martor.

Eu Costandin logofătul mart.

Eu Ivan dascal martur.

Eu Diicul martur.

(Verso :). Paria zapisului Ki ului pentru vii, cari l-au luat jup. Costandin din zapisele viilor dumlui cari sânt zălog la sf. Biser[ic]ă .

Copie, hârtie. A. b. IX. A. D. doc. 6.

28.

1721 (7230) Noemvrie 3. *Scrisoarea lui Nicola Pătru către Pătru Bibosu că a primit marfa pe care jup. Costandin Crețul o lăsase la dănsul.*

Adeverează această scrisoare pentru niște marfă car au fost lăsat jup[ân] Costandin Crețul la Pătru Bibosul ca să vînză pentru

numele lui. Astăzi am luat-o cu Nicola Pătrea fiind episcop al jup. Costandin toată dălină la drigătorii cetății cari au fost rânduți. Însă marfa care s'au găsit nevădută și ce au mai fost lipsă ni i-au dat bani și au fost mai târghiit jup. Costandin marfă de la Pitre. Ci toate s'au socotit și ni i-au plinit precum scrie mai sus. Pentru aceasta am dat scrisoare ca să le fie dă sam și m'am iscălit mai jos.

Ncembrie 3 dni let 7230.

Nicola Pătru adiverez.

Orig. hârtie Arh. Brașov Acte necatalogate

29.

1722 (7230) Aprilie 27. *Daniil, Mitropolitul Ungro-Vlahiei, dă carte preoților și gocimanilor de la biserica din Scheii Brașovului, că fiind rânduit împreună cu boiarii divanului, pe care-i și numește, ca să aleagă și să judece pricina preoților cu Gavrilă Drugănescu, pentru viile cumpărate de la feciorii lui Stoica Postăvariul, găsește că zapisele bisericii sunt mai bune decât a lui Drugănescu și deci biserica să rămână stăpână pe vii.*

Daniil cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și Mitropolit a tcată Ungro Vlahia prea cinstit și Exarhu Plaiurilor. Dat-am cartea mereniei noastre de judecată cucernicilor preoț de la Sfânta Biserică din Scheii Brașovului, și gocimanilor celor jurați de acolo, pentru că din porunca prealuminatului nostru Domn Ion Nicolae Alexandru Voevod, fost-am rânduți smerenia noastră din preună cu cinstiții boiarii divanului Mării Sale anume jupan Radul Popescul Vornic i pan Matei Fălcoianul biv vel Vornic i pan Iordache Crețulescul v[e]l i, logofăt i pan Dumitrachi Ramadan vel Pa[ar], pentru ca să îndreptăm și să alegem judecata preoților și gocimanilor de la Brașov cu dumnealui Gavrilă căpitanul Drugănescul, având pricini și gâlciavă între dânșii pentru niște vii de aici den țară den dealul Negovanilor însă pogone 18 care vii au fost ale Stoicăi Postăvariul den Brașov și le-au fostu pus zălog cu zapisul lui la această sfântă Biserică ce scrie mai sus pentru taleri 1437 ce au fost luat el den banii bisericii, tocmindu-se și legându-se cu zapisul lui ca de nu va da banii să-și răscumpere viia și altele ce au mai fost pus zălog până la zioa ce s'au pus soroc în zapis, să fie stătătoare și stăpânitoare Bisericii să facă ce va vrea cu dansa precum mai chiar arată și dovedește zapisul Stoicăi Post[avarul] ce l-au făcut la mâna preoților și a juraților de la sfânta Biserică din Scheii Brașovului pe acele vii ca să fie stătătoare, dându-și tcate zapisele cele vechi de cumpărătoreea lor. Care vii și prioți și jurați ce scrii mai sus văzând că rămân supt a lor stăpânire și nu mai au nici o pricină și nici o gâlceavă de către nimenea ei încă s'au tocmnit cu un neguțător den Brașov anume Dumitru Nan și i le-au vândut lui drept t[al] 720, ; iar când au fost în urmă având și Gavrilă căpt la feciorii Stoicăi Postăvariul t[al] 550 și apucându-i cu strânsoare n'au avut ca să dea banii ci au făcut și ei la mâna căpt Gavrilă zapisul lor cu înșălăciune pe aceste vii ce

scris mai sus puindu-le zălog și la dumnealui. Deci smerenia noastră denpreună cu dumnealor boiarii ce s'au numit mai sus, luându seama pre amăruntul și citindu toate scrisorile și zapisese ce au avut și o parte și alta, aflat-am a fi mai bune și mai adevărate zapisele preoților de la Brașov decât zapisul căpt. Gavrilă, pentru că z pisele ce au fost la preoți era toate încredințate cu iscălitura Stoicăi Post[avarul] și cu alte mărturii credincioase, iar zapisul căpt. Gavrilă era iscălit numai de feciorii Stoicăi, iar nu și de tatul lor, și mai vartos ca Stoica au luat acești bani ce scriu mai sus singur cu mâna lui din mâinele preoților. Iar pentru bani ce au dat Gavrilă căpt singură fămeie Stoicăi Postăvariul au mărturisit înaintea noastră că n'au fostu la știrea lor când au luat feciorii lor acei bani den mâna căpt Gavrilă : drept aceia așa am aflat a fi cu dreptate lui Dumnezeu și am judecat de vream ce sânt mai vechi zapisele Bisearicii și sânt iscălite de mâna Stoicăi Post[ăvarul] dupecum s'au vândut aceale vii depreon. Așa sa rămăe nestrămutat și să le stăpânească acel neguțator dă mai sus numit, carele le-au cumpărat cu bună pace de cătră feciorii Stoicăi Post[ăvarul] și de cătră Gavrilă căpitanul și de cătră alți datornici. Iar Gavrilă căpitanul să aibă a-s căutarea la feciorii Stoicăi Post[ăvarul] și ce ar găsi de ale lor să ia în prețul banilor, pentru că așa l-au ajunsu judecata și dreptatea. Deci pentru întărirea și mai bună adeverniță am dat această carte de judecată la mâna preoților den Brașov întărită cu iscăliturile noastre.

Aceasta scriem

Ap[rilie] 27 dni 7230.

Daniil Mitropolitul Ungro Vlahiei.

Radul Popescu vel Vornic.

Matei Fălcoianu biv vel Vornic.

Iordache Crețulescu vel Iogof.

Di[mitru] Ramadan vel Spătar.

Orig. hârtie, Arh. Brașov. A. b. IX, Actele Jippa, 9.

30.

1722 (7230) Mai 31. Nicolae Alexandru Mavrocordat Voevod dă carte preoților și gocimanilor de la biserica din Scheaiii Brașovului ca să-și stăpânească viile 18 pogoane în Valea Negovanilor jud Saac, luate de la Stoica Postăvarul pentru 1437 taleri. Vel Vornicul de Târgoviște Gavril Drugănescu, care le cumpărase de la feciorii Postăvariului, să se judece cu aceștia să-și scoată banii.

M[i]lostiu Bojieu Io Nicolae Al[e]x[an]d[ru] Voevod, i g[o]s p[o]d[a]r zemli Vlahscoe, davat gospodsvomi sie povealenie gospodsvomi preoților i gocimanilor celor jurați, de la sfânta Bisearică a Șcheailor de la Brașov. Ca să le fie lor 18 pogoane de vie din dealul Negovanilor, ot sud Saak, care vii au fost mai nainte vream ale Stoicăi Postăvariul de la Brașov. Pentru că Stoica Postăvariul fiind dator Bisearicii den Șchiai t[a]l 1437 au fost pus aceasti vii zălog împreună cu casele lui de la Brașov și cu altele ce el au mai avut

păn la o zi, cu zapis ca acela iscălit de dănsul și de alti multi mărturii bune, că de nu va da banii la zi să fie volnici preoții și gocimani Bisearicii să-i vînză viile și cealelalte ce au mai pus zălog. Și când au fost la zi neputând să dea bani, au rămas ca să fie Bîsăricii aceste vii stătătoare împreună cu alte zălogiri, după cum s'au legat el cu zapisul lui. Deci preoții și gocimani Bisearicii având trebuință de bani au făcut acesti vii vînzători și ca un lucru ce știa că le iaste cu temei le-au vîndut unui neguțător anume Dumitru Nan de la Brașov drept taleri 720 cu zapis deavănzare de la mîna lor. Iar după] aceia feciorii Stoicăi Postăvariul fiind și ei datori boiariului domniei mele Gavril Drug[ă]nescul ce iaste acum vel Vor[nic] de Târgoviște, niște bani păn la 550 t[a]l ei s'au fost sculat cu înșălăciune, de au pus și ei viile acestea ce sînt mai sus scrise zălog la boiariul domniei mele pentru acei bani împreună și cu altele ce au mai avut, după cum le scrie zapisul lor. Deci întămplându-se moarti și Stoicăi Postăvariului și feciorilor lui și vîzând boiariul domniei mele Gavrilă Vor[nic] că iaste pag[u]baș de bani au căzut la domnia mea făcând jalbă și rugăciune zicând că de vream ce sînt aceale vii puse zălog pentru acei bani să-i dau Domnia Mea carte ca să le stăpânească. Pentru care Domnia mea întăi l-am rînduit la dumnealor boiarii cei mari ca să-i ia seama și să adevereze de iaste cu cale și cu dreptate a i să da carte de stăp[â]nire și dumnealor boiarii nefiind nici gocimani Bisearicii Șcheailor de faț nici știind cum curge pricina acelor vii după zapisul feciorilor Stoicăi Postăvariul ce avea la mîna lui i-au făcut carte de adevărînță cum că i să cade lui a ținea și a stăpăni viile acestea, și după cartea dumnealor i-am fost dat și cartea Domniei meal[e] de stăpănire. Iar când am fost acum viind preoții și gocimani Bisearicii Șchiailor de faț și cerșind la Domnia mea judecată și dreptate cu Gavril Vor[nicul], Domnia mea i-am dat pre seama sfinții sale Părintelui Vlădicăi Mitropolitul Țării Chir Daniil și a cinstiților și credincioșilor boiariilor Domniei mele Radul Popescul vel Vornic și Matei Fălcoianul biv vel Vornic, Iordache Creșulescul vel Logf. i Dumitrașu Ramadan vel Spatar, ca să le ia seama cu amăruntul și să le facă dreptate. Și așa și fiind de faț și o parte și alta după zapisile ce au avut fiește care la mîna lor, căutându-se cu socoteal, au ales cu cale și cu judecată dreaptă ca după cum s'au vîndut aceale vii de preoți și gocimani Bisearicii la acel neguțător, să fie bine vîndut [i] stătătoare și nestrămutate, și să le stăpânească cu bun pace de vream ce zapisele preoților s'au aflat bune. Iar ale lui Gavril Vor[nic] reale, neavând feciorii Stoicăi Postăvariul treabă să jălojască pre urma tatăne-său, după cum toată pricina mai pre larg scrie și adevăr ază în cartea sfinției sale părintelui Vlădicăi cu a dumnealor boiariilor cea de judecată ce au dat la mîna preoților și a gocimanilor.

Iară lui Gavril Vornicul i-au ales ca să aibă a-ș căutarea la feciorii Stoicăi Postăvariul și ce ar găsi de ale lor să ia în prețul banilor. Intru aceia dar și Domnia mea după cartea și judecata sfinției sale părintelui mitropolitului și a dumnealor boiariilor ce scriu mai

sus, am dat și cartea aceasta a Domniei meal[i] pentru întărirea și adevărul, ca de acum înainte să stăpânească acest neguțător viile ce au cumpărat cu bună pace, pentru că preoții și gocișmanii Bisea-ricii Șcheiailor i le-au vândut bine și cu cale. Iar altă pricină la mijlocu să nu mai fie căci că așa s'au adevărat a fi cu dreptate. Inaco da nest po recem gospodsvami.

Și s'au scris cartea acesta de Iane logf. de taină Dămbovcianul. Mai 31 let 7230.

Iu Nicolae Alexandru Voevoda milostiv Bojiu gospodari

Io Nicolae Voivoda.

Iordache Crețulescu vel Iogofăt procitah.

Orig. hârtie, pecete mică ch. novar. A. b. IX, Actele Jippa, No. 10.

31.

1725 (7234) Octomvrie 12. *Baba Mirica cu fratele ei Mihul, dau zapis la mâna lui Dumitru Ciurcul că i-a vândut un pogon de vie. Pogonul 15 taleri „bani vechi”. Via se vinde cu tocitoare și cu casă.*

Adec eu Baba Mirica denpreună cu frate meu Mihul dat-am zapisul nostru la mâna dum[isale] jupânului Dumitru Ciurcul precum să știe că avându noi pogon 1 de vie lângă dum[nialui], deci noi vrându ca să-l vindem ne-m tocmit cu dum[nicalui] jupân Dumitru de i-am vândut acestu pogon de vie ce scrie mai sus. Inșă pogon pe t[a]l 15 bani vechi. Și această vie am vândut-o de bună voia nostra nesiliț de ninișe ca să-i fie dum[nialui] și coconilor dum[nialui] și tot nemului dum[nialui] stătători în veci. Și să stăpânească sănătoș. Și această vie s'au fostu vândutu cu o tocetore și cu casă. Și cându am făcut această scrisoare au fostu toți vecinii de pân pregiur împreună cu noi. Deci pentru credință am iscălit mai jos ca să s crează.

Și am scris eu Costandin logofăt cu zisa dum[nia]lor și alți oameni care s'au mai întâmplat la această scrișcare s'au iscălit mai jos ca s să crează.

Oct. 12, 7234.

Eu Baba Mirica (deget).

Eu Mihul brat ego (deget).

Eu Ivan Inaș.

Eu Oprișan mar.

Eu Ion brat ego.

Dobrișan mar.

Eu Mihail mar.

Eu Stoica Mărgenenul mar.

Orig. pe hârtie, Arh. Brașov. Actele Ciurcu No. 11.

32.

1727 Iulie 21. *Mărturia lui Andrei Ilie, fost în tovărășie de negoț de miere cu Constantin al Mantei, pentru o datorie a acestuia din urmă la Radul Căminar. Se judecă înaintea județului de Brașov Draot Gheorghe.*

Adec eu Andrei Ilie dat-am această adevărată scrisoare a mea la mână dum. căm. (?) Radului, precum să știe că la anul 1726 fiind eu soție cu Kir Costandin al Mantei pămînirea ce iaste strânsă în acea deală și aflând dadul (*sic*) nostru de aceasta [în]soțirea noastră și Costandin fiind dator Kir Radului cu zapis a fost căm. epitrop pă jupânul Moguș Vasile ca să oprească miere sau ceară pentru acci bani și a și oprit aicea în Brașov. Eu l-am fost prinsă aicea înaintea mării sale județului că nu sânt soție. Deci mai pă u[r]mă venind și Radul căm[inar] aicea în Brașov, cu știrea mării sale județului au fost oprit ro buți de vin din care ce-au fost din vina lui Costandin și trimițind Radul căm. de 2 ori cu plată făcându-ne știre să vinim să ne alegem, am venit eu și stând de față noi înaintea mării sale județului Draotă Gheorghe și fiind că să i să isprăvească judicata, a trei zi, apoi întâmplându-se de măriă sa nu era fort sănătos, eu văzând că vremea să întârziează și eu nu poci să zăbovesc, am strâns negustori omîni de cinste care să vor iscăli mai jos și cetind acel negustor zapisul și cărțile lui Kir Costandin ce are Radul căm. au aflat că are să ia Radul căm. de la Costandin al Mantei t[a]l afar di zloț 40 ci au mărturisit Rădul căm. că au cheltuit pînă acum cu omeni ce au trimis la noi, și eu așteptând aicea în Brașov. Dece eu¹⁾ neputând aștepta aicea în Brașov²⁾ am luat³⁾ ce au avut Radul căm. de la Costandin ca mergând acolo să isprăvească cu Costandin și până în zile să-i trimiță răspunsul. Și pentru acești bani ce scrie mai sus să stea și buțile mele de vin oprit până să va isprăvi, ci pentru aceasta am luat zapisul cu scrisorile lui Costandin. (Verso :) „Buțile cât vi 110 ungurești și zăbloile pînă un flr. și 10 bani”.

1727 Die 21 Iulli”.

Orig. hârtie. Arhivele Brașovului, Acte necatalogate.

33.

1728 Aprilie 4. *Necunoscută dă chitanță la mână lui Andriaș Prejmerianul, scriitorul Cetății Brașovului că a primit de la el 33 de scrisori aflate la Petru bărbatul ei, acum mort.*

Adec eu car mai jos mă voi iscăli, dat-am credincios chitanția mea la cînstit măriă mării sal Domnului Andriaș Prejmerianul scriitorul al cînstitei cetăți a Brașovului, cum să s[ă] știe că am luat de la

1. Tăiat : „poftind ca această treabă”.

2. „și poftind ca această treabă să isprăvească”.

3. „acești bani ce scrie mai sus, asupra me luând zapisul și scrisorile”.

măia sa 33 de scrisori al meli car s'au aflat după mortia lui Petru car a fost bărbatu mia. Intre car scrisor sânt zapise și cfitanții. Numai o cfitanție de 100 de galbeni de aur car am plătit la Domnul Banfi Gheorghe car mi'a fost Spiloi (?) Miha.cea din bolta mia și o tăgădue că n'au fost la dânsul și acum după mörtea Mihalcii s'au găsit în scrisorile Mihalcii aci cfitanție rămin în mânia domnului Andriaș car sântă scrisoril Mihalciei pecetluite pân va veni poruncă de la Sibii să vie și aceia în mânia mia căci că Mihalcea n'au avută nici o triab cu acea scrisoare. Pentru mai mar credință am înțit cu pecetia ca s ciaz.

Ap. 4 dni 1728.

Semnătura neînțeleasă.

Pecete mică în ceară cu inițialele H. G. II.

Încadrează un leu aripat ridicat pe labelle dindărăt cu cele dinainte întinse. Orig. hârtie. Arh. Brașov. Acte necatalogate.

34.

1729 (7238) Noemvrie 10. *Nicodim, egumen de Glavacioc, dă scrisoare la mâna „jup. Dan”, că i-a dat o paragină a Dospinii Bisluiului ca să o lucreze. Dacă va fi pricină de judecată el va răspunde.*

Nicodim erm. egum. de la sfânta mănăstire Glavciog dat-am scrisoarea noastră la mâna dumlui jup. Dan ca să fie de bună credință precum să știe că fiind o paragină a Dospinii Bisluiului și fiind părăsită de mulți ani, iată că o am dat giupânului Dan ca să aibă a u dăstupa și a o lucra. Și dacătră nimini nici-o băntuială să nu aibă. Iar cine s'ar scu[la] cu vrio gâlciavă asupra dumlui pentru acea paragină să aibu eu a răspunde pentru acela. Pentru că noi văzând că și visteria domnească este păgubită dă paragin de acestea și sfântă mănăstire nu să folosește nimic. Pentru aceasta o am dat dumnealui ca să-i fie moșii. Această scriem.

Noemvr. 10 dni 7238.

Nicodim egumen ot Glavacioc.

Orig. hârtie. Arhiva Brașov. A. b. IX, A. D. doc. 7.

35.

1731 (7239) Iulie 15. *Anușca, „de aproape vecină”, scrie jupânului Moarcăș pentru niște bani ce-i are de luat de la diaconul popa Gridu; să-i dea „strânsoare”.*

Cinstitului și al nostru mai mare dumnealui jupânului Moarcăș sănătate și tot fericit bine poftescu dumitale de l[a] preputernicul Dumnezeu. Pricina scrisorii cătră dumneata nu ist alt nimic numai supăr pe dumneat[a] printru bani cistu diac[o]n popa Gridu. Să-l apuci dumneat cu strânsoare să dea ban că viind el aice la Câmpina ne-am judicat la vamși și el zici că viele nu le va da odat cu cap. Ci dumnat[a] să-l apuci au să dea bani au să-l pui dumneat[a] la

închisoare să nu-l mai lași. Ci dă aceasta mă rog dumtali să silești ca s scoți bani. Și osteneal dumtali voi pleni cu mari mulțămīt. Aceast și mila lui Dumnezeu rog să păzească pe dumneata.

Iule 15 dni 7239.

A dumitale bună voitoare și de aproape vecină, Anușca.

(Pe fila a doua adresa :) Cînstitului și mai marelui nostru, dumnealui jup. Moarăcăș, cu mult fericit sănătate să să dea, la Brașov.

Arh. Brașov, A. b. IX. Acte necatologate.

36.

1731 (7240) Septemvrie 2. *Scrisoarea Nicăi, fata popei Ghinea, soția răposatului Stoica Brașoveanul, data la mâna cumnaților ei Costantin și Dan Cazan, de înțelegerea avută la desfacerea tovărășii pentru prăvălia din Buzău. Și-a primit toată zestrea ei, cumnații mai angajându-se să dea copilelor ei Sanda și Calita, 4 boi și doi junci, și 80 de taleri. Banii când copilele vor fi „de vîrstă”.*

Adecă eu Nica, fata popei Ghinei ot Buzău, soția răposatului Stoicăi Brașoveanul, dat-am această adevărată scrisoare a mea la mâna dumnealui cumnatului meu jupân Costandin și a fratelui dumnealui Dan Cazan, ca să fie de bună și adevărată credniță, precum să s știe că fiind soția mea Stoica, fratele dumnealor partaș la prăvălia dumnealor de aici din Buzău și la alte bucate ale dumealor tot de aici din Buzău și după moartea dumnealui venit-au cumnații mei ce sânt mai sus scriși aici în Buzău și au luat seama prăvăliei și a altor bucate ce au avut dumnealor dinpreună și socotind dumnealor toate cu amăruntul s'au aflat multă pagubă din capete. Pentru care am cunoscut și eu această pagubă că s'au făcut multă cheltuială și în viața dumnealui și după moarte.

Deci eu văzând această pagubă ce s'au făcut mi-am cerut toate zestrile mele deplin și dumnealor mi le-au dat toate deplin după cumm am zis eu. Și rămîindu-mi mie două copile mici delabărbatul meu anume Sanda și Calita, m'am rugat dumnealor ca să nu rămăe de tot sărace și dumnealor ca niște cameni buni s'au milostivit de au dat tal. 80; și acești bani să-i dea dumnealor copilelor când vor fi de vîrstă și 4 boi și 2 junci, care aceste le-am luat iar la mâna mea dinpreună cu zestrea mea. Și alte moșii ce-au rămas de la tată său niște vii la Cernătești și 60 de oi cu miei și 40 de stupi și niște haine ce au fost a tătâne-său și dintr'alte odoară ce mă voiu îndura eu să le dau dând Dumnezău să trăiască. Pentru care și eu mă făgăduesc să păstrez toate ce s'au zis mai sus scule și dobitoace și alte bucate ale copilelor fără de nici o pagubă. Și pentru mai adevărată credniță am dat această scrișcare la mâna dumnealor ca să nu mai avem nici un fel de pricină la mijloc. Și când s'au făcut

această scrisoare fost-am mulți oameni buni mărturii care să vor iscăli mai jos ca să să crează.

Sept. 2 dni 7240.

Ștefan episcop Buze[ului].

Nica, soția Stoicăi Brașovean am voit.

Pop Ignat mart.

Jipa Grid Brașov[an] mart.

Monah.....

Și am scris eu *Vasilie dascal* cu zisa dumnilor i martur.
(scrisoare foarte frumoasă).

(Verso :) Aceasta este cartea Nicăi din Buzău.

Orig. pe hârtie, A. b. IX, A. D., doc. 8.

37.

1732 (7241) Octomvrie 23. *Chiriac cămin. dă scrisoare popei Anghel că având luați niște bani dela „Sfânta Mănăstere”, pentru neguțatorie, de la egumenii de mai înainte, și neavând acum să-i restituie la zi, îi dă pe un Faboce, din Săcele, ce-i era și lui datornic să-l încaseze și să-i dea scrisoare.*

Dat-am scrisoare la mână sfinții Părintelui popii Anghelu precum să știe că luându eu nișt bani de aici de la sfânta mănăstire a sfințiilor sale ca s fac neguțatorie de la egumenii cari s’au aflat pe vreme. Și având agoniseală sfânta mănăstiri mi-au dat ca s mă hărănesc și eu și s’agonisesc și sfânta mănăstiri cât cu ceva dobânjoară. Iar acum fiind sfinția sa părinteli pop Anghelu Comisar, au venit de au luat seam și căutând ce ar fi ali mănăstiri mi li-au cerut banii să-i ție sfinția sa și eu neavând bani dând și la bir, înșelându-mă unii și alții i-am dat și eu pe acești *Faboce* ce scrie în foiță anum din Săciali din zăpisul meu taler 300, din zăpsul frăț n -meu tl 182 și acești bani sânt fără de nici o dobândă.... eu i-am purtat cu dobândă 10 ani. Deci sfinția sa cerșindu banii și neavând să-i dau i-am dat acești oameni ca să-i apuce fără di voi lor să dea acești bani ci scriu mai sus și dând banii în mână sfinții sali părinte pop Anghelu sfinții să aibi a li da scrișcarea sfinții sali la mână lor cum că au dat banii și eu încă li voi trimete zăpisili lor. Aceasta scriu.

Chiriac căm.

Oct. 23 dni 7241.

Petco ginirili lui Neagoe Stângă.

Manea frat lui Neagu Stângă.

Neagoe fiicioru lui Negoit, gineri lui Neagoe Stângă.

Gherghi ficior lui Gherghi.

Radul soțul lor.

Orig. hârtie, Arh. Brașov, Acte necatalogate.

38.

1732 (7241). *Scrisoarea Ioanei Toma către jupânul Moarcăș în privința unui debitor al ei Pană. A făcut bine că l-a „pus la opreală”, pentru că banii ce-i are de primit de la dânsul „sânt dreptți capete”.*

Cinstite dumneata jupâne Morcăș, să fii dumneata să fii dumneata (sic) săntos. Mă închin duntale cu săntate. Scrisoarea ce m'ai trimis m'ai venit și cele ce-mi scrii dumneata am înțeles. Imi scrii dumneata pîntru Pană că l'ai apucat dumneata și l'ai pus la opreală. Bine ai făcut dumneata, foarte îți mulțămesc duntale și eu îți voi rămâne duntale dator a-ți sluji duntale. Iar de avut cu el pricină de zice că acei sănt dobânzi eu mrăturișc cu sufletul meu și cu toată viața mea că acei bani sănt dreptți capete lămuriți că decând i-au dat jupânul banii numai în anul acela i-au dat dobândă iar de cînd au murit jupânul sănt trei ani pol și nu mi-au dat dobândă nici 3 bani pl. Aceasta scriu și mărturișc să faci dum. cum vei ști că păcat iaste și de mine că am casă grea și copilași și-i biru greu în spinarea mea și mă rog duntale să eși înaintea judecătorilor, cu această carte a mea că cu dânsul nici un fel de pricină. Iar ce zice el să nu se să prinză în seamă că sănt tot minciuni și mă rog dumnealor boerilor judecători să-mi dumnealor dreptate să-l pue la închi-soare să plătească banii aceștia că sănt bani dreptți.

11 dñi 7241.

Și pentru adevărată credință m'am iscălit mai jos și am pus și pecetea.

Al duntale de tot binele voitoarea

Ioana Toma.

Pecete mică în ceară neagră.

(Adresa :) Intru cinstită mîna dumăna (sic) dumnealui jupânului Morcăș Vagâner, cu sănătate să să dea la Brașov.

Orig. pe hîrtie, Arhivele Brașov, Acte necatalogate.

39.

1736 Martie 21. *Barbu sin Marcea scrie lui jupân Moarcăș Vagner, tremetându-i odată cu scrisoare „o carte de la Plăcărœ”, un toc de cuțite și 2 pălării.*

Cu săntate mă închin duntale jupâne Morcăș și la totă cinstită casei duntale și vei ști dumneata că trimiță duntale un toc de cuțite și pălări 2 și cărțile de la Plecători și o legătură cu o carte să o dai la fratele al Plecărœ și să-i eai o carte de la mîna a dumnealui precum noi am dat că așa au zis soru sa și mă rog duntale să-mi trimiță 2 pușiță de ulei și să-mi trimiță un răvaș să știu ce ți-au adus duntale și mă închin duntale co plecăciune. Al duntale de bine voitor și plecat

Barbu sin Marcea

(Adresa :) Cu sănătate să s de această carte întru cinstit mână a dumnisale jupânului Morcăș Vagănar în Brașov. Să să dea cu sănătate.

1736 Die 21 Martz.

Inchide sigiliu mic în ceară neagră. Orig. hârtie, Arh. Brașov. Acte necatalogate.

40.

1736 (7245) Octomvrie 17. Costandin cu fratele său Dan dau zapis jupânesei Catalinii : că au tocmît cu ea niște vie în Dealul Cernăteștilor pe Valea Popii, cu prețul de 30 taleri vechi pogonul. Dan înainte 20 taleri și ceilalți bani să-i dea la Crăciun.

Adecă eu Costandin împreun cu frate meu Dan, dat-am zapisul nostru la mână dumniei giupâneasăi Catalinei precum să știe că am tocmît cu dumniaei niște vie ce au avut în dialul Cernăteștilor pă moșia sfintei mănăstiri Glavaciocului însă pă val[ea] Popii rozorit cu noi și am tocmît pogonul tal treizeci vechi și s'[au] măsurat și s'au găsit pogone cevaș cesvârte și o giumătate de prăjin și un pas. Și au dat bani înainte tal douzeci și aceilalți bani așa au grăit să-i dea la Crăciun, iar nedând banii la zi să umble banii cu dobândă. Pentru aceasta am dat scrisoarea noastră că să screază în tot locul. Iar di s'or faci vr'o cheltuială sau vr'o zeciuială să fie tot de la noi.

Oct[omvrie] 17 dni 7245.

Eu Costantin Dan

Eu Dan C(azan).

Orig. hârtie. Arh. Brașov. A. b. IX, A. D. doc. 9.

41.

1737 (7245) Febr. 17. Jupâneasa Despina a răposatului Tudor log. Cupeș împreună cu fii Dumitru și Șarban călugăr ot Trestiana dau zapis egum. Ioasaș de la Târșor că având soțul și fiul Șarban de primit bani de la un Radul au luat via acestuia ce se răzorea cu egum. de Târșor. Egumenul nu i-a îngăduit fiind via răzorită cu a mănăstirii și le-a dat banii pe care-i aveau de primit de la Radu. Dau zapis egumenului ca să-i fie via „ohabmică stătătoare în veaci”.

Adec eu jupâneasa Dospina ce am fost fâmeae lui Tudor logfăt Cupeș împreună cu fii mei Dumitru și cu Șarban călug. ot Trestian[a], făcut-am acest adevărat și credincios zapis al nostru la mână sfinții sale părintelui egumenului Iosaf de la sfânta mănăstire Târșorul, ca să fie de bună și adevărat credinț precum să s știe că avându eu Dospina o datorie de la soția mea t[a]l patrusprezece și jumătate și având și Șarban călg. t[a]l noao la un om anume Radul și neavând el bani că să i dea au avut o vișoară în valea Ursoii alătura cu sfinția sa părintele Târșoreanul răzorit, ne-a dat-o noao pentru a noastră datorie ce am avut la dânsul t[a]l (îndreptat :) 280,

iară sfinția sa părintele egumenul fiindu acea viișoară răzorit cu viili sfinteii mănăstiri Târgșorul nu ne-u îngăduit sfinția sa ca să stăpânim noi acea viișoară ci ne-au dat acei bani toț gata în mânăle noastre cât scrie mai sus cine au fost acel Radul datornic. Drept aceia și noi am dat acest zapis al nostru la mâna sfinții sali ca să-i fie moșie obabnică stăttoare în veaci. Și cându am făcut acest zapis fost-au și alți omin de credință. Iar di s'ar scula acest Radul vreodată cu pricină pentru această vie ce va avea cu naș(sic) să-și caute iară cu sfinția [sa] părintele egum. să nu aibă nici un fel de cuvânt. Și noi pentru întărirea credinții ne-[a]m pus degitili și numili mai jos ca să să crează.

Fev. 17 let 7245.

Eu Despina a răposatului Tudor logf. vânzătoare.

Az Șarban călug. ot Trestiana vânzător.

Eu popa Giurgea...

Az Gligorie Stanciu mart.

Orig. hârtie Arh. Brașov A. b. IX. Actele Ciureu, nr. 12.

42.

12 Mai 1738. *Dan sin Dan Cazan dă zapis la mâna fratelui său*

• *Constantin că după o lungă tovărășie de negoț „de tâmplarea vremilor” și păgubind și îngreunându-se cu casele, se despart având fiecare să-și plătească datoriile; numai cele făcute la popa Stoica din Buzău și la șetrariul Șteful de acolo, datoriile fiind făcute de dânsul, deși a semnat și pe fraiele său săle plătească singur el Dan.*

Adică eu cel mai jos iscălit anume: dat-am credincioasă scrisoarea mea ca să fie de mare credință la mâna dumisale frățâne-mieu Costandin, întraceaș chip precum să să știe că fiind noi tovarăși multă vreme pe neguțătoria ce-am neguțătorit pân acum. Deci întâmplându-să de tâmplarea vremilor de ne-am și păgubit și îngreunându-ne cu casele am socotit între noi ca să ne despărțim, ca fiește carele să-și caute de ale sale. Așa împărțită mult puțin cât D[u]mnezău ne-au dăruit ce ne-au rămas și fiind noi și datori ca să plătim de pe unde am fost luat noi bani și cu dobândă și fără de dobândă, iar am împărțit ca fiește carele să-și poarte de grijă să-și plătească datoria sa. Deci lângă datoriile ce am avut noi depreună am mai fost eu Dan singur dator la părinte'e popa Stoica ot Buzău și la dumnealui șetrariul Șteful ot Buzău și frate mieu Costandin n'au avut nici o treabă la acea datorie, căce aceea datorie am făcut eu singur fără de știrea frăținimieu și dând eu zapis la mâna dumnealor am iscălit și pe dumnealui frate mieu nefiind dumnealui față. Și de aceasta cu dreptate este ca să le plătesc și să răspunz eu. Și lângă toate aceste așa ne-am învoit și ne-am legat noi ca fiește datornic am primit noi de a noastră bună voe unde avem a lua și a da să fiu volnic eu a cere dela acel datornic ce s'au venit în partea frățâmi-mieu măcar un ban, rie dumnealui de la datornicii miei, ci fieștecarile să-și scoată și să-și plătească datornici ce se-au primit. Iar

de m'ar apuca pe mine vre un datornic ce s'au venit în partea fră-
 țini-meu ca să plătesc eu măcar de aș fi iscălit eu într'acele zapise
 ce i s'au venit frățini-mieu să n'aibu a plăti eu nimic nice un ban,
 ci să aibă a răspunde frate meu și eu să aibu bună pace.

Așijderea de ar apuca pe frate meu vre un datornic din cei
 ce i-am primit eu să n'aibă frate meu a plăti nici un ban, ci să
 aib a răspunde eu. Și dumnealui să aibă buna pace. Și așa într'aces-
 taș chip învoidu-ne noi de a noastră bună voe, după cum mai sus
 să arată. Deci și de aceasta zi înainte eu n'am a cere de la frate
 meu nice până la un ban nime ci deaceasta am dat această cre-
 dincioasă scrisoarea mea la mâna dumnealui. Nice frate meu să n'aibă
 a cere de la mine nimic. Că și dumnealui într'acestaș chip asemenea
 au dat scrisoare la mâna mea ca să să crează. Și când am făcut a-
 ceastă scrisoare fost-au înainte de neguțători care mai jos să vor is-
 căli. Și pentru mai adevărată credință am întărit cu iscălitura ca să
 să crează ori unde.

Mai 12 dni 1738.

Eu Dan Căzan așa ni-m învoit de a [noa]stră bun voe.

Ianache Pop mart.

Radu martor

Hagi Radu Pricop martor.

Și am scris eu logofăt Necula ot Brașov.

Orig. hârtie. Arhiva Brașov. A. b. IX, A. D. doc. 10.

43.

1740 (7248) Iunie 20. *Cartea de judecată a lui Drăghician Grecianu
 biv treti Vistier, ispravnic Ploestilor, dată lui Stoe Brașovean și femeii
 sale Nicăi pentru pricina avută cu Necula, ficiorul Voicăi Preotesi
 pentru două pogoane de vie în dialul Cernăteștilor. Să-și stăpânească
 Stoe și Nica viile, vânzarea făcută de Voica bărbatului dintâi a Nică
 lui Stroe Brașovean fiind bună.*

Drăghiciu Grăcian biv tit. vist. isprav. Ploestilor dat-am cartea
 noastră dă ju[de]cată lui Stoi Brașovian și Necăi firiei lui, pentru că
 au avut judecată cu Necula ficiorul Voicăi Preotesi pentru că au
 fost vândut Voica Preoteasa Stoei (șters și schimbat) bărbat loi
 Necăi fâmei ce au avut bărbat întâi doo p[er]g. de păragină în dial Cernăteștilor și murind Stoica Brașovian au rămas viile Necăi femeii lui și li-au stăpănit Nica și cu bărbat său de aldoilea 12 ani făcându-le din paragină vii temeinice. Iar acum s'au sculat Necula ficiorul Voicăi preotesăi ca s'o scoată din vii pă Nica și pă bărbatu său Stoe Brașovean zicând să-i întoarcă banii. Deci viind de față înaintea noastră și văzând zapisul Voicăi preotesăi că este bun dă vânzare la mâna Nicăi și fiind iscălit în zapis și Voica preoteasa și fiul său Necula și fie sa Ancuța și cu alți marturi așa am găsit cu cali și cu dreptati să aibă a stăpâni această vii Stoe Brașovian și Nica fâmeia lui și copii lor și dă cătră Necula să aibă bună pace de vreme ce au vâ-

dut mumă-sa de bună voea ei. Și am dat cartea noastră dă judecată Stoei Brașovean și Nicăi fămei lui ca să stăpânească în veci cu pace și să fie cartea noastră de credință la alta judecată. Aceasta scriem.

Iuni 25 dni 7248.

D[răghici] Greci[an] biv triti vistier.

(Verso :) Carte de judecată judecându-se al doilea rând.

Orig. pe hârtie, A. b. IX, A. D. doc. No. 11.

44.

24 Ianuarie 1743 (7251). *Zapisul lui Costandin și Dan Brașoveni, dat lui jup. Lefter Cârlova, că după socoteala făcută și după ce li s'a luat în seamă marfa luată de la prăvălia lor, i-au mai rămas datori cu 400 taleri. Li-a ertat 61 taleri din datorie. Pentru sumă datorată își pun zălog viile de la Cernătești, 20 pogoane.*

Adec eu Costandin dinpreună cu frate meu Dan Brașovian dat-am acest adevărat zapisu la mâna dumnealor jupân Lefter Cârlova, cum să știe că socotindu-ne cu dumnealui din tot socotealel și prin-zându-ne dumnialui în samă tot marfa care s'au luat de la prăvălia noastră am mai rămas dumnialui noi dator cu tal[eri] noi patru sute. Deci neavând noi acum banii ca să-i dăm ni-am rugat dumnialui de ni-au pus zi de acum pân în toamnă să avem a-i daria dumnialui banii pă jumătate, și la cellalt an să dăm dumnialui și ceialalți bani toț. Inșă a fost din t[a]l[eri] 61 ce ni-au ertat dumnialui la socotial. Au rămas suma ce scrie mai sus și pentru credință am pus dumnialui zălog viil[e] noastre zlog de l[a] Cernătești pogon 20 nedându bani la zi să fie dumnialui volnic cu zapisu nostru ca să stăpâniască această vie au să-l vânză de va vrea și noi pentru mai adevărat credință ni-am pus iscălituril[i] și am scris cu mâna noastră ca să s crează.

Ghen[ar] 24 dni 7251.

Eu Costandin Dan platnic

Eu Dan Braș[oveanul] platnic.

(Verso :) Zapisul jup. Costandin i a jup. Dan, brat eg, Brașovenii pentru t[a]l 400.

(o socoteală :)

Oc. 31	au fost	6 găleți
Oc. 55		10 găleț
Oc. 53		10 găleț
Oc. 54		10 găleț
Oc. 25		5 găleț
Oc. 85		9 găleț
Oc. 81		9 găleț

Orig. pe hârtie, A. b. IX, A. D. doc. 12.

45-

1744 (7253) Octomvrie 22. *Zapisul lui Costantin Brașoveanul dat la mână juș. Lefter Cârlova pentru datoria de 400 taleri. Cere o păsuire de încă șase săptămâni. Dacă nu restituie banii la termen să i se vândă viile puse zălog sau să rămână lui Cârlova.*

Adec eu Costandin Brașov[eanul] dat-am zapisul meu la mână dumisali jupânului Lefter Cârlova precum să-s știe că având noi o socoteală încă de multă vreme car și trecând multă vreme la mijloc nu ni-am putut împreună să ni socotim cu dumnialui iar acum când au fost 2 ani am mârșu împreună cu frate meu Dan la dumnialui și ni-am socotit din toată socoteala ce am avut și prinzându-i dumnialui tot ce am dat încă milostivindu-s dumnialui de ni-au mai ertat câte ceva ce s'au îndurat : Afar de toată socoteală li au rămas dumnialui cu 1 al patru sute după cum scrie în zapis care ar di la mini dumnialui și neavând bani nici atunci ca să-i dăm iar ni-am rugat la dumnialui să n[i] mai aștepti până [la] toamnă și toamnă să avem a-i dări banii jumătăți și la anul să-i dăm ceilalți bani toți punându-ni dumnialui și 20 de pogoane de vie ce avem noi ca nedându banii la zi să fie dumnialui volnic a vindi acialii vii și să-și ia banii. Care trecându-s un soroc după altul noi nu ni-au dat îndemăn ca să dăm bani, care văzând dumnialu că nici banii nu i-au mai dat au trimes dumnialui pe coconul dumnialui fiul *dumisale Anghelache la dial* de ni-au apucat cu mar strănsare pentru bani. Și neavând nici acum să dăm banii dumnialui iar ni-am mai rugat ca să ni mai aștepte dumnialui încă 6 săptămâni și când se va plini zioa avem a merge înaintea dumnialui împreună cu frate meu Dan or cu câț bani s'ar putea faci, iar neviind la zi și scăpând și acum de cuvânt, să fie dumnialui volnic cu zapisul nostru să ni vânză ; via și vinurile sau trebuindu-i dumnialui să-î stăpânească cu bun pace că dumnialui ni-au așteptat mai mult de cât s'au căzut. D rept aceasta am dat și acum acest zapis al meu împreună și cu cealalt zapis măn[a] dumnialui, ca să fie de mare adevăriniță. Și pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos ca să crează scriu scriu unde (sic) eu cu mână me.

Oct. 22 dni 7253.

Orig. hârtie. Arh. Brașov.. A. b. IX, A. D. doc. 13.

46..

1747 Martie 14, Brașov. *Cartea fraților Constantin și Dan, fii lui Dan Cazan, prin care adevăresc că s'au desfăcut de tovărășia de negoț, după ce au cerut și primit de la județul Martin Closius o comisie de preoți și negustori care le-a luat seama ; Constantin va avea să dea lui Dan 200 de florini ungurești în timp de trei ani. Lui Dan îi revin moșiile de la Gorgani și Blajani.*

1747 Mart 14 în Brașov.

Eu Costan împreună cu frate meu Dan snă Dan, adevărim cu această scrisoare cui să cuvine precum să știe că având noi frații

Între noi socoteală și în câteva rânduri adunându-să negustorii și n'au putut să ne așeze până ce s'au dat știre și mării sale județului domnului MartinClosius și din porunca mării sale acum iar adunându-să preoții și negustorii cari mai jos să vor iscăli în doao zili si-lindu-să de ne-au luat socoteala cu amăruntulu din toate pricinile și socotealile care au avut din capul negustoriei și tovarășiei noastre până acum și într'acesta chip ne-au așezat cu voia noastră amându-ora adecă eu Costandin să aibu a da frățani-mieu lu Dan flor. ungurești doao sute și acești bani să aibu a-i da în trei ani ; fără de aceasta să aibă frate mieu Dan a stăpâni moșiile de la Gorgani și de la Blăjani pentru că așa ne-am învoit. Iară de acum înainte ori care din noi în urmă s'ar scula cu nescava catastive sau ori ce fel de scrisori să nu aibă a să creade nici înaintea judecătorilor nici înaintea neguțătorilor pentru că așa ne-am învoit după cum mai sus scrie. Și pentru aceasta întărim cu iscăliturile noastre ca să să crează ori unde.

Eu Costandin Dan, am voit, platnic.

Eu Dan C[ăzan] am voit.

Prot preot Eustătie.... mart.

Pop Radu Tempea mart.

Pop Bucur Nicolae mart.

Hagi Radu Inaș martur.

Hagi Dumitru martur.

(Foaia a doua :) Dintr'acești bani care scrie într'acest zăpis fiind frate meu Dan dator la..... am plătit florini o sută și cinci.

(Verso :) Zăpisul de legătură a jup. Costandin și al lui Dan brat.

Orig. pe hârtie, A. b. IX, A. D. doc. 14.

47.

1 Iunie 1747. Zăpisul lui Costantin Dan și a fratelui său Ion, prin care adevăresc c'au luat marfă de la jup. Enache Pană în valoare de **7600** florinți ungurești. Vor restitui suma împrumutată în șapte ani, la fiecare jumătate de an câte 500 fiorinți.

Adică noi, cari mai jos ne vom scri, dăm zăpisul nostru la mână dumnealui jupânului Enache Pană precum să știe că am luat noi marfă de la dumnealui de florinți ungurești **7600**, adică florinți șapte mii și șase sute și având a plăti noi această toate numite mai sus de acum pân în șapte ani la tot jumătate de an să avem a-i da dumnealui câte florinți cinci sute până se va umplea vremea. Pentru aceasta am dat scrisoarea noastră la mână dumneasale și ne iscălim și mai jos și punem și pecețile noastre ca să crează în tot locul.

1747 Iuni zile 1.

Costandin Dan platnic (pecete în ceară).

Ion Cost[an]din platnic (pecete în ceară).

(Verso :) 1748 Fevruarie.

Anume să s știe că am dat din sem această f[lori]ni 1000 adecă f[lorin] o mie.

1749 Aprili am dat dintr'această f[lorini] 1000.

1750 Fèv. 13, am dat din som aceasta f[lorini] 1000.

1751 Ghen. 26, am dat din som aceasta f[lorini] 1000.

1752 Mai 12, am dat din sam aceast f[lorini] 1000.

1753 Mai 22, am dat din seam aceast f. 1000.

1755 April 1, am dat f. 1000.

(Verso foaei a doua :) Zapisul jup. Costandin cu frate său Ion flor. 7600.

Orig. pe hârtie, A. b. IX A. D. doc. 15.

48.

1748 (7257) Octomvrie 8. *Zapisul uncheșului Gheorghe Perăț, vierul lui Constantin Dan, prin care adeverește că socotindu-se cu stăpânul său și rămâindu-i dator cu 32 taleri, i-a pus zălog până la întoarcerea banilor moșia sa din Șirna cu un vad de moară și o ciosvârtă de vie în dealul Scheianilor. Dacă nu plătește până la Crăciun cu dobânda „zece în doi”, să-i vânză moșia și via.*

Adecă eu uncheș Gorghi Perăță din preun cu fămeia Ilinca și cu copii miei anume Gorghi și Marin, dat-am zapisul meu la mâna dumisale jupânului Cost[an]din Brașoveanul precum să s știe că fiind eu viariu dumnealor m'am socotit cu dumnelor din toată socotela ce me-[a]u dat la mâna me și me-[a]u scos dumnelor toată colobalăcurile cât am zăs eu și am rămas dumnealor dator ca să-i dau tal 32 bani. Și neavând domnelor cu ce-i plăti având o moșie cu un vad de moară în Șirna la Abud rozorit cu Coman și cu Radul Hăbudeanul și am și o ciosvârtă de vie în dealul Scheianilor. Și aceasta moșie care scriem mai sus și viișoară i-am pus dumnealor zălog pentru acesti bani și via iar rozorit cu nepotul a dumnlor. Și este bani am rugat [pe] dumnelor să mă aștepte pân la Crăciun să-i plătesc dumnelor cu dobândă zece în doi pân îmi voi vinde moșia. Iar nedând dumnlor bani pân la Crăciun să fie dumnelor volnici să-mi vânză moșia și via ca să-și plătiască dumnielor bani. De aceasta am dat zapisul nostru la mâna dumnelor ca [sa] fie de bun credință. Și ne-[a]m iscălit mai jos ca s crează și am pus și degitili și săcreia (?) s'au socotit.

Oct. 28 dni lt. 7257.

Eu Gorghe Perțe plat.

Eu Ilinca, fămeia lui, plat.

Eu Gorghe, feciorul lui, plat.

Eu Marin, feciorul lui, plat.

Și am scris eu Dan Mun[tean] cu zăsa lor.

(Verso :) Oct. 5 dni 1750.

Socotitu-m'am cu unchiaș Ghiorgghi într'aceasta zi din toată socoteala ce am [a]vut și am scos și simbria. Am socotit dobânda cât am făcut pân acum și au rămas capetele ce scrie într'acesta zapis toate și dintr'aceasta zi cât vor fi bani la dânsul să dea dobânda.

(Pe altă foae :) Noem. 10, dñi 1753. De când ni-am socotit cu călugărul au trecut an 3 și au slujit la mine într'acești 3 ani numai doi ani iar un an au slujit la vătaful Ene un an. Și zapisul rămân tot bun, n'au dat nici un ban, rămân întreg; iar simbria ce au fost într'acei doi ani i-am dat toți banii de au cheltuit.

(Pe verso :) Zapisul uncheșului Ghiorgghi vieru.

Orig. pe hârtie, A. b. IX, A. D. doc. 16.

49.

1749 (7258) Noemvrie 16. *Zapisul pentru pricina dintre Costandin Brașoveanul și Despa, femeia lui Voico Taban. Să plătească Costantin Dan 20 de taleri ce-i datora lui Voico, soțul Despei.*

Avut-au întrebăciuni de faț Costandin Brașovean cu Despa, femeia lui Voico Taban pentru că zicea Despa că au rămas un zapis de t[a]leri 70 ce-i avea la un frati a lui Costandin și murindu bărbat ei au apucat pe Costandin. Dar Costandin zicea că au dat numai t[a]l[eri] 45 și au dat bărbatu-său t[a]l 20—30 și au primit fâmeia cum că iar fi dat și au rămas să-i dea t[a]l 20 deplin și i-au dat Costandin Brașoveanu toți bani și deacum înainte să aibă pace și Deaspa și din rudele ei.

Noemvr. 16 let 7258.

Ano 7268 Noemvr. 16 am plitit to[ți] bani lei pentru taica lei 45.

Orig. hârtie, Arh. Brașov. A. b., IX, A. D. doc. 17.

50.

1752 August 18, Brașov. *Cartea popei Radu Tempea, dată lui Ion Rojnovanul și Neaței a Petcului, de logodnă. În fața marturilor au declarat că nu sunt iobagi.*

Adeverez cel mai jos numit precum nefiind părintele protpresviter Eustatie acasă au vinit la mine Ion Rojnovanu cu Neață a Petcului Bureții după obiceiul legii i-am logodit. Inșă întrebându-i și pe o parte și pe alta din punctum în punctum de însurat a fi : tari, s'au tăgăduit că nu iaste nici au fost nici iobagiu nu iaste nici de alte pricini ce l-am întrebat toate înaintea noastră le-au tăgăduit.

Aceasta adeveriscu

Pop Radul Tempea

Braşov 1752 Aug. 18.

De faţă au fost : Radul Facă.

Ion Roznovanul

Voicu Bureţea

Dumitru Bureţea

Ana Petraniţa.

Maria Binetovia.

Orig. hârtie, Arh. Braşov. Acte necatalogate.

Const. A. Sioide

UN DOCUMENT DELA REGELE UNGARIEI, MATEIAȘ CORVIN

Arhivele Statului din București posedă un privilegiu pe pergament dela regele Mateiaș Corvin. Actul, cu frumoasă înfățișare, purtând data 14 Februarie 1467, nu este total necunoscut. Publicația Hurmuzaki, „Documente privitoare la istoria Românilor”, vol. II, partea a 2-a, îi consacră două scurte indicații ¹⁾, luate însă întocmai după gazeta „Transilvania” pe anul 1873 ²⁾. Tot de acolo aflăm că documentul făcea parte odinioară din bogata colecție a contelui Iosef Kemény.

La data de 15 Februarie 1467 regele Ungariei, Mateiaș Corvin, confirmă donația sa anterioară — din anul 1464 — făcută nobililor români Dionisie, fiul lui Vlad, din Fărcădinul-de-Jos, fratelui acestuia Andrei, și fratelui lor de moșie, Petru, anume moșiile Fărcădinul-de-Jos și Crăgaișul, în ținutul Hațegului.

Anunțat așa, actul nu ar cuprinde nimic deosebit față de numeroasele donații, sau confirmări de donații, pe care regele le face nobililor români, în aceeași epocă, pentru servicii mai ales militare, aduse lui sau răposatului său tată, Ioan Corvin de Huniade ³⁾. Totuși actul nostru prezintă o curiozitate diplomatică, pe lângă un interes de natură juridică. Ceiace izbește la el este înlănțuirea de vidimus-uri din care este format, „un vidimus de vidimus-uri”, cum spune De Bouard citând pe Benedictini ⁴⁾. Forma aceasta a căpătat-o la cerea destinatarilor, cari, spune regele, i-au prezentat „due littere”, două scrisori anterioare, una cuprinzând donația lui, din 1464 și cealaltă provenind dela biserica episcopală din Alba-Iulia „super legit-

1) p. 163 nr. CXLI și p. 167 nr. CXLV.

2) p. 203.

3) Hurmuzaki, *Documente*, II², p. 138 nr. CXVIII, p. 141, nr. CXX, p. 156 nr. CXXXVI, p. 158 nr. CXXXVIII, p. 183 nr. CLXIV.

4) A. de Bouard, *Manuel de diplomatique française et pontificale*, Paris 1929, p. 177.

tima statucione dictarum possessionum prefatis Dionisio, Andree et Petro" și i-au cerut un nou act, care să le cuprindă cuvânt cu cuvânt pe celelalte, „supplicatumque est maiestati nostre humiliter ut easdem litteras ratas, gratas et acceptas habentes, litterisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inserificientes approbare" și „.....confirmare dignemur".

Care a fost mobilul ce a făcut pe cei trei frați să ceară regelui o confirmare numai la trei ani după donație și totodată înserarea întocmai a actelor anterioare? Motivul apare clar din scrisoarea capitolului de Alba-Iulia, anume că la punerea în posesie s'a ivit contestație „..... nemine contradictore, preterquam Sthanchul, filius Plen de iamdicta Alsosfarkadin ac Thyvadar de Zilwas, apparente.....".

A urmat ancheta voevodului Transilvaniei, care a dat dreptate lui Dionisie, Andrei și Petru. Acest lucru vroiau destinatarii să reia: a din confirmarea regală în mod clar, pentruca valabilitatea donației să nu sufere. Ori scrisoarea capitolului bisericii din Alba-Iulia era ea însăși un vidimus, cuprinzând pe lângă mandamentul regelui din 1464 pentru punerea în posesie a celor trei nobili români, încă și scrisoarea lui Ioan Pangracz, voevodul Transilvaniei, care referea capitolului rezultatul anchetei cu privire la contestație.

Am avea prin urmare următoarea schemă de actele cuprinse în confirmarea din anul 1467 :

1) Act de confirmare dela Mateiaș Corvin, 14 Februarie 1467,

2) Act de donație a regelui Mateiaș,
din 22 Mai 1464.

3. Scrisoarea capitolului din
Alba Iulia, 12 Mai 1465.

4) Mandament al regelui Mateiaș către
Capitolul de Alba Iulia pentru punerea
în posesie, 22 Mai 1464.

5) Scrisoarea lui Ioan Pangracz
către capitolul din Alba Iulia,
6 Mai 1465.

* * *

Nota cancelariei : Commissio propria domini regis.

Mathias dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque Rex. Omnibus Christi fidelibus ||² presentibus et futuris presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire. Quod pro parte et in personis fidelium nostrorum Dionisy,

fily ^{a)} condam Wlado de Alsolfarkadyn ^{b)}, ac Andree carnalis et Petri condivisionalibus fratrum suorum, exhibite sunt nobis quedam due littere : una ||¹ nostra donacionalis, secreto sigillo nostro, quo utimur impressivissime consignata, qua mediante, nos possessiones Alsolfarkadyn predictam et Kragulus ^{c)} vocatas, in districtu de Haczak et comitatu de Hwnyad existentes, simulcum cunctis suis utilitatibus et pertinencijs quibuscumlibet, prefatis Dionisio, Andree et Petro ipsorumque heredibus universis, nove nostre donacionis titulo in ||⁴ perpetuum dedisse et contulisse dinoscimur. Alia vero capituli ecclesie Transsilvanensis super legitima statucone dictarum possessionum prefatis Dionisio, Andree et Petro, modo et ordine inferius in tenore eiusdem littere expressis facta, cum pendente sigillo emanata, tenorum infrascriptorum, supplicatumque est maiestati nostre humiliter ut easdem litteras ratas ||⁵ gratas et acceptas habentes litterisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inserificantes approbare easque et omnia in eis contenta pro prefatis Dionisio, Andrea et Petro ipsorumque heredibus universis innovantes perpetuo valituras confirmare dignaremur. Quarum quidem litterarum prime, videlicet nostre donacionalis, tenor is est : **Nos Mathias**, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, ||³ Croacie et cetera. Memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis. Quod nos attentis et consideratis fidelitatibus et fidelium servitorum gratuitis meritis fidelis nostri Dionisy, filij condami Wlado de Alsolfarkadyn, per eum primum sacre Regni nostri Hungarie Corone et ex post maiestati nostre, iuxta sue possibilitatis exigenciam fideliter exhibitis et impensis, ||⁷ possessiones Alsolfarkadyn predictam et Kragulus vocatas, in districtu de Haczag et comitatu de Hunyad existentes habitas, in quarum pacifico dominio idem Dionisius se ac Andream carnalem et Petrum condivisionalem, fratres suos, ex donacione nostra a dudum legitime perstitisse persistereque asserit eciam de presenti simul cum cunctis earundem utilitatibus et pertinencijs ||⁹ quibuscumlibet terris, scilicet arabilibus cultis et incultis, ageris, pratis, pascuis, campis, fenetis, silvis, nemoribus, rubetis, virgultis, montibus, vallibus, vineis, vinearum promontorijs, aquis, fluvijs, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis et molendinorum locis et generaliter quarum libet utilitatum et pertinenciarum suarum integritatibus quovis nominis vocabulo vocitatis, ad easdem ||¹ de iure spectantibus et pertinere debentibus sub earum veris metis et antiquis premissis sic ut prefertur stantibus et se habentibus, me-

a) Păstrăm pe y pentru că documentul dă grafic y și nu doi i, dintre cari al doilea să fie lung. Același y îl întâlnim și pentru i simplu în cuvântul ymmo, r. 9. Pentru acest din urmă caz, I., Traube, *Vorlesungen und Abhandlungen*, München 1911, p. 93 : „Der Wechsel von y und i ist eine der geäufigsten Eigenheiten... Das darf nicht herausgebessert werden, da es mittelalterlich ist”.

b) Comuna Fărcădinul-de-Jos, azi Berthelot, județul Hunedoara, plasa Hațeg.

c) Crăguș, județul Hunedoara, plasa Hațeg.

morato Dionisio et per eum prefatis Andree carnali et Petro condivisonali, fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis nove nostre donacionis titulo dedimus, donavimus et contulimus, ymmo damus, donamus et conferimus iure perpetuo ||¹⁰ et irrevocabiliter tenendas, possidendas, pariter et habendas, salvo iure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediantibus. Quas in formam nostri privilege redigi faciemus, dum nobis in specie fuerint reportate. Datum Bude, tercio die festi penthecostis ^a), anno domini millesimo quadringentesimo, sexagesimo quarto, Regni nostri anno septimo, Coronacionis vero primo. ||¹¹ Alterius vero videlicet dicti Capituli Transsilvanensis tenor sequitur in hec verba : **Capitulum ecclesie** Albensis Transsilvane. Omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris presens scriptum inspecturis, salutem in salutis largitore. Ad universorum noticiam presencium et futurorum harum serie volumus pervenire. Quod nos litteras introductorias pariter et statutorias Serenissimi piincipis ||¹² et domini domini Mathie, dei gracia Regis Hungarie, Dalmacie, Croacie et cetera, domini nostri graciousissimi, nobis preceptorie loquentes, summo cum honore et obediencia recepimus in hec verba : **Mathias** dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie et cetera, fidelibus nostris, Capitulo ecclesie Albensis Transsilvane, salutem et gratiam. Cum nos attentis et consideratis fidelitatibus et fidelium servitorum ||¹³ gratuitis meritis fidelis nostri Dionisy, filij condam Wlado de Alsofarkadyn, per eum primum sacre dicti regni nostri Hungarie Corone et ex post maiestati nostre iuxta sue possibilitatis exigenciam fideliter exhibitis et impensis possessiones Alsofarkadyn predictam et Kragulus vocatas, in districtu de Haczag et Comitatu de Hwnyad existentes habitas, in quarum ||¹⁴ pacifico dominio ^b) idem Dionisius se, ac Andream carnalem et Petrum condivisionalem, fratres suos, ex donacione nostra a dudum legitime perstitisset perstitereque asserit eciam de presenti, simul cum cunctis earum utilitatibus et pertinencys quibuslibet ad easdem de iure spectantibus et pertinere debentibus, sub earum veris metis et antiquis premissis sic ut prefertur ||¹⁵ stantibus et se habentibus, prefato Dionisio et per eum annotatis Andree carnali et Petro condivisionali, fratribus suis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis, nove nostre donacionis titulo vigore aliarum litterarum nostrarum donacionalium exinde confectarum, in perpetuum contulerimus velimusque eosdem per nostrum et vestrum homines in dominium earundem legitime facere ||¹⁶ introduci. Igitur fidelitati

a) 22 Mai.

b) In text prescurtare *domyo*. Având de introdus litera n a trebuit să renunțăm la transcriere cu y și să-l despărțim aici în cei doi i din care se compune. În textele s. XV există deci o confuzie grafică între y și doi de i, dintre cari al doilea lung ij, confuzie care s'a născut desigur întâi în scrierea cursivă. Dealtfel în rândul 18, cuvântul *Waijvode* prezintă în două rânduri această a doua formă pentru y. În rândul 7 avem cuvântul *dominio* neprescurtat și scris cu i.

vestre firmiter precipientes mandamus, quatinus mittatis hominem, pro testimonio fide dignum, quo presente, Sthephanus de Felsewfarkadyn ^{a)}, vel Kopaz de Wad ^{b)}, sive Danczul de Barbathwyze ^{c)}, seu Johannes Thulay, alys absentibus, homo noster ad facies predictarum possessionum Alsofarkadyn et Kragulus, vicinis et commetaneis earundem universis ||¹⁷ inibi legitime convocatis et presentibus accendendo introducat prelatos Dionisium, Andream et Petrum in dominium earundem statuaturque easdem eisdem, premisse nostre nove donacionis titulo, in perpetuum possidendas, si non fuerit contradictum. Contradictores vero, si qui fuerint, evocet ipsos contra annotatos Dionisium, Andream et Petrum in presenciam ||¹⁸ Wayvode nostri Transilvani ad terminum competentem rationem contradictionis eorum reddituros. Et post hec huiusmodi introductionis et statucionis seriem cum contradictorum et evocatorum, si qui fuerint, vicinorumque et commetanorum, qui premisse statucioni intererunt, nominibus terminoque assignato, eidem Wayvode more solito rescribatis. Datum Bude, tertio die festi penthecostis ^{d)} ||¹⁹, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, Regni nostri anno septimo, Coronacionis vero primo. Nos igitur mandatis eiusdem domini nostri Regis in omnibus obtemperare volentes, ut tenemur, una cum prefato Kopaz de dicta Wad, homine sue Serenitatis, nostrum hominem, videlicet discretum virum Georgium Chori, ecclesie predicte presbiterum, ad premissas ||²⁰ introduccionem et statucionem faciendas nostro pro testimonio transmissimus fide dignum. Qui tandem ex inde ad nos reversi, nobis consona voce retulerunt eomodo. Quod ipsi feria tertia proxima post festum beati Barnabe apostoli ^{e)}, novissime preteritum, ad facies predictarum possessionum Alsofarkadyn et Kragulus vocatarum in dicto Comitatu de Hunyad habitarum ||²¹ vicinis et commetaneis earundem universis inibi legitime convocatis et presentibus Stephano, porkolab de dicta Felsewfarkadyn, necnon altero Stephano et Dionisio de eadem, item Stephano de Zechel ^{f)}, ac provido Johanne iudice de oppido Haczag, in sua ac totius communitatis eiusdem opidi personis alysque quampluribus accedendo. Et dum ipsi regius et noster homines prefatos Dionisium, Andream ||²² et Petrum de dicta Alsofarkadin in dominium earundem possessionum introducere, easdemque eisdem simul cum cunctis earum utilitatibus et pertinencys quibuslibet, premisse regie donacionis titulo ipsis incumbente perpetuo possidendas nemine contradictore, preterquam Sthanchul, filius

a) Felsőfarkadin = Fărcădinul de sus, comună în județul Hunedoara, plasa Hațeg.

b) Probabil Vadul-Dobrei, județul Hunedoara, plasa Hunedoara.

c) Râu-Barbat, județul Hunedoara, plasa Pui.

d) 22 Mai.

e) Marți, 12 Iunie.

f) Săcel, județul Hunedoara, plasa Hațeg.

Plen, de iamdicta Alsosfarkadyn, ac Thyvadar de Zylwas^{a)} appa-
 rente, statuere ||²³ voluissent, sane licet prefati Stanchwl de^{b)}
 Thyvadar quo ad tercialitatem dumtaxat iamdictarum posses-
 sionum Alsosfarkadyn et Kragulus, ipsis Regio et nostro hominibus
 contradictionis velamine obviaverint. Ob quamquidem possessionarie
 statucionis contradictorum inhibicionem, ipsi Regius et noster homines
 eosdem Stanchul et Thyvadar contra annotatos Dionisium ||²⁴ An-
 dream et Petrum, de annotata Alsosfarkadyn, ad octavas festi Nati-
 vitatis beati Johannis Baptiste similiter novissime preteritas^{c)}, Mag-
 nifici domini Johannis Pangracz de Dengeleg, wayvode Transilvani
 et ceteia evocaverint in presenciam, rationem contradictionis eorum
 reddituros. Et ab eisdem octavis festi Nativitatis beati Johannis Bap-
 tiste causa ipsa super huiusmodi ||²⁵ possessionaria inhibicione partes
 inter easdem ad octavas festi beati Michaelis archangeli^{d)}, denique
 ab eisdem octavis festi beati Michaelis archangeli anni proxime pre-
 teriti, propter arduum Regni negocium ad octavas festi Epiphaniarum
 domini proxime preteritas^{e)} dilative prorogata, expostque ab huius-
 modi octavis festi Epiphaniarum domini ad octavas festi beati Georgy ||²⁶
 martiris anni subscripti proxime transactus^{f)} devenerit protelata.
 Tamen tandem ipsis octavis festi beati Georgy martiris elapsis, idem
 Dionisius in sua ac dictorum Andree et Petri fratrum suorum personis
 nostram personaliter veniendo in presenciam, nobis certas litteras do-
 mini Johannis wayvode super ipsa possessionaria inhibicione adiudi-
 catorias et ||²⁷ emanacione litterarum statutorialium super ipsis posses-
 sionibus emanandarum confectas nobis loquendo exhibuit et pre-
 sentavit. Quarum verbalis continencia sequitur de verbo ad verbum
 et est talis: Amicis suis reverendis, Capitulo ecclesie Transsilvane,
 Johannes Pangracz de Dengeleg^{g)}, Waywoda Transsilvanus, Siculo-
 rum et Zolnokmediocris^{h)} Comes, ac Banus Zewreniensisⁱ⁾, ||²⁸
 amicitiam paratam cum honore. Noveritis quod cum nobiles Dionis-
 ius, filius condam Wlado de Alsosfarkadyn, ac Andreas carnalis e
 Petrus condisionalibus, fratres sui, mediantibus Regio et vestro capitulari
 hominibus super facto possessionum Alsosfarkadyn et Kragulus voca-
 tarum, in districtu Haczag, inde Comitatu Hwnyad existentium
 habitarum, ipsis ||²⁹ per Serenissimum principem dominum Mathiam

a) Azi două localități cu acest nume: Alsószilvás și Felsőszilvas, în românește
 Silvașul-de-jos și Silvașul -de-sus, județul Hunedoara, plasa Hăteeg.

b) In loc de cuvântul *de greșit*, trebuie pus *et*.

c) 1464, 1 Iulie.

d) 1464, 6 Octomvrie.

e) 1465, 13 Ianuarie.

f) 1465, 1 Mai.

g) Dindeleag, județul Someș, plasa Gherla.

h) Comitatul Solnocul de mijloc; e cuprins azi în județul Someș.

i) Severin.

Regem, dominum nostrum graciosum titulo nove donacionis perpetue donatarum ^{a)}, execucionem cuiusdam introduccionis et statucionis iuxta contenta litterarum regalium introductoriarum et statutoriarum sibi ipsis fieri procuraverint, et dum ydem Regius et vester homines prefatos Dionisium, Andream et Petrum de dicta Alsofar ||³⁰ kadyn in dominium earundem introducere, easdemque eisdem cum cunctis utilitatibus et pertinencys quibusbilibet statuere voluissent, extunc Sthanchul, filius Plen de Alsofarkadyn, et Thyvadar de Zylwas, quo ad tercialitatem dictarum possessionum et earum occasionem eidem introductori et statutori contradiccionis velamine obviassent, ob hoc prefati Regius et vester homines, annotatos ||³¹ Sthanchul et Thyvadar contra memoratos Dionisium, Andream et Petrum exponentes, ad octavas Nativitatis beati Johannis Baptiste ^{b)} nostram in presenciam evocassent, rationem contradiccionis eorum reddituros litterasque vestras evocatorias super inde eisdem Dionisio, Andree et Petro emanari facientes extradedissetis. Ac tamen prefati Sthanchul et Thyvadar, nec in eisdem octavis ||³² festi Nativitatis Johannis Baptiste, sed neque in sancti Michaelis ac Epiphaniarum domini octavis post sese sequentibus, ad quas scilicet causa ista prorogata extiterat, nostram in presenciam venerint se ipsos convinci permittentes. Unde nos tam in hys et alijs causarum expedicionibus perficiendis pro moderativo iudicio faciendo consedentes, deliberato et maturo ||³³ consilio nostrorum nobilium serviencium ^{c)} cosedencium, iudicantes commisimus ^{d)} prefatos Sthanchul et Thyvadar pro ipsorum non veniendo in adquisicionibus pretextu contradiccionis eorum adversus ^{e)} dictos exponentes, Dionisium, Andream et Petrum succubuisse et convictos fore declaravimus et eidem introductori et statutori absque rationabili causa contradixisse ||³⁴. Et ex eo litteras vestras super ipsa introduccione et statucione ipsis Dionisio, Andrea et Petro necessarias emanari et per vos extradari debere decrevimus. Quibus ipsi pro conservacione iurium suorum plurimum forent necessary. Super quo amicitias vestras rogamus diligenter eisdemque Regia in persona committentes, quatinus receptis presentibus, super debita et efectiva ||³⁵ execucione huiusmodi introduccionis et statucionis prefatarum possessionum quo ad effectum litteras vestras introductorias et statutorias in forma consueta emanari facientes, eisdem Dionisio, Andree et Petro de Alsofarkadyn extradare et concedere debeatis et teneamini. Secus Non facturi. Datum Thorde, in festo beati Johannis ante portam lati-

a) Literile *on* corectate în text de aceiaș mână.

b) V. mai sus, p. 326, nota c.

c) Am completat cuvântul prescurtat nobcium cu *nobilium serviencium* prin analogie cu *iudlium* = *iudex nobilium*, care se găsește așa de obișnuit în documentele ungurești și împreună cu care înseamnă acelaș lucru ; vezi A. Baital, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, Lipsiae 1901, sub *iudex nobilium* și apoi *servientes*.

d) În text *commisimus*.

e) u corectat din o.

nam ^{a)}. ||³⁶ Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto. Quibus quidem litteris dicti domini Johannis wayvode nobis, sic ut premittitur exhibitis et cum reverencia qua decuit per nos receptis, sicuti in hac parte tenemur, continenciis earundem obtemperantes, in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales ||³⁷ pendentes et autentici sigilli nostri munimine roboratas, eisdem Dionisio, Andree et Petro ad huiusmodi requisicionem et commissionem dicti domini Johannis Wajvode super talismodi possessionaria statucione pro conservacione iurium ipsorum duximus concedendas. Datum feria secunda proxima post festum apparicionis beati Michaelis archangeli ^{b)}. Anno ||³⁸ domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto supradicto. Presentibus ibidem venerabilibus et honorabilibus viris dominis Gothardo preposito, Antheo cantore, Matheo custode decre[torum] doctoribus, Jacobo archidijacono de Crazna ^{c)} et decano ceterisque canonicis dicte ecclesie nostre in dei[eclesia] Regi iugiter famulantibus semperiterno. **Nos igitur** ||³⁹ prefatis supplicationibus pro parte annotatorum Dionisy, Andree et Petri nostre modo quo supra, porrectis maiestati, Regia benignitate exauditis et clementer admissis prescriptas litteras non abrasas, non cancellatas nec in aliqua sui parte suspectas presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminucione ||⁴⁰ et augmento aliquali insertas, quo ad omnes earum continencias, clausulas et articulo eatenus, quatenus eedem rite et legitime existunt emanate, viribusque earum veritas suffragatur acceptamus, approbamus et ratificamus easque nichilominus et omnia in eis contenta pro prefatis Dionisio, Andrea ^{d)} et Petro ipsorumque ||⁴¹ heredibus et posteritatibus universis innovantes, perpetuo valituras confirmamus, presentis scripti nostro patrocinio mediante, salvis iuribus alienis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus litteras nostras privilegiales, pendentes et autentici sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per ||⁴² manus Reverendissimi in Christo patris domini Sthephani ecclesiarum Colocensis ^{e)} et Bachiensis ^{f)} Archiepiscopi. Aule nostre summi cancellarii dilecti et fidelis nostri. Anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, sedecimo kalendas Martii, Regni nostri anno decimo, Coronacionis vero tercio. Venerabilibus in Christo ||⁴³ patribus dominis Johanne Strigoniensi ^{g)} et Apostolice sedis legato nato, eodem Sthephano Colocensi, archiepiscopis, Ladislao Agriensis, ^{h)} Nicolao Transsilvanensis, Johanne Waradiensis ⁱ⁾,

a) 1465, Mai 6.

b) 1465, Luni 12 Mai.

c) Crasna, Kraszna, jud. Sălaj, plasa Craşna.

d) a mic corectat din e.

e) Kalocsa.

f) Bachium, Bács, în provincia Bacskă.

g) Strigonium, Esztergom, Gran.

h) Agria, Erlau, Eger.

i) Waradnum, Oradea-Mare.

altero Johanne Quinqueecclesiensis ^{a)}, Oswaldo Zagradiensis ^{b)}, Alberto Wesprimiensis ^{c)}, Demetrio Jauriensis ^{d)}, Vincencio Waciensis, ^{e)} Thoma Nitriensis ^{f)}, Johanne de Zakol electo ||⁴⁴ Chanadiensis ^{g)}, Urbano Sirimiensis ^{h)}, Marco Tininiensis ⁱ⁾, Boznensi et Segniensi sedibus vacantibus, Nicolao Modrusiensis ^{j)} ecclesiarum episcopis, ecclesias dei feliciter gubernantibus. Item magnificis Michaela Orzag de Guth dicti Regni nostri Hungarie palatino, Johanne et Sigismundo, comitibus de Bozijn et Pertholdo Ellerbach de Monyarokerek, ||⁴⁵ Waijvodis Transilvanis, comite ^{m)} Ladislo de Palocz, iudice curie nostre, Nicolao de Wylak Machoviensis ⁿ⁾, Johanne Thwz de Lak, Dalmacie et Croacie predictorum ac Bozne et Slavonie, Regnorum nostrorum banis, honore Banatus Zeureniensis ^{o)} vacante, Johanne de Rozgon Tavarnicorum, Friderico Lamberg ||⁴⁶ Janitorum, Emerico de Palocz prefata pincernarum, Nicolao de Hedrehwara dapiferorum, Ladislao de Kanisa et Mathijus de Maroth Agazonum nostrorum Regalium, magistris; Nicolao de Alsolyndwa Posoniensi ^{p)} et Pietro de Zakol Temesiensi ^{r)}, comitibus, alijsque compluribus Regni nostri Comitatus tenentibus ||⁴⁷ et honores.

Mai jos, în dreapta, pe îndoitura pergamentului, scris de aceeaș mână : lecta in tenore.

Pe verso, la mijlocul pergamentului, de aceeaș mână, un R mare : R[egestra]ta. Inclus în bucla de sus al lui R : folio CC...; dedesubt : L. de Bagothi.

Tot pe verso, într-o scriere cursivă mai târzie, poate din sec. XVII : Mathyas Kiraly Farkadini Vlad es Andreasnak adot (t) donacio Also Farkadini es Kragüsi Joszagikrol.

Sigilliu atârnat din ceară blondă, păstrat fragmentar, șnur de mătase verde, albăstru, roz.

Orig. perg. (38.5—52 × 68 cm.), Arhivele Statului București. Cota : Pceceji nr. 238.

Virginia Sacerdoțeanu

-
- a) Quinqueecclesie, Pécs, Fünfkirchen.
 - b) Zagrabia, Agram, Zagreb.
 - c) Wesprimium, Wesprim, Weszprém.
 - d) Jaurinum, Raab, Győr.
 - e) Wacium, Weitzen.
 - f) Nitria, Neutra, Komorn.
 - g) Chanadia, Csanád.
 - h) Sirmium.
 - i) Knin în Dalmația.
 - j) Modrus în Slavonia.
 - m) Cuvânt adăugat deasupra.
 - n) Banatul de Machow, la Sud de râul Sava.
 - o) Banatul Severinului.
 - p) Posonium, Pozsony, Pressburg.
 - r) Timiș.

ŞASE DOCUMENTE POLONE DIN SEC. AL XVII-LEA REFERITOARE LA MOLDOVA

Avem în faţa noastră şase documente poloneze din secolul al XVII-lea, din care două sunt semnate de regele polon Ioan Sobieschi, unul de regele August al II-lea, două de hetmanul Stanislav Iablonovschi şi unul de comandantul militar al oştirilor poloneze staţionate în Poctujia Francisc Gateţchi. Ele se referă la cunoscutul militar moldovean Constantin Turculeţ şi la Moldovenii Isac şi Gheorghişă Goian, la Isar, Alexandru Ciurar şi Arsenie Volcinschi. Primii patru se găseau în serviciul militar al Poloniei şi se străduiau să-şi scutească moşiile situate în Moldova de rechiziţii şi de celelalte neplăceri în legătură cu războiul. Arsenie Volcinschi a fost citat la judecată, învinuit fiind de fraţii Isac şi Gheorghişă Goian că şi-a însuşit o moşie care nu-i aparţinea.

Moldovenii menţionaţi sunt în parte cunoscuţi. La 1649 Isar stăpânea satul Călineşti din ținutul Cernăuţilor şi o parte de Lucavăţ din ținutul Sucevii¹. Dacă dânsul este identic cu Ionaşco Isar, atunci îl întâlnim la 1667 Iulie 15 la facerea hotarului satului Mămăieşti²), la 1669 Octomvrie 20 cu ocazia fixării hotarului satului Verbăuţi³) şi la 1680, când este martor la o împăcare⁴).

Fraţii Isac şi Gheorghişă Goian au fost stăpânii satului Jadova. Pela jumătatea a doua a sec. XVII fraţii Isac şi Gheorghişă Goian scriu Bistrişenilor despre un vecin al lor din Jadova⁵). Odată se spune unuia din ei „Goian din Jadova”⁶). La 1687 August 21 Dumii

1. T. Balan, *Doc. Buc.* III, 31, nr. 1.

2. Tot aici, pag. 36.

3. Tot aici, pag. 44.

4. Tot aici, pag. 72.

5. Hurmuzachi, *Documente*, XV, partea 2, pag. 1193, nr. 2234.

6. Tot aici, pag. 1177, nr. 2194, şi N. Iorga, *Docum. rom. din arhivele Bistrişei*, vol. I, pag. 91, nr. 114.

traş Langă vinde fraţilor Goian o parte din satul Comăreşti, țin. Suceava ¹⁾.

Alexandru Ciurar este mai puțin cunoscut. Se pare că făcea parte dintr-o familie de răzeși din satul Vilauce țin. Cernăuți ²⁾. Un Ion Ciurar a fost părcălab ³⁾.

Constantin Turcul sau Turculeț este bine cunoscut. Fire de militar, dânsul a intrat de vreme în serviciul Polonejilor, unde cu timpul a ajuns rohmistru. La 1683 Petriceicu Vodă venind din Polonia, l-a trimis pe polcovnicul C. Turculeț și pe sărdarul Bainschi să-l prindă pe Gheorghe Duca la Domnești ⁴⁾. La 1687 C. Turculeț se afla în tabăra Polonejilor, care invadaseră Moldova. Un timp el își avea sediul în satul Bănila ⁵⁾. Odată a fost prins și închis în mănăstirea Galata. Dar a reușit să fugă și să scape astfel cu viața ⁶⁾. Din cauza vitejiei sale, Turculeț a fost în mare vază la Poloneji. El este numit „Il famosissimo capo valaco, fedelissimo e carissimo al Re” ⁷⁾.

Cu decretul din 1687, Iunie 21 C. Turculeț a fost numit staroste de Cernăuți de regele polon Ioan Sobieski. Populația ținutului Cernăuți a fost avizată să-l recunoască drept „leur juge et gouverneur”, iar autoritățile polone ca un „Juge institué par Nous” ⁸⁾. Situația de staroste de Cernăuți Turculeț a menținut-o și după anul 1691, deci și în cursul invaziei a doua a Polonilor, având drept ase-sori în materie de judecată pe boierii moldoveni Ilie Moțoc med. și Nicolai Murguleț log.

S’au păstrat câteva documente semnate de C. Turculeț în calitate de staroste de Cernăuți. La 1696 dânsul confirmă dania făcută mănăstirii Vijnița de cătră Vasile Căzăcescul și frații săi ⁹⁾. Tot în anul acesta el semnază o carte de judecată ¹⁰⁾. Iar doi ani în urmă, la 1698, Iulie 24, fiind conflict pentru satele Ispas și Câmpulung, rohmistrul și starostele de Cernăuți C. Turculeț face părților „giu-

1. *Doc. buc.* III, pag. 81, nr. 64.

2. Tot aici, vol. IV, pag. 3, nr. 1.

3. Tot aici, vol. III, p. 133, nr. 107.

4. *Cronica Neculce* (ed. A. Procopovici), pag. 94.

5. Tot aici, pag. 132.

6. *Cronica Neculce*, pag. 160.

7. Hurmuzachi : *Documente*, V, partea 2, pag. 279, nr. 430.

8. Hurmuzachi-I. Bogdan, *Documente, Suplement II*, vol. III, 1900, pag. 1666-7 nr. 89.

9. *Doc. buc.* vol. III, pag. 86-7, nr. 69.

10. Tot aici, pag. 89-90, nr. 72.

dețu cu mulți feciori de boieri”¹⁾. Intr’o carte de judecată din 1718 Dec. 4 se menționează că părțile posedă o mărturie din „vremea stăpânirii Leșilor în țara de sus dela un Gherman vornic și a lui Turculeț rohmistrul”. Dar se adaogă că această mărturie s’a dat „fără nici o poroncă domnească”²⁾.

Familia Turcul sau Turculeț a emigrat în Polonia, dar și-a păstrat moșiile din Moldova, fiindcă unul sau mai mulți membri ai familiei au rămas în Moldova. Moșiile turculești se înstrăinează de abia în secolul al XIX-lea³⁾.

Familia Turcul a obținut indigenatul polonez la 1670, purtând stema Ostoja⁴⁾.

Cu ajutorul documentelor de față se completează știrile de până acum. Moldovenii din steagul rohmistrului Turculeț s’au străduit să-și scutească moșiile de contribuție și de alte neplăceri în legătură cu războiul. Astfel la 19 Februarie 1687 boierii moldoveni Isar și frații Isac și Gheorghiță Goian s’au prezentat în Lemberg hetmanului Coroanei St. Iablonovschi și au obținut scutire de toate angăriile în legătură cu războiul pentru satele lor Călinești pe Ceremuș și Jadova⁵⁾.

În cursul invaziei poloneze din anul 1691, același hetman scutește din nou moșiile (Jadova) fraților Isac și Gheorghiță Goian „de toate dările, greutățile în legătură cu transporturile și de diferitele contribuții”. Nime să n’aibă voie a staționa pe moșiile lor, a poposi în ele sau a se opri acolo pentru un timp mai scurt sau mai îndelungat⁶⁾.

La 1692 însuși regele Sobieski a acordat boierilor Isac și Gheorghiță Goian scutirile solicitate. Ei să fie scutiți de orice contribuție și nici un soldat să n’aibă voie să staționeze sau să se oprească în satele lor. Se menționează cu acest prilej serviciile prestate de acești boieri, ei întreținând cu pânea lor pe soldați⁷⁾.

După moartea lui Sobieski întâmplată în noaptea de 16-17 Iunie 1696, urmașul său regele August II confirmă scutirile boierilor

1. Tot aici, pag. 91, nr. 3.

2. N. Iorga : *Studii și documente*, vol. 6, pag. 129, nr. 10. Doc. acesta se va publica complet în vol. 7 al colecției noastre de doc. buc.

3. *Doc. buc.* vol. III, pag. 63-4.

4. Em. Zernicki-Szeliga, *Der polnische Adel*, Hamburg, Verlag von Heuri. Grand, 1900, vol. 2, pag. 467.

5. Anexa 1.

6. Anexa 2.

7. Anexa 5.

moldoveni menţionaţi mai sus, întinzând clemenţa sa şi asupra răzeşului Alexandru Ciurar ¹⁾).

Dar fraţii Isac şi Gheorghiţă Goian s'au adresat la 1692 regelui Sobieski solicitând intervenţia autorităţilor judiciare poloneze în procesul ce-l aveau cu boierul Arsenie Volcinski pentru satul Călineşti, ținutul Cernăuţi. Regele le-a ascultat cererea şi a ordonat facerea unei judecăţi scriind în această materie lui Sigismund Gateţchi, comandantul armatei poloneze staţionate în Pocuţia, starostelui de Cernăuţi C. Turcul şi asesorilor lui Ilie Moţoc şi Nicolae Murguleţ. Regele a ordonat să „se fixeze un termen pentru ea (comisia) şi încunoştiinţând dinainte părţile după cum cere dreptul le-a făcut cunoscut că absenţa uneia sau a amânduror părţilor nu va sta în cale ²⁾). Comandantul Gateţchi s'a executat imediat şi la 1 Februarie 1692 a scris lui Arsenie Volcinski citându-l la Sniatin, La prezentare va arăta dovezile în baza cărora îşi susţine pretenţiile ³⁾).

Nu ştim ce sentinţă s'a dat în acest proces, fiindcă documentele lipsesc.

Acest proces este instructiv, întrucât arată că pentru judecarea neînţelegerilor ivite între cetăţenii moldoveni supuşi vremelnic jurisdicţiei poloneze a fost instalată o curte judecătorească alcătuită din starostele de Cernăuţi şi din doi sau mai mulţi asesori, recrutaţi din boierii moldoveni refugiaţi. Judecata se făcea după obiceiul moldovelesc, iar procesul s'a desbătut în limba română.

A N E X E

1.

Lwów, 1687 Februarie 19. *Hetmanul Stanislav Iablonovschi scuteşte de contribuţie moşia Călineşti a lui Isar şi moşia Jadova a fraţilor Isac şi Gheorghiţă Goian.*

Stanisław Iañ na Iabłonowie Iabłonovschi W[oewo]da y Kneaz ziemm ruskich, hetman wielki Koronnij, pruski, sniecki, bialocer-[keviski], prohrusta korsunski etc. starosta.

Ich[mosciom] panom pułkownikom oberszterom, rotmistrom, obersztelejtnantom, porucznikom chorązym y ich namiesnikom z woysk Ich k[rólewskiejey] M[o]sci y Rz[eczy]pospolitey polskiej y

1. Anexa 6.

2. Anexa 3.

3. Anexa 4.

cudzoziemskiego zasiągu przy zaleceniu powolności Moiey do wiadomości donoszę. Iz choć nie w inakšzey miec ochronie panow boiarow y dobra ich to iest Kalinowce pana pana Isara y Zadowy panow Goianow tylko iako moje własne dobra, o nych w moie biore protekcyja y od wszelkich rotmierskich władzą moią hetmanską uwalniam przechodow y consistencyey. Iaby się zaden w służbie wojenney zostaiąciy w pomionych dobrach stawac noclegow popasow odprawowac stanciey chlebow pobocznych wybierac podwód bracy innich zadnych niewazył się czynic exactiey ani aggrawacyey pod surowością artykułow woyskowych przykazuie y zanaisurowszy ordynans, universal ten miec chcę y zalecam. A ktokolwiek z woyska Ich królewskiej M[o]sci y Rz[eczy] P[ospoli]tey sprzeciwiającym tey wyrazney woli moiey znajdzie takowy kozdy iako nieposłuszney y wiolator powagi moiey hetmanskiey bez wszelkiego personarum respectu sądzony y niewłócznie magnis rigoribus karany bendzie.

Działosię we Lwowie, 19 February 1687-mo.

Iablonowski,

W. Z. k[róleswki] H[etman] W[oisk] k[rólewskich].
Universal ten osobiłwie zalecam.

Traducere.

Lwów, 1687 Februarie 19.

Stanislav Ioan Iablonovschi din Iablonov voevod și cneazul țărilor rusești, mare hetman al Coroanei, al Prusiei, al Sniețului, al Bialocerkvei, prohrusta Chersonului etc. staroste.

Domniilor lor d-lor polcovnică, oberști, rotmiștri, oberstleitnanți, porucinici și sublocotenenți și locțiitorilor lor din armatele M. S. Regale și ai Statului polon și ai țărilor străine, bunăvoința mea, dând de știre fac cunoscut că nedorind a-i avea pe d-nii boieri și moșiile lor, anume Călinești a d-lui Isar și Jadova a d-lor Goianești sub altă protecție decât cea care se aplică moșiilor mele proprii, le iau în baza puterii mele de hetman sub protecția mea scutindu-le de orice oprire a rotmiștrilor și de întreținerea lor, nimeni din slujba militară să nu cuteze a ridica vreo contribuție nici a face dificultăți mai sus amintitelor moșii, nici a se opri și a poposi peste noapte, nici a staționa și a confisca pe nedrept pâine, a confisca căruțe și altele și ordon în baza articolelor codului militar vrând și recomandând ca această circulară să fie socotită drept ordonanță severă. Iar cine din armata M. L. și a țării polone va nesocoti această specială dorință a mea, unul ca acela va fi judecat și pedepsit imediat magnis rigoribus socotit fiind nesupus și violator al dregătoriei mele de hetman.

Iablonovschi,

W. Z. hetman al Coroanei și al armatelor regale.
Circulara de față o recomand în mod deosebit.

Original, hârtie.

2.

Sniatin, 1691 Noemvrie 4. *Hetmanul Stanislav Jablonovschi scutește de contribuție moșiile fraților Isac și Gheorghiță Goian.*

Stanisław Jan na Jabłonowie Jabłonowski Woiewoda y general ziemm russkich, hełman wielki Koronny.

Wiadomo czynie komu otym wiedziec należy osobliwie ichmosciom panom rothmistrzom wołoskim, nie mniej wszelkim w służbie Iego Królewskiey Mosci y Rzeczy Pospolitey woienney ludziom będącym iz mając respekt osobliwey zyczliwey w kozdych okazjach przysługi y dowiadczoney przeciw Ich Królewskiey Mosci y Rzeczy Pospolitey wiernosci ichmosciów panow Goianow boiarow wołoskich, a do dalszych zachęcając dowadow, dobra Ichmosciow w ziemi wołoskiey będące, które iak w Ichmosci tak y w moiey zostaią protekcyi, od wszelkich władza moją hetmanstą uwalniam stanowisk, ciężarow przechodow ogorawaney y kontrybutiey na mnieyszych. Przykazniać surowo aby się zaden z ludzi woyskowych w dobrach Ichmosciow stawac noclegow popasow odprawowac, statiey wybierac, ani iakichkolwiek niewazył się intereszowac sposobem, nie anic tam sobie niepraetenduiąc y do kontrybutiey iakichkolwiek niepociągając pod ostrością sądu mego y artykułow woyskowych.

Dzialo sie w oborie pod Sniatynem 4 Noembrie 1691.

Jabłonowski,

W. Z. K[rólewski] H[etman] w[oisk] k[rólewskich].

Traducere.

Sniatin, 1691 Noemvrie 4.

Stanislav Ioan din Jablonov Jablonovschi, Voievod și general al țării rusești și hetman al Marii Coroane.

Dăm de știre cui se cade a ști îndeosebi domniilor lor domnilor rotmiștri moldoveni ca și diferiților oameni care se află în serviciul M. L. Regale și al armatei țării polone care au dovedit în toate cazurile respect și considerație, fiind oricând gata de slujbă dovedind credință M. L. Regale și țării poloneze și anume domniilor lor domnilor Goianești boieri moldovenesți pentru a-i îndemna să dea noi dovezi de slujbă. Având du-lor moșiile lor în țara Moldovei, acestea rămân sub protecția atât a mea cât și a lor, iar eu în calitatea mea de hetman le scutesc de toate dările, de greutățile în legătură cu transporturile, de diferitele contribuții poruncind sever ca nimeni din militari să nu staționeze pe moșiile domniilor lor, să nu se oprească, să nu poposească, să nu le aleagă drept stațiune, să nu cuteze a-și în-

suși lucruri, să nu ceară pentru ei nemic, nici să nu impună vreo contribuție cunoscând că vor fi supuși jurisdicțiunii mele și pedepsiți conform articolelor codului militar.

S'a dat în tabăra lângă Sniatin, 4 Noemvrie 1691.

Jablonovschi,

W. Z. hetman al Coroanei și al armatelor regale.

Original, hârtie.

3.

Jaworow, 1692 Ianuarie 30. *Regele polon Ioan Sobieski fixează un termen de judecată pentru boierii Isac și Gheorghică Goian care au conflict pentru moșia Călinești cu boierul Arsenie Volcinschi.*

Jan III z bozey łaski król polski, wielki xiaze litewski, ruski, pruski, mazowiecki, zmudzki, inflantski, wołyński, kyowski, podolski, podlaski, siewierski, smolenski y czerniechowski.

Urodzonemu y szlachetnym Franciszkowi Zygmontowi Ga-teckiemu, kuchmistrzowi koronnemu staroscie bydgoskiemu, pul-kownikowi y regimentarzewi naszemu woysk naszych y Rzeczy pospolitey na Pokuciu będących.

Konstantemu Turkulowi staroscie czernyowskiemu y rotmi-strzowi naszemu, Ily Mocukowi medynicarowi, Mikołaiowi Morgul-cowi logofetowi boiaromu wołoskim wiernie nam miłym laską naszą krolewską urodzeni szlachetni wiernie nam mili.

Zachodzi pewna dyfferencya między szlachetnymi Izaakiem y Gorgicym Goianami bracia rodzony z iedney a szlachetnym Arsenim Wolczynskim boiarami wołoskimi zdrugiey strony, w sprawie o pewną majątnosc, Zakalinowcy nazwana, w powiecie czarnowieckim leżącą przez pomienionych szlachetnych Goianów szlachetnego Ich-temia boiara takze podolskiego kupioną, na którey pomieniony takze szlachetny Arsemi Wolczynski dziedzictwo sobie praetendue. My redy chyrząc tę sprawę pro iustitia ospokoic a maiac wiernosci w na-[asza] prudentiam et dexteritatem prawa takze y zwyczaiov imieiet-nosc nam zalecona y wiadomą pomienioną sprwę y rozsądzienie oney z temi wmyslilismy iakoz y tym listem commissyey naszej zlocaiąc miec chcemy y przykazuiemy abyście czas między sobą nato, nazna-czywszy, stronom podług prawa innotescentie swoje wczesnie wy-dawszy, y one obwiesciwszy, absentia iednego, albo y dwuch non obstante ad tom... (rupt) ...ci ziachawszy w prawa, documenta, dotey sprawy należące weyrzeli rossądzili y podług samey słusznosci y świę-tey sprawiedliwosci iako nie mniej według praw stronom obeduum służących decydowali y onę vspokoili salvam iednali stronie oboicy a tera byse ukszywdzonę byc mieniła, do nas y sądow naszych, appel-

lationem dopuscili znaczey nie czyniąc dla laski naszey y jursdykcey commissarskiey.

Dan w Iaworowie, dnia XXX msca stycznia, roku panskiego MDCXCII panowania naszego XVIII roku.

Ian Krol.

Traducere.

Iaworow, 1692 Ianuarie 30.

Ioan III din mila lui Dumnezeu rege al Poloniei, Mare Cneaz de Litvania, de Rusia, de Prusia, de Mazovia, de Zamogitia, de Livlanda, de Volhinia, de Kiev, de Podolia, de Podlahia, de Siewiersc, de Smolensc şi de Cernihov.

Cinstului şi nobilului Francisc Sigismund Gateţchi, stolnic al Coroanei, staroste de Bydgosci, polcovnic şi comandant de regiment al armatei noastre şi al Statului polonez, staţionat în Pocuţia.

Lui Constantin Turcul staroste de Cernăuţi şi rohmistrului nostru, Ilie Moţoc medelnicer, lui Nicolai Murguleţ logofăt, boieri moldovenesti sincer iubiţi de Noi, prin graţia noastră regală nobili ereditari şi sincer iubiţi de Noi.

Pentru o ceartă între nobilii Isac şi Gheorghită Goian, fraţi buni, pe de o parte, şi între nobilul Arsenie Volcinschi pe de altă parte, boieri moldovenesti, pentru o moşie anume Zacalineşti, din ţinutul Cernăuţilor, şi cumpărată de mai sus numiţii nobili Goianesti dela Iftemi din Podolia, tot boier, moştenirea cărei moşii o reclamă mai sus pomenitul Arsenie Volcinschi, tot nobil. Atunci Noi dorind a termina acest conflict pe cale judecătorească şi bazându-ne în prudenţa şi dexteritatea ca şi în drept şi obiceiuri şi având putere nouă încredinţată şi cunoscută asupra chestiunii pomenite, am meditat asupra rezolvării chestiunii amintite şi am eliberat această carte a comisiei noastre ordonând să se fixeze un termen pentru ea şi încunoştiinţând dinainte părţile după cum cere dreptul le-a făcut cunoscut că absenţa uneia sau a amânduror părţilor nu va sta în cale. Văzând după drept actele referitoare la această chestiune, ne-am informat, am meditat şi servind ambele părţi, am hotărât după însuşi adevărul, după sfânta dreptate şi după dreptul în vigoare şi am împăcat amândouă părţile. Şi ca să nu se mai socotească de acum înainte păgubaşi, am admis apelul către Noi şi către instanţele noastre judecătoreşti, nefăcând aceasta nici în interesul milei noastre, nici în cel al jurisdicţiei comisarilor.

Dat în Iavorov, ziua 30, luna Ianuarie, Anul Domnului 1692, în al 18-lea an al Domniei Noastre.

Ian rege.

Original, hârtie, pecete mare rotundă, lipită cu hârtie.

Zakalinowcy ar trebui transcris : Za Ka'linowcy. E vorba, desigur, de satul Călineşti, ţinutul Cernăuţi.

4.

Sniatin, 1692 Februarie 1. *Arsenie Volcinschi având conflict cu frații Isac și Gheorghiță Goian pentru o moșie este citat la Sniatin pentru înfățișare.*

Franciszek Zygmunt Gatecki kuchmistrz koronny, starosta bydgoski, pulkownik y regimentarz woysk iego królewskiey Mosci y Rzeczy pospolitey na Pokuciu będących,

Konstanty[n] Turkul starosta czernieuiowski y rothmistrz iego królewskiey Mosci,

Ily Mocuk medynicar, Mikołay Morgul logofet, boiarowie wolo-scy commissarze jego królewskiey Mosci.

Tobie Arsaniemu Wołczynskiemu boiarowi woloskiemu na instantia... [rupt] ...prawne poparcie szlachetnych Izaaka y Gorgicia Goianow bracią rodzoną a to względem pewnych między wami zachodzących trudności o dziedzictwo majątności Zakalinowcy nazwaney w powiecie czarnaweckim teżącey, iako się nie służnym prawem do niey wdzierasz y dziedzictwo praetenduiesz, ten nasz, powagą naszą commissarską daemy pozew y obwieszczamy, abys za oddaniem tobie tych innotescenty albo pozwu przed sąd nasz commissarski stanął, prawa albo praetensie iezeli iakie masz produkował wiwiodł y probował, iakim sposobem do pomienioney majątności Zakalinowcy nazwaney interessuiesz y pomenionych delatorow turbuiesz. Staway tedy koniecznie od położenia tey naszey innotescentiey do Sniatyna sądowi temu od nas naznaczonego y obranego mieysca, za niedziel dwie. Abys w tym słuchał naszego sądu y decizyey pod vtrata wszelkich, iezeli ktore niec mozesz obron y praetensy. W czym sąd nasz według świętey sprawiedliwosci postąpi y osądzi.

Dan w Sniatynie, dnia 1 February 1692.

Fr. Gatecki.

Traducere.

Sniatin, 1692 Februarie 1.

Francisc Sigmund Gatečki, stolnicul Coroanei, staroste de Bydgosci, polcovnic și militar al armatelor M. S. Regale și al Țării Poloniei din Pocuția.

Constan'in Turcul, staroste de Cernăuți și rotmistrul M. S. Regale.

Ilie Moțoc medelnicer, Nicolai Murguleț logofăt, boieri moldovenști, comisari al M. S. Regale.

Ție Arsenie Volcinschi, boier moldovenesc.

În baza sentinței judecătorești cu privire la nobilii Isac și Gheorghiță Goianeschi, frați buni, și anume referitor la anumite certuri ce le aveți între voi pentru moștenirea moșiei numită Zacalineschi din ținutul Cernăușilor [s'a văzut] cum că pe nedrept te ame-

steci la ea şi pretinzi stăpânirea. Îţi trimitem această carte în baza calităţii noastre de conisari poruncindu-ţi să te prezinţi în faţa instanţei noastre comisăreşti şi auzind şi primind cartea să produci, să arăţi şi să-ţi dovedeşti drepturile sau pretenţiile dacă le ai, cu ce drept te amesteci la mai sus pomenita moşie numită Zacalineaşti şi nelinişteşti pe acuzatorii mai sus amintiţi. Să te înfăţişezi după două săptămâni la Sniatin îndată după primirea cărţii noastre în faţa instanţei judecătoreşti rânduite de noi, în locul ales de noi şi să te supui judecăţii şi deciziei noastre sub ameninţarea pierderii tuturor [drepturilor] de apărare şi de pretenţii, dacă eşti în drept să le ai. Asupra lor va hotărî şi judeca după sfânta dreptate instanţa noastră judecătorească.

Dat în Sniatin, ziua 1 Februarie 1692.

F. Z. Gateţchi.

Original, hârtie, pecete cu chinovar rotundă.

Zakalimowcy, mai corect za Kalinowcy, este satul Călineşti, ținutul Cernaăuţilor

5.

Iavorov, 1692 Septemvrie 30. *Regele polon Ioan Sobieski scuteşte de contribuţie satle fraţilor Isac şi Gheorghiţă Goian.*

Ian III z bozey laski krol polski, wielki xiąze litewski, ruski, pruski, mazowiecki, zmudzki, inflantski, wolynski, kyowski, podolski, podlaski, siewierski, smolenski y czerniechowski.

Urodzonemu Konstantemu Turkulowi, staroscie czernyowskiemu y rotmystrzowi naszemu wiernie nam miłemu, laską naszą krolewską urodzony wiernie nam miły, mając doswiadczona on nam y Rzeczy Pospolitej od wielu lat stateczną wiarą y.

zyczliwość szlachetnych Isaka y Gorgicy Goianow braci rodzo-nych boiarow wołoskich, ktore nam y Rzeczy Pospolitej za szczęśliwego panowania naszego swiadczą, za opanowaniem ziemi wołoskiey, posłusznemi y zyczliwemi są naszymi y Rzeczy Pospolitej poddanemi, czego w różnych okazyach y potrzebach, nie tylko my sami ale y iasnie wielmożny i[ego] M[osci] pan kasztelan krakowski, hetman wielki koronny y inni regimentarze nasi z woyskami przechodząc doznawali y teraz doznawiają. Więc ze za temi przechodami poddani ich wielkie cierpią krzywdy y incommoda tedy my ex innata clementia n[o]stra regia, iako niemniej mając compassyą nad niewczasem onych wyszmianowanych szlachetnych Goianow iak zyczliwych poddanych naszych yz poddanemi ich iako wszystkiemi dobrami ich, w osobliwą cieszymy proteccya y onych od wszelkich contribucyi żołnierskich przechodowy popasow takze iako y innych ciężarów od przechodzących, tako od ustaw uwalniamy, a zatym po wiern[osci] i[ch] w[ielmożnych panow] miec chcemy, azeby ciz pomienieni Go-

ianowe z poddanemi swemi od ustawy ktora sobie chorągiew w[iel-moznych] i[ch panow nic] vnih praetendit tak teraz iako y napotym wolnemi byli gdyz dosc na nich ciężaru byc widzimy kiedy przeiezdziących tak z Woloch yako y do Woloch podeymnia y chlebem swoim karmia. Inaczy nie czyniąc dla laski naszej.

Dan w Iaworowie dnia XXX, msca Stycznia, roku panskiego MDCXCII panowania naszego XVIII roku.

Ian krol.

Traducere.

Iavorov, 1692 Septemvrie 30.

Ioan III din mila lui Dumnezeu Rege al Poloniei, Mare Cneaz de Litvania, de Rusia, de Prusia, de Masovia, de Zamogitia, de Livlanda, de Volinia, de Chiev, de Podolia, de Podlahia, de Siewiersc, de Smolensc și de Cernihov.

Cinstului Constantin Turcul, staroste de Cernăuți și rohmistrul nostru cu adevărat drag, prin grația noastră regală nobil și cu adevărat drag, dovedind prin mai mulți ani că slujește statornic și credincios Nouă și țării Poloniei și

credincioșilor Isac și Gheorghiță Goian, frați buni, boieri moldovenești, care în cursul fericitei noastre domnii și în cursul stăpânirii noastre asupra Țării Moldovei au dovedit Nouă și țării Poloniei că sunt supuși ascultători și credincioși ai noștri și ai țării poloneze, ceea ce am constatat și constatăm și acum la diferite ocazii și nevoi, nu numai Noi înșine ci și prea puternicul domn castelan al Cracoviei, hetmanul Marii Coroane și alți militari ai noștri cu prilejul trecerii armatelor lor. De oarece din pricina acestor treceri țăranii lor sufăr mari neplăceri și incomodități, de aceea Noi din înalta noastră clemență regală neavând mai puțină milă pentru neplăcerile acestor mai sus din urmă amintiți anume nobilii Goianești și țăranii și moșiile lor, fiind supuși credincioși ai noștri, le-am acordat deosebita protecție [scutindu-i] de orice contribuție obligatorie pentru popasul soldaților și de celelalte nevoi ce stau în legătură cu trecerea și staționarea soldaților și văzând credința lor dispunem să nu se ceară nimic dela acești mai sus pomeniții Goianești și dela țăranii lor din tabără care se țin de steagul lor și să fie scutiți acum ca și în viitor, întrucât vedem că au suferit destule neplăceri când cu ieșirea și intrarea în Moldova, ei întreținând și hrănind [pe soldați] cu pâinea lor.

Altfel să nu se facă pentru grația noastră.

Dat în Iavorov, ziua 30, luna Ianuarie, anul Domnului 1692, în al 18-lea an al domniei noastre.

Ioan rege.

Original, hârtie, pecete rotundă mare, lipită cu hârtie.

6.

Cracovia, 1697 Octomvrie 8.

Regele polon August II scuteşte de contribuţie moşiile lui Alexandru Ciurar şi cele ale fraţilor Isac şi Gheorghită Goian.

August II z Bozey laski Król polski, wielki xiązi litewski, ruski, pruski, mazowiecki, zmużski, inflantski, wolynski, kiiowski, podolski, podlaski, smolenski, siewierski y czerniechowski, dziedziczny xiąs saski, iulyski, kliwiyski y Gor Angrii y Westphalii.

Urodzonemu Konstantemu Turkulowie, staroscie czerniewskiego y rotmistrzowi naszemu, wiernie nam milemu y laską naszą krolewską urodzony wiernie nam mily.

Maiąc doswiadczoną ku nam y Rzeczy pospolitey od wielu lat stateczną w'are y zyczl'wosc szlachetnych Isaka y Gorgicy Goianów braci rodzonych, tudzesz szlachętnego Alexandra Ciurasz boiarów wolosk'ch, ktorzy n'ie tylko z n'iasnieyszego antecessora naszego sw'adzyl' Rzeczy pospolitej ale tez y za szczęśliwego panowania naszego swiadczą nam y Rzeczy pospolitej tez wiare y zyczliwosc będąc posłusznymi y zyczliwymi, od opanowania ziemi woloskiej są naszymi y Rzeczy pospolitej poddanymi czego w różnych okazyach y potrzebach iasnie wielmożni Ich m[osci] panowie hetmani tak wielki iako y polny, koronni y inni regimentarze nasi z woyskami przechodząc doznawali y teraz doznowią. Więcze za tymi przechodami poddani ich wielkie cierpią krzywdy y incommoda, tedy my ex innata clementia n[ost]ra regis iako niemnie maiąc kompassya nad niewczasem onych wzwyż mianowanych szlachetnych Goianów y Ciuraja, iako zyczliwych poddanych naszych y z poddanymi ich, iako wszystkimi dobrami ich w osobiwa bierzem protekcyą, y onych od wszelkich kontribucyi żołnierskich przechodow y popasow takze iako y innych ciężarów okazyach będących, takie od ustaw uwalniamy, a zatym po wiernosci i[ch] w[ielmożnych], mięć chcemy, azeby ciz pomieniami Goianowie y Ciuray z poddanymi swymi od ustawy, którą sobie chorągiew W[ielmożnych] I[ch] W[ielmożnych] u nich praetendit, tak teraz iako y na potym wolnymi byli, gdyz dosc na nich ciężaru bydz widziemy, kiedy' przeiezdziających tak z Woloch, iako y do Woloch, podeymuią y chlebem swoim karmia, inaczey nieczyniąc dla laski naszej.

Dan w Krakowie dnia osmego miesiąca pazdziernik roku MDCXCVII panowania naszego pierwszego roku.

August Krol.

Mikolay Tomislawicz.

Traducere.

Cracovia, 1697 Octomvrie 8.

August II din mila lui Dumnezeu Rege al Poloniei, Mare Cneaz de Litvania, Rusia, Prusia, Mazovia, Zamogitia, Livlanda, Volinia, Chiev, Podolia, Podlahia, Smolensc, Siewiersc și Cernigov, Duce ereditar de Saxonia, de Iulich și Klewe, al Munților Engern și al Vestfaliei.

Cinstitului Constantin Turcul staroste de Cernăuți și rotmistru al nostru credincios și iubit și prin grația noastră regală nobil scump dragostei noastre, dovedind atât Nouă cât și țării poloneze credință statornică, în cursul mai multor ani.

Cinstiții nobili Isac și Gheorghită Goian, frați buni, și nobilul Alexandru Ciuraș, boieri moldovenеști, au dovedit credință și au prestat servicii țării poloneze atât în timpul domniei strălucitoare a înaintașului nostru cât și în timpul fericitei noastre domnii, ei fiind supuși ascultători și folositori ai noștri și ai țării poloneze încă din timpul stăpânirii noastre asupra țării Moldovei, ceea ce au constatat și mai constată la diferite prilejuri și nevoi domniile lor hetmanii cei mari, ca și cei de câmp și cei de coroană și alți militari ai noștri în expedițiile lor militare. Sufe înd țărani lor mari pagube și neplăceri din pricina opririlor armatelor, de aceea Noi din înăscuta noastră clementă regală văzând neplăcerile mai sus amintiților nobili Goianеști și Ciurai, care sunt supușii noștri, împreună cu țărani lor, îi luăm sub deosebitul nostru scut, pe ei ca și moșiile lor, scutindu-i de toate contribuțiile ce se dau cu prilejul trecerilor și popasurilor militare, dispunând ca mai sus amintiții Goianеști și Ciurai împreună cu țărani lor să fie scutiți acum ca și în viitor de contribuție, ei având steag și întreținând cu hrana lor [pe soldații] când trec din sau în Moldova, altfel nefăcând aceasta pentru grația noastră.

Dat în Cracovia, ziua 8, luna Octomvrie, anul 1697, în primul an al domniei noastre.

August rege.

Nicolai Tomislavici.

Original, hârtie, pecete mare rotundă lipită cu hârtie.

Teodor Balan

MISCELLANEA

DARE DE SEAMĂ DESPRE ARHIVELE STATULUI PE 1946

FĂCUTĂ CĂTRE CONSILIUL DE PERFECTIONARE

Urmele războiului s'au reîmplet și anul acesta în lucrările noastre arhivistice. Materialul arhivistic în bună parte fiind încă în dispersare nu ne-am putut realiza programul propus. Am realizat totuși un progres simțitor iar numărul cercetătorilor a crescut în mod în-bucurător. Suntem siguri că vom putea intra în normal în scurtă vreme.

I. Lucrări de arhivă. Partea administrativă a avut anul acesta următoarea situație :

Nr.	Arhivele din:	Intrare Eșire	Certifi- cate	Copii le- galizate	Mențiuni stare civilă
1	București	3 032	145	1.101	913
2	Iași	—	—	—	—
3	Cluj	221	8	—	—
4	Craiova	3.555	—	1.926	1.500
5	Timișoara	—	—	—	—
6	Năsăud	—	—	—	—
7	Brașov	208	—	—	1.174
8	Suceava	192	—	—	—
9	Buzău	719	—	—	—
10	Constanța	—	—	—	—
11	Sibiu	338	—	—	—

Cu toate eforturile făcute pentru verificarea materialului readus din dispersiune și punerea arhivelor la îndemâna cercetătorilor frec-ventarea arhivelor a fost încă redusă. Cauza principală stă însă în lipsa de combustibil, care ne-a obligat să restrângem serviciile, să le

suspendăm uneori, și să nu putem menține decât serviciul curent. Cu toate acestea e îmbucutător faptul că și din acest punct de vedere am realizat oarecari progrese, cum se dovedește statistic :

Nr.	Arhivele din :	Nr. cercetătorilor	Au folosit :				
			Docum.	Condici	Dosare	Planuri	Volume
1	București, secțiile :						
	a) <i>Bunuri Publice</i> .	329	1.967	296	14	24	—
	b) <i>Administrativă</i> .	29	—	—	24	—	—
	c) <i>Judecătorească</i> .	1.500	—	—	1.500	—	—
	d) <i>Biblioteca</i>	292	—	—	—	—	1.385
2	Iași	—	—	—	—	—	—
3	Cluj	—	—	—	—	—	—
4	Craiova	737	—	—	—	—	5.380
5	Timișoara	—	—	—	—	—	—
6	Năsăud	—	—	—	—	—	—
7	Brașov	38	2.337	56	—	19	425
8	Suceava	—	—	—	—	—	—
9	Buzău	—	—	—	—	—	—
10	Constanța	—	—	—	—	—	—
11	Sibiu	—	—	—	—	—	—

II. Creșterea colecțiilor: După cum rezultă din rapoarte creșterea colecțiilor noastre în anul acesta a fost destul de mare. Ar fi putut fi mai mare dacă nu am fi fost împiedecați atât de lipsa de local și mobilier, spre a primi tot ce am socotit demn de reținut, cât și de faptul că personalul nostru, prea puțin numeros, a fost ocupat în special cu selecționări de arhive oficiale recente și cu verificarea propriilor noastre depozite. Aceste lucrări trebuie intensificate deoarece arhivalele dela autorități, aduse din evacuare într'o dezordine de neînchipuit, sunt amenințate să fie distruse în întregime. Fără personal și fără fonduri puse la dispoziția personalului delegat cu aceste lucrări, ne dăm foarte bine seama că nu vom putea salva nimic din ceea ce se mai poate salva.

III. Publicații. În privința tipăriturilor anul acesta am făcut un real progres. Sprijinul, aproape nelimitat, pe care ni l-a acordat d-l ministru Miron Nicolescu, a făcut posibilă apariția vol. VI, 2 din *Revista Arhivelor*, cu 10.728.720 lei ; *Facsimile de texte și documente bizantine*, de părintele V. Laurent și P. Ș. Năsturel, cu 11.260.692 lei, a cărui punere în circulație se va face numai după ce vom tipări și introducerea ; *Hrisovul*, vol. V cu 2.727.154 lei și vol. III, rămas în urmă cu tiparul, cu 7.323.400 lei ; broșura d-lui D. P. Bogdan, *Ca-*

racterul limbii textelor slavo-române, cu 888.000 lei și fasc. I—II din Catalogul documentelor Țării Românești de d-l Ion-Radu Mircea, cu 14.691.220 lei. Toate lucrările au fost imprimate în câte 500 exemplare, afară de Facsimilele bizantine și Catalogul documentelor, care au fost trase în câte 1000 exemplare.

IV. **Personal și salarizare.** Prin bugetul dela 1 Aprilie 1946 s'au mai adăugat 22 posturi noi : la București : 3 arhivari, 2 paleografi și 1 paznic ; la Craiova : 1 bibliotecar, 2 bibliotecari ajutori și 1 curier ; la Brașov 1 arhivar șef și toate posturile dela Timișoara și Sibiu, unele prin mutarea câte unui post dela Năsăud (1 paleograf), Suceava (1 arhivar șef) și Constanța (1 arhivar).

Salariile și indemnizațiile prevăzute la art. 51, statele nr.547—558, sunt următoarele :

București	119.484.000 lei
Iași	27.028.800 „
Cluj	29.940.000 „
Craiova	43.321.200 „
Brașov	16.620.000 „
Timișoara	14.244.000 „
Năsăud	10.094.000 „
Suceava	15.829.200 „
Buzău	11.848.800 „
Constanța	14.340.000 „
Sibiu	15.756.000 „
Maramureș-Sighet (indemn.)	120.000 „
București doc. turcești (indemn.)	340.000 „
Total	318.966.400 lei

Repartiția posturilor pe atribuțiuni este următoarea :

Director general	1
Subdirector	1
Arhivari șefi (Directori regionali)	8
Arhivari șefi	4
Arhivari principali	9
Arhivari	15
Arhivari ajutor	18
Paleografi	28
Bibliotecari șefi	2
Bibliotecari	3
Bibliotecar ajutor	1
Arhivar-registrator șef	1
Arhivari-registratori	9
Arhivari-registratori ajutor	2
Impiegat	1
Dactilograf șef	1

Dactilografi	2
Laborant	1
Intendent șef	1
Paznici	3
Portar	1
Curieri	2
Ușier	1
Cusător de dosare	1
Oameni de serviciu	<u>25</u>
Total	141

Sinoptic situația întregului personal se prezintă în modul următor (*v. tabloul în pag. urm.*).

Salarizarea diferă după categoriile fixate prin dispozițiile financiare, în sensul că localitățile Buzău, Suceava și Năsăud sunt socotite de categoria a II-a. Direcțiunea regională dela Constanța n'a putut funcționa nici anul acesta, personalul fiind răspândit la alte direcțiuni.

V. Material și întreținere. Prevederile bugetare dela 1 Aprilie 1946, art. 101 stat 565, au fost următoarele :

București	40.000.000 lei
Iași	7.500.000 „
Cluj	1.500.000 „
Craiova	7.500.000 „
Năsăud	1.500.000 „
Brașov	1.500.000 „
Suceava	1.500.000 „
Buzău	1.500.000 „
Constanța	<u>1.500.000 „</u>
Total	64.000.000 lei

În afara acestor sume, la care nu s'a mai făcut blocarea de 10%, am mai căpătat majorări de subvenții și credite suplimentare după cum urmează :

Transportul și tăiatul lemnelor . . .	35.978.326 lei
Publicații științifice	55.000.000 „
Reparații București	30.000.000 „
„ Craiova	26.000.000 „
„ Cluj	20.000.000 „
Majorări subvenție București	11.000.000 „
Credit suplimentar	<u>627.504 „</u>
Total	178.605.830 lei

Ținând seama de anul calendaristic am avut la București următoarele cheltuieli :

Nr. funct.	Denumirea funcției	Nr. gradatției	Grupa	Tipul	Nr. posturilor la:									
					București	Iași	Cluj	Craiova	Brașov	Timișoara	Năsăud	Suceava	Buzău	Constanța
1	Director	3	A 9	15	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Subdirector	3	..	18	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Arhivari șef	3	A 36	18	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—
3		1	..	20	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1
5		—	..	21	1	—	—	—	1	1	—	—	1	1
5	Arhivari principali	1	..	23	1	1	1	1	—	—	—	1	—	—
4		—	..	24	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—
1	Arhivar	3	..	24	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
1		2	..	25	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5		1	..	26	1	—	1	1	—	—	—	—	1	1
8		—	..	27	4	1	—	1	1	—	—	—	—	1
1	Arhivar ajutor	3	..	26	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
7		2	..	27	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5		1	..	28	—	1	1	—	—	—	—	1	2	—
10		—	..	29	4	—	—	1	1	1	1	1	—	1
2	Paleografi	2	..	30	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
10		1	..	31	3	4	—	2	—	—	—	1	—	—
15		—	..	32	6	—	3	—	—	1	1	1	1	1
1	Bibliotecar șef	3	A 34	21	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1		—	..	24	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1	Bibliotecar	1	..	28	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
2		—	..	29	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
1	Bibliotecar ajutor	1	..	31	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—
1	Arhivar reg. șef	2	A 39	22	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Arhivar registrotor	3	..	26	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
3		1	..	28	1	—	1	—	—	—	—	1	—	1
4		—	..	29	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—
1	Arhivar reg. ajut.	2	..	30	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
1		—	..	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
1	Impiegat	—	A 9	35	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1	Dactilograf șef	1	A 40	28	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1	Dactilograf	2	..	33	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1		1	..	34	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Laborant cl. IV	—	C 15	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Intendent șef cl. II	—	D 1	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Paznic cl. I	—	..	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	.. cl. III	7	..	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Portar	—	..	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Curier cl. II	—	..	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	.. cl. III	—	..	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
1	Ușier cl. III	—	..	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	Cus. de dos. cl. II	—	..	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Oameni deserv. cl. II	—	..	6	—	2	1	—	—	—	—	1	—	—
4	 cl. III	—	..	7	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—
8	 cl. IV	—	..	8	3	—	1	—	—	1	—	—	—	2
9	 cl. V	—	..	9	—	2	—	1	2	—	1	—	2	1
Total : . . .					50	13	12	20	7	6	5	8	7	6

Publicații științifice	8.201.692 lei
Gospodăria serviciului	2.074.328 „
U.C.B. apa și salubritatea	1.818.656 „
Sfoara de legat pachete	1.275.694 „
Reparații mărunte	1.101.000 „
Zileri la lucru	830.000 „
Reparații sanitare	642.000 „
Papetărie	638.380 „
Halate pentru serviciu	628.200 „
Imprimate și material arhivistic	595.500 „
Cărți procurate	594.800 „
Gaz și electricitate	554.236 „
Becuri electrice	527.105 „
Legat cărți și M.O.	396.000 „
Abonament telefon	261.232 „
Curățat coșurile	200.400 „
Fotografii și copii	188.765 „
Expediții poștale	168.700 „
Transporturi diverse	150.000 „
Hârtie pentru secretariat	84.700 „
Confectionare de sigilii	70.000 „
Reparații bicicleta curierului	43.000 „
Diverse	<u>3.156.645 „</u>
Total	24.201.033 lei

Am dat aici numai ceea ce cunoaștem din cancelaria noastră sau din rapoartele primite; nu am primit însă toate rapoartele și sunt unele credite acordate direct regionalelor.

VI. Muzeul Arhivelor. Se menține situația din trecut cu agravare în sensul că, din lipsă de local, îl menținem ca sală de clasare a materialului arhivistic.

VII. Școala de Arhivistică. A funcționat în mod regulat. Prevederile bugetare au fost : personal : 69.888.000 lei (art. 51, state nr. 535 — 536) ; subvenții : 35.000.000 lei (art. 99—100, state 563—564). Din credite suplimentare am putut totuși fi la curent cu publicațiile obișnuite.

VIII. Venituri și cheltuieli. Consiliul de perfecționare nu a putut nici anul acesta să-și desvolte o activitate mai bogată. Situația veniturilor sale este aceasta :

I. Venituri :

Disponibil din anul trecut	2.214 lei
Vânzări de publicații	582.245 „
Taxe de urgență și legalizări	89.780 „
Intâmplătoare	<u>64.640 „</u>
Total	738.879 lei

II. *Cheltuieli* :

Combustibil	47.714 lei
Transporturi diverse	70.940 „
Văruit o sală	30.000 „
Publicații în ziare	10.540 „
Diverse	<u>70.000 „</u>
Total	229.194 lei
Deci : { Incasări	738.879 lei
{ Cheltuieli	<u>229.194 „</u>
Sold în casă	509.685 lei

Recapitulând toate sumele de care am dispus avem următoarea situație :

Salarii și indemnizații la Arhive . .	318.966.400 lei
Material și întreținere la Arhive . .	64.000.000 „
Credite suplimentare	178.605.000 „
Salarii și indemnizații la școală . .	69.888.000 „
Subvenții	35.000.000 „
Veniturile Consiliului de perfecționare	<u>738.879 „</u>
Total	667.199.109 lei

La acestea se adaugă valoarea necunoscută nouă a costului lemnurilor, care ni s'au pus la dispoziție de către Minister. Acestea au fost așa de puține (5 vagoane la București) încât serviciul a fost cu totul stânjenit.

Situația arhivelor dispersate rămâne gravă nepunându-ni-se la dispoziție posibilitățile de readucere.

Multe posturi vacante au rămas neocupate atât din cauza interzicerii ocupării lor cât și din lipsa de candidați. Statutul funcționarilor publici, pus în aplicare în luna Septembrie, poate va încuraja mai mult tineretul nostru să se apropie de slujbele Statului. Prin aceasta corpul arhiviștilor a căpătat o situație foarte avantajoasă.

Incadrările arhiviștilor, care trebuiau făcute în cursul anului, nu s'au putut încheia atât din cauza lipsei de acte probatorii pentru cei în cauză cât și din tergiversările provocate de unii din arhiviști. Din fericire pentru instituție în rândul acestora nu se numără decât cei lipsiți cu totul de activitate arhivistică și de cunoștințe profesionale.

IX. Desiderate. Rămân în întregime cele arătate în darea noastră de seamă din anul trecut. Credem că le vom putea împlini în anul care vine.

Director general, A. Sacerdoțeanu.

A N E X E

I

RAPOARTELE SECȚIILOR DIN DIRECȚIA GENERALĂ A ARHIVELOR STATULUI DIN BUCUREȘTI

I. Raport asupra situației secției Bunurilor Publice în cursul anului 1946

Lucrări de arhivă. În cursul anului 1946, în această secție s'au executat următoarele lucrări :

— S'au unificat pe direcții, dosarele pe anii 1840—1888 provenite din diverse depuneri ale Ministerului Domeniilor.

— S'au numerotat, stampilat și așezat în pachete în ordinea numerică, dosarele mănăstirilor, începând cu litera B și C.

— S'au așezat pe mănăstiri dosarele primite dela Ministerul Domeniilor, pe anii 1830—1835.

— S'au regestat pe fișe 3.800 documente din fondul Mănăstirii Neamțului.

— S'au regestat pe fișe 1.100 documente din fondul Rosetti-Roznovanu, cumpărat de această Direcțiune .:

Creșterile. Colecția manuscriselor a crescut cu 14 manuscrise cumpărate și inventariate la Nr. 794—807.

— Colecțiile de documente au crescut cu 17 documente dintre anii 1828—1867, donate de d-l Gheorghe Scutaru din Iași.

— Colecția copiilor de documente prezentate pentru transcriere, a crescut cu 84 piese.

— Colecția de fotocopii de documente a crescut cu 53 piese din care 14 donate de d-na Valentina Ghica-Comănești, 33 piese donate de Păr. Laurent, 2 după acte aflate în arhivă, 1 donat de d-l Director A. Sacerdoțeanu și 3 donate de d-l Prof. A. Băleanu.

— Din arhiva Ministerului Domeniilor s'au depus dosarele direcției Contabilității-venituri, pe anii 1874—1894 și direcția Contabilității—ordonanțare, dosarele pe anii 1903—1916.

Selecționări de arhive. În cursul acestui an s'au făcut selecționări de material arhivistice la arhiva direcției Contabilității din Ministerul Domeniilor.

Cercetări : În acest an au cercetat materialul acestei secții, 329 cercetători, următorul material : 359 documente din fondurile mitropoliilor, episcopiiilor și mănăstirilor, 951 documente din secția istorică, 573 pachete întregi de documente, 38 de copii de acte particulare, 15 peceti, 31 suluri 296 manuscrise, 11 planuri, 13 hotărnicii și 14 dosare mănăstirești.

Program de lucru. În anul viitor se vor continua lucrările începute și neterminate anul acesta și anume :

— Unificarea pe direcții a dosarelor provenite din diferite depuneri ale Ministerului Domeniilor, dela 1888 înainte.

— Numerotarea, ștampilarea și așezarea în pachete a dosarelor mănăstirești dela litera C înainte.

— Așezarea pe mănăstiri a dosarelor primite dela Ministerul Domeniilor, dela anul 1835 înainte.

— Continuarea registrelor documentelor din fondul mănăstirii Neamțului și alcătuirea inventarelor lor.

— Continuarea registrelor documentelor din fondul Rosetti-Roznovanu și alcătuirea inventarelor lor.

Arhivist șef, M. G. Regleanu.

2. Raport asupra situației secției Administrative pe anul 1946.

În decursul anului 1946, în Secția Administrativă s'a desfășurat următoarea activitate arhivistică :

I. *Lucrări de birou.* 1. Inventarieri de arhive :

S'a continuat inventarul Comisiei Electorale Tulcea (județul) din anii 1910—1912. S'a lucrat la inventarul analitic pe fișe al arhivei Subsecretariatului de Stat al Cultelor, pe anii 1898—1903. S'a început inventarul analitic, pe fișe al arhivei Ministerului Instrucțiunii Publice, pe anii 1911—1914.

2. S'au făcut cercetări, s'au lucrat și s'a eliberat circa 160 de certificate și adrese, pe baza materialului din arhiva Ministerului Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

II. *Lucrări în depozit.* (1 Mai 1946—8 Noembrie 1946) :

1. Majoritatea funcționarilor Secției Administrative au lucrat în depozit pentru Secția Judecătorească la verificarea, inventarierea numerică, constituirea în pachete și punerea în rafturi a arhivei Trib. Ilfov, Secția I-a C. C. pe anii 1831—1905 și Sec. II-a C.C. pe anii 1831—1876.

2. În cadrul secției s'a lucrat numai dela 30 Septembrie 1946—8 Noembrie 1946 și cu o echipă foarte redusă de funcționari inventariindu-se sumar pe fișe, arhiva recepționată în această epocă, a Ministerului Instrucțiunii Publice, pe anii 1911—1916 (2218 pachete, conținând cel puțin 12.000 de dosare).

III. *Recepționări de arhive.* În acest an Secția s'a îmbogățit cu următoarele arhive :

1. Arhiva Creditului Județean și Comunal pe anii 1900—1916, cuprinzând 1043 de dosare și arhiva Creditului Viticol, cuprinzând 527 de dosare pe anii 1906—1926 (depusă cu adresa Nr. 1025/946, înreg. la Nr. 1298/946 cu inventar).

2. Arhiva Înaltei Curți de Conturi—gestiunile unităților militare din anii 1866—1891, cuprinzând 63 de pachete cu circa 200 de dosare și condiții (depusă cu adresa Marelui Stat Major Nr. 1231 și înregistrată la Nr. 1653/946).

3. Arhiva Ministerului Educației Naționale pe anii 1911—1916, cuprinzând 2218 pachete, cu cel puțin 12.000 de dosare (depusă cu adresa Nr. 145.579/946, înregistrată la Nr. 1308/946).

IV. *Trieri de arhive.* În acest an s'au triat :

1. Arhiva Casei de Economie, Credit și Asistență P.T.T. (cerută cu adresa Nr. 32/946, înregistrată la Nr. 40/946).
2. Arhiva Ministerului Minelor și Petrolului (cerută cu adresa Nr. 30935 946, înregistrată la Nr. 427/946).
3. Arhiva Primăriei Municipiului București, Secretariatul General (cerută cu adresa Nr. 33874/946 și înregistrată la No. 700/946).
4. Arhiva Serviciului Măsură și Greutăți, Târgoviște (cerută cu adresa Nr. 222/946 și înregistrată la Nr. 1611/946).
5. Arhiva Marelui Stat Major, Serviciul Istoric (cerută cu adresa Nr. 1.231.029/946 și înregistrată la Nr. 1652/946).
6. Arhiva Direcțiunei Generale a Căilor Ferate, serviciul Administrativ (cerută cu adresa D. G. Nr. 112.701/946 și înregistrată la Nr. 2 42/946).

V. *Cercetări științifice.* Fondurile acestei secțiuni au fost cercetate în decursul anului 1946, de către 29 de cercetători, care au consultat 224 de dosare, precum și inventarele arhivelor aparținând Secției Administrative.

Arhivar Șef, Fl. Em. Condurachi

3. *Raport asupra situației Secției Judecătorești în anul 1946.*

Ca urmare la ordinul de serviciu Nr. 1/947.

Am onoare a vă înfățișa activitatea și situația Secției Judecătorești pe anul 1946.

I. *Creșterea Depunerilor Legale.* Ministerul Justiției, Direcția Afacerilor Judiciare, a depus, fără adresă, o cantitate de dosare, ne-recepționate, privitoare la naturalizări și corespondență.

Primăria Comunei Urziceni, Ialomița, a depus 116 volume de Stare Civilă, dintre anii 1832—1870, cu adresa Nr. 136/946, reg. la Nr. 927/946.

II. *Selecționări de arhive.* S'a selecționat arhiva Parchetului Ilfov pe anii 1932—1935 (Adresa Nr. 154.165/946, reg. la Nr. 1866—946—Referat I. Comănescu), dându-se autorizație de vânzare.

Au mai cerut selecționări de arhive următoarele instituții :

Ministerul Justiției, Direcția Contabilității, adresa Nr. 61.155/946, reg. la Nr. 1535/946 ;

Inalta Curte de Casație și Justiție, adresa Nr. 12.646/946, reg. la Nr. 1629/949 ;

Ministerul Justiției, Dir. Personalului, adresa Nr. 93.957/946, reg. la Nr. 2165/946 ;

Curtea de Apel, București, adresa Nr. 2352/946, reg. la Nr. 1449/946 ;

Trib. Ilfov, Secția Comercială, adresa Nr. 10.513/946, reg. la Nr. 2162/946 ;

Trib. Ilfov, S.I., c.c. adresa Nr. 2924/1946, reg. sub Nr. 1577/946 ;

- Trib. Argeş, adresa Nr. 21.326/946, reg. sub Nr. 1491/946 ;
 Trib. Dâmboviţa, adresa Nr. 9.903/946, reg. la Nr. 1.591/946 ;
 Trib. Ialomiţa, adresa Nr. 21.823/946, reg. la Nr. 1.464/946 ;
 Trib. Prahova, adresa Nr. 2.914/1946, reg. la Nr. 1.751/1946 ;
 Trib. Teleorman, adresa Nr. 23.910/1946, reg. la Nr. 1.797/1946 ;
 Jud. III Urbană, Bucureşti, adresa Nr. 2.043/1946, reg. la Nr. 445/1946 ;
 Jud. Mixtă, Câmpina, adresa Nr. 728/1946, reg. la Nr. 152/1946 ;
 Jud. Ocolului Mixt, Alexandria, adresa Nr. 18683/1946, reg. la Nr. 1.587/1946 ;
 Jud. Mixtă, Pucioasa, adresa Nr. 17.448/1946, reg. sub Nr. 1.607/1946 ;
 Judecătoria Mixtă, Slobozia—Ialomiţa, adresa Nr. 10.5629/1946, reg. la Nr. 1.524/1946 ;
 Judecătoria de Pace, rurală, Boteni, Muşcel, adresa Nr. 7.449/946, reg. la Nr. 1.617/1946 ;
 Judecătoria de Pace, Fierbinţi, Ilfov, adresa Nr. 22.197/1946, reg. la Nr. 1.6968/1946 ;
 Judecătoria de Pace, Târgovişte, adresa Nr. 28.938/1946, reg. la Nr. 1.999/1946 ;
 Judecătoria rurală, Vida, Vlaşca, adresa Nr. 8.517/1946, reg. la Nr. 1.629/1946 ;
 Judecătoria Mixtă, Vidra, Ilfov, adresa Nr. 13.852/1946, reg. la Nr. 2.289/1946 ;
 Judecătoria rurală, Bilciureşti, adresa Nr. 13.702/1946, reg. la Nr. 1.724/1946 ;
 Judecătoria Mixtă, Zimnicea, adresa Nr. 8.404/1946, reg. la Nr. 1.691/1946 ;

III. *Lucrări de birou.* S'au trecut, în registrele de Stare Civilă c. c. 800 menţiuni de căsătorie, divorţ şi deces.

S'a continuat opisul dosarelor privitoare la Inscrierile ulterioare în registrele de naţionalitate din 1928.

S'a început rezumarea actelor de grefă ale Secţiei II Apel.

IV. *Lucrări de depozit.* Lucrul în depozit s'a făcut în colaborare cu membrii Secţiei Administrative, aranjându-se şi fondurile administrative ca şi fondurile judecătoreşti. Astfel, s'au intercalat, inventariat şi aranjat în raft dosarele Secţiei I. c. c. (Trib. Ilfov), pe anii 1832—1905, circa 250.000 dosare ; idem, Secţia II c. c. (Trib. Ilfov), pe anii 1832—1866, circa 8.000 dosare.

Subsemnatul am mai aranjat în depozitul Nr. 7 dosarele Ministerului de Război —Marele Stat Major —Obşteasca Epitropie şi Comisiunei Electorale pentru formarea primelor liste electorale în Dobrogea, dar aceste fonduri au fost din nou răvăşite, aşezându-se în locul lor arhiva Ministerului Educaţiei Naţionale.

V. *Fonduri cercetate.* În cursul anului 1946, au fost cercetate din această Secţiune, următoarele depuneri : Starea Civilă din Bucureşti

și județul Ilfov, dosarele de Naturalizări și dosarele Tribunalului Ilfov, circ. 1.500 dosare și condici.

S'au eliberat 1.101 copii de pe acte și fotocopii.

VI. *Desiderate*. Este absolut necesar să se continue aranjarea fondurilor de dosare, cari stau de ani de zile sub formă de grămezi.

Lucrul în depozit este complet nesănătos și incomod din pricina prafului și a spațiului redus și întunecos.

Se mai adaogă la aceste inconveniente scumpetea îmbrăcăminteii în raport cu salariile prea mici.

Socotim absolut necesar să se confecționeze halate pentru funcționari și oamenii de serviciu, și să se inscrie în buget o sumă din care să se achite plata acestei munci excepționale.

Deasemeni socotim necesar, pentru menținerea unui sentiment de echitate ca absolut toți funcționarii instituției să lucreze la depozit iar nu numai unii.

Arhivar șef, Ion Vîrtosu.

18 Ianuarie 1947.

4. *Raport asupra situației Bibliotecii în anul 1946.*

Potrivit ordinului Dv. de serviciu am onoarea a vă înainta raportul anual asupra situației bibliotecii la sfârșitul anului 1946.

În cursul anului 1946 biblioteca Arhivelor Statului a fost cercetată de 175 de cetitori, care au consultat 282 de volume (dintre care 188 de periodice). Tot în acest răstimp 117 cetitori au împrumutat acasă 1103 volume (între acestea 880 de periodice).

Colecțiile bibliotecii au sporit în timpul anului cu 1126 de numere, dintre care 183 de numere repartizate la fondul de *Volume și broșuri*, iar 943 la fondul de *Periodice*. Celelalte fonduri, *Foi volante Stampe și Hărți* nu au înregistrat nici o creștere.

Ținând seama și de originea exemplarelor primite la bibliotecă (daruri, cumpărături, schimburi cu alte instituții, exemplare trimise ca depozit legal, sau publicații proprii ale instituției), situația fiecărui fond la sfârșitul anului este următoarea :

I.

Volume și broșuri.

Fond :

Creștere : 180 de numere și 3 dublete, Total : 183.

Origine : *Dăruite* : 71.

Cumpărate : 60.

Schimb : 30.

Depozit legal : 6.

Publicații proprii : 13 numere și 3 dublete.

II.

Periodice.

Fond :

Creștere : 907 numere și 36 dublete, Total : 143.

Origine : *Dăruite* : 158 de numere și 30 de dublete, Total : 188.

Cumpărate : 80 de numere și 3 dublete, Total : 83.

Schimb : 54.

Depozit ega : 611 numere și 1 dublet, Total : 612.

Publicații proprii : 4 numere și 2 dublete, Total : 6.

În cursul anului 1946 s'au făcut obișnuitele lucrări de bibliotecă (înregistrare, catalogare, servirea cetitorilor, a împrumutătorilor, schimbul de publicații cu reviste și instituții din țară și străinătate, corespondența, etc.). S'au așezat în depozit colecțiile de periodice sosite în cursul iernii și s'a continuat revizuirea depozitului.

Până la 1 Iunie 1946 am fost ajutată în aceste lucrări de D-ra Suzana Dimătriu ; dela această dată înainte — în urma demisiei d-sale — a trebuit să îndeplinesc din nou singură toate obligațiile impuse de serviciul bibliotecii. Am arătat în repetate rânduri, verbal și în scris, că personalul bibliotecii este cu totul neîndestulător pentru sarcinile impuse de bibliotecă ; cu atât mai mult când acesta e redus la o singură persoană, nu se mai pot face decât lucrările cele mai urgente (de obicei înregistrarea imprimatelor, corespondența și schimbul), iar restul (catalogare, verificare, etc.) nu mai poate fi executat decât în foarte mică măsură.

Acesta a fost din nou cazul în 1946. Adaog că din pricina așezării depozitului (spre a se ajunge acolo se trece printr'o sală de cursuri a Școalei de Arhivistică), lucrul în depozit nu poate începe decât când activitatea Școalei — cursuri, examene — a încetat, deci în nici un caz înainte de 15 Iunie și uneori mult după 1 Iulie. Dacă se mai întâmplă ca omul de serviciu repartizat bibliotecii să plece în concediu de odihnă dela 15 Iulie, munca în depozit nu ține nici două luni, căci este aproape cu neputință (și lucrul e explicabil) să se obțină în cursul verii un om de serviciu dela altă secție.

Dintre lipsurile bibliotecii semnalate de mine în rapoartele anterioare, singura împlinită anul acesta e punerea becurilor în depozit, ceiace îngăduie să se lucreze mai lesne și în părțile întunecoase ale depozitului. După lipsa de personal, cea mai simțită este lipsa de dulapuri : unul pentru păstrarea cărților în curs de catalogare (cel existent e cu mult prea mic), altul pentru cărțile uzuale din sala de studii. Cum supravegherea în sala de studii n'a fost totdeauna destul de atentă, e preferabil ca aceste cărți, absolut trebuitoare atât pentru lucrările de birou cât și pentru cercetători, să fie păstrate într'un dulap închis, spre a se evita noi pierderi, pe lângă cele pe care le-am arătat verbal la timp. Deasemenea cred că ar fi bine ca actualele fișiere să fie încuiate într'un dulap, întrucât se constată tot mai des lipsa fișelor din catalog. Pe lângă paguba materială și pierderea de

timp pricinuită, dispariția fișelor duce la desorganizarea sistematică a serviciului.

Amintesc din nou lipsa bibliografiilor cerute de mine în raportul pe anul 1942 și care, după cum arătam și atunci, face și mai anevoioasă munca la bibliotecă. Deasemenea ar trebui completate unele colecții, de pildă *Documente privitoare la istoria Ardealului...* de A. Veress, încă necomplete. Socotesc de altfel că ar trebui consultat și bibliotecarul când se cumpără cărți — alegerea cărților pentru bibliotecă e de obicei o atribuție a bibliotecarului-șef — pentru a se cumpăra în primul rând cărțile cele mai necesare, și abea după aceia lucrări mai puțin însemnate.

După cum am mai avut prilejul să arăt, biblioteca Arhivelor Statului, pe lângă un fond bogat de cărți de specialitate, cuprinde și un mare număr de cărți ce nu au nicio legătură cu istoria sau științele auxiliare ale ei și nici măcar cu administrația instituției. Potrivit hotărârii D-voastre, toate acestea, socotite înainte ca destinate a fi îndepărtate din depozit, au fost definitiv înglobate bibliotecii. Cred însă că ar fi bine să nu se mai primească și să nu se mai cumpere — cel puțin de acum înainte — cărți ce nu interesează domeniile menționate. Personalul bibliotecii e destul de redus, depozitul destul de mic și rafturile destul de puține : dacă nu se va lua această măsură, în câți-va ani depozitul va fi din nou supraîncărcat — și nu cu cărțile cele mai folositoare pentru Arhive și cercetătorii săi.

Bibliotecar-șef, Maria Dumitrescu

5. *Raport asupra situației serviciului de Registratură pe anul 1946.*

În timpul dela 1 Ian. — 31 Dec. 1946, au fost înregistrate 3032 hârtii la intrare și dintre acestea, au necesitat răspunsuri un număr de 1335 hârtii.

Această corespondență s'a purtat cu diverse autorități de stat, precum și cu toate regionalele dependente de Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului.

Toate aceste lucrări au fost repartizate în arhivă, într'un număr de 20 dosare — opisul lor fiind modificat față de anii precedenți — spre a corespunde mai bine nevoilor de serviciu. S'a avut în vedere în special ca toată corespondența privind o aceeași chestiune, să se găsească grupată la un singur loc.

Opisul dosarelor este următorul :

1. A. Legislații, circulări, instrucțiuni.
B. Confidențiale.
2. Personalul Arhivelor.
A. Înaintări, gradații, recompense, concedii, certificate.
B. State de salarii și Casa Corpului Didactic.
C. Concurs de admitere și numiri, demisii.
3. Lucrări arhivistice :
A. Copii de acte din depozit.

B. Copii de pe acte depuse de particulari.

C. Certificate.

D. Informații arhivistice.

4. Noui achiziții : A. Bunuri Publice.

B. Administrative.

C. Judecătorești.

D. Donații, cumpărări, etc.

E. Steme.

5. Biblioteca : publicații, schimburi, donații.

6. Imprumuturi și înapoieri de acte.

7. Inventare de dosare înființate la autorități.

8. Consiliul de perfecționare.

9. Intreținere : A. Cheltuieli materiale.

B. Lucrări diverse.

10. A. Apărarea Pasivă și Mobilizarea.

B. Primirea și predarea materialului din U.R.S.S. și toată corespondența oficială privitoare la predări.

11. Arhivele Statului IAȘI,

12. Arhivele Statului CLUJ,

13. Arhivele Statului CRAIOVA,

14. Arhivele Statului TIMIȘOARA,

15. Arhivele Statului NASAUD,

16. Arhivele Statului BRAȘOV,

17. Arhivele Statului BUZĂU,

18. Arhivele Statului CONSTANȚA,

19. Arhivele Statului SUCEAVA,

20. Arhivele Statului SIBIU,

În registrul de intrare pentru Starea civilă au fost înregistrate 913 mențiuni de căsătorie, desfaceri de căsătorie, schimbări și rectificări de nume, de religie, adopțiuni, decese, etc.

În afară de lucrările strict de registratură și arhivă, în acest serviciu s'au executat toate lucrările privind inventarele de materiale ale Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului și s'au întocmit și ținut la zi statele personale ale tuturor funcționarilor din Direcțiunea Generală și ai Regionalelor.

Tot serviciul registraturii a cercetat datele și a întocmit un număr de 7 certificate de funcționare, ale unor persoane, foști funcționari ai Arhivelor Statului din București.

Pe lângă lucrările arătate mai sus în mod destul de sumar, serviciul arhivei a executat o întreagă serie de mici lucrări ce i-au fost încredințate spre rezolvare.

Arhiv. registrator-șef, G. Lunțaru.

II.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN CLUJ PE ANUL 1946.

La adresa Dvs. No. 1 din 2 Ianuarie a.c., avem onoarea a vă înainta următorul raport de activitate pe anul 1946 :

I. *Personal.* Posturi bugetare am avut 12 : 10 de arhiviști și 2 oameni de serviciu. Patru posturi de arhiviști, din cele 10, au fost vacante până la 1 August 1946, când trei din ele au fost completate prin numirea ca paleografi, în urma concursurilor trecute, D-nii Sabin Belu, Virgil Baciș și Cornel Câmpeanu, iar al patrulea, cel de registruator, nu a putut fi completat din cauza lipsei candidaților. Până la 1 Martie 1946 a fost vacant și unul dintre cele două posturi de oameni de serviciu, când s'a completat prin numirea d-lui Traian Elecși, devenind apoi din nou vacant, pe 1 Dec. 1946, prin demisia acestuia. D-na E. Buta, arh.-aj. cu 3 gr., a rămas utilizată la Arh. Statului din Sibiu, în tot decursul anului 1946, în continuare din 1945. Pe data de 1 Apr. 1946, d-nei Elena Mureșan i s'a acordat graduația a 3-a la postul pe care-l deținea de arhivar cu 2 gr.

Absențe mai îndelungate dela serviciu n'au fost, în afară de concediile legale de odihnă. De aceste concedii n'au beneficiat funcționarii noi numiți.

II. *Venituri și cheltuieli.* Pentru spesele materiale am avut înscrisă în buget suma de lei 1.500.000 lei, ordonanțată de Minister lunar, în cote egale. Ministerul ne-a mai aprobat apoi 2.000.000 lei, pentru transportul și tăiatul lemnului de foc, iar pentru reparatul, parțial al depozitului de documente, 20.000.000 lei. Actele justificative pentru reparațiile efectuate s'au înaintat direct Ministerului. La fel se vor înainta și cele făcute cu transportul lemnului. Din suma alocată pentru spese materiale s'au cheltuit :

a) Pentru lumina electrică pe lunile Ian.—Oct. 1946 : 264.924. lei (pe lunile următoare încă nu ni s'au trimis facturile), din această sumă 125.402 lei, costul curentului pe Ian.—Mart. 1946, trebuiesc raportați la cei 700.000 lei, prevăzuți în bugetul pe 1945/46, rămânând cheltuiți pentru lumină din bugetul curent 139.522 lei, până în luna Oct. 1946 inclusiv.

b) Taxele comunale se ridică la suma de 371.100 lei, iar cele de apă și canalizare 111.930 lei. Observăm că taxele comunale și cele de apă și canalizare n'au fost achitate față de Primărie, deoarece n'am înțeles că, după ce Primăria, prin Serv. Pompierilor, ne ține clădirea ocupată fără să achite nimănui nimic, tot noi să-mă achităm și taxe pe care, în bună parte, trebuie să le încaseze dela propriile ei servicii.

c) Cărți pentru bibliotecă s'au cumpărat de 70.850 lei.

II. *Lucrări oficiale de birou.* Au fost înregistrate 221 acte intrate, 188 acte ieșite și 8 certificate.

IV. *Lucrări speciale de arhivă.* Nici o lucrare de proporții mai mari nu s'a putut executa pentru simplul motiv, că, în propria noas-

tră clădire, nu ne-am putut instala nici până acum, din cauza difi- cultăților pe care ni le face Primăria, care a cazat aici Serv. Pom- pierilor, și refuză cu îndârjire să ne evacueze localul, în disprețul tuturor legilor și ordinelor superioare exprese. La începutul anului 1946 am adus dela Apoldul de Jos, Jud. Sibiu, cele trei vagoane de do- cumente rămase acolo din timpul războiului. Starea în care au ajuns la Cluj a fost de așa natură încât fiecare act a trebuit luat în mână și reșezat la locul convenit. O bună parte din timpul anului lucrul de arhivă a trebuit să cuprindă organizarea acestui material.

Instrucțiuni pentru selecționări de arhive s'au dat la : Tribunalul Timișoara, Trib. Sălaj, Jud. Aradul Nou, Beiuș, Șomcuta Mare, Jimbolia-Timiș, Tinca-Bihor, Luduș, Cehul Silvaniei, Trib. Militar Cluj, C.A.P.S. Cluj, Chestura Poliției Cluj, Primăria Municipiului Cluj, Serv. Sanitar Arad, iar autorizații de vânzare a hârtiei maculatură, rezultată în urma selecționării, s'au dat la Serv. de măsuri și greu- tăți Lugoj și Satu-Mare.

Documentele aflate la Turda n'au putut fi aduse la sediul Ar- hivelor din Cluj. Starea lor e mult înrăutățită față de anii trecuți din cauza condițiilor în care se află, de totală părăsire. Toate efor- turile depuse de noi de a le readuce la Cluj au rămas fără rezultat, atât din cauza sumelor ce ni se cer pentru transport, cât și din mo- tivul că nu avem unde le depozita, chiar dacă le-am putea aduce.

Achiziții noi de documente n'au fost făcute.

Biblioteca a crescut cu 21 de opere, 14 cumpărate și 7 primite cu titlul de donație. S'au mai primit și 3 periodice, în patru vol., tot în dar.

V. *Deziderate*. Starea clădirii nu s'a îmbunătățit cu nimic față de situația ei din anul trecut, despre care vorbeam în raportul de activitate din acel an. Reparațiile făcute de noi, în limita sumei de 20.000.000 lei, pusă la dispoziție în acest scop de Minister, sunt de- parte de a fi schimbat simțitor situația în bine.

Pentru a readuce în stare de normală funcționare Arhivele dela Cluj și de păstrare în bune condițiuni a materialului lor, se impun cu superioară necesitate următoarele măsuri :

1. Evacuarea completă a localului de către Pompieri.
2. Reparații radicale, atât la clădirea unde sunt instalate bi- rourile cât și mai ales, la depozitul de documente.
3. Alocarea unei sume corespunzătoare în buget pentru readu- cerea dela Turda a documentelor rămase acolo dela data refugiei din Cluj.
4. Inscrierea în buget, pentru spese materiale, a unei sume care să poată acoperi, în mod real, trebuințele instituției. Menționăm că pentru anul curent suma prevăzută, în raport cu cea din anul pre- cedent, nu a fost decât dublată, în timp ce la alte instituții s'a mărit de șapte ori.
5. Trecerea în seama Ministerului a cheltuielilor de întreținere.
6. Alocarea sumei necesare pentru transportul și tăiatul lemnului de foc.

Director, Meteș

III.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A
ARHIVELOR STATULUI DIN CRAIOVA PE ANUL 1946.*Nr. 34 din 20 Ianuarie 1947.*

La ordinul Dvs. Nr. 1 din 2 Ianuarie a.c., avem onoarea a vă raporta că în cursul anului 1946 Regionala noastră a avut următoarea activitate :

I. *Lucrări de birou.*

- Intrări și ieșiri : 3.555.
- Copii și certificate : 1926.
- Mențiuni pe actele stării civile : cca. 1.500.
- Refăcut 16 din opisele de stare civilă ale Municip. Craiova.
- Refăcut inventarele dosarelor de acte autentice ale Trib. Dolj, Mehedinți, Olt și Vâlcea.

II. *Lucrări de arhivă.*

Ca și în anul 1945, în anul trecut din cauza lipsei de spațiu, nu s'a putut ridica decât un singur fond arhivistic. Cu această ocazie, reamintim că lipsa unui local încăpător a paralizat în parte activitatea Regionalei noastre, situație care ne amenință și în viitor dacă această serioasă problemă nu se va rezolva. Astfel, ca lucrări în depozit, a trebuit să ne mulțumim numai cu rearanjarea ultimelor fonduri vechi deranjate prin evacuare. S'a continuat deasemenea cu inventarierea planurilor, ajungându-se la un total de 1.347 planuri inventariate.

III. *Biblioteca.*

Prin dreptul de „depozit legal” de care se bucură încă din anul 1945, biblioteca noastră a crescut foarte mult în cursul anului trecut. Și aici lipsa de spațiu, la care s'a adăogat lipsa de material (fișe, registre), au constituit un impediment serios în buna ei dezvoltare.

În cifre situația bibliotecii în cursul anului 1946 este următoarea :

I. *Cărți primite :*

depozit legal	2.866 vol.
fond vechi Arhive, neinventariate până în prezent, deoarece nu aparțineau fond. ist.	236,,
donate	381,,
cumpărate	21,,
Total inventariate	3.504,,

2. *Periodice.*

reviste	936 col	2.893 ex.
ziare	2176 „	10.958 „

3. *Diverse.*

foi volante	315 ex.
note muzicale	57 „
Albume	4 „

Situația cititorilor și a lucrărilor consultate este următoarea :

a) *Cititori :*

înscriși 177 persoane,

care au frecventat zilnic biblioteca 560 persoane.

Din aceștia : 109 elevi, 39 studenți, 98 membri ai corpului didactic, 136 funcționari, 178 diverși.

b) *Lucrări consultate*, 5.380 volume, din care : Filosofie, 101 vol., Științe sociale, 540 vol., Filologie, 115 vol., Științe pure, 312 vol., Științe naturale, 152 vol., Arte-Sport, 85 vol., Literatură, 3.838 vol., Istorie-Geografie, 180 vol. S'au consultat deasemenea 1.485 exemplare, diverse periodice.

IV. *Venituri și cheltuieli.*a) *Venituri.*b) *Cheltuieli.*

1. Fond imprimare lei 495.760

2. Fond urgență „ 33.200,

din care s'au dat ajutor de boală lei 22.700, sold lei 10.500.

3. Sold subv. din 1945 lei 2.968

4. Sold subv. Bibl. Centrală din Chișinău . „ 108.159

5. Subv. chelt. mat. 1945/46 „ 747.328 din,

care s'au cheltuit pe lunile Ianuarie-Martie 1946 suma de lei 402.329.

6. Subv. chelt. mat. 1946/47 lei 2.812.500, cheltuindu-se pe lunile Aprilie-Decembrie 1946 suma de lei 4.699.320, de unde rezultă un deficit de lei 1.886.820, pentru care s'au înaintat acte justificative de lei 1.803.940, iar pentru diferența de 82.880 lei actele se vor înainta pt. ordonanțare în luna crt.

7. Fond transport lemne lei 2.000.000.

8. Fond reparații și mobilier (lei 26.000.000 lucrările sunt în curs de executare).

V. *Personal.*

În cursul anului 1946 am avut următoarele variații în personal :

a) *Arhive* : s'au acordat gradații la cinci funcționari, iar un paleograf detașat la noi dela Regionala Constanța s'a transferat la Muzeul Regional al Olteniei.

b) *Bibliotecă*: s'a numit un om de serviciu și s'au repartizat și încadrat două funcționare în posturi vacante; deasemenea au fost înaintate două bibliotecare ajutor în posturile vacante de bibliotecar. Dintre detașați trei au funcționat tot anul, iar trei învățătoare numai până la 1 Septembrie 1946.

Concluzii.

După cum am raportat mai sus, lipsa de spațiu a împiedicat în mare măsură o normală desfășurare a activității Regionalei noastre. Am fost nevoiți astfel să lăsăm pe planul al doilea lucrările de arhivă, accentuând mai mult asupra lucrărilor de birou. Cu toate acestea rezultatele au fost mai mult decât mulțumitoare, sfârșitul anului găsimu-ne cu toate fondurile vechi descurcate, urmând ca în cel mai scurt timp să le aranjăm în rafturi.

Director, Dr. C. S. Nicolăescu-Plopșor.
Arhivar principal, D. Mândroceanu.

IV.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIUNII REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN BRAȘOV PE ANUL 1946.

În cursul anului 1946 Direcția Regională Brașov a Arhivelor Statului a avut următoarea activitate:

Lucrări oficiale:

Acte intrate și rezolvate prin Registratura Direcției Reg. 180.

Acte intrate și rezolvate prin Registratura Primăriei 25.

Acte intrate și rezolvate prin Registratura Mont 3.

Mențiuni pe actele stării civile 1.174.

Lucrări de Arhivă:

S'au despachetat, controlat și așezat la loc în depozite actele evacuate din restul de 15 lăzi. S'au aranjat Monitoarele Oficiale și s'au scos din circulație în baza Ord. Nr. 398/1946 al Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului București, publicațiile interzise și fișele lor.

Arhiva a fost frecventată în cursul anului de un număr de 25 de cercetători, care au consultat 1.365 piese arhivistice și anume: 1.318 documente și acte vechi și 47 registre condici. S'au dat informații la 17 persoane punându-li-se la dispoziție 453 de piese arhivistice și anume:

acte vechi	19
registre	9
și publicații oficiale	425.
In total au fost folosite:	
documente și acte vechi	2.337
registre condici	56
publicații oficiale	425.

Pentru Serviciile Primăriei s'au pus la dispoziție acte și planuri pentru 19 cazuri.

S'au transcris 47 acte latinești din sec. XVI—XVIII; 38 acte românești din sec. XVIII—XIX. S'a efectuat 127 regeste de acte românești din sec. XVIII; s'a început lucrul la catalogul documentelor din sec. XII—XIV, aflate în Arhivă, efectuându-se lucrarea asupra a circa 300 documente. S'a pășit la o cercetare sistematică a fondurilor de acte mai noi pentru a se identifica actele vechi care au fost utilizate în copie în diferite procese sau chestiuni de altă natură. Concomitent s'au cercetat colecțiile de reviste și publicații documentare pentru a se identifica actele inedite. Aceste lucrări s'au făcut în vederea întocmirii unui catalog cât mai cuprinzător al actelor aflate în Arhivele Brașov.

Biblioteca.

La serviciul de bibliotecă s'a continuat așezarea în rafturi a cărților foste evacuate și inventarierea atât a cărților noi intrate în Bibliotecă cât și a diferitelor publicații de specialitate, cărora li s'a fișat studiile pe autori. S'a lucrat astfel un număr de circa 800 fișe bibliografice.

Colecția s'a mărit cu 348 cărți în 432 volume, dintre

care cumpărate	205
donate	138
schimb	5
Total	348

Personalul :

D-1 Males Arhire Gheorghe paleograf, demisionat cu cererea înregistrată la Direcția Regională Brașov la Nr. 1.204 din 25 Decembrie 1945 a revenit asupra demisiei și i s'a aprobat revenirea cu Decizia Ministerului Educației Naționale Nr. 106.210 1946.

Arhiva a funcționat în cursul anului cu un personal de specialitate format din 3 funcționari de Stat și 1 funcționar al Primăriei. Cel de al doilea salariat al Primăriei Constantin Vlădăreanu, funcționar administrativ care îndeplinea pe lângă Arhive funcția de Registrator Dactilograf a fost rechemat în Serviciul Central.

Pentru complectarea personalului de specialitate al Direcției noastre de Arhive s'a ținut un examen la Direcția Generală în Martie 1946. La acest examen nu s'a prezentat nici un solicitator.

Venituri, cheltuieli.

Venituri proprii din încasări de taxe nu s'au realizat în cursul anului 1946.

Din partea Ministerului Educației Naționale, Arhivele au avut

alocată pe exercițiul 1945/46, o subvenție de lei 1.500.000 din care s'au încasat și cheltuit sumele următoare :

Costul a 45 cărți în 78 volume, 622.800.

Plăți de cheltueli de expediție și mici reparații, 52.200.

În total s'au încasat și cheltuit lei 675.000.

Director Regional, Dr. C. Stoide.

Arhivar, M. Runceanu.

V.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN BUZĂU PE ANUL 1946.

La ordinul Domniei Voastre No. 1/1947, avem onoare a vă raporta că în cursul anului 1946, această Direcțiune a avut următoarea activitate :

I. Rămânând instalată în acelaș local particular, impropriu și neîncăpător pentru depozitele de arhivă, activitatea sa s'a mărginit la lucrările interne, de opisare a fondului Primăriei urbei Buzău pe anii 1832—1928 și sistematizarea alfabetică și cronologică a dosarelor administrative a Prefecturii județului Buzău pe anii 1905—1940.

Delegații noștri au lucrat dela 22 Iulie până la 15 August la selecționarea arhivei, pe anii 1863—1900, a Tribunalului jud. Buzău. Această lucrare, cât și solicitările de selecționare a arhivelor Tribunalului jud. R.-Sărat și Brăila au fost sistate în urma ordinului Dvs. Nr. 1696/946 și 1878/946 pentru motive de ordin material și tehnic.

Lucrările de birou s'au rezumat la luarea contactului, prin corespondență, cu instituțiile din cuprinsul acestei Direcțiuni, dând îndrumări și lămuriri cu privire la păstrarea și inventarierea arhivelor. Pentru prima dată, instituțiile ne-au trimis borderourile de dosarele formate, în cursul anului precedent.

În total s'au înregistrat la intrare și la ieșire 719 adrese.

S'a primit donația de 25 zapise și foi de zestre dela D-1 prof. D. Gh. Ceaușel.

II. Biblioteca s'a complectat cu 11 volume și 13 buletine.

III. Venituri proprii aceste Arhive n'au avut. Prin bugetul Ministerului Ed. Naționale s'a alocat suma de lei 1.300.000 pentru cheltuieli de întreținere și materiale, eșalonată în rate lunare a câte 112.000 lei.

Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului ne-a acordat 500.000 lei pentru mobilier. Pentru transportul și tăiatul lemnului, Ministerul ne-a acordat suma de 1.400.000 lei.

IV. În cursul anului, s'a făcut următoarea mișcare în personal :

1. D-1 Emil Gane a fost avansat la gradul de arhivar-șef cu 1 gradăție prin I. D. R. No. 2740 din 17.IX.1945.

2. D-lui V. Șahlevici, arhivar, i s'a acordat prima gradăție, prin Decizia Min. Ed. Naționale No. 194615 din 3 Iulie 1946.

3. D-lui Șt. Petreanu, arhivar ajutor, i s'a acordat prima gradație prin decizia No. 194615 din 3 Iulie 1946, iar prin decizia No. 230.195 din 2 August 1946, a fost detașat la Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului.

4. D-l C. Gonceariu, arhivar ajutor cu 1 gradație, prin Decizia Min. Ed. Naționale No. 340.410 dela 1 Noembrie 1946 și rectificarea din 20 Decembrie 1946, a fost transferat dela Arhivele Statului din Constanța la această Direcțiune. Cu raportul nostru No. 675 din 19 Oct. 1946 s'a făcut propunerea de avansare la gradul de arhivar fără gradație, la care, până în prezent, nu ne-a venit niciun răspuns.

Cu raportul nostru No. 660 din 8 Octombrie 1946, s'a înaintat dosarul cu propuneri de încadrare a personalului acestei Direcțiuni, conform D. Lege pentru Statutul Funcționarilor Publici din 22 Septembrie 1946.

În privința propunerilor, ne permitem a menține pe cele din anii precedenți.

Director regional, Em. Gane.

Arhivar, V. Șahlevici.

VI.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN SUCEAVA PE ANUL 1946.

La ordinul Dvs. Nr. 1 din 2 Ianuarie 1947, am onoare a Vă comunica următoarele cu privire la activitatea acestei Direcțiuni pe anul expirat.

I. *Localul.* Am funcționat în imobilul recheziționat în 1945, făcându-se contractul de închiriere cu o chirie anuală de 900.000 lei, plătită cu începere dela 1 Aprilie 1946.

II. *Personalul.* Activitatea acestei direcțiuni, s'a continuat cu același număr restrâns de funcționari, cu care s'a început funcționarea la Suceava și anume :

1. Gh. Lăzărescu, arhivar principal ca director.
2. N. Ceredarec, arhivar ajutor.
3. R. Gramatovici, paleograf.
4. A. Gramatovici, Registrator ajutor.
5. D. Sidoriuc, om de serviciu.

Cele două posturi vacante de arhivar ajutor și Paleograf n'au putut fi completate din cauza lipsei candidaților, deși s'a publicat concurs pentru ocuparea lor.

a) *Avansări.* D-l Sidoriuc Dimitrie om de serviciu, a fost avansat pe data de 1 Aprilie-1945 dela clasa III la clasa II.

b) *Gradații.* D-lor Lăzărescu Gheorghe și Gramatovici Romulus, li s'a acordat pe 1 Aprilie 1946 prima gradație la posturile ce ocupă.

c) *Numiri.* În postul vacant de om de serviciu a fost numit d-l Pascaru Vasile, pe data de 1 Iulie 1946, în gradul de om de serviciu clasa V.

d) *Concedii*. Personalul vechi în serviciu, a avut câte o lună de zile concedii de odihnă.

e) *Demisii*. D-l N. Ceredarec a demisionat pe data de 8 Iunie 1946 din postul de arhivar ajutor, fiind numit în urma examenului dat, arhivar la Arhivele Statului Iași, iar postul a rămas neocupat.

III. *Venituri și cheltueli*. Veniturile acestei direcțiuni se rezumă la cota lunară acordată de Minister pentru cheltueli materiale, care dela 1 Ianuarie — 31 Martie 1946, a fost în sumă de lei 50.000, iar dela 1 Aprilie s'a majorat la suma de lei 112.500, în limita cărora s'au făcut cheltuelile strict necesare funcționării serviciului.

IV. *Lucrări oficiale de birou*. Situația lucrărilor oficiale, după cum reiese din registrul de intrare și ieșire este următoarea :

a) Hârtii intrate 192.

b) Hârtii ieșite 153.

V. *Lucrări speciale de arhivă*. S'a continuat cu trierea materialului arhivistic dela Tribunalul și Judecătoria Suceava, răvășit complet din cauza războiului, reușindu-se a se face trierea a circa 3 vagoane, până în luna Noemvrie, când lucrul a fost întrerupt din cauza frigului, nerămânând de triat decât circa $\frac{1}{2}$ vagon la Judecătoria.

Materialul triat dela Tribunal, circa 5000 kg. a fost transportat în localul Arhivei, unde s'a început clasarea pe ani și pregătirea definitivă pentru inventariat.

VI. *Alte selecționări de arhivă*. În cuprinsul regionalei, în anul expirat, s'a mai făcut selecționarea materailului arhivistic dela Tribunalul Dorohoi.

VII. *Biblioteca*. În urma cererilor noastre, am putut achiziționa prin donațiuni un număr de 61 volume printre care toate publicațiile Direcțiunii Generale a Arhivelor Statului și a Școlii de Arhivistică.

Apoi, câteva publicații ale Institutului de Istorie Universală din Cluj, precum și Revista Istorică Română a Institutului de Istorie Națională din București, începând cu vol. XV, pe care o primim regulat ; un cod austriac în 3 vol. și o evanghelie din 1697, donate de d-l N. Ceredarec, pentru care ținem să exprimăm și pe această cale mulțumirile noastre.

VIII. *Deziderate*. Din cauza războiului mult material arhivistic fiind distrus, mai ales în această regiune, se impune o mai mare stăruință pentru căpătarea fondurilor necesare, spre a se putea transporta la sediul Instituției, măcar pe cel ce mai există la unele autorități, cum ar fi de pildă arhiva Judecătoriei Câmpu-Lung, care a fost triată în 1942 și care din nou s'a revășit. Dacă rămâne mult acolo, desigur peste puțin timp nu o vom mai găsi din cauza lipsei de interes a autorităților respective.

La fel arhiva Primăriei Dorohoi, care posedă o frumoasă colecție de Monitoare Oficiale, începând cu anul 1859, găsindu-se mai rar așa ceva — precum și dosare începând cu anul 1832.

Apoi, o imediată intervenție către toate departamentele, ca în-

stituțiile din subordonile lor, să dea o deosebită atenție materialului arhivistic, îngrijindu-l cât mai bine, și respectarea mai riguroasă a Legii Arhivelor.

Pentru noi, se impune achiziționarea unui local propriu și sumele necesare pentru mobilier și rafturi care ne lipsesc complet.

Director regional, Gh. Lăzărescu.

VII.

RAPORT DESPRE ACTIVITATEA DIRECȚIUNEI REGIONALE A ARHIVELOR STATULUI DIN NĂSĂUD PE ANUL 1946.

La adresa Dvs. Nr. 1 din 2 Ianuarie 1947 avem onoare a vă raporta următoarele în legătură cu activitatea acestei Direcțiuni pe anul 1946.

La Direcția Arhivelor Statului din Năsăud, după revenirea Ardealului de Nord, activitatea a început abea la data de 16 Martie 1946, prin numirea subsemnatului în calitate de Director al acestei Instituții, conform adresei Direcțiunii Generale din București Nr. 906 din 3 Aprilie 1946.

Până la această dată, atât în timpul ocupației cât și după revenirea Ardealului de Nord, conducerea acestei Direcțiuni a fost încredințată, în mod onorific, Domnului Prof. Iuliu Moisil, care fără nici un alt fel de ajutor nu a putut începe opera de refacere a acestei Direcțiuni, care, după cum vă este cunoscut din rapoartele noastre nr. 2 din 24 August 1945 și 4 din 19 Februarie 1946, nefiind evacuată în urma evenimentelor din 30 Septembrie 1940 a avut de suferit în pierderi de material atât în timpul ocupației cât mai ales la retragerea trupelor germano-maghiare.

Astfel instituția noastră pe lângă faptul că a pierdut vechile arhive ale orașului Bistrița, ridicate de autoritățile maghiare, cea mai mare parte din inventarul său a fost fie distrus complet, fie lăsat prada streinilor. Mare parte din materialul rămas a fost degradat și făcut impropriu serviciului.

Din cauza împrejurărilor știute, până la data de 16.I.1946, nu s'a putut înregistra nici un fel de activitate. Abea după această dată la Direcția Arhivelor Statului din Năsăud au fost luate primele măsuri în vederea operii de refacere.

I. *Reinventarierea materialului arhivistic.* Pentru a putea face bilanțul exact al pierderilor suferite în timpul ocupației și războiului, am început lucrările de inventariere a materialului rămas.

Am putut constata cu acest prilej că, în ciuda tuturor vicisitudinilor multe lucruri de mare valoare au putut totuși să fie salvate.

Lucrarea este în curs de executare.

II. *Administrative.*

a) *Localul* în care funcționează este compus din trei camere mari: biblioteca 16,00 × 7 și biroul (arhiva) 9,93 × 7.

b) Încălzitul, luminatul și întreținerea se face din cotele alocate din buget în acest scop.

c) Personalul.

1. *Personal prevăzut, în buget.* Direcția Arhivelor Statului din Năsăud a avut în noul buget prevăzute următoarele posturi: 3 arhivari, 1 paleograf și un om de serviciu.

2. *Personal numit.* În cursul anului 1946 a fost numit în postul de arhivar ajutor D-1 Alexandru Husar, conform adresei Dvs. nr. 2766 din 30 Nov. 1946.

3. *Personal în curs de numire.* Pentru a putea ridica din nou la valoarea dinainte, instituția noastră a ținut concurs și pentru ocuparea celorlalte posturi vacante. Reușii la acest examen sunt în curs de numire.

4. *Personal necesar.* Avându-se în vedere că la noi totul este la început, în limita posibilităților bugetare ar fi necesar să se revină la vechea hotărâre de a se introduce la această Direcțiune încă un post de paleograf, pentru a putea face față lucrărilor ce le comportă transcrierea și aranjarea materialului arhivistic ce-l avem și care a fost complet desorganizat în timpul războiului.

Directorul Arhivelor Statului Năsăud, Prof. Onisim Filipoiu

GHIDUL ARHIVELOR STATULUI DIN BUCUREȘTI

Am socotit întotdeauna că datoria noastră a arhiviștilor este să facem lucrări arhivistice. Este ceea ce ne cere Statul, lumea savantă, cetățenii țării și meseria noastră. Aceste lucrări arhivistice sunt de două feluri: unele au scopul să îlesnească *serviciul interior* iar altele să facă posibilă *cunoașterea materialului din arhivă*. Lucrările dintâi sunt de natură internă a activității birourilor; cele de al doilea pot fi și publicate și atunci cad sub controlul public, control de care arhivistul pregătit nu are a se teme.

Ca urmare a acestei concepții am crezut că trebuie să lucrăm pe amândouă planurile și astfel încă din 1939 am publicat cel dintâi inventar sau *indice sumar* al arhivelor noastre. Împrejurările nefavorabile care au urmat nu ne-au permis să continuăm programul într'un ritm mai simțit. Cu toate acestea s'a continuat cu compilarea *catalogului* actelor secției istorice dela direcțiunea generală, care a luat un timp nemăsurat de mult. Față de această lucrare unii arhiviști superiori, inclusiv alcătuitoarea ei, au arătat o critică și opoziție ascunsă care tindea la oprirea ei. A trebuit să depun insistențe neobișnuit de multe, să admit abateri dela planul inițial stabilit și să mă mulțumesc cu ceva aproape amorf numai din dorința de a da cercetătorului român un instrument de lucru în plus și să cruț cât mai mult posibil inutila consultare a originalelor pentru chestiuni pe care nu le cuprindeau actele înseși. În această stare spirituală, după opt ani de

lucru, adecă cel puțin de patru ori mai mult decât trebuia, a apărut și aceasta a doua lucrare arhivistică.

Cu gândul sincer că vom putea continua preocupările noastre comune prin lucrări controlabile de public, am luat eu însumi asupra mea sarcina alcătuirii unui *indice cronologic* de arhivă și am crezut necesar să trecem totodată la cea mai utilă lucrare arhivistică : *ghidul arhivei*, care are menirea să înlesnească foarte mult nu numai cunoșterea arhivei ci și alcătuirea oricărei lucrări arhivistice ulterioare. Pentru planul acestei lucrări de proporții, de precizie și de conștiinciozitate am cerut sugestii personalului superior, șefii secțiilor din arhivă, cei mai îndreptățiți să cunoască arhivele respective. Pe baza acestor sugestii și din discuții comune urma să fixăm planul lucrării.

Intreaga discuție s'a prezentat astfel :

I. Mai întâi am dat ordinul de serviciu nr. 486 din 5 Martie 1947 :

„Arhivele generale încă nu au un ghid care să înlesnească orientarea cercetătorilor. Însărcinez cu executarea lui pe dl. Ion Vîrtosu șeful secției judecătorești, dl. M. Regleanu șeful secției Bunuri Publice și d-na Florica Condurachi șeful delegat al secției Administrative.

„Înainte de a discuta împreună această problemă vreau să am părerea Dvs. asupra cuprinsului pe care să-l aibă ghidul și a modului cum să fie lucrat. Vechimea în serviciu și experiența Dvs., vă îndreptătesc să dați răspunsul imediat ; dispun totuși să mi se dea prin referat scris până Vineri 7. c. ora 9 dimineața, spre a le putea discuta îndată, lucrarea urmând să înceapă cel mai târziu la 10 l.c. ca lucrare științifică profesională, care să alterneze cu lucrările birocratice obișnuite.

„O parte din lucrare am făcut-o personal sau o voi rezerva. Pentru altele speciale voi da însărcinări anume.

„5 Martie 1947“.

II. La acest ordin am primit următoarele răspunsuri :

1). *Dela șeful secției judecătorești :*

„Ca urmare a ordinului de serviciu, înregistrat sub Nr. 486 din 5 Martie 1947, prin care mi se cere ca, până în ziua de 7 Martie c., să arăt punctele de vedere cu privire la întocmirea unui „*Ghid*” arhivistic al Secției Judecătorești, am onoarea a vă schița un început de proiect pentru planul acestei lucrări, precum și observațiile preliminare în legătură cu această lucrare.

„Ce ar trebui să reprezinte acest „ghid”. O astfel de lucrare ar trebui să fie un mijloc practic și la îndemâna tuturor cercetătorilor arhivei judecătorești. În același timp, cred că ar trebui să răspundă deopotrivă nevoilor cercetătorului de istorie națională și locală, cât și cercetătorului de specialitate în materie juridică, cu atât mai mult cu cât lucrările de specialitate, în acest domeniu de activitate, sunt destul de rare.

„In mod special, pentru această „Secție”, lucrarea va trebui să urmărească apariția și dezvoltarea instituțiilor juridice, până în preajma anului 1860, dată admisă de noi în mod ad-hoc.

„Cu ce material arhivistice ar trebui să înceapă această lucrare. Lucrarea ar trebui să înceapă, în mod firesc, cu cele mai vechi arhive judecătorești — Conclădici domnești — vclădici boeri — divanurile judecătorești — etc. (Se va urma ordinea instituțiilor judecătorești din Inventarul Arhivelor).

„Cum ar putea, în mod practic, să fie distribuită materia. Din nevoile exprimate continuu de cercetătorii arhivelor, cred că distribuția acestei lucrări ar putea fi făcută pe unități geografice mari: Oltenia-Muntenia și apoi pe județe, sau numai pe județe în ordine alfabetică.

„In subdiviziune ar putea intra următoarele capitole: proprietatea—biserică — cultura, etc. Totul va putea fi aranjat în funcție de posibilitățile tehnice și financiare ale noastre.

„Observații personale. I) Secția Judecătorească a fost dislocată. O mare parte din material a fost separat. In mod firesc, tot materialul separat de Secție, ar fi putut rămâne mai departe în secție, păstrându-se unitatea, fondului de manuscrise; în catalogul general cu trimiterea la Secția respectivă. II) Arhiva din perioada prerreglamentară (Judecătorești vechi), în cea mai mare parte este distrusă de război. III) Materialul care ar mai putea constitui începutul lucrării — urmează să fie și el separat de secție.

„In această situație, lucrarea noastră n’ar mai constitui un mijloc sigur și practic pentru cunoșterea materialului arhivistice judecătorești. Rog să binevoiți a aviza.

„Pentru celelalte amănunte ale lucrării — totul va fi în funcție de problemele ridicate de material însuși.

„In ceea ce privește o sistematizare științifică a arhivelor, în mod vag, cunosc că o astfel de lucrare există numai în Anglia și distribuția materiei este făcută după sistemul zecimal întrebuintat în bibliotecă.

„Primiți, vă rog, asigurarea stimei mele, **Ion Vărtosu**”.

„6 Martie 1947”.

2). *Dela șeful secției bunurilor publice.*

„La ord’nul Dvs. de serviciu înreg. la Nr. 486 din 5 Martie a. c., am onoare a vă prezenta planul conceput de mine pentru un ghid al materialului arhivistice din secția Bunurilor Publice. In primul rând, la alcătuirea unui ghid, trebuie stabilite subiectele ce ar putea fi studiate din datele pe care ni le oferă materialul documentar pe care îl posedăm.

„Aceste subiecte, în linii largi, ar fi cercetarea vieții domnilor, a trecutului instituțiilor eclesiastice și a celor culturale. Fiecare din aceste subiecte vor forma capitole, în care elementele din care se compun aceste capitole vor fi așezate alfabetic. Astfel la capitolul domnilor, aceștia vor fi așezați în ordine cronologică și, în dreptul fiecăruia, în rubrici separate se va menționa materialul ce se află în ființă în depozitul nostru, în documente, manuscrise și dosare. Asemenea la capitolul instituțiilor eclesiastice, acestea se vor așeza în ordine alfabetică, trecându-se în dreptul fiecăruia în rubrici separate, materialul documentar care cuprinde informații la respectivele instituții.

„Ca material pentru instituțiile culturale, avem în secție arhiva Eforiei Școalelor și documentele de proprietate ale Statului, din care multe se referă la școli. Din acest material se va extrage numele școlilor și așezate alfabetic se va specifica în dreptul fiecăreia, materialul informativ. **M. G. Regleanu.**

3). *Dela șeful secției administrative :*

„Conform ordinului de serviciu, înregistrat sub Nr. 486/947, cu onoare vă înaintez raportul cerut, privitor la ghidul Arhivelor Statului.

„Ghidul unei arhive trebuie să fie un prețios instrument de orientare științifică pentru specialiști, dar și un îndrumar practic pentru cei care sunt străini de preocupările arhivistice. Un ghid practic de arhivă trebuie să se sprijine în primul rând pe inventariul general al acestei arhive, fiind el însuși un inventar amplu al inventarelor, cu specificarea locului ce-l ocupă fiecare fond în depozitele arhivelor și a diverselor observațiuni arhivistice, privind fiecare fond în parte.

„Arhivele noastre au o situație specială, cu multe fonduri inventariate sumar sau numai numeric și deci inventarul general cuprinde multe lipsuri. Un ghid al Arhivelor din București ar trebui să îndeplinească, în parte măcar aceste lipsuri, nu să reediteze, sub o altă formă, lacunele inventarului nostru general.

„Pentru aceasta propun ca ghidul Arhivelor să se bizue, nu pe inventarul general, ci pe inventarul fondurilor în parte atunci când aceste inventare sunt analitice și direct pe materialul fondului, când inventarul este sumar sau incomplet. Pentru fondurile neinventariate se va specifica aceasta, fără posibilitatea de a da mai multe referințe.

„Un plan sumar al acestui ghid, cât privește secția Administrativă, mi se lămurește astfel :

„I) Un inventar al inventarelor secției, pe Ministere, instituții, alfabetice, specificându-se felul și valoarea fiecărui inventar în parte.

„II. 1) Clasificarea alfabetică a fondurilor pe instituții și instituții anexe. 2) Un scurt istoric al fiecărei instituții al cărei fond îl posedăm în Sec. Administrativă. 3) Depunerea. 4) Inventarul fondului cu ample relații și considerațiuni asupra felului cum a fost alcătuit. 5) Locul în depozit. 6) Gruparea materialului fondului după județe și localități. 7) Mențiuni de importanța fondului. 8) Observațiuni asupra materialului și a stadiului de conservare în care se găsește.

„Cum timpul scurt, care mi s'a acordat pentru acest plan de lucru — 48 ore — nu mi-a permis o mai adâncă privire a problemei, mai ales că în orele de serviciu nu am avut răgazul de a lucra pentru acest raport, fiind ocupată cu rezolvarea lucrărilor curente, îmi rezerv o mai largă și mai precisă expunere care implică va necesita un mai lung timp de chibzuire.

„Cu deosebită stimă, **Fl. Em. Condurachi**

„6. Martie 1947”

4). *În aceeași ședință am prezentat și eu referatul acesta :*

„Cu câțiva ani în urmă am socotit necesar să alcătuim un nou instrument de lucru pentru noi și de informație pentru interesați. Informațiile cerute atunci nu au

avut urmare între altele și din cauza evenimentelor care s'au precipitat. Cred că este timpul să reluăm această chestiune și să pornim la lucru alcătuind *ghidul arhivei* noastre, care are meritul de a fi cea mai bogată arhivă din țară și, sub cele mai multe aspecte, cea mai interesantă.

„Înainte de a porni la lucru mă simt dator să dau câteva explicații.

„*Ghidul arhivei* este adesea confundat cu *indicele inventarelor*. În ultima fază a arhivistice, câtă îmi este cunoscută, definiția acestor două forme se face astfel :

„Este nevoie și de „un *indice general* al inventarelor, regestelor, rezumate-
lor catalogate și relative la indice și repertorii, care să arate existența și compilarea
și care pot permite facerea unei idei adecvate asupra progresului inventării în-
tr-o arhivă generală... În *indicele* astfel făcut apar nu numai inventarele, regestele
etc. moderne, ci încă și cele vechi, în care adesea sunt de căutat particularități și
„notițe prețioase pentru istoria seriei studiate și uneori chiar o completare a lacu-
nelor posterioare compilării lor, dacă nu componența lor veche. Noi suntem de pă-
rere ca un astfel de indice să adopte ordinea alfabetică după titlurile deosebitelor ar-
hive speciale și ca sub fiecare titlu să fie dispus ordonat în mod cronologic fiecare
„inventar adăugit rând pe rând cu regestele, rezumatele, cataloagele, repertoriile și
„indicele lor. Fiecare din aceste compilații trebuie să poarte propria lor dată, propriul
„lor titlu și, dacă e posibil, numele autorului lor, propria lor consistență, arătarea
„copiilor făcute și a publicației săvârșite”.

„O astfel de lucrare cere deci nu numai indicarea tuturor inventarelor dar și
lămurirea fondurilor arhivistice prin cuprinsul lor redat în regeste sau rezumate.
Foarte utilă lucrarea căpătată însă o extensiune neașteptat de mare.

„*Ghidul arhivei* este însă altceva. Definiția lui ar fi aceasta : „*Ghidul, vade-
mecum*, e acea scriere care succint descrie parte cu parte tot întregul unei arhive
„generale urmând în deaproape așezarea”. Sau mai pe larg : „În fine, ultimul și cel mai
„necesar instrument al meseriei trebuie să fie *ghidul arhivei*, adică prospectul seri-
ilor sau arhivelor speciale care compun arhiva sau depositul special. Acest ghid
„e de două feluri : *metodic* sau *topografic*. Ghidul metodic dispune toate seriile în
„însăși ordinea obținută prin aplicarea metodei istorice la întreaga uniune a insti-
tutului : adică se dispun cronologic seriile actelor regimurilor deosebite, care au
„ajuns până la noi, regim cu regim astfel ca în fiecare să fie reprezentat complexul
„organic al atribuțiunilor și activității amintită de acele acte, însemnându-se datele
„extreme ale seriilor, cantitatea actelor și așezarea lor materială în arhivă. Ghidul
„topografic nu ține seama de această metodă ci descrie fiecare serie cu aceleași ele-
„mente ca precedentă, după cum e dispusă efectiv în depozitele localului și deci ți-
„nând ca element principal al descrierii așezarea însăși și subordonând acesteia des-
„crierea însăși.

„Amândouă aceste ghiduri trebuie să fie precedate de o prefață în care să se
„arate cum s'a constituit arhiva generală, cum stă în localul designat, spre a fi ca
„o istorie externă a acelei arhive și a seriilor adunate acolo, acea istorie în care au-
„torii au crezut că pot vedea pe aceea a arhivistice”. (*Casanova*).

„Deci și *ghidul arhivei* este tot o descriere a întregii arhive, parte cu parte,
având alt punct de plecare : așezarea. Această descriere nu se poate face decât cu
ajutorul inventarelor dispuse metodic sau topografic.

„Ca urmare a acestei definiții ghidul arhivei noastre trebuie să cuprindă tot materialul *existent* descris după lucrările arhivistice existente. Dificultățile de local la care se adaugă și sistemele deosebite ale vechilor clasări nu ne permit alcătuirea unui ghid topografic. Deci trebuie să adoptăm un sistem descriptiv al fondurilor adecvat situației reale și în cuprinsul seriilor ordinea cronologică (metodică).

„Toată clasarea secției Bunurilor Publice a urmat sistemul chestiunilor (materiei) și în cuprinsul fiecăruia sistemul metod. c. Nu credem că mai e posibil azi să se revină asupra lui.

„Deci va fi cercetat fiecare fond, fiecare categorie sau serie cu ajutorul inventarelor sale și descris într-o fișă.

„Fișa fiecărui inventar va pleca dela cel mai nou, care este dat în uzul comun, întru cât se presupune că este cel mai complet. Titlul lui va fi copiat întocmai. Apoi se va ține seama de numărul și data pieselor, numele compilatorului, data alcătuirii și de notele arhivistice existente denotând proveniența, circulația sau lipsa actului cu data certă a constatării. Se va da lămurire în ce limbă e alcătuit, dacă lucrarea e făcută în arhivă sau în depozitul original (foaie de vârsământ) și dacă este analitic, numeric sau sintetic.

„După ce s'a făcut această notare principală se va trece la cercetarea inventarelor respective precedente sau de depozite, care vor fi descrise întocmai ca primul, dacă locul o permite, chiar pe fișa principală.

„Când inventarul nu este semnat sau datat se va încerca identificarea scrisului cu ajutorul inventarelor semnate și o datare aproximativă.

„E indiferent dacă mai multe inventare, fie și numai de câte o foaie, au fost legate împreună. Fiecare va fi tratat independent. Din succesiunea lor cronologică, element care a stat și la baza legăturii, va reeși unitatea grupului arhivistic tratat.

„Pentru economisirea spațiului la descriere se vor adopta abrevieri convenționale, care merg până la prescurtarea textului notelor. Cele principale vor fi fixate dela început în mod uniform, iar celelalte în măsura în care o cere lucrul. De ex. : *doc.* = document sau documente ; *inv.* = inventar ; *pt.* = pentru ; *p. c.* = pentru conformitate ; *pach.* = pachet ; *M. Fin.* = Ministerul de Finanțe, etc. Ordinea și forma lor generalizată se va unifica la redactarea fișei definitive.

„Clasarea fișelor definitive se va face la urmă când se va ține seama de 1) *fonduri* (ordinea cronologică). Când aceasta nu e posibil de obținut (spre ex. la mănăstiri) se va adopta ordinea alfabetică, 2) de *categorii* și 3) de *serii* (ordinea cronologică), după cum va fi cazul. În timpul lucrului se vor lua notele necesare care să servească la determinarea acestora, dacă actuala clasare a inventarelor de birou nu este precisă.

„Atragem atenția că „transporturile” sau „depunerile” dau naștere de regulă la un inventar. Acestea au avantajul că ne dau și data certă a creșterii depozitului și lucrărilor arhivistice respective.

„Acest ghid pus în serviciul birourilor noastre de lucru, va fi adnotat de fiecare în parte cu indicația precisă a locului pe care îl ocupă în depozit materialul respectiv. Deci pentru serviciul interior va suplini lipsa ghidului topografic, pe care nu-l vom putea alcătui definitiv decât când vom avea un local suficient pentru o arhivare definitivă.

„Inventarul sumar pe care l-am publicat acum opt ani a avut scopul să arate *cantitatea* materialului arhivistic existent. Ghidul pe care îl plănuim acum va

arăta deasemenea cantitatea, dar va da în plus pentru cercetători o contribuție la istoricul arhivei însăși și o sugestie asupra cuprinsului arhivei, iar pentru personal o orientare rapidă și sigură pentru serviciul arhivistic. Aceasta fiind menirea noastră înseamnă că, alcătuiindu-l, vom fi făcut un pas înainte. Sper că prin colaborarea Dv. îl vom putea face desăvârșit".

III. Discuțiile din ziua fixată s'au mărginit la lămuririle pe care le-a dat fiecare referent asupra referatului său. Neprecizându-se planul ce trebuia urmat am dat un nou ordin de serviciu nr. 556 din 12 Martie :

„Ca urmare la ordinul de serviciu registrat sub Nr. 486 din 5 I. c., dispunem ca d-nii referenți M. Regleanu, I. Virtosu și d-na Condurachi, să discute din nou împreună referatele anexate, să le pună de acord și să fixeze cadrul lucrării cerute. După aceea vom discuta iar împreună propunerea d-lor scrisă.

„Data discuției va fi Miercuri 19 I. c.

La data fixată am primit numai următoarele două propuneri :

1. „Plan pentru alcătuirea unui ghid metodic al materialului din secția Bunurilor Publice.

1). Descrierea pe fișă, a fiecărui fond, după inventarul cel mai complet : numele fondului, numărul pachetelor de documente ale fondului, numărul documentelor, datele extreme ale documentelor.

2). Descrierea pe rând a fiecărui inventar de pachete, aflat în sala de cercetări : titlul complet al inventarului așa cum se află pe frontispiciul său, numărul documentelor fiecărui inventar, datele extreme, mențiuni de lipsuit sau mutațiuni la alte fonduri cu data certă a mutației, proveniența materialului cu data provenienței, persoana ce a alcătuit inventarul, data la care s'a alcătuit.

3). Confruntarea fiecărui inventar de pachet din sala de cercetări cu cel aflat în pachetul de documente, observarea și menționarea diferențelor sau notelor făcute pe el, numele persoanei ce a alcătuit inventarul, data alcătuirii lui.

„Asemenea se va proceda cu toate fondurile inventariate, ținând seamă de așezarea lor în Inventarul Arhivelor Statului.

„19.III.1947.

M. Regleanu"

2. „Referat.

„Ca urmare la ordinul de serviciu registrat sub Nr. 556/947 :

„1) „Ghidul arhivistic" al secției Judecătorești va fi o înșiruire a inventarilor succesive, cari au alcătuit creșterea colecțiilor ca și a inventarelor.

„Deoarece această succesiune în creșterea unor fonduri de arhivă este în strânsă legătură cu ordinea cronologică a fondurilor, iar alte inventare nu s'au mai alcătuit în urmă care să dea unitatea fondului, cred că ar fi cazul să se pornească cu cel mai vechi inventar și nu cu cel mai nou. (Va fi nevoie să se consulte, în acest caz, arhiva registraturii spre a se fixa data încorporării fondului în arhivă).

„2). Nu vom putea semnală lipsa dosarelor sau condicelor fără o prealabilă verificare a depozitului, lucru imposibil, dacă ținem seama că alcătuirea (trans-

crierea) inventarului jud. vechi a durat 5 ani, iar funcționarul respectiv a îndeplinit numai această lucrare și în condiții normale de lucru.

„3). Pentru restul lucrării îmi însușesc propunerile înfățișate de dl. Director General, în referatul său, p. 3.

„19.III.1947.

Arhivar, Ion Vîrtosu

În urma discuției care a avut loc s'a căzut de acord să se urmeze principiile expuse în referatul d-nei Condurachi și al subsemnatului, ca precizând mai bine ce este un ghid arhivistic și ce trebuie să cuprindă el. Lucrul a început în acest sens și sperăm ca în doi ani să fie înfăptuită lucrarea. Ulterior se vor da instrucțiuni în acest sens și celorlalte direcțiuni pentru alcătuirea propriului lor ghid arhivistic.

Am socotit util să prezint această discuție pentru ca să ia cunoștință de ea atât specialiștii din afara Arhivelor Statului cât și arhiviștii însiși. Împreună ei vor aprecia și ne vor da sugestii de care să poată profita arhivistica noastră în general.

A. Sacerdoțeanu

ÎN LEGĂTURĂ CU „CONDICILE ASACHI“¹⁾

Din „Condica generală a documentelor publice depuse în Arhivele Moldovei, 1832” (in-folio de 25/38 cm), legată în piele și scrisă în cea mai mare parte cu literă cirilică – și care este, desigur, primul „transportar” alcătuit în vremea lui Gh. Asachi, „întâiul arhivist al Statului” – citim, sub „transportul LXXIV”, următoarea informație: „2 condice vechi în care sânt înscrisă feliuri de acte domnești – adusă în Arhivă cu adresa Postelniceiei din 15 Dec. 1845, nr. 2947 :

— 1014²⁾, Condica însemnată cu litera A.,

— 1015, Condica însemnată cu litera B”.

Iar ceva mai departe, sub „transportul LXXVII”, la nr. 1022, citim: „Ofisul Domnului Mihail Sturza, către Obșteasca Adunare din anul 1844 și Anaforaoa Adunării din acel an, însă amândouă tipărite și lipite la un loc – depusă în Arhivă de d. postelnicul Gh. Asachi, fără adresă — data docum. 1844, file 22”.

Cele dintâi două piese arhivistice sunt, desigur, așa numitele „Condici Asachi”, care astăzi se păstrează în depozitul Di-

1. Această scurtă notiță ne-a fost prilejuită de întrebarea d-lui prof. *Aurelian Sacerdoțeanu*, Directorul general al Arhivelor Statului „dacă nu cumva a existat și în Moldova o *Comisie documentală*, ca aceea înființată în Muntenia la 1841 în scopul de a transcrie în condici documentele mănăstirești” și deci, dacă nu cumva „Condicile Asachi” ar fi opera unei atari comisii...

2. Numărul curent al înscrierii pieselor arhivistice în registrul transportar,

recției generale a Arhivelor Statului din București, sub nr. 628 și 629; iar „Ofisul” din 1844, trebuie să fie „așezământul modovenesc” din acel an, despre al cărui articol 8 face mențiune „decretul domnesc” nr. 705 din 23 Iulie 1863¹⁾.

În situația de acum a depozitului arhivistic dela Iași care, în lipsa localului ce a fost distrus de bombardament în Mai 1944, stă — parte redus, parte evacuat încă — închis în lăzi sau zidit în mari grămezi, într-o atenuare cu totul improprie pentru păstrarea acestui scump și chinuit material, nu putem să mergem la trimiterile transportului. De aceea ne mulțumim, deocamdată, cu ce găsim în „Manualul Administrativ al Principatului Moldovei” (tomul II, Iași 1856), la pagina 261 și următoarele, sub titlul XI „Despre Departamentul averilor bisericești și al Învățăturilor publice”.

La cap. I²⁾, secția II-a, despre „Chipul ocârmuirii veniturilor”, jumătate din articolul 8 are acest cuprins: „...iar documentele atîngătoare de proprietățile acestor Eparhii (Mitropolia și Episcopiiile), vor fi încredințate și de acum înainte arhierilor Eparhioți — adică Mitropolitului și acelor doi Episcopi, însă pentru toate documentele acele să se facă condici în care să se treacă ele întocmai, din cuvânt în cuvânt și acele condici să se încredințeze de către Divanul competent și apoi, scripsindu-se și șnuruindu-se cu pecetea Sfatului Ocârmuitoriu, să se depue la arhiva Statului spre păstrare, împreună cu osebite anume opise, cuprinzătoare de toate acele documenturi — în care opise arhierii Eparhioți, fiește care pentru Eparhia sa, vor încredința prin iscălire că au priimit documenturile cuprinse într'ânsele...”

Condicile de documente nu sunt însă o inovație a legiuitorului din 1844³⁾. Ni s'au păstrat, din fericire, lucrări de acest fel, dela numeroase mănăstiri și schituri din țară. Iată, avem înaintea fotografia primei pagini a condicii de documente aparținând mănăstirii Pângărați din județul Neamț, scrisă frumos în 1777. Și exemple mult mai vechi s'ar putea ușor aduce aici.

Ne interesează însă să știm — „Condicile Asachi” au fost ele alcătuite în urma obligativității impusă prin art. 8 al citatei legiuri din 1844?

Prin faptul că legea a fost votată în Martie 1844, iar condicile au fost depuse de Gh. Asachi, la arhive, în Decembrie 1845, ele

1. Publicat în *Monitorul Oficial* nr. 142 din 25 Iulie 1863, p. 577.

2. Legiuirea nr. 671, pentru reguarea averilor Mitropoliei și Eparhiilor, votată de Obșteasca obișnuită Adunare în sesia din 1844 și întărită prin ofise domnești din acel an, către Sfatul Cărmuitoriu și Obșteasca obicinuită Adunare”.

3. *Sever Zotta*, fost director al Arhivelor Statului Iași, afirmă că ele — condicile — au fost introduse, totuși destul de târziu, abia în prima jumătate a secolului XVIII și citează Condica lui C. Mavrocordat din 7250 (1742) S. Zotta: *Din trecutul Arhivelor Statului a Moldovei — spicuri din dosarele de canoane... Arhiva Românească*, VI, p. 213.

nu pot fi rodul citatului articol 8. Cine a văzut și cercetat aceste piese arhivistice își poate da ușor seama că atâta material n'a fost posibil a se copia, în limba originalului sau în traducere, în așa scurt timp ! O fișă scoasă cândva de noi, ne dă titlul exact al volumului I (=A), în următorul cuprins¹⁾ : „Colecția de documente a moșilor mănăstirești cu date din anul 6968 a zidirei, (1460), până la 7245 (1735), aflate și depuse în Arhiva Statului de postelnicul Gheorghii Asachi, întâiul arhivist al Statului. I, Iași 1845”, Iar mai departe : „Condica hrisoavelor dăruitoare, dela Domnii Moldovei de mai dinainte, supt nr. A, ce se află în arhiva Sfintei Mitropolii”. Apoi, scris de Asachi însuși : „De unde prin a mea stăruință s'au scos, s'au regulat după formă și s'au depus în Arhiva Statului, la 1845. Gh. Asachi”.

Deci adevărul asupra originii acestor condice este —așa cum crede și d. prof M. Costăchescu —următorul : Asachi a găsit la Mitropolie, în 1845, o colecție de copii —române, slavone și traduceri, rămase dela fosta „școală de slavonie” ce ființa de multă vreme în Mitropolia Moldovei. Pe acestea le-a stâns Asachi în 1845 și le-a adus la Arhivele Statului²⁾, pe care le-a organizat. Iar câțiva ani mai târziu, la 1850, probabil că s'au legat aceste colecții, de oarece ajutorul lui Asachi, N. Malcoci, face următoarea însemnare : „Am făcut această colecție la anul 1850, Martie 15 — Secritari-Ne. Malcoci”.

Așa dar „Condicile Asachi” — astfel denumite prin faptul că „întâiul arhivist al Statului” a fost acel care le-a adus în depozitul Arhivelor Modovei — nu sunt scrise sub îndemnul articolului 8 din amintita legiure dela 1844, iar Gh. Asachi nu are alt rol, în alcătuirea lor, decât acel pe care l-am văzut mai sus. Acest lucru e absolut sigur.

Dar nici chiar „Condicile de documente ale Mitropoliei” păstrate azi la Arhivele Statului din Iași — deci altele decât acele demunite „Asachi” — nu sunt fructul citatei legiuri și articol 8... Ele au fost terminate de scris la anul 1818, de către diacul de Divan Teodor Gașparovici și alții — deci cu un sfert de veac mai înainte !

Constantin Tureu

1. Vezi-l și în I. Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, I, prefața, p.XIV-XV.

O informație asupra lor vezi și în S. Zotta, *loc. cit.*, p. 227 : „In 1846, vornicul N. Bucșenescu, cere acele două condici a hrisoavelor și altor vechi documenturi. Sunt, probabil, așa numi'tele Condici Asachi, care au fost trimise pe urmă, la București”.

2. Ia I. Bogdan, *loc. cit.*, găsim aceeași părere : „...o colecție de trei volume, de documente moldovenești, găsite în copii din diferitele vremuri, la Mitropolia din Iași — unde prin secolul XVIII și începutul secolului XIX, se aflau tâlmaci buni din rusește și slavonește... Din cele trei volume ale acestei colecții, numai cele două dintâi cuprind acte vechi... volumul al treilea cuprinde acte mai nouă”.

NOUI DOCUMENTE DELA MIHAI-VITEAZUL

Aceste documente le-am găsit în Arhiva Săsească dela Sibiu, trecută în custodia Arhivelor Statului. Dintre toate documentele din epoca lui Mihai Viteazul, referitoare la istoria Transilvaniei, multe la număr, publicăm numai cinci documente chiar dela marele Domn: patru sunt de dinaintea cuceririi Moldovei iar unul de după acest eveniment.

Documentele sunt interesante căci aduc mici amănunte asupra scurtei stăpâniri a lui Mihai-Viteazul, primul Domn român în negitor de țară, asupra Transilvaniei. Cetitorul va găsi aceste amănunte în însuși conținutul documentelor și deaceia nu mai insistăm asupra lor în această scurtă prezentare.

Subliniem doar că pentru purtarea corespondenței locale, în această scurtă perioadă, Mihai-Viteazul a recurs la ajutorul localnicilor. Unul este Mihail Mezej (doc. Nr. II), altul este Jacobinus (doc. Nr. V). Ambii semnează ca secretari ai Domnului. Primul ar putea fi și un român cu familia maghiarizată : Câmpeanu=Mezej (ung. mező=câmpie). Și azi este în Transilvania o familie de Români, Mezei, care și-au schimbat numele în Câmpeanu, așa cum s'au numit strămoșii.

Al doilea secretar e sigur că nu era Român căci altfel nu l-ar fi menținut principele Sigismund Bathori în aceeași funcție, mai ales după ce avusese atâtea neplăceri depe urma Românilor. De exemplu găsim pe Jacobinus semnând ca secretar princiar, documentul dat de Sigismund Bathori din Alba-Iulia la 25 Mai 1602. (Arhivele Statului Sibiu. Superintendentialarchiv. B. U. Nr. 348).

Luca Ungler, Sas după cum îl arată numele, căruia îi scria Mihai-Viteazul la 9 Aprilie 1600, nu deținea funcția despre care pomeneste adresa depe acest document, din grația lui Mihai-Viteazul. Aceeași funcție o avea și în anul 1588. (Arhivele Statului Sibiu. Superintendentialarchiv. B. U. Nr. 266. Documentul din 14 Aprilie 1588).

La documentele cu conținut mixt, latin și maghiar, s'a tradus numai textul în limba maghiară.

I.

Michael Valachiae Vainoda sacrae caesareae regiaeque Maiestatis Consiliarius per Transylvaniam Locumtenens eiusdemque cis Transylvaniam partiumque ei subiectarum fines exercitus generalis Capitaneus.

Venerabiles nobis dilecti. Salutem et fauorem. Significatum est nobis in persona egregij Petri Arros de Vizakna qualiter ipse annis superioribus praefectus camerae salis vizaknensis existens, sumptibus ab alijs mutuo acceptis aliquot millia salium excidisse ex eadem fodina vizaknensi curasset, ex quorum praetio nostras quoque

arendas persoluisse debebat, sed obstante temporum iniuria diuendere tum nequiu. Interim uero princeps Andreas in prouinciam istam ingressus offitia dignitatesque diuersorum ordinum mutauerit, ab eo quoque praefecturam praefatae camerae ademerit, ac egregio Ioanini literato tordensi alias coloswari tradiderit, sub cuius praefectura et apud quem illa multa millia mutuis sumptibus per praefatum Petrum Arros salium excisa remansere, ob quam rem neque nobis restitutionem arrendae praestare potuerit. Cum itaque res pro parte exponentis in tanta difficultate et ambiguitate sit constituta. Committimus et mandamus uobis harum serie firmiter ut lectis praesentibus donec coram nobis ista difficultas et ambiguitas maturius discutiatur ac reuideatur, interim nulla uia aut ratione saepe fatum Petrum Arros turbare, molestare, seu quouis modo damnificare in persona rebusque minime praesumatis. Secus non facturi. Datum in ciuitate nostra coronensi die 16 Martij anno 1600.

Io Mihail Vod

Arhivele Statului Sibiu. Superintendentialarchiv. B. U. 322. Original, hârtie. N'a avut nici un fel de pecete. Semnătura Domnului cu caractere cirilice.

II.

Michael Valachiae Transalpiniae Vaiuoda, sacrae caesareae regiaeque Maiestatis Consiliarius per Transylvaniam Locumtenens, et eiusdem cis Transylvaniam partiumque ei subiectarum fines, exercitus generalis Capitaneus etc.

Honorabilibus diuano senioribus caeterisque pastoribus ecclesiarum capituli meggiesiensi, salutem et fauorem.

Cum ea sit praesentium temporum conditio, ut pro defensione patriae, parati in omnem euentum esse debeamus, conuenit etiam ut in tempore ea quae ad belli usum sunt necessaria praeparemus; committimus et mandamus vobis harum serie firmiter et premonemus, ut iuxta usu receptam consuetudinem equos validos, currus et aurigas idoneos, qui aduecturorum tormentorum, aliorumque bellorum impedimentorum requiruntur statim praeparetis, et ita in promptu habeatis, ut quam primum, aliae litterae nostrae ad uos peruenierint, statim sine mora illos expedire, et ad locum necessarium presignatum mittere possitis. Secus non facturis. Presentibus perfectis exhibenti restitutis. Datum Albae Juliae die vigesima quinta mensis Marcy anno Domini millesimo sexcentesimo.

Io Mihail Vod

Michael Mezej secretarius

Pe pagina doua scrie : 7 Aprilis accepta.

Arhivele Statului Sibiu. Superintendentialarchiv. B. U. 324. Original, hârtie dublă. Pecetea neclară. (S'a turnat prea puțină ceară roșie între paginile scrisorii și pecetea n'a avut pe ce prinde). Semnătura Domnului cu litere cirilice.

III

Michael Valachiae Transalpinæ Vainoda, sacrae caesareae regiaeque
Maiestatis Consiliarius per Transylvaniam partiumque eidem subiec-
torum (sic) fines Locumtenens ac exercitus generalis Capitaneus.

Reverendi nobis dilecti

salutem et fauorem,

Mint hogy Arros Peter, mind ekediglennis, egy néhány parandzio-
latinkra is arendatokrol nem contentaltt légyeon, imide, amoda,
excipialnom, hadgyiuk es parandziolliuk uelle egyetembeon Feyer-
uarra hozzank ieoiettek, mindenekreol itt igaz zamot ueuen teollek,
es arendatokatis el igazittiuk. Secus non facturis. Datum Albae-
Juliae 25 Marty anno Domini 1600.

Io Mihail Vod

Arhivele Statului Sibiu, Superintendentialarchiv. B. U. 323, Original, hârtie
simplă. N'a avut nici un fel de pecete. Semnătura Domnului cu litere cirilice.

Traducerea.

Deoarece Petru Arros, până acum, în urma unor porunci repetate
de ale noastre, referitoare la arendare, n'a dat socoteală, hotărîm şi
ordonăm ca să veniţi împreună cu el la Alba Iulia; aici dând seamă
despre toate, vom aranja şi chestiunea arendării. Secus....

IV

Michail Valachiae Transalpinæ Vainoda, sacrae caesareae regiaeque
Maiestatis, Consiliarius per Transylvaniam Locumtenens et eiusdem
cis Transylvaniam et partium ditionumque ei subiectarum fines exer-
citus generalis Capitaneus, etc.

Reverende nobis dilecte

Salutem et fauorem.

Az orzagbely hadakozasoknak ideyében, az minemeő appa-
russal kézrölettel, az algiuk, es azokhoz tartozo hady zerzamok ala,
lowakatt, es zekerekett zoktanak, minden capitulombely egyhazy prae-
dicatorok, az zokas zeryntt, az zröksegek ydeién, be administralny :
hadgiuk es paranchiolliuk, hogy azon kézrölettel, is lowakatt,
es eieős zekerekett zabbal, zénawal, es egieb fele éléssel megh
rokwan, es azokhoz is kochysokatt rendelwén, minden fogiatkozas-
nelkiöl ad 19 Aprilis, minden orzagunkbely capitulomokbol zolgal-
tassad be ide Feyéwarra; hogy ahowa innett az zrökség kiwannia,
mindgiarast is kézrölettel inculhassanak, sub graui indignationis
nostrae poena. Nec secus facturis. Datum Albae Juliae die 9 Apri-
lis anno Domini 1600.

Io Mihail Vod.

Adresa : Reuerendo Lucae Vnglero superintendenti ecclesia-
rum saxonicalium etc nobis dilecto.

Arhivele Statului Sibiu, Superintendentialarchiv. B. U. 325, Original, hârtie
dublă, îndoită ca să formeze un plic. Ceara roşie (turnată între foi, la o margine, peste
care s'a aplicat pecetea, lăpă scrisoarea. Pe pecete se poate descifra numai aceasta :

† ИВ МИХАИЛ ВОДОДА.

Traducerea

Ca de obicei fiecare predicator bisericesc din capitol, la timp de nevoie, în timpul luptelor din țară, trebuie să prezinte tot aparatul necesar tunurilor și instrumentelor de război aparținând acestora. Se obișnuia să se dea cai și căruțe. Hotărîm și ordonăm ca ac l aparat, cu cai și căruțe puternice, strânse din fiecare capitol din țară, să fie încărcate cu ovăs, fân și altfel de alimente și rânduind acelora vizitii, fără nici o întârziere, la 19 Aprilie să te prezinți aici la Alba Iulia, ca de aici, atunci când cere nevoia, imediat să și poată pleca aparatul, sub. graui....

V

Michail Valachiae Transalpinæ et Moldavi Vaiuoda, sacrae caesareae regiaeque Maiestatis Consiliarius, per Transylvaniam Locumtenens, etc.

Honorabilibus decano senioribus caeterique pastoribus ecclesiarum capituli mediesiensis salutem et fauorem.

Proximis litteris mandaueramus vobis ut equos, aurigas et currus ad tormentorum aeneorum aliorumque impedimentorum bellicorum vectura necessaria iuxta morem antiquum ita in promptu haberetis, ut ad primam statim requisitionem nostram, illa expedire possetis. Nunc itaque vobis iniungimus atque serio committimus, ut omni intercisa mora citra defectum currus numero octo ex capitulo vestro tegetibus alijsque instrumentis bene instructos et equos validos oneri ferundo sufficientes, fidosque aurigas huc expeditis, si quidem summa rei necessitas moram et procrastinationem non admittit. Secus non facturis. Datum Albae Juliae, die decima quinta mensis Augusti, anno Domini milesimo sexcentesimo.

Io Mihail Vod

Jo. Jacobinus secretarius

Arhivele Statului Sibiu. Superintendentialarchiv. B. U. 328. Original, hârtie dublă. Pecetea neclară, din cauza că s'a turnat prea puțină ceară roșie între foi și pecetea n'a putut prinde bine. Se poate citi doar atât: † ІУ МИХАИЛ. Semnătura Domnului cu litere cirilice. Credem că prezentul document este o circulară care, cu schimbările necesare, s'a expeditat tuturor capitulelor. Vezi : Dr. Andrei Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării-Românești* Volumul VI. București 1933, pag. 161, Nr. 155.

Gh. Duzinchevici

UN DOCUMENT DIN 1625 AL MITROPOLITULUI ȚĂRII ROMÂNEȘTI, LUCA

Cartea mitropolitului Țării românești, Luca, din 1625 Ianuarie 12, prin care acesta închină schitul Cotmeana ca metoh mănăstirii Cozia, nu e necunoscută. Prezentând elemente în legătură cu istoria noastră socială, a fost folosită de C. Giurescu, care însă, printr'o scăpare de cronologie, l-a datat cu anul 1525¹⁾. I. C. Filitti a observat aceasta și a menționat-o într'o notă²⁾. Socotim deci că nu ar fi de prisos ca documentul să fie cunoscut mai îndeaproape.

Face parte din fondul Cotmeana pachetul I, doc. 1, dela Arhivele Statului din București. E un original slav pe hârtie (43 × 29,7).

Redactarea lui începuse în românește, cum o dovedește incipitul părăsit de pe al doilea folio 1 : „Scris-am vlădicia mea această carte a vlădiciei mele sfintei și dămnezești mână[stiri ce se chiamă Cozia]hramul ce iaste st'". E scris cu cerneală neagră, iar litera I dela ispisa e ornată cu motive florale în roșu și auriu. Are pecete timbrată (38 mm.) cu o legendă din care nu se mai poate citi decât : † < > **УТ ТРЪГОВИЦЕ АХИС ЗРКА** 7). Reprezintă scena înălțării Domnului, hramul mitroponei din Iargoviște : Iisus Hristos în medalion sus, iar jos Maica sa între Sfinții Apostoli⁴⁾. Semnătura în grecește este proprie a mitropolitului.

Note tergală pe f. 2 v : Pântru Cotmana să fie metoh. — La vatra Cotmeni (cu roșu). — Cartea părintelui mitropolit Lucăi ca să fie Cotmeana metoh Cozăi cu leat 7133 — Acestu sinet urmează a șădea între hărțile Cozii. — Din pachet N 50 (cu roșu).

Traducerile găsite la acest document sunt : una, nesemnată, din 1781 probabil (aceasta după însemnarea de pe f. 2 v : 7289—7133=156), a doua din 1845 Aprilie 8 a lui Gheorghian Peșacov „formal eczaminat tâlmăciu al cinstitei comisii de cercetarea documentelor monăstirești” și a treia, identică cu a lui Peșacov, în ms. dela Arhivele Statului nr. 359 f. 8 (condică a schitului Cotmeana). Nu am însoțit documentul de o traducere proprie, ci dintre acestea am ales pe cea din 1781 fiind mai fidelă textului original și mai aproape de epoca documentului, deși și aceasta are tradus cuvântul de rumâni prin vecini și omite iscălitura mitropolitului (smeritul mitropolit al Ungrovlahiei, Luca).

1. C. Giurescu, *Vechimea rumâniei în Tara Românească și legătura lui Mihai Viteazul*, în *Anal. Acad. Rom., Mem. Secf. Ist.*, Seria II, Tomul XXXVII (1914—1915) p. 485—487.

2. I. C. Filitti, *Oameni dependenți și cultivațori liberi în Principatele române în sec. XV—XVII*, în *Acad. Rom., Mem. Secf. Ist.*, Seria III, Tomul XIII, p. 378, n. 4.

3. Din alte peceti, de altfel foarte deteriorate, tot de la acelaș mitropolit, s'a mai putut reconstitui : † **СѦО ПИЧАТЬ МИТРОПОЛИТЪ** (si:) **АСКА УТ ТРЪГОВИЦЕ**.

4. Cf. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508—1830. Tomul I. 1508—1716*, București 1903, p. 41.

Textul:

† М(н)л(о)стію в(о)жію прѣвс(вѣ)щени митроуполит кѹр Лѡвска
вѣсон зѣмли влѣшкон.

† Къ днѣи вл(а)гоч(н)стивомъ и хр(н)ствѣлюбномъ г(о)сп(о)дѣнъ
н(а)шѣмъ ѡу Плиѣандръ конвода с(ы)нъ прѣдобраго и м(н)лостиваго
ѡу радѣлаи конвода.

Исписа вл(а)дѣч(н)ства ми сѣе книги вл(а)дѣч(н)ства ми с(вѣ)тѣи
и в(о)ж(е)стѣи монастыр зовома Козѣа храм животворѣща с(вѣ)тоѣ
трѡ(н)че и егѣм(е)номъ ірмо(на)хъ Іѡанникѣи и вѣсемъ инокомъ живѣщи
въ с(вѣ)тѣи шѣитѣи ѡкоже да мѣ ест въ вѣласти с(вѣ)тѣа монас-
тир зовома Кодмѣна ѡже ест храм вл(а)говѣщеніе прѣс(вѣ)тѣи в(о-
горо)д(н)ци въ подрѣченіе и въ повиновеніе с(вѣ)томъ монастыр Козѣа
сѣ вѣсѣми сѣлами и вѣчини и вѣчини и цѣгани и сѣс вод(ѣ)ници и сѣс
виноградѣи и сѣс вѣсомъ ходокомъ вариколнко сѣ хокетъ вѣрѣстихъ по-
неже сѣе с(вѣ)тѣи вѣа монастыре вишѣпис(ани) вѣа сѣтъ сѣтворѣна и
сѣздани и пом(н)ловани вѣт дрѣвнаго стараго и поконнаго г(о)сп(о)-
даръ ѡу мирчѣ великаго конвода када вѣстъ теченіе лѣтомъ ѡу и пакъ
самъ стараго паконнаго мирчѣ конводъ самъ г(о)сп(о)дѣа имъ вл(а)го-
воли своимъ вл(а)гоизволеніе сѣс сѣтѣаимъ ср(х)дѣимъ далъ и поклонилъ
монастир Кодмана бити с(вѣ)томъ монастыр Козѣа въ подрѣченіе и
въ повиновеніе сѣ вѣсѣми сѣлами и сѣ вѣсѣми ходокомъ и да иматъ
егѣменъ вѣт Козѣа попеченіе поставлѣти егѣмена и наставника въ мо-
настир Кодмѣна вѣт свои братѣи ірмонахи кого изберѣтъ въ братѣамъ
вѣт сѣборѡмъ а дрѣгѣе да не иматъ властъ поставлѣти егѣменъ въ Код-
мѣна безъ волѣ егѣменѡмъ вѣт Козѣа ни г(о)сп(о)даръ ни болѣринъ ни
митроуполитъ нѣ тѣчѣи самъ егѣменъ вѣт Козѣа и сѣс братѣамъ своимъ.

И аще прилѣчитъ сѣ въ сѣздѣніе бити пища и коматѣа въ Код-
мѣна да иматъ попеченіе прѣложити егѣм(е)нъ вѣт Козѣа ѡкоже естъ
писано и въ прѣпочтенномъ хрис(ово)вѣа самого стараго поконнаго
Мирчѣ конвода сице вл(а)гоч(н)стиваго г(о)сп(о)дѣнъ н(а)шѣмъ ѡу
Плиѣандръ конвода вл(а)гоизволи г(о)сп(о)дѣа имъ вѣдати бити мо-
настир Кодмана въ подрѣч(е)ніе монастыр Козѣа ѡкоже естъ виш(е)пи-
с(а)но таже и сѣ сѣвѣтомъ и сѣ вѣсѣми правитѣли г(о)сп(о)дѣа имъ
таже и вл(а)дѣч(н)ства ми сѣ вѣсѣми архѣерѣи еп(н)ск(о)пи кѹр ѡуѣфѣлъ
вѣт Рѣвникъ и кѹр ѡуѣремъ вѣт вѣз(ер)ъ и кѹр Іасаѣ вѣт Дѣла и сѣ егѣ-
м(е)ни ірмо(на)х(н)ъ Іѡнъ вѣт Тисмѣна и ѡуѣфѣлъ вѣт Бистрѣц(а) и Пар-
теніе вѣт Мислѣи и Іѡнѡнѣи вѣт Іѡргѣи и Харалампѣи вѣт Гнѣговъ и сѣ
вѣсѣми сѣборѡмъ влѣшконъ зѣмли вѣдахомъ и поклонихомъ ѡкоже естъ
вишѣпис(а)но бити монастыр Кодмана въ подрѣч(е)ніе и въ повиновеніе
монастир Козѣа въ вѣки непоколебимо и непорѣшимо.

Геже и заклинаніе поставлѣимъ вл(а)дѣч(н)ства ми по ѡушѣствѣи
нашемъ аще кого сѣ покѣситъ творити инако или раздрати или разо-
рити сѣа вѣстроеніе того ч(е)л(овѣ)кѣ или г(о)сп(о)даръ или болѣринъ или
митроуполитъ г(о)сп(о)дѣа в(о)гъ да вѣѣтъ его зѣдѣ тѣло его а въ вѣ-
дѣци вѣкъ д(с)ша его и да вѣдитъ трѣкетъ и авѣими а вѣѣрисанъ вѣт
самого вл(а)дѣа х(ри)стоу сѣ прѣч(н)стѣи его м(а)т(е)ри и вѣт тѣи

neşti am dat şi am închinat precum scrie mai sus să fie mănăstirea Codmeana supusă şi plecată mănăstirii Coziei, în veaci neclătită şi nestricată.

Iată şi blestem am pus vlădicia mea, după petrecania noastră, ori cine s'ar cerca să facă într'alt chip sau să rumpă şi să spargă această (aşezare) sau tocmeală pre acela om, măcar domn să fie, au boiaru, sau mitropolit, Domnul Dumnezeu să-l piarză şi să-l bată în trupul lui aici iar în cea veac ce va să fie, sufletul lui ; să fie blestemat şi anathema şi afurisit de sângur stăpânul Hristos şi de preacurata a lui maică şi de trei sute optsprăzece sfinţi părinţi cei dela Nicheia, aşijderea şi de vlădicia mea, şi să aibă parte cu Iuda şi cu Aria şi cu ceilalţi necredincioş Jidovi carii au strigat sângele lui asupra lor şi a feciorilor lor caresă fie în veacii veacilor, amin.

Şi am scris cu Efrem eclisiarh dela sfânta mitropolie din Târgovişte în luna lui Ghenuarie 12 dni leat 7133.

H. Chircă

PREOCUPĂRI DE ISTORIE BĂNĂŢEANĂ

(O scrisoare a lui St. Moldovan).

În colecţia de autografe a lui Bariţiu păstrate la Academie găsim o scrisoare a lui Ştefan Moldovan, canonic la Lugoj, importantă pentru preocupările sale de istorie bănăţeană.

Lugoj 21. 7. 864

Mărite Domnule,

Prea amate şienerate Frate, Şi de au trecut timp îndelungat de la 11 Faur. a. c. cu care termen de expediere e însemnată ultima amicală scrisoare a D-Tale către mine îndreptată : totuş eu am fost acela care cu răbdare stoică am trecut cu vederea toate ocaziunile ce mi le-au îmbiat cercetările favoritoare şi până acum nu ți-am răspuns nimic A mă scuza nu voesc ca să mă... însă ceva totuş voi atinge. Eu adică cugetând cumcă voi putea găta mai îngrabă un op intitulat Schiţe istorice despre Banat, ca să-l trimit D-Sale pentru percurgere : însă dupăcum mi l-am fost croit n'am sporit așa ușor, ca să-l termin pe când am socotit, fiindcă m'am întrecurat de multe ori îndatoririle mele cele mai grele, oficioase neprevăzute, carele nu s'au putut nici amâna, nici în grabă deplini. Apoi şi fratele canonic Gavril Pop, încă ştiind că lucră la acest op, s'au apucat şi au ieşit în public cu Istoria Banatului spre a-şi câştiga prenumeraţi, mai înainte de ce ar fi avut aceasta compusă numai ca cel priori tempore, să fie potior jure, ce mi-au dat îndemână ca să continuez lucrarea mai amânat. Însă totuş ca să am un ma-

nual de Convorbiri Istorice despre Banat, într'un limbaj mai înflorit, m'am apucat și am tradus din limba germană pe Schwicher întreg în 50 de coale ms. și așa cu încetul voiu ajunge și capătul acestui propus de ne va ține Dumnezeu cu sănătate.

Ar fi trebuit că pe acum, pentru membrii Asociațiunii care se vor aduna la Hațeg să gat un Memorial istoric despre Țara Hațegului cu descrierea locală a ruinelor vechi și a comunităților și familiilor nobile de acum dintrânsa. Inșă și mai târziu nu va strica că să culeg într'un op tot ce știu despre acea țară, leagănul românimii.

Așa dar, amatul meu frate să mă cruți cu judecata că nu ți-am răspuns la timpul cuviincios, dar și pentru aceea să fiu dispensat, dacă pentru publicul literar încă nu sunt gata cu ce am propus. Voință am mare, însă ce să fac, dacă pe acești doi mandatarî neîndurați, timpul și parcele, pe cari îi comnumim cu un cuvânt : puțință sau neputință, o îngustă și o ostrâmtorează foarte tare. Inșă și mai târziu va fi bine a le termina cele propuse, decât niciodată.

Pe mine de două săptămâni m'au cuprins niște slăbiciuni din lountru, carele când și când mă împung prin dreptul maiului și a rărunchiului și aceasta mă încearcă mai în toată ziua. Eu le socotesc ca niște urme periodice a boalelor ce am suferit în anii trecuți tot pe acest timp. Dl Episcop poimâni (23) dimineața pornește la Viena, ca să abzenteze pe timp mai îndelungat. Și aceste două cauze mă vor reține acas, ca pe un August să nu mă duc la Hațeg. Ci dacă te va duce Dumnezeu acolo rumpeți nuiaua și asupra manuscrisului meu despre Lugoj ca așa, cu sau fără oarecare modifi cațiuni să-l scot la lumină. Și de odată să o încredințezi pe Asociațiune cumcă : scrisorile mele : Diplomele despre familiile române, conținătoare, pe rând puricate și legate de voi străpune venerata aceia : iară de nu mi-ar scurta firul vieții, vor fi proprietatea Asociațiunii.

Cu acestea mulțumindu-ți pentru portretul D-Tale foarte bine nimerit, cu care îmi petrec cașicum ai fi de față și rugând pe Dumnezeu ca să Te păstreze sănătos și să reverse deplinirea darurilor Sale peste toate întreprinderile D-Tale și în numele Domnului bicuvântându-Ti scumpă familia, cu frățească venerațiune rămâiu Măritei D-Tale sincer frate

Ștefan Moldovan prepos. capit.

Iosif Naghiu

RESCRIPTUL IMPERIAL DIN 19 NOV. 1836 DESPRE LICEUL DIN BEIUȘ

Monografia liceului din Beiuș a fost studiată de mulți profesori de la această școală ¹⁾. Istoricul Bihorului și al vieții culturale a acestor plaiuri profesorul Constantin Pavel a reprodus la sfârșitul operei sale și diplomele și actele relative la școală. Lipsește însă diploma imperială, pe care o reproducem în acest loc :

Nos, Ferdinandus Primus divina favente Clementia A :striae Imperator Hierosolymae Hungariae hujus nominis quintus... etc. etc. Memmoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis, quod Majestati nostrae certae per Fidelem Nostrum Nobis sincere dilectum Reverendum Samuelem Vulcan Episcopum Magno-Varadiensem graece Ritus Catholicorum et act. intimi status Consiliarium Nostrum. Magnovaradini secunda Iulii millesimi octingentesimi trigesimi sexti latino idiomate concinnatae propriaque manus subscriptone ac sigillo roboratae literae Fundationales, quibus mediantibus praenominatus Episcopus eximio in emolumentum publicum studio, praepriis vero in utilitatem et promovendam Nationis Valachicae culturam zelo ductus in episcopalis Domini sui oppido Belényes Comitatus Bihariensi ingremiato integrum gymnasium majus seu praeter praexistentes in constituto per se jam anno 1828 cum benigno annuo Regio gymnasio minori quator grammaticales, systematicasque duas Normales Classes, insuper duas adhuc humaniores scholas Poesim quippe et Rhetoricam fundasse, finemque in hunc aedificium in praefato oppido e regione residentiae dominalis et templi g. Catholici propriis sumptibus funditus exstructum et recenter notabiliter ampliatum, pro datatione item instituti hujus literarii praeter triginta quinque millia florenorum C. M. pro memorato gymnasio antea minori oblatos, insuper novam quadraginta millium florenor C. M. summam, adeoque universim. Capitale septuaginta quinque millia flor. erga stipulatum sex percentuale interusurium securis locis jam effective ellocatum, modis, formiset conditionibus in praecensitis fundationalibus litteris uberius et specificè denotatis, ac expressis sacrasse dignoseebatur, tenoris infrascripti demisse exhibitae sint, et praesentatae, supplicatumque existerit Majesati Nostrae per autelatum Episcopum debita cum instantia humillime, quatenus Nos praeattactas litteras

1. Gregorin Vlas. Brevis historia Gymnasii Belényesiensis. Anuarul pe 1853/54 Teodor Köváry. Notitia Foundationis m. gr. catl. gymnasii Belényensis. Anuarul pe 1870/71. Ioan Butean. O privire fugitivă asupra trecutului Institutului nostru. Anuarul pe 1889/90. Traian I. Farkas. Istoria gimnasiului gr. cat. de Beiuș (1828—1895). Beiuș, 1896. (o ediție ungurească în acelaș an). Alexandru Peancu. Reprivire asupra trecutului școlii noastre. Anuarul pe 1914/15. Cost. Pavel. Școalele din Beiuș 1828—1928. Beiuș, 1928.

fundationales modo praevio emanatas, omniaque et singula in iisdem contenta, rata, grata, et accepta habentes, Litterisque Nostris Privilegialibus inseri, et inscribi facientes, benigne acceptare, approbare, roborare, ratificare, praefatamque foundationem pro introducendo in praefatum oppidum Belényes gymnasio majori, publicis Regni Nostri Hungariae Litterariis. Institutis admunerando factam et in perpetuum valituram. Auctoritate nostra Caes. Regia confirmare dignemur: Quorum quidem litterarum fundationalium tenor sequitur in hunc modum¹⁾. :

Deus in adiutorium meum intende²⁾, etc. Urmează :

Nos itaque pro solita, atque paterna, qua erga pia foundationes ferimur cura et sollicitudine, humillima supplicatione nostrae modo, quo supra, Majestati facta, regia benignitate exandita clementer et admissa, praecursoris saepius fatis Episcopi M. Varadiensis G. R. C. Samuelis Vulcani unificas fundationales litteras, Majestati nostrae, ut praemissum est, in specie exhibitas non abrasas, non cancellatas, neque in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vitio et suspitione carentes, praesentibus Literis Nostris privilegialibus de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento aliquali insertas et inscriptas, quod omnes earundem continentias et clansulas, conditionesque et articulos ratas, gratas et acceptas habentes praedecarata auctoritate Nra. Caes.-Regia benigne acceptavimus, roboravimus, approbavimus, ratificavimus, ac pro crebrius fatis Gymnasio majori Belényesiensi modo praevio fundato in perpetuum valituras, clementer confirmavimus ac benignum etiam superinde consensum Nostrum regium praebuimus et assensum. Immo approbamus, roboramus, ratificamus, confirmamus, Nostrumque consensum regium benevolum pariter praebemus et assensum, salvo tamen supremo quod relate ad quarumvis foundationum administrationem Majestati Nostrae completit Inspectionis jure, prout et alieno, salvis item et praesistentibus et quas in futurum defigere Nobis visum foret in re Litteraria altissimis Dispositionibus Nostris. Harum Nostrarum Secreto sigillo Nostro quo ut Rex Hungariae Apostolicus utimur, Impendenti communitarum vigore et testimonio Litterarum. Datum per manus Fidelis Nostri Nobis sincere dilecti Spectabilis, ac Magnifici Comitis Fidelis Pálffy ab Erdőd Perpetui in Vöröskő, insignis Ordinis S. Stephani Regis apostolici magnae Crucis Equitis, Camezarii et act. ind. Stat. Consiliarii nostri, arcis Nostrae Regiae Posoniensis haereditarii Capitanei, Cottum Posoniensis quidem perpetui, Arvensis vero supremi Comitis ac per Regum Nostrum Hungariae

1. Litterae authenticae exhibentes origines scholarum Hungariae, quas pro formando juventute post cladem ad Mohacs viri catholici condiderunt et dotarunt. Fasc. tertius. Pars I. Coloczae, 1885 p. 180—184.

2. Reprodus în Const. Pavel. op. cit. p. 332—336. In traducere : T. Farkas op. cit. p. 9—12, 23—26.

Aulae Nostrae Regiae, pront et Ins. ord. S. Stephani Regis Ap. Cancellarii in Imperiali urbe nostra Vienna Austrae die decima nona Mensis Novembris, Anno Domini millesimo octingentesimo trigesimo sexto. Regnorum Nostrum Hungariae, Bohemiae et reliquorum Anno secundo.

Ferdinandus m. p.

Comes Fidelis Pálffy m. p. Petrus Gály m. p.¹⁾.

Mai urmează și o adnotare ungurească.

Ő cs. kir. Felsége legfelsőbb kegyelmes határozatánál fogva néhai nagyméltóságú Vulkán Sámuel ur nagyváradi gör. egyesült püspöknek a belényesi középtanoda számára tett alapítványát akkep méltóztatott legkegyelmesebben megerősíteni, miszerint a belényesi középtanodának néhai nagyméltóságú Vulkán Sámuel püspök úr által jogtalanul ajándékozott malom, továbbá isa belényesi püspöki uradalom tulajdonának nyilváníttatván, s ennek birtokában marandván, az ennek felállítására, s felszerelésére fordított tőke, mely hatezerhét száz pengő forintban állapíttatik meg, a püspöki uradalom fekvőtcherként tekintessék suindaddig, míg ezen összeg a mostani püspök méltóságos Erdélyi Vazul ur által ajánlott, s a püspöki szék elfoglalásától ha szükség holtáig számítandó évenkénti kétszáznegyven pengő forint adakozásból, mely összeg szék üresülés esetében a kir. kincstár és amennyiben akkor sem telnék ki a főrtebbi tőke, püspöki utódja által is fizetendő lészen-teljesen ki nem elégítetek, amikor is annak kamatai a belényesi középtanodai szegényeb ifjuság között az első alapító kegyes szándoka szerint kiosztandók, az illető püspökség a birtokában hagyott malom fentartására továbbá is köteleztet vén, végtére a már tisztelt Ezdélyi Vazul püspök által felallítani szándékolt képezdenek létrehozása, ugyanannak további bőkezűsétől föltéte leztetvén. Mely legkegyelmesebb, s a főméltóságú m. kir. helytartótanács útján mult kó 22. 6157 sz. a. intézvényezett határozatról tiszt. Uraságodat kellő tudomás s ahaz való alkalmaztatás végett ezennel értesitem. Temesvár bőjtmáskó 30-an 1848 Tábrý Igrátz tanulm. ker főigazgató. A belényesi gymnasiumi igazgatonak³⁾.

Iosif E. Naghiu.

1. Literae authenticae l. cit. p. 199—201.

2. Literae authenticae l. cit. p. 201—203.

UN DOCUMENT VAMAL DIN SEC. XVIII

În colecția de legi și decrete din secolul al XVIII-a, găsim și o lege vamală ce se referă la ținutul nășăudean. Sunt pomenite centrele vamale Rodna și Telciu.

Iată textul acestui document latin :

8808/1783.

16 Oct.

Instructio.

Pro officiis tricesimalibus Transilvanicis Rodnensi et Filiali Telt-sintuitu pertricesimationis rerum et mercium Magno hocce Principatu in Bucovinam Austriacum Regna item Galliciae, Lodomeria et Poloniae educendarum et e nominatis Provinciis in Transilvaniam inducendarum vel denique hancce Provinciarum transeuntium.

Posquam Sua Sacratissima Caesareo Regia Majestas vigore benigni Decreti Aulici sub 11-ma Julii praesentis anni clementer resolvere dignata est, ut non solum Telonium, quod antehac Bistricii translata autem abinde Statione Tricesimali ad Rodna, ibidem ejussue Filiali Telts praeter ordinariam Tricesimam substitit, simpliciter susseratur, verum etiam ordinariam Tricesimam substit, simpliciter susserantur, verum etiam ordinaria Tricesima de rebus, mercibus et Transilvania in Bucovinam, vice versa in vel educendis, non amplius julta hactenus consultam Normam, verum secundum vestigial, quod pro rebus, mercibus in Rempublicam Polonicam promovendis tractu mediante praescriptum est, in futurum desumatur: sic in complementum hujus Ordinationis Altissimae communicato jam Anno adhuc 1776 praedeclarato vestigiali Polonico cum ipso Regio Tricesimali Officio prouberiore ejusdem Officii Illustratione, informatione sequentia praescriptur puncta exacte observanda et quidem.

I.

Circa desumptionem Inductionis Tricesimae seu pro consumo.

1-ma Inductio ex Bucovina diversae fortis esse potest a) cum productis et fabricatis pure Buccovinensibus b) ex ditionibus Germanicis Austriacis c) talibus ex Gallicia et Lodomeria d) ex Reipublicae Polonicae ditionibus e) ex Moldavia vel alia ditione Turcica.

2-do Quod I-mam et 3-iam speciem attinet, si quidem supracitatum Altissimum mandatum nullam faciat distinctionem, sed simpliciter et generaliter praecipiat, ut res et merces ex Bucovina inducendae vel eo educendae secundum vestigial Polonicum pertricesimentur sic tam producta et fabricata Bucoviniensia, quam reliquarum haereditariarum Provinciarum in Bucovina pro Consumo jam pertricesimatarum, juxta vectigial Polonicum pertricesimentur.

3-tio. De illis rebus et mercibus autem supra recensitarum trium specierum quae in mox citato vectigiali non continentur, Trici-

sima juxta valorem earundem ex vectigali Hungarico eruendum secundum Normale in Transilvania respectu mercium ex emporiis haereditariis horum invehendis adhucdum vigens sin duobus per centum desumenda erit.

4-to. Reset merces immediate e Reipublicae Polonicae ditionibus inducendae, juxta praerecensitam Tarissam Polonicam pertricesimetur, illae vero in Bucovina vel alia ditione Austriaca jam pro Consumatricesimatae, si inductor aetenus se praescripto modo legitimaverit, juxta praememoratam tariffam et eidem praemissarum Patentium. Art. I-mum. libere intromittantur, super his tamen libere dimissis mercibus Schedae sic dicta libera extradetur.

5-to. Circa omnia e contra illa, quae ex Moldovia per Bucovinam attritura introportantur, vel invehuntur vigens actu Instructio circa merces ottomanicas in futurum etiam exacte observentur, utpote a subdito Turcico quinque per centum, ab aliis autem juxta antiquum vectigal Transylvanicum cum praetio naturalium Tricesima desumatur. Sin vero similes merces vel producta ottomanica seu ex ditionibus ottomanicis allata in Bucovina pro Consumajam pertricesimata essent, hae tanquam producta Buccovinensia considerandae, et juxta Tariffam Polonicam pertricesimendae erunt.

6-to. Respectu pecorum et pecudum autem e Bucovina in Transilvaniam impellendorum nova Tariffa sub 4-ta Aprilis 1782 emanata et vigore Ordinum sub 20-o ejusdem publicata in suo vigore manet, tenore cujus observandum erit quod:

a). Pecora et pecudes imediate Buccovinensia b) Illa item ex aliis ditionibus haereditariis vel exteris in Buccovina tamen pro Consumo jam pertricesimatis denique.

c) Illa ex ditionibus Reipublicae Polonicae Buccovinam tantum transeuntia, juxta praecitatae pecorum Tariffae notificationis phum 2-dum ad praescriptum Tariffa Polonicae in Transilvania per tricesimanda erunt.

d) Illa vero ex Gallicia. Lodomeria per Buccovinam directe in Transilvaniam impellenda, secundum novam pecorum tariffam tanquam ex haereditariis Regnis considerari, consequenter tricesimam secundum expositam ibidem pro iisdem Taxam exigi debet.

e). Pecora et pecudes e Moldavia Buccovinam tantum transeuntia, tanquam ex exteris Regnis venientia assumantur demique.

f). Solum illa pecora et pecudes, quae ex Reguo Hungariae impelluntur, sine omni Tricesimae Taxae Passualium, Schedalis exactione libere imittantur.

7-mo. Omnes illae res et merces quae juxta succesivas resolutiones Regias inferre vetitae sunt, etiam nun vetitae manent.

II.

Super eductione.

8-vo. Omnes res, merces, pecora, pecudes, quae ex hocce Magno Principatum Buccovinam in efferuntur, evehuntur, expelluntur, secundum memoratam Tariffam pertricessimandae sunt.

9-no. Ale illis vero mercibus et rebus quae in hac Tariffa non continentur et efferre vetitae non sunt, valor ex hungarico vectigali eruatur et ab hoc Tricessima in $\frac{1}{4}$ per centum desumatur.

10-mo. De vinis Transilvanicis in Buccovinam evehendis eadem desummatur Taxa, quae in Tariffa Polonica pro vinis Hungaricis, praescripta est, ubi tamen observandum venit, praescriptam ibidem Tricessimam non ab urnis Transilvanicis, sed urnis Germanicis nimirum cuparum seu a 5 urnis Transilvanicis exigendam venire.

III-tio.

Super transito.

11-mo. Ab omnibus rebus et mercibus ex Buccovina venientibus Transilvaniam transeuntibus et in aliud Regnum haereditarium tendentibus, a valore earundem ex Tariffa hungarica eruto unum per centum Titulo Transitus desumatur, generaliter tandem praecipitur: ut

12-mo. Haec nova quoad Buccovinam praescripta Tricessimandi methodus, a 1-ma affuturi mensis Novembris, hoc est cuminitio novi Anni Militaris originem summat.

13-tio. Ab ipsissima Termino Telonium in Rodna ejusque filiali Teltshactenus desumi solitum simpliciter abrogatum sit, consequenter a nemine undecunque in Transilvaniam veniat et quocumque abhinc exeat, ampilus desummatur:

14-to. Officium Tricesimale super omnibus rebus, mercibus, et pecoribus in, vel educendis, vel transeuntibus Schedam Regiam juxta exigentiam solutariam, seu liberam extradare hand intermitteret, in specie praecipitur ferio ad quaerelas eatenus per Administrationem Regni Galliciae hic obmatas: ut super pecoribus, et pecudibus ex praedicto Regno, sub dubio venditionis in Transilvaniam impellendis, schedis Regiis impulsorescum expressione numeri, tam impulsorum, quam ex his detractorum et rite pertricesimatorum, vel iterum reexpellendorum muniet.

15-to. Titulo Schedalis juxta positivum Mandatum Altissimum non plus desumet, quam pro Inviatoria—Inductionali et Transituiali Scheda Regia, si competens Tricesima 1 Rfl vel ultra constituat a quolibet extradata Scheda... 3 Xres. Si autem infra Rsuum sit prontiam a scheda essituiali cujuscumque Summe tantum.... 1 Xrum. a Schedis vero liberis plane nihil... hanc praescriptam normam

desumendi Schedalis exactissime observabit atque eo minus quodammodo excedet, quo Sua Majestas Sacratissima defectum, quem per hoc diminutum Schedale sentit in aequivalenti recompensandum benigne resolverit, quod aequivalens protinus determinabitur et assignabitur.

16-to. Postremo monetur Tricesimator, ut hancce. Instructionem attente perlegat et si quid sat clare expressum non esse, inveni-rit, vel tales adhuc casus penes ejatem Stationem se exferent, de quibus hic nihil praescriptum habetur, circa unum vel aliud ad hujatem Exacctoratum Cameralem recurrat et ulteriorem Informationem et Instructionem sibi expetat.

Per Caesaro Regium Exacctoratum Cameralem Magni Principatus Transilvaniae Cibinii die 16-ta Octobris 1783.

Johannes Thorvesten m. p.
Exactor.

Josephus Baro de Crabath m. p.
Rationem Consultor.

Typis Martini Rochmeister Caes. Reg. Typ. Bibliopolae. 1783

Iosif Naghiu

ARHIVA GENERALĂ LA MITROPOLIE

Istoria arhivelor noastre este foarte puțin cunoscută. Știm cu precizie că s'au format arhive la destinatar. Din câteva informații răzlețe putem constata existența și a unei *arhive domnești* încă înainte de 1400 (v. *Hrisovul*, III, 1943, p. 129—132). Alte informații ulterioare confirmă continuitatea acestei existențe.

Întâmplător dăm acum și de atestări pentru arhivă generală la mitropolia țării, în afară de mărturia păstării tot acolo a hrisoavelor importante ale țării. Copia ocolnicei satului Aref din jud. Argeș poartă un adaus, din 3 Iulie 1775, al moșnenilor, din care rezultă că, spre a nu se pierde temeierile satului, au făcut această copie autentică pe care o depun spre păstrare la mitropolie. Astăzi ea se păstrează la Arhivele Statului din București, *Suluri*, nr. 37. Extragem din ea procedura urmată, care constituie o contribuție la istoria arhivisticeii noastre.

Iordache căpitanul cu cetașii lui din Aref este pârît la Domnie că a amăgit pe moșneni cu privire la stăpânirea munților, iar acum le face nedreptăți, pagube, cazne și bătăi. Judecata domnească mai adaugă: „hrisoavele dă această moștenire a munților lor încă din mâinile lor le-au luat înșelându-i dă i-au dat și scrisoare în nume de păstrare, care cu vremea caută să-i facă și streini din moștenirea lor neavând cărțile la mână”. Ca să nu se mai întâmple asemenea lucru Domnul mai dispune: „Iar hrisoavele și cărțile luându-i-se de la mâna lui am pus Domniia mea dă s'au tre-

cut în acest ocolnic și... să aleagă cu toții dintre dânșii, adică de amândouă cetele moșnenilor, un moșnean om dă nădejde și cu credință dăspre toți și în scris, supt iscăliturile tuturor, să-l arate înaintea dumnealor veliților boeri, ca la aceluias mână să să dea hrisoavele și cărțile vechi cu foae anume și nemișcat la acea casă în toată vremea să stea și să să păstreze”.

Hotărîrea domnească moșnenii o împlinesc astfel: „Și pentruca să să afle în toată vremea acele hrisoave și ocolnicu numai la o mână, prin dumnealui vel logofăt, ni s’au poruncit dă către Mărița sa Vodă, ca noi toți dă obște să alegem un moșnean dintre noi, om cu credință și dă nădejde, căruia să i să dea toate hrisoavele și ocolnica în mână, să le aibă pururea întru păstrare. Deci noi toți moșnenii, dă la amândouă cetele, câți ne-am aflat în București, ne-am înfățișat înaintea dumnealui vel logofăt și cu toții dinaintea dumnealui cu un cuvânt ne-am învoit și am ales doi oameni pe carii i-am socotit mai dă credință și dă nădejde”. Gheorghe vâtaful cu ceata lui alege din ceata lui Iordache căpit. „pă popa Radul sin popa Lazăr întru a căruia mână i s’au dat toate hrisoavele și scrisorile mărunte”, iar Iordache căpit. și ceata lui au ales „din ceata lui Gheorghe vâtaf pă Gheorghe ceauș sin Stanciu Popa, întru a căruia mână i s’au dat ocolnica cea pecetluită de Mărița sa Vodă”.

Însă, ceea ce e mai interesant, moșnenii nu s’au mulțumit numai cu atâta, ci au luat o inițiativă care depășește porunca lui Vodă. „Dar, pentru ca nu care cumva pă vremi să să întâmple a să răpune din scrisori, ori din periciunea acestor oameni, sau ei singuri cu viclesug să ascunză și vor zice că s’au răpus vreo scrisoare, noi cu toții am scos după ocolnica cea pecetluită care s’au dat pentru păstrare la mâna lui Gheorghe ceauș, această copie din cuvânt în cuvânt, adevărită cu iscălitura dumnealui vel logofăt, pe care iată o lăsăm la sfânta mitropolie ca să stea și să o afle acoloa purirea în bună păstrare, pentru ca oricând va fi vreo întâmplare precum scriem mai sus, cu aceasta să să poată descoperi adevărul. Și spre a să ști de acest așezământ ne-am iscălit mai jos”.

Așezământul moșnenilor, adaus la 3 Iulie pe copia făcută și întărită cu sigiliul domnesc și cu semnăturile veliților boeri, poartă semnăturile autografe ale moșnenilor. Dintr’o scrisoare din 8 Aug. 1946, a căminului cultural Hareș din Aref, reese că în sat nu se mai știe de urma actelor. Dacă Domnul, vel logofătul și moșnenii veniți la București în 1775, nu ar fi luat măsura aceasta de prudență, să depună în arhiva mitropoliei copia actelor lor, satul Aref ar fi azi un sat fără istorie, fiindcă a fost un sat de oameni liberi. Păstrându-se însă aceste acte istoria satului apare deosebit de interesantă și instructivă. Dar despre aceasta nu e locul să ne ocupăm aici.

A. Sacerdoțeanu

DOUĂ ZAPISE MOLDOVENEȘTI

În condica mănăstirii Fedeleşiori (Arhivele Statului București, ms. nr. 721) am găsit transcrise două zapise cuprinzând donații moldovenești către mitropolitul Varlaam al Țării Românești, ca să-și facă un schituleț. Ele arată și călătoria mitropolitului în Moldova. Ca să nu rămână pierdute pentru cercetătorul istoriei moldovene am socotit potrivit să le publicăm aici.

I

1682 (7190) Mart 20, Iași. — Zapisul prin care Clucerul Zaharia dăruște mitropolitului Varlaam din Țara Românească, partea sa din satul Șoldănești jud. Putna, să facă slobozie,

Zapisul Zahariei Clucer.

Adecă eu Zahariia Cluč. scriu și mărturisesc cu acest zapis al meu pentru jumătate de sat din Șoldești, ce iaste partea Bătineștilor, pre apa Zăbrăuților în ținutul Putnei, care parte de ocnă îmi iaste mie dreaptă cumpărătoare dela Irimiia Căpitanul și dela Toader Căpit. de Bătinești și dela alți frați și seminție a lor și niște părți de ocnă din cealaltă jumătate de sat din partea Șoldeștilor, ce s'au cumpărat dela Leul Hotnogul și dela Andrei Croitoriu, ce să vor veni părțile lor și niște părți de ocnă din Burdușăști ce ne sânt iarăș dreaptă cumpărătoare dela Irimiia Căpit. iarăș spre apa Zăbrăuțului alătura cu hotarul Șoldeștilor.

Aceastea le-am dat și le-am dăruit sfinții sale Varlaam Mitropolitul din Țara Rumânească, pentru care lucru fiind sfinția sa aicea pre lângă Măria sa Vodă și lăcutor într'aastă ună vreme aicea în țară și înțelegând noi că cărcă sfinția sa vreun loc să-și facă slobozie ca să-și strângă ceva oameni și de va fi puțință să facă și o biserică în chip de un schituleț ca să fie de treaba sfinții sale și a niscari călugări ce va fi având sfinția sa.

Pentru aceia eu, din bună voia mea m'am îndemnat de am dat și am dăruit sfinții sale acă jumătate de sat ce scriem mai sus, partea Bătineștilor, alegând fără numai partea fecărilor lui Glod ce nu s'au cumpărat, care s'au răspunsu Camber diiaconul, iar altele câte părți sunt toate le-am dat ca să fie sfinții sale dela noi de acum înainte dreaptă ocnă și danie neclătită în veaci. Și pentru de să va face vreo sfântă rugă ca să să pomenească și sufletele noastre întru împărăția cea veačnică. Pentru mare credința am și iscalit să să știe. U Ias leat 7190 (1682) Mart 20.

Zaharia Cluč.

Ms. nr. 721 f. 879v. — 880

1682 (7190). — Zapisul lui Ionașco Durat și al Neculai feciorul Lecului, prin care dăruiește mitropolitului Varlaam din Țara Românească partea lor din Muncelul Durăi jud. Roman, ca să facă un schit,

Zapisul lui Ionașco.

Adecă eu Ionașco Durat și cu Neculae feciorul Lečului, scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru, cum noi de bună voia noastră de nim'ni nesiliți, nici asupriți, ci de a noastră bună voe, am dăruit și am dat a noastră dreaptă ocină și moșie ce iaste la sat la Muncel în ținutul Romanului, însă la Muncelul Durăi, a noastre drepte părți despre alți frați și nepoți, le-am dăruit sfinții sale mitropolitului Varlaam din Țara Rumânească, ca să facă sfinția sa un schit, ca să fie pomeană și părinților noștri și noao.

Și când am dăruit au fost și dumnealui Părvul Părcălabul. Și noi pentru credința am și iscălit cu mâna noastră. Inșă eu Nicolae am dăruit și partea fraților miei, câtă au fost partea tătăni-mieu.

Leat 7190 (1682).

Ionașco Durat i Neculae.

Ms. nr. 721 f. 873.

A. Sacerdoțeanu

CAROL TOMÉK

Puțini sunt aceia care știu cine a fost Tomek : un tipograf, un om al muncii. Sunt și mai puțini cei care știu cât de îndurerat a murit acest prieten al cărților bune. Nu-l chinuia atât suferința care l-a dus dincolo de viață ci durerea că nu mai putea să-și pună în practică toată arta lui de a prezenta cartea pe care trebuia să o dea cetitorului. Pentru el fiecare carte avea o formă a ei proprie și nu putea căpăta altă exteriorizare de cât aceea pe care o vedea el. Și nu greșea. Autorii noștri au învățat multe dela el în această privință.

Spiritul de care a fost călăuzit tipograful Tomek l-am dori sădit în fiecare dintre colaboratorii noștri tipografi. Va fi un câștig pentru noi toți și o laudă pentru ei.

IULIU MOISIL

S'a stins în Năsăud la 30 Ian. 1947, venerabilul profesor Iuliu Moisil, în al 88-lea an al vieții sale. Și el a făcut parte din falanga Ardelenilor care au venit „în țară” și au lucrat pentru întărirea și prosperitatea națiunii ; și el a fost animat de marea credință în națiunea sa ; și el a crezut că totul depinde de noi înșine, de cum vom ști să

ne cultivăm, să lucrăm și să ne afirmăm. În cerul în care s'a manifestat, aparent modest dar din care ies deobiceiul cele mari, Iuliu Moisil a lucrat în plin.

Dacă n'ar fi să amintim decât spiritul în care a lucrat la Târgul-Jiu, când a fost alături de Rola-Piekarski și Al. Ștefulescu, și ar fi destul să se vadă cât poate un om sfinți locul. Dar el, când s'a retras la pensie și plaiurile lui nășăudene erau libere, a luat drumul tinereții înapoi și a început o nouă viață acolo unde un Coșbuc găsisse motivele inspirației sale. Cu puteri noi și cu înfrățiri, care se văd arareori la noi, a desfășurat o altă cale; un alt drum atât la Muzeul Grăniceresc nășăudean cât și la Arhivele Statului, care au luat ființă acolo acum zece ani. A știut să înfrângă apoi toate vitregiile care s'au abătut asupra noastră și astfel a ieșit din nou biruitoare deasupra tuturor. Ca un adevărat grănițer și-a apărut cu îndârjire patria și dreptul său.

Iuliu Moisil are dreptul, nu numai la recunoștința Nășăudenilor, ci și la noastră a tuturor.

DR. VINTILĂ CIOCĂLTEU

Conjudețeanul meu, plecat din oropsita glie care i-a dat înțelegerea vieții, nu a fost numai profesor ci și poet. Omul de știință aridă din el nu a umbrit însă cu nimic pe poetul sensibil care îl dubla. Cum neașteptată i-a fost dublarea vieții așa i-a fost și sfârșitul. Emoțiile mari au darul de a consuma repede materia fizică irosită mai dinainte în lungile nopți de studiu însoțite de privațiunile vieții de student. Ciocălțeu cunoștea toate acestea și ca decan dorea să le înlăture cât mai mult posibil. Pentru aceasta a făcut tot ce a putut.

SCARLAT STRUȚEANU

A murit un profesor secundar care a putut să nu fie numai atât. Căci, întâiu de toate, Struțeanu a fost un apreciat critic literar, format la școala lui Mihail Dragomirescu, dela care a împrumutat partea cea mai bună. Vroia să se dedice studiilor privitoare la opera lui Caragiale, cel mai atent disicator al societății noastre. Timpul nu i-a îngăduit să meargă destul de departe. A putut totuși să arate că și dela catedra la care era se pot face lucruri serioase, când din motive cunoscute sau din vină personală, calea spre catedra universitară nu mai e accesibilă.

C. RACOVITĂ

Cu C. Racoviță știința românească nu pierde numai un erudit ci și un specialist recunoscut în slavistică și în istoria relațiilor noastre cu Slavii. Boala care nu iartă nu i-a dat răgaz să lucreze

mai mult, dar din puținul ce a dat se poate vedea cât de mult am pierdut prin dispariția lui timpurie. Este efortul intelectual făcut de el spre a ajunge acolo unde își dădea seama că trebuie să fie, sau e vina societății că n'a intervenit la vreme să-l salveze? E o întrebare pe care trebuie să ne-o punem totdeauna când dispare ceva din câmpul muncii și cu atât mai mult când sfârșitul vine înainte de a începe adevărata activitate. E aceasta și o problemă a culturii noastre.

IULIU TUDUCESCU

Încă de tânăr trecând munții în țară lipovanul Tuducescu a intrat în serviciul Arhivelor Statului din București, fără a mai crede necesar să-și ducă mai departe studiile de specializare. Cu toate acestea a fost unul din cei mai buni paleografi ai noștri petrecându-și viața întreagă între arhivale aci sau la Academia Română. Nu a vrut, sau nu a putut, el nu a format pe nimenea care să-i ia locul, mai ales în descifrarea vechilor semnături cirilice. Faptul s'a resimțit când a trecut la pensie.

Iuliu Tuducescu a lucrat mult și a copiat și mai mult din arhive. Dovezile se văd fie pe cărțile sale, ajunse repede la anticari, fie în notele răspândite pretutindeni. Aproape toate sunt din domeniul genealogiei. O singură dată a publicat și un act din sec. XVIII. Tot ce a făcut a fost pentru alții, de aceea azi rămâne așa de puțin în urma lui.

Toată cariera lui a fost arhivistica. Copiile de inventare și evidența mutațiilor arhivalice notate riguros în ele, arată că-și înțelegea datoria, la începutul carierei. Mai târziu a trecut în apatia generală și nu a mai făcut nimic pentru instituție, ajungând până la un conflict acut cu fostul director general D. Onciul, care cerea ca în arhivă să se lucreze și pentru arhive. El totuși n'a mai înțeles acest spirit și din motive lucrative nu l-a impus nici subalternilor săi, care apoi au dus la exces acest negativism arhivistice.

Pentru tot ceea ce a dat, în paginile semnate de alții, Tuducescu merită o aducere aminte, iar pentru tot ce ar fi putut da și nu a făcut-o, cu toată capacitatea lui de muncă și inteligență, nu avem decât să ne exprimăm părerea noastră de rău.

D. N. BURILEANU

Uitat aproape de toți s'a sfârșit D. N. Burileanu, profesorul de limba greacă dela Universitatea bucureșteană. Cei ce l-au văzut în ultima vreme au avut impresia că el însuși a uitat că mai există. Și totuși cândva a fost ceva. Mai întâiu a avut o catedră universita ă pe temeiul unor studii care nu s'au impus atenției cercetătorilor. Pe urmă făurindu-și altă specialitate, a tins să înlăture dela o altă

catedră un tânăr bine pregătit, care nu a desmințit așteptările. Apoi a ocupat situații politice proeminente de care s'a achitat onorabil. În sfârșit, când și-a adus aminte, a mai făcut și cursuri dar n'a izbutit să formeze niciun elev. Ca student eu însumi nu am putut să fac într'un an de zile nici zece ore de curs. Și mă dușesem acolo ca să aprofundez cunoștințele pe care singur, cu mijloace modeste, mi le putusem însuși cu convingerea că-mi erau de folos și în disciplina aleasă. Activitatea universitară a lui Burileanu este o dovadă că învățământul superior are nevoie numai de oameni bine pregătiți, devotați disciplinei lor și studenților.

EM. GR. RACOVÎȚĂ

Speologul cu renume mondial Em. Gr. Racoviță a sfârșit viața așa cum a trăit-o : tăcut și demn. Depart de onorurile vieții, departe de tot ce-i putea da numele și capacitatea sa, el a înțeles să rămână aceea ce a fost, un savant. Exemple de acestea sunt rari la noi. Faptul în sine trebuie subliniat cu viguroșitate căci știința noastră are mare nevoie de atari exemple. A te închina unei discipline, a o servi cu sacrificiul propriei tale ființe, a crede în rodul muncii tale pusă în serviciul obștesc și a nu te abate niciodată din calea ce ți-ai impus, este un merit neegalat de nici un altul. Și Emil Racoviță l-a avut.

A. S.

BIBLIOGRAFIE

I. Dări de seamă

The National Archives, *Twelfth annual report of the Archivist of the United States for the year ending June 30, 1946*, Washington 1947. 99 p.

Acest al 12-lea raport anual dela înființarea Arhivelor Naționale americane pornește prin a arăta că anul începe la câteva săptămâni după capitularea Guvernului Nazist și câteva înainte de căderea Imperiului Japonez. Astfel milioane de bărbați și femei din Statele Unite și de peste mări vor lăsa armele și se vor întoarce la viața lor obișnuită. Multe instituții create pentru apărarea națională vor înceta să existe, Statul fiind în epoca de tranziție dela războiu la pace. Arhivele s'au pregătit și ele să primească actele acestui teribil războiu. Un serviciu de selecționare va pune ordine în starea haotică în care se află documentele. Se presupune că ele vor ocupa 10.000.000 pic. cub. pentru care se va ridica un bloc cu 75.000.000 dolari. Așa înțeleg alții să păstreze memoria faptelor națiunii.

Raportul continuă cu problemele pe care le ridică această arhivă. Vor trebui 2 ani de studii pregătitoare în vederea selecționării. Căreștiunea e privită sub trei aspecte: administrația generală și paza, administrația internă și actele operațiunilor. Se recunoaște că e imposibil să se păstreze cea mai mare parte (p. 3).

În afară de aceasta programul normal de concentrarea arhivelor a continuat cu preocupările obișnuite. O atenție deosebită se dă restaurării documentelor uzate și inventarierii. Se recunoaște că procedura catalogării bibliotecărești e inaplicabilă „după experiența arhivelor europene” (p. 6), fiind necesară o procedură mai simplă și mai flexibilă, care să se facă serie cu serie, în măsura achiziționării.

Se precizează apoi programul arhivistice, depunerea actelor și conservarea lor, descrierea și analiza, lucrările interioare, etc. Există și o Societate a arhiviștilor americani care în Nov. 1945 a discutat subiectul „Protecția documentelor în războiul aerian” publicat în *American Archivist* (p. 37). Pentru întreaga activitate, s'a cheltuit în anul scurs 1.101.538 dolari pentru salarii și întreținere și 7.000 dolari pentru tipărituri și legat (p. 47).

În appendice se dă legislația nouă privitoare la arhive, creșterile arhivistice și lista fondurilor. Cât de mult dorim să aflăm și la noi înțelegerea pentru arhivele noastre pe care o au Americanii pentru ale lor!

Th. Capidan, *Numele geografice din România și dicționarul toponimic român*, București 1946. 42 p. (An. Acad. Rom., Mem. Secț. Ist. seria III, tomul XV mem. 2).

Problema pusă în discuție este de un interes capital pentru cultura noastră și e bine că Academia Română și-a luat sarcina să o rezolve. Am dori numai să se termine înaintea de împlinirea unui secol, cum pare să se întâmple cu *Dicționarul limbii române*. Ceea ce propune d. Capidan nu e programul de lucru ci interesul pe care îl prezintă o atare lucrare. În această privință toată lumea cred că este de acord cu d-sa. În altele mai trebuie documentarea necesară. Spre ex. nuanșa bulgărească a nomenclaturii geografice din țară (p. 31), stăpânirea colectivă a munților la Aromâni și formarea numelor de așezări omenești în legătură cu începutul vieții agrare (p. 35). Istoricii însă nu mai sunt de acord cu refugiul în munți a populației locale din cauza barbarilor (p. 35), când tot așa de protectoare era atât pădurea cât și balta. Tot așa cred și unii filologi.

La culegerea cuvintelor, fie pe teren fie din acte diplomatice, trebuie să se facă deosebirea între numele de așezări și cele de hotare (*Flurnamen*). Istoria lor, cu vicisitudinea pe care a putut-o avea, este și interesantă și instructivă. Ne gândim de pildă pentru ce *Nucei* cedează locul *Coziei* într-o epocă în care limba slavă nu mai pune în cumpănă pe cea română și de ce stăna *Giurguiului* la muntele Moldovanu a silit pe Hasdeu să facă atâtea teorie în legătură cu *Giurgiu* dela Dunăre. Este sigur că, pe temeiul unei astfel de lucrări, multe îndoeli devin certitudini care vor face să progreseze știința noastră. Mă întreb însă cine va forma echipele de lucru și cine va stăruia asupra atâtor inedite care zac în arhive. Obseiv că A. Gyr (p. 6) trebuie să fie vestitul diplomatist francez Giry; culegerea numelui nu s'a făcut exact.

Ilie Corluf, Insemnările Androneștilor. Publicate cu un studiu introductiv. București 1947. 145 p. (Institutul de Istorie națională din București).

Scurta introducere bibliografiază lucrările cronistice muntene din sec. XVIII și XIX. Nu cred că Mihai Cantacuzino a scris în grecește *Istoria Țării Românești* (p. 5 n. 1), când toate celelalte lucrări ale lui au fost alcătuite în românește. Deasemeni Zilot Românul nu are două ediții (p. 6 n. 6), fiindcă ed. separată e un extras din *Columna lui Traian*. Lista cronicarilor trebuia completată cu Ștefan Ieromonahul dela Tismana, care a avut două ediții și e interesant pentru începuturile Țării Românești.

Urmează câteva date privitoare la autorii notelor, identificați în persoana stoinicului Șerban și a fiului său serdarul Grigore Andronescu din București, mahalaoa Protopopului, care nu e la *Novă* (cf. p. 9 n. 1), ci la *Sud* (p. 9—12). Deasemeni descrierea manuscriselor aflate și despre notele cuprinse în ele (p. 13—20).

Notele în sine sunt interesante. Observăm însă că figura lui Mihai Viteazul e conturată prin „vitejii” dar nu știe că s'a dus în Ardeal ci în Țara Ungurească, unde a fost omorât din pizma Ungurilor și Nemților (p. 24). Mai pe larg domnia lui Const. Brâncoveanu și a lui Ștefan Cantacuzino, făcut răspunzător de moartea celui dintâi (p. 26). Data mazi irii lui Const. Brâncoveanu este însă greșită. Se notează că Alexandru Ipsilant a făcut case la Mihai Vodă și a început mănăstirea dela Giulești care „au rămas nesăvârșită” (p. 28). De aci înainte notele sunt mai pline de interes. Nu înțeleg sensul lecturii „pentru că s'au întâmplat tăvălită s'au îngropat” (p. 38) și nici nota din 1834, pentru interzicerea publicării Regulamentului Organic (p. 80). când el fusese tipărit doi ani mai înainte. Dece notele dela p. 46 și 69, că nu se pot reproduce cuvintele? În textele istorice nu sunt cuvinte care nu se pot reproduce. Grigore Andronescu este un om amărit (cf. p. 110) și mai poate scăpa un cuvânt,

de care nu trebuie să ne jenăm. Observ că Hegira nu începe la 14 Iulie (p. 79 n. 1), ci Vineri 16 Iulie 622.

Am fi bucuroși dacă, pe lângă aceste anale minore, institutul ar da bune ediții și după cele majore, pe care le folosim încă în edițiile lor seculare.

G. Plehanov, *Concepția materialistă a istoriei*, București 1946, 36 p.

Cunoscutul teoretician rus Plehanov dă în această conferință, o ascuțită critică a concepțiilor istorice, dela cea teologică până la cea idealistă. Arată în același timp că numai concepția materialistă a istoriei precizată de Marx, este singura care poate da o explicație logică și completă a evoluției omenirii. Ea constă în ideea fundamentală că „relațiile de producție determină toate celelalte relații care există între oameni în viața lor socială” (p. 33).

N. Grigoraș, *Un răspuns*, Iași 1947, 7 p. (Institutul de istorie națională „A. D. Xenopol”).

Răspunde la o recenzie a d-lui Paul Păltânea, făcută în *Revista Istorică Română*, vol. XVI, asupra studiului său *Logofătul Mihail*. E greu de spus cipe are dreptate, dat fiind stadiul actual al cunoașterii vechilor instituții românești. Suntem însă de părerea d-lui Grigoraș, că într-o recenzie nu trebuie folosită trunchierea frazelor sau ideilor, care trebuie să circule integral, de altfel ca în orice studiu. Numai așa cercetările pot progresa. Amintim că studiul d-lui Grigoraș s'a mai bucurat de o critică întinsă (cf. M. Berza, în *Revista Istorică*, XXXII, 1946, p. 172—179). Credem însă că e greu de admis identitatea între Mihail și Mihul și nu credem că logofătul al II-lea ar fi avut mai mult credit decât primul logofăt spre a deține el sigiliul.

***Indrumător în Arhivele Statului Iași*, I, Iași 1947, IV+96 p.**

D. Ungureanu, directorul Arhivelor Statului din Iași, a avut buna idee de a da câteva informații cu privire la arhiva ce conduce. Această întâe broșură nu e nici un ghid nici un manual arhivistic istoric, ci ceva care combină cele două elemente în chip util spre a fi un *îndrumător*, așa cum arată titlul însuși.

În lămurirea deia început se arată un scurt istoric al formării arhivei și originea opiselor (inventarelor) pe transporturi. Ceea ce ne spune aci d. Ungureanu, este foarte clar: sunt 2088 inventare, care corespund la 1824 transporturi, din care unele au fost desfăcute de Asachii, primul arhivist al statului din Moldova, și clasate pe litere, nu după ordinea alfabetică a numerelor ci a chestiunilor, însă nu în mod consecvent. Azi orientarea este din ce în ce mai grea.

După aceea tot d. Ungureanu prezintă *Arhiva Mitropoliei Moldovei* (p. 1—19), cu un istoric scris cu pasiune și cu indicarea seriilor de acte privind: 1. *Măndășiri și schituri*, dosare ordonate acum alfabetic și probabil în interior cronologic, sistem foarte potrivit. 2. *Acte de stare civilă*, cu 13.056 registre și mărturii mitricale, botezați din alte religii și peciuri pentru căsătorii, care s'au așezat la „starea civilă” a Arhivei. Aci trebuia controlat dacă nu există al doilea exemplar, spre a nu sta în același loc două exemplare similare. 3. *Hirotonii, preoți și diaconi* (1839—1900), grupate pe dosare. 4. *Păcueniile clerului mirean și ale monahilor*. 5. *Inventare de mdrturisifi*, titlul dacă este în original, este oricum curios, căci de fapt sunt *lisțele* familiilor enoriașilor care se duhovniceau. 6. *Jurămintele de credință* ale funcționarilor din Iași (1835—1843). 7. *Statistica preoților, permutarea lor și conduita*. 8. *Trimiteri în canon*. 9. *Sinodice*. 10. *Duhovnicii și ranguri*. 11. *Statul casei sfintei Mitropolii*. Paralel s'au mai păstrat în arhiva Mitropoliei și 1. *Arhiva Duhovniceștii Decașerii a Moldovei* și 2. *Arhiva proșoeriei Iașilor*, care de fapt sunt arhive deosebite, cu origine și

desvoltare independentă. În consecință nu trebuiau legate de arhiva proprie a Mitropoliei. Deasemeni *Arhiva Comisiunii de restaurare a bisericii catedrale*, nu este independentă ci numai prin prea mare desvoltare formează un grup separat la punctul 11: *Statul Casei Sfintei Mitropolii*. Numai aici trebuia dată indicația A și B. Toate informațiile sunt extrem de prețioase. Dacă d. Ungureanu va putea da și un *inventar* al acestui prețios fond va aduce un real instrument de lucru pentru istoria și statistica Moldovei.

D. C. Turcu dă *Inventarul pergamentelor dela Arhivele Statului Iași (dintr-o anie 1399—1793)* (p. 20—36), în total 28 piese. Se folosește rezumatul arhivistic scurt însă cu literatură bogată. Fiindcă chestiunile sunt diverse ca și proveniența aș fi preferat titlul de *catalog*, în care era bine să figureze și pergamentele din secolul trecut.

D. Ungureanu adaugă *Documente din Arhivele Statului Iași referitoare la viața și activitatea oamenilor de seamă* (p. 37—68), unde sunt extrase actele privitoare la 46 personalități. Motive de bună conservare l-au silit pe d. Ungureanu să claseze cea mai mare parte din acest material în mape separate extrăgându-l din arhiva originală. Se atacă integritatea fondului dar cercetătorii au astfel o înlesnire evidentă.

Foarte bine expune d. Gh. Ungureanu informațiile necesare de *Ce poate găsi cercetătorul trecutului familiilor moldovenești în Arhivele Statului din Iași* (p. 69—75) și Nic. Șendrea, *Arhiva comitetului central de inspecțiune școlară* (p. 76—82). Utile și informațiile date de Gh. Ungureanu în *Cațagrafiile moldovenești până la 1860* (p. 82—91) și *Arhiva Secretariatului de Stat (Marea Poștelnicie)* (p. 95—96), și de Const. Turcu, *Ceva despre biblioteca Arhivelor Statului Iași* (p. 92—94).

Să nădăjduim că d. Ungureanu, care și-a legat numele de soarta arhivelor moldovenești cu pasiune și sacrificii, va putea continua această publicație foarte utilă, poate pe un plan mai desvoltat și mai adâncit. Sunt sigur că d-sa, pentru aceasta, nu va cruța nici timp nici muncă.

Institutul de cercetări geografice al României, *Cursuri 1945—1946*, București 1947. 239 p.

Noul institut își începe activitatea cu o publicație serioasă, care reprezintă „aproape în întregime” cursurile speciale de informare ținute în cadrul lui. Reținem clara expunere *Introducere în antropogeografie* de N. Al. Rădulescu (p. 205—239), al cărei istoric dela Hipocrat înainte se face. Nu vedem însă de ce concepția că „geografia este o simplă îndrumare spre înțelegerea istoriei” a dăunat atât de mult „științei noastre” adevărat antropogeografiei (geografiei umane) (p. 209)? Cred din potrivă că tocmai fiind necesară istoriei, deci unei căințe sufletești generale a omului, ea a trebuit să se străduiască spre a contribui esențial la progresul istoriei. Dacă astăzi poate lua zbor propriu servitutea ancestrală nu o prejudiciază iar legături ancilare, cu voe sau fără voe, tot rămân (cf. și p. 216, 227—228). Observația lui Missenard, despre câmpul electric terestru (p. 232—233) e deosebit de interesantă. Prin ea, poate se vor găsi explicații și despre disparițiile unor civilizații în anumite regiuni, dacă un teren are în permanență același câmp electric, și oricum azi poate îmbunătăți rasa dacă degenerescența unor părți din locuitorii așezărilor colective, sate sau orașe, se datorește punctului geografic ocupat de acea parte. E probabil că în afară de căutarea apei vechii întemeietori de sate aveau simțul acestei nevoi de se fereau de locurile în care au jucat lelele.

De ce oare sumarul volumului a fost pus pe copertă p. III și nu pe ultima pag. rămasă albă?

R. Latouche, *La crise des archives départementales*, în *Revue du moyen âge latin*, III (1947), p. 303—307, Lyon-Strasbourg.

Un fost arhivist, care a trecut în învățământul superior, se ocupă aici de două chestiuni: soarta arhiviștilor francezi pregătiți la cea mai severă școală a erudiției și lăsați, în modeste centre provinciale, să-și exercite profesiunea fără un mediu corespunzător aptitudinilor și puterilor lor de muncă, și de soarta arhivelor prețioase păstrate în arhivele din aceste centre. Din motive diverse arhiviștii astfel orânduși nu mai pot lucra și deci nu-și mai pot împlini chemarea iar arhivele respective nu mai sunt puse în valoare din lipsă de cercetători. Pentru remedierea acestor neajunsuri Latouche propune concentrarea arhivelor istorice departamentele în centre universitare sau în orașe cu viață culturală remarcabilă, unde mai mulți arhiviști la un loc pot întreține o mișcare științifică, iar la departamentele secundare să rămână arhiva administrativă mai nouă lăsată în grija arhivarilor fără preocupări științifice.

Problema aceasta ne-a preocupat și ne preocupă și pe noi. Încă dela 4 Aug. 1947 am propus Ministerului Educației naționale o reorganizare a arhivelor noastre în sensul de a se da o atenție deosebită arhivelor regionale centrale și să se lase arhivele curente pe seama arhivelor județene, care ar fi de creat în viitor. În modul acesta am avea patru categorii de arhive: 1. arhiva generală la București, 2. arhive regionale din centrele universitare, 3. arhive regionale din centrele municipale cu fonduri arhivistice vechi, și 4. arhive județene în care se vor păstra numai arhivele ultimului regim (dela 1881—1918 înainte). Nu ne împăcăm însă cu părerea d-lui Latouche, că arhivele noi sunt fără valoare. Dacă în momentul de față valoarea istorică a acestora e inexistentă sau redusă, nu peste multă vreme devin și ele istorice iar izvoarele prețioase se vor desprinde din paperaseria birocrației moderne. Deci este necesar să purtăm de grijă pentru orice material arhivistic deoarece nu știm ce va interesa din activitatea noastră pe cei care vin după noi, iar nouă nu ne este permis să privim arhivele fără perspectiva istorică.

Pr. Constantin Noneș, Pr. Ștefan Gheorghiu, *Omagiu Prea sfințitului arhieru-vicar Justinian Vasluianu cu prilejul împlinirii a doi ani de activitate chiriarhală la mitropolia Moldovei*, Cu o prefață de Pr. Cicerone Iordăchescu, Iași 1947, 106 p. + 4 pl. af. din text.

Dacă jubileul pentru care se scoate acest volum e puțin îndreptățit de scrierea timpului, materialul pe care îl cuprinde este instructiv și documentar pentru doi ani, cei mai chinuți, din viața Moldovei. Se vede deasemeni cât de mult omul sfințește locul. Ceea ce a făcut păr. Justinian, feciorul țăranului Marina din Cerneghești-Vâlcea, este fără îndoială mult, dată fiind vârsta sa foarte puțin înaintată, tânără chiar. Nu e aci numai acțiune ci și mult suflet, multă omenie, care stă foarte bine unui ierarh dotat.

Legătura genealogică însă nu reese bine pentru strămoșii protopopul Dumitrașcu, ctitorul dela Sf. Gheorghe din Râșnicul Vâlcei și popa Dumitrașcu din Dejoi, spânzurat în fața bisericii pentru idciile sale sociale (p. 10).

D. M. Pippidi, *Formarea ideilor literare în antichitate, Schiță istorică*. [București] Casa Școalelor, 1944. 175 p.

Clară, documentată și sugestivă prezentare a concepției de critică literară în antichitatea greco-romană până în sec. I p. Chr. Este de remarcat simpatia de care

se bucură „modernul” Filodem, atât cât a fost descoperit în calcinatele manuscrise herculaneae. Prin această lucrare clasicismul nostru capătă încă o carte bună.

Istoria războiului civil din U. R. S. S. Volumul II. Marea revoluție proletară. Octombrie-Noembrie 1917, Editura Partidului Comunist Român 1947, 867 p.

Pe temeiul actelor contemporane un comitet de redacție, din care a făcut parte însuși Stalin și a colaborat până la Gorki, a dat lumii o amănunțită istorie a întâmplărilor din Oct.-Nov. 1917. Traducerea românească a acestui volum plin de în-vățămintă este bine să ajungă în mâinile cât mai multor cititori. În nr. viitor vom reveni pe larg.

Sussidi per la consultazione dell' Archivio Vaticano. Volumul I: Angelo Mercati, *Il „Bullarium generale” dell' Archivio segreto vaticano e supplementi al registro dell' Antipapa Niccolò VIII dell' Archivio dei ss. Gregorio e Siro di Bologna*. Città del Vaticano Biblioteca Apostolica Vaticana. MCMXLVII. XIV+91 [93]p, (*Studi e testi*, 134).

În această bogată colecție, începută în 1900, au mai apărut două volume din *Sussidi* încă de multă vreme (Nr. 45 și 55): Vol. I, *Schedario Garampi, Registri vaticani, Registri lateranensi, Rationes camerae. Inventario del fondo concistoriale*, 1926. IX+222 p. și 8 pl. facs., publicat „a cura della Direzione e degli archivisti” și vol. II, Bruno Katterbach, *Reverendarii utriusque Signaturae a Martino V ad Clementem IX et praelati Signaturae supplicationum a Martino V ad Leonem XIII*, 1931. XLV+408 p. De data aceasta d. Angelo Mercati, prefectul Arhivei Vaticane, adaugă încă un îndrumător în cunoașterea vastei arhive.

În prefață se lămurește cum au ajuns registrele în Arh. Vat., cum s'au constituit (cu greșeli de cronologie), cine și cum le-a cercetat și ce părți sunt publicate. Observ că multe bule erau legate cu șnur de mătase galbenă, cum și originale neexpediate și întrebuințate „pro minuta ser. copia” (p. XII).

Urmează rezumatele sau regeștele din *Bullarium generale*, în care se dă cuprinsul pe scurt, data completă, descrierea, notele tergaie și însemnările dieilor împreună cu diversele mențiuni în *indexările* vechi. Edițiile și literatura actului încheie nota fiecărui act în parte. Sunt 109+108 lule. Suplimentele (11 acte) sunt date în extenso. Arhiva sf. Grigore și Sir din Bologna intră în Arhiva vaticană la 1886 și este acum o surpriză în „il monotono lavoro degli archivisti” (p. 77) prin informațiile noui pe care le aduce cu privire la Albert II de Habsburg și papa Eugeniu IV. Actele se dau în extenso. Constat că însuși Eubel a cetit într'un loc *Sanamito* în loc de *Sancto Vilo* (p. 84 și n. 1). Lucrarea poate servi de model pentru regestarea documentelor.

Pentru informația arhivistică adăugăm aici că în aceeași colecție s'au mai publicat: Pietro Guidi și Ermenegildo Pellegrinetti, *Inventari del Vescovato, della Cattedrale e di altre chiese di Luca*. Fasc. I. 1921. 342 p. (nr. 34); Georg Graf, *Catalogue de manuscrits arabes chrétiens conservés au Caire*, 1934. 10+319 p. (nr. 63); Umberto Cassuto, *I manoscritti palatini ebraici della Biblioteca Apostolica Vaticana e la loro storia*, 1935. VIII+183 p. (nr. 66); Giorgio Levi della Vida, *Elenco dei manoscritti arabi islamici della Biblioteca Vaticana, Vaticani Barberiniani, Borgia, Rossiani*, 1935. XXIX+347 p. (nr. 67); Angelo Mercati, *La provenienza di alcuni oggetti delle collezioni vaticane*, 1936. 48 p. (nr. 70); Stephan Kuttner, *Repertorium der Kanonistik (1140—1234), Prodomus Corporis glossarum*, I. 1937. XX+536 p. (nr. 71); Giorg. Levi della Vida, *Ricerche sulla formazione del più antico fondo dei manoscritti orientali della Biblioteca Vaticana*, 1939. VIII+528 p. (nr. 92) și Hermann Hoberg, *Die Inventare des päpstlichen Schatzes in Avignon. 1314—1376*, 1944. XXVIII+620 p. (nr. 111).

care, dacă le-am avea, ne-ar face o plăcere deosebită să le arătăm cetitorilor noștri, Mișcarea arhivistică vaticană se impune astfel cu strălucire alături de somptuoasele ediții și comentarii. În fruntea ei stă însuși numele perfectului arhivei vaticane.

Constantin Turcu, Daniil Sisastru, Figură istorică, legendară și bisericească, Iași 1947, 14 p. și 2 pl. (Extras din *Studii și Cercetări istorice*, vol. XX).

Plecând dela datele lui Neculce d. Turcu urmărește știrile diplomatice și bisericești în care apare starețul Daniil dela Voroneț, ca schimnic Daniil, sfătuitorul lui Ștefan cel Mare. E presupus a-i fi rudă, dar tema nu e confirmată decât prin interesul ce-i poartă mitropolitul Grigore Roșca, rudă cu Iliș Rareș. Nici donatorul Ioan monahul nu e documentat ca neam domnesc. Contribuția d-lui Turcu este însă foarte importantă pentru cunoașterea sfinților români. După factură piatra de pe mormântul lui Daniil aparține epocii lui Ștefan cel Mare iar canonizarea lui trebuie să se fi făcut tot pe timpul lui Grigore Roșca poate și din presupusul interes de rudenie.

Protos. Dionisie I. Udișteanu, Înălțarea Bisericii ortodoxe-române, (Sugestii la modificarea legii din 1925), Roman 1947, 8 p. (Extras din revista *Cronica Romanului*, an XXIII (1947. nr. 3—4. Martie-Aprilie).

Observațiile pâr. Udișteanu sunt bune, sunt triste și sunt adevărate. Propunerile de îndreptare nu cred însă că duc acolo unde crede sf. sa. Poate lista celor îndreptățiți să fie mare, dar dacă Sf. Sinod alege numai cinci din ea înseamnă că dirijează alegerea și va face el ce au făcut până acum alții. Altceva trebuie în biserică : un nou spirit, o nouă înțelegere și mai multă devoțiune. Unde nu e suflet nu poate face nimic nici cea mai bună lege.

A, S,

II. Cuprinsul revistelor

Levéltári Közlemények, XXIV (1946). Budapest, 1V+360 p.

Revista Arhivelor Naționale ale Ungariei aduce și de data aceasta un bogat material arhivistic. Primul articol de D. Jánossy, *Asediul Budapestei și Arhivele Naționale* (p. 1—11), arată că în timpul asediului din 1944 s'au făcut aproape 200.000 fotografii după documentele cele mai prețioase, că o parte din arhivă a fost îngrădită în subsoluri și parterele unde s'au zidit ferestrele. ca parte din personalul arhivelor a venit să locuiască în imobil spre a fi aproape de material în caz de nevoie și că directorul arhivei a avut de luptat cu autoritățile civile și militare care voiau să pună mâna pe local. În timpul asediului o parte din imobil a ars iar alta a fost dărâmată prin bombardamentul de unde a ieșit mare pagulă pentru arhive. Ilustrațiile aduse în sprijinul afirmațiilor arată marile distrugerii pe care le-a suferit arhiva budapestană. Și din această expunere reiese un fapt : în caz de război salvarea arhivelor nu se poate face decât ori pe loc în adăposturi solide, ori prin evacuare în locuri neaccesibile frontului dar depozitate tot în adăposturi bine construite care să facă jaful imposibil. Ist. Baraczká, *Cercetările în arhive* (p. 12—20) discută publicitatea arhivelor municipale și administrative, unde admisibilitatea este la dispoziția arhivistului respectiv. Credem că legislația maghiară ar putea aduce modificări care să limiteze sau să îngreuească acest drept în sensul că se poate da libertate deplină de cercetare, până la o anumită dată și cu anumite restricțiuni dela acea dată înainte, indiferent natura cercetării. Arhivistul să-și rezerve dreptul de a nu elibera copii autentice după actele a căror divulgare ar leza persoane, instituții sau colectivitatea-

or să pună la rezerva absolută sau temporară piesele a căror divulgare poate prejudicia. În orice caz arhivistul să nu fie lipsit de criterii precise și obiective în acțiunea sa. V. Bélay, *Microfilmul în arhive* (p. 21—26), arată importanța folosirii microfilmului în timpul războiului trecut pentru asigurarea a numeroase acte prețioase. Statisticile din alte țări arată o întinsă folosire a lui. E de dorit o cât mai largă întrebuințare a procedurii, care nici măcar nu este atât de costisitor. B. Ila *Întrebuințarea înscrisurilor în administrația domaniată în sec. XVII* (p. 27—46), așa cum reiese din registrul lui Hottmar, inspectorul domeniilor palatinului Francisc Wesselényi (1655—1667). I. Borsa, *Publicarea regestelor de documente medievale* (p. 47—70). După ce analizează metodele întrebuințate de diferiți editori ai izvoarelor istorice maghiare concludă că trebuie să se adopte un sistem mai practic dar mai cuprinzător și arată care sunt elementele de ținut în seamă, extrase din însuși cuprinsul actelor. Ca model dă o serie de 35 regeste din arhiva familiei Kőlcsey. Suntem și noi de părere că trebuie ținut seama de dată, emitent, destinatar, persoane interesate sau participante, obiectul și descrierea actului reproducându-se și forma din original. D. Borsa nu face însă deosebire între *regest* și *rezumat*, nu dă *titlul* juridic sau diplomatic al actului și nu reproduce *datarea* din act ci numai corespondentul ei. F. Galla *Autorizații, excepțiuni și privilegii papale relative la Ungaria datând din epoca restaurării catolice* (p. 71—169), care încep încă din sec. XVI. Apare aci și Gheorghe Buitul (p. 87 și 91), Petru Parcevics de Marcianopole și Moldova (p. 89, cf. 1 p. 109), Iezuitii din Transilvania (p. 91), misiunea ardeleană (p. 112), etc. B. Iványi, *Arhivele familiei Festetics din Keszthely* (p. 170—188), care cuprind și arhivele altor familii, a căror descriere amănunțită se dă. D-ra Ibolya Felko, *Orașele libere regale și Camera maghiară în sec. XVII* (p. 209—267), cercetare juridică a dreptului seniorial al regelui asupra orașelor exercitat prin Camera maghiară, cum și influența exercitată asupra alegerilor municipale. G. Ember, *Personalul Camerei din Szepes la 1703* (p. 268—279) și cum își exercita funcția dela 1567 la 1813. I. Bakács, *Destelenirea părloagelor și autoritățile administrative ungurești* (p. 280—289), din care reiese că țărani au făcut eforturi mari în sec. XVIII, pentru a produce mai mult și că Maria Theresia a vrut să exemteze de impozite această supraproducție. S'a împotrivit însă nobilimea, care nu vroia să renunțe la redevența sa de al 9-lea seniorial și clerul la zecimea sa. Mărunta comunicare a d-lui L. Magyar, *Mulajele peceților de ceară* (p. 290—292) formează o problemă arhivistică importantă pentru protegerea peceților.

În cap. *Literatura* (p. 293—306) se recenzează lucrări arhivistice dela Arhivele Naționale din URSS., J. Házi, A. E. Minague, S. Jakó, G. Ember, *Körmendi Füzetek* și un Raport la UNESCO. De asemenea în cap. *Revista* (p. 307—345), se expune pe scurt activitatea arhivistică din America, România și Ungaria în timpul din urmă. Revista se încheie cu necrologe pentru Bela Baranyai, Justin Budó, Albert Gárdonyi, Gabriel Hrpay, Stefan Nagymihályi, Ludovic Pázmány și Nicolae Schneider. La urmă știri despre reînființarea *Asociației bibliotecarilor și arhiviștilor din Ungaria*, a *Asociației amicilor Muzeului Național* și despre expoziția *Raporturilor ruso-maghiare* (p. 353—355) și rezumate în franțuzește (p. 356—360).

Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, XV. Ergänzungsband, Innsbruck, Wagner, 1947. 374 p. + III pl. af. din text.

Volumul acesta suplimentar cuprinde lucrarea d-lui Leo Santifaller, *Liebens- und Kopialbücher des Prämonstratenserstiftes zum Hl. Vinzenz in Breslau*, compusă din Ma-

trricula, Matrica, Manuale și Registrul de indulgențe. Scurta prefață a autorului arată importanța acestor chartularii, mai ales când lipsesc originalele. Cele de față au fost compuse de Nicolae Liebental în anii 1487—1516, și unele acte ale fundației pentru anii 1139—1149, sunt cunoscute numai prin ele, câștigând astfel istoria Sileziei. În plus se adaugă și lucrări analitice, care le măresc valoarea (p. 7—9).

Mai întâi este analizat vol. *Matricula*, păstrat la arhivele Statului din Breslau. Operă din tinerețe a lui Liebental, 1487—1492, compusă și după *antiqua matrica*, ea poartă adăsur le lui Rudolf Zehr *archivista* la 1715. Urmează descrierea externă, filigranele, coalele foliotarea ordinea paginelor, liniatura și legătura scrisul (cu morfologia fiecărei litere, p. 23—26). prescurtările și coloritul. Se dă apoi cuprinsul și după titlurile adăuse posterior. Textul și lămuririle aferente sunt date până în cele mai mici amănunte. Lista documentelor, clasate pe localități și în interior cronologic: locul în Kopialbuch data (an, lună, zi), locul emiterii, emitent, destinat și când e cazul unde se află originalul (p. 35—48). Se pun în lumină știrile adăuse de Ioan Lopschitz (1495—1499), care se și reproduc (p. 51—66).

Matrica formează două vol. păstrate în aceeași arhivă și scrise probabil între 1502—1507. Același sistem pentru descrierea ms. Cuprinsul arată câteva scrisori și multe cronici polono-silesiene (p. 76—80). Urmează textul lor, cu lămuriri erudite. În partea mai veche datele sunt de corectat; Francii și Venețienii cuceresc Constantinopolul la 1202 (p. 115), Tătarii năvălesc la 1207 și 1267 (p. 116; cf. și p. 207), etc. „Episcopul de Breslau Ioan Romka moare la 19 Nov. 1301 de ciumă (p. 117). Notează faima lui Petrarca și Boccaccio și „sevissima pestis ab India Britannia usque per totum orbem debachatur” la 1377 (p. 120). O curioasă mențiune la 1054 despre „ea tempestate Pruteni” care își calcă jurământul față de Teutoni și care trăiseră în liniște sub mulți regi poloni (p. 123); dar, după 1467, „Bellum Prutenicum, quod rex Poloniae contra fratres Theutonicos pro ip[s]is Prutenis fidefractis indigne suscepit, per concordiam extinxit, unde fratres, quamquam clariora provincia dominia sunt adempta tamen respirare ceperunt” (p. 124). Cronica boemă a lui Aeneas Sylvius Piccolomini e descrisă la fel, cu cele 21 ediții latinești (1475—1870), ca și cele în alte limbi cu variantele copiei lui Liebental (p. 125—205). Se reproduce și o notiță a lui Liebental cu un frumos portret al regelui Matiaș, fiul guvernatorului provinciei Virgafreea, care avea curia Huniadis la Alba (p. 205—206). Se copiază și documente indicate în același mod (p. 212—249).

Pentru *Manuale*, un vol., se folosește aceeași metodă de descriere. Cuprinde registrul general al celor două vol. din *Matrica*, afară de câteva adăsurii la început și sfârșit (p. 253). În catalogare Liebental întrebuințează forma *Dacie* pentru *Danie* în 1330 (p. 257; cf. și p. 274). Se reproduce textul cu *nomina ecclesiarum ordinis per distinctas circarias et dyoceses* (p. 259—276).

Indulgenzregister, compus în 1487, e prezentat la fel. Cuprinde indulgențele mării Sf. Vincențiu, clasate după zilele de sărbătoare (p. 277—294).

Editorul mai dă o scurtă notiță despre alte Kopialbücher din aceeași arhivă și o minuțioasă listă cronologică a celor 1827 de documente transcrise de Liebental provenind din anii 1139—1507, din care 55 nedatate și 4 posterioare (p. 297—374). Tabelele cuprind: nr. de ordine, data, emitentul (Aussteller) și indicația originalului și diverselor copii cu nr. din Regestele silesiene; când se află și în transsumpte posterioare se indică și acestea. Rezultă că sunt 1592 originale, 157 transsumpte. După

indicațiile autorului, directorul general al arhivelor austriace, tabelele au fost alcătuite de D-na Dr. Ilse Delvendahl (p. 295), care arată o uimitoare silință.

Planșele reproduc pagini din Matricula, Matrica I și Indulgenzregister.

E de dorit ca arhiviștii și bibliotecarii noștri să ia de model această operă și să facă același lucru pentru modelele totuși pentru noi așa de importante ale noastre conduceri de documente. Prin aceasta ei pot arăta atât erudiția pe care o au cât și seriozitatea și pregătirea de specialitate care li se cere.

A. S.

INFORMAȚII

— Sub nr. 156.000 din 1 Aug. 1942, Direcția Contabilității din Min. Educației Naționale a formulat instrucțiuni pentru funcționarea serviciului interior de registratură și de arhivă. Nu le cunoaștem în amănunt dar ne-ar interesa să știm în ce măsură au putut fi aplicate sau ce modificări li s'au mai adus de atunci încolo. Aceasta e și în interesul ministerului pentru a proceda la o mai bună reglementare a acestor servicii.

— Primind dela Viena un *Prospekt* prin care ni se aduce la cunoștință apariția unei noi publicații arhivistice, *Mitteilungen des österreichischen Staatsarchivs*, editată de Direcțiunea generală a Arhivelor Austriei. Primește colaborarea de specialitate din lumea întreagă. Redacția va fi la Österreichisches Staatsarchiv, Minoritenplatz 1, Wien I, iar costul unui volum (2 caiete anual) de 24 șilingi. Din cuprinsul primei fascicule indicat în prospect se vede preocuparea principală arhivistică. Când vom avea volumul ne vom ocupa mai în de aproape de el. Menționăm acum, din introducerea d-lui Leo Santifaller, că prin decretul din 28 Iulie 1945, s'a format o arhivă centrală la Viena (Österreichisches Staatsarchiv) compusă din cunoscutele Hof- und Staatsarchiv, Finanzarchiv, Kriegsarchiv și alte arhive administrative.

Dorim confratelui succes în împlinirea frumosului program ce și-a impus.

— În conformitate cu prevederile din *Statutul Funcționarilor publici*, art. 92—93, la Direcțiunea generală a Arhivelor Statului au început conferințele de serviciu și de specialitate. Până acum au avut loc următoarele comunicări urmate de discuții: A. Sacerdoțeanu, director general, despre *Transcrierea documentelor românești*, la 8 Nov. 1946; Ion-Radu Mircea, arhivist șef, *Observații cu privire la "Catalogul documentelor Țării Românești"*, la 29 Ian. 1947; Ion I. Șucu, arhivist șef, *Seleționarea arhivelor judecătorești; pregătirea și datoria arhivistului*, la 21 Mai 1947, și A. Sacerdoțeanu, *Inventare arhivistice*, la 21 Nov. 1947. Dorim ca la astfel de comunicări să participe efectiv întregul nostru personal și să se extindă la toate regiunile noastre din țară.

— *Situația frecvenței personalului Arhivelor Statului din București pe anul 1946.*
Anul a avut 365 zile din care 255 lucrătoare și 110 sărbători și vacanțe.

Nr. crt.	NUMELE ȘI PRONUMELE	Conc. de od.	Conc. de st.	Conc. med.	Delegații	Permisii	Suspendare	Total abs.	Abs. mot.	Abs. nemot.	Zilele lucr. ef.	Observațiuni
1	Ion C. Dobrescu	—	—	4	—	4	—	8	8	—	247	
2	Ion Vîrtosu	31	—	30	—	1	24	136	136	—	165	
3	Mihail Regleanu	28	—	—	—	—	—	28	28	—	233	
4	Ion Radu Mircea	31	30	17	1	1	—	80	79	1	178	
5	Maria Dumitrescu	31	—	13	—	—	—	44	43	1	219	
6	Georgeta Luntraru	31	—	68	—	1	—	100	100	—	169	
7	Florica Condurachi	31	—	7	—	9	—	47	45	2	215	
8	Ion Șucu	31	—	—	—	1	—	32	32	—	227	
9	Vanghele Antoniu	31	—	—	—	7	—	38	38	—	221	
10	Ioan Fănuică	30	—	8	—	1	—	39	39	—	222	
11	Ion Comănescu	31	—	1	—	3	—	35	35	—	227	
12	Ion Gh. Vasile	61	—	—	—	3	—	64	64	—	206	
13	Andrei Damaschin	31	—	53	—	4	—	88	88	—	195	
14	Ileana Leonte	31	—	4	—	—	—	35	35	—	227	
15	Vladimir Brădescu	30	—	7	—	9	—	46	45	1	216	
16	Mihai Pietraru	30	—	68	—	4	—	102	71	31	168	
17	Elena Piru	30	50	5	—	1	—	86	86	—	183	
18	Lucilia Dumitrescu	31	—	—	—	—	—	31	31	—	231	
19	Antoaneta Marinescu	31	—	19	—	—	—	50	47	3	209	
20	Ștefan Petreanu ¹⁾	—	—	—	—	1	—	1	1	—	113	
21	Camelia Nicolau ²⁾	—	—	—	—	1	—	1	1	—	113	
22	Nicolae Popescu ³⁾	30	82	—	—	6	—	118	112	6	24	
23	Suzana Dimitriu ⁴⁾	31	—	23	—	1	—	55	55	—	44	

1, Detașat dela 1 Aug. 1946.

2, Transferată la 1 Aug. 1946.

3, Demisionat la 20 Iul, 1946.

4, Demisionată la 1 Iunie 1946.

INDICE DE DOCUMENTE

Se menționează numai documentele editate integral, fragmentar
resumate sau amintite ca inedite ; se adaugă și edițiile îndreptate sau
facsimilate.

- 1464 Mai 22, Buda.** — Matiaș Corvin regele Ungariei confirmă lui
Dionisie, Andrei și Petru posesiunile lor din Hațeg (*text lat.*)
..... p. 323-324.
- 1464 Mai 22, Buda.** — Matiaș Corvin regele Ungariei către capitlul
de Alba Iulia cerându-i să pună în posesie pe nobilii Dionisie,
Andrei și Petru din Hațeg (*text lat.*) p. 324-325.
- 1465 Mai 6, Turda.** — Scrisoarea lui Ioan Pangracz, Voevodul Tran-
silvaniei, către capitlul de Alba Iulia pentru punerea în posesie
a nobililor din Hațeg Dionisie, Andrei și Petru (*text lat.*)
..... p. 326-328.
- 1465 Mai 12.** — Capitlul din Alba Iulia referind despre contestația
la punerea în posesie a nobililor Dionisie, Andrei și Petru din
Hațeg (*text lat.*) p. 324-328.
- 1467 Febr. 14.** — Matiaș Corvin regele Ungariei confirmă nobililor ro-
mâni Dionisie, Andrei și Petru stăpânirea peste posesiunile lor
din Hațeg (*text lat.*) p. 322-329.
- 1600 Mart 16, Brașov.** — Mihai Viteazul face cunoscut că Petru Ar-
ros de Vizakna trebuie să dea socotela de ce a făcut ca pre-
fect al cămării sării (*text lat.*) p. 378-379.
- 1600 Mart 25, Alba Iulia.** — Mihai Viteazul către capitlul din Mediaș
să pregătească cai buni, căruțe și cele necesare războiului (*text
lat.*) p. 379.
- 1600 Mart 25, Alba Iulia.** — Mihai Viteazul poruncește ca Petru Ar-
ros să dea socoteala de arenda ce a avut (*text lat. și ung. cu
trad.*) p. 380.
- 1600 Apr. 9, Alba Iulia.** — Mihai Viteazul dispune ca Luca Ungler
superintendentul bisericii săsești să se prezinte cu cai, căruțe
și cele necesare pentru război (*text lat. și ung. cu trad.*) . . .
..... p. 380-381.

- 1600 Aug. 15, Alba Iulia.** – Mihai Viteazul scrie decanului capitolului din Mediaș să trimită cai, căruțe și hrană (*text lat.*) p. 381.
- 1625 (7133) Ian. 12.** – Cartea mitropolitului Luca al Țării Românești dată mănăstirii Cozia și egum. Ioanichie pentru închinarea mănăstirii Cotmeana (*text slav și trad.*) . . . p. 373–385.
- 1626 (7135) Sept. 1, București.** – Zapisul prin care Mitrea Post. vinde lui Enache Vătaful un vad de moară și rumâni în satul Arcești j. Prahova (*ed. și facs.*) p. 5–8.
- 1660 Mart 5, Câmpulung.** – Boer Ianos către Simion Kemeny dând informații despre Muntenia (*text ung. și trad.*) . . p. 158–159.
- 1661.** – Cercetare judiciară în satele din ținutul Cetății de Piatră (*trad.*) p. 23–56.
- 1682 (7190) Mart 20, Iași.** – Zapisul clucerului Zaharia prin care dăruiește mitrop. Varlaam din Țara Românească satul Șoldănești din jud. Putna (*text*) p. 395.
- 1682 (7190).** – Zapisul prin care Ionașco Durat dăruiește mitrop. Varlaam din Țara Românească partea lui din satul Muncelul Durăi jud. Roman (*text*) p. 396.
- 1682–3 (7191).** – Zapisul lui Drăghici prin care vinde lui Dubrin o paragină de vie în dealul Călugărului (*text*) p. 99.
- 1684 (7193) Oct. 23.** – Scrisoarea lui Serafim egum. dela Glavacioc către Dubrin călărașul dela Pitești pentru vânzare de vie (*text*) p. 99–100.
- 1687 Febr. 19, Lwów.** – Hatmanul Stanislaw Iablonovschi scutește de contribuție moșia Călinești (*text pol. și trad.*) p. 333–334.
- 1691 (7199) Ian. 1.** – Zapisul prin care Voica Hagioae dă lui Nedelco săiman două pogoane de vie în dealul Călugăresc (*text*) p. 100.
- 1691 (7199) Mart 5.** – Zapisul lui Radul dat logof. de Orăștie pentru vie în dealul Negovanilor (*text*) p. 101.
- 1691 (7199) Mai 10.** – Scrisoarea lui Radzul căpitan către Voico cămăraș pentru vie în dealul Ursoaei (*text*) . . . p. 101–102.
- 1691 Nov. 4, Sniatin.** – Hatmanul Stanislav Iablonovschi scutește de contribuție moșiile fraților Goian (*text pol. și trad.*) p. 335–336.
- 1692 Ian. 30, Iaworow.** – Ioan Sobieski regele Poloniei fixează termen de judecată fraților Goian pentru moșia Călinești (*text pol. și trad.*) p. 336–337.
- 1692 Febr. 1, Sniatin.** – Arsenie Volcinschi este citat la judecată cu frații Goian (*text pol. și trad.*) p. 338–339.

- 1692 Sept. 30, Iaworow. — Ioan Sobieski regele Poloniei scutește de contribuție satele fraților Goian (*text pol. și trad.*) p. 339-340.
- 1693 (7201) Aug. 4. — Dragomir și Șerban vând lui Sântion o vie în dealul Călugăresc (*text*) p. 102-103.
- 1695 (7204) Dec. 23. — Zapisul lui Neagu din Stănești prin care vinde lui Voico călărașul țelină de vie în dealul Negovanilor (*text*) p. 103-104.
- 1696 Apr. 9. — Cartea starostelui de negustori Talasan dată județului Mihail Făliștiuh pentru restituirea cărților (*text*) . . p. 104.
- 1697 Oct. 8, Cracovia. — August II, regele Poloniei, scutește de contribuție moșiile lui Alexandru Ciurar și ale fraților Goian (*text pol. și trad.*) p. 341-342.
- 1698 Mai 15. — Zapisul fânogiului din satul Elhiu dat lui Gheorghe Cantacuzino că s'a împrumutat cu 320 de florini (*text*) . . p. 105
- 1699 (7208) Dec. 23. — Zapisul lui Albuț iuzbașa și cetașii lui dat lui Opișan pentru vie în dealul Comăteștilor (*text*) p. 105-106.
- 1701 (7209) Mart 24. — Zapisul lui Opișan iuz. din Ploești dat lui Stoica Postăvarul din Brașov pentru vânzarea a 8 pogoane de vie în dealul Ursoaia (*text*). p. 106-107.
- 1702 (7210) Apr. 24. — Scrisoarea Neacșei lui Nedelco jugănarul dată lui Stoica Postăvar pentru țelină (*text*). p. 107.
- 1702 (7210) Apr. 24. — Scrisoarea lui Radu dată lui Stoica Postăvarul din Brașov pentru vie vândută (*text*). p. 108.
- 1703 Mai 3. — Județii Brașovului dau scrisoare comiților Constantin, Mihai și Șerban Cantacuzino pentru împrumut de 3000 taleri (*text*). p. 108-110.
- 1709 (7217) Iunie 13. — Barth Seuler judele Brașovului scrie Brașovenilor dela București pentru un trimis la Vodă (*text*) . p. 110.
- 1712 (7221) Nov. 6. — Constantin Vodă Brâncoveanu scrie județului de Brașov Gh. Draot pentru afaceri de bani (*text*). p. 110-111.
- 1716 Febr. 1. — Zapisul lui Stoica Postăvarul prin care cedează bisericii sf. Nicolae din Scheii Brașovului viile din dealul Negovanilor (*text*). p. 295-296.
- 1716 (7225) Oct. 28. — Chitanța Zamfirei pentru 200 florini (*text*) p. 296.
- 1717 (7225) Febr. 19. — Doamna Marica lui Constantin Brâncoveanu cere județului din Brașov să dea fiicelor sale 200 taleri din banii depuși (*text*). p. 296-297.

- 1717 **Mai 23.** – Zapisul lui Constantin și Dan Cazan prin care arată că sunt datori 1000 florini bisericii din Scheii Brașovului (*text*). p. 297–298.
- 1717 (7225) **Mai 24.** – Doamna Marica a lui Constantin Vodă Brâncoveanu scrie județului Brașovului pentru banii ce-i are la dânsii (*text*). p. 298–299.
- 1717 **Iulie 24.** – Obștea din Scheii Brașovului dă zapis lui Dumitru Nan că i-a vândut viile lui Stoica Postăvarul din dealul Cernăteștilor (*text*). p. 299–300.
- 1717 **Oct. 26.** – Socoteala Zamfirei Gheorghiu cu județul Filieștii din Brașov (*text*). p. 300.
- 1720 (7228) **Apr. 1.** – Scrisoarea Zamfirei către Țaco Gheorghe că a primit 200 florini (*text*). p. 300.
- 1720 **Iulie 29.** – Adaos la o diată (*text*) p. 301.
- 1721 (7229) **Mart 24.** – Zapisul lui Radu Vătășica din Râșnov dat lui Gheorghe Șneel ca chezaș pentru Voiculeț dela Râșnov (*text*) p. 301–302.
- 1721 (7229) **Iunie 29.** – Zapisul lui Kiro dat Brașovenilor Constantin și Dan pentru vie în Valea Popei (*text*) p. 302.
- 1721 (7230) **Nov. 3.** – Scrisoarea lui Nicola Pătru către Pătru Bibosu pentru marfă (*text*). p. 302–303.
- 1722 (7230) **Apr. 27.** – Cartea lui Daniil mitrop. Ungrovlahiei dată preoților din Șcheii Brașovului în pricina viilor lui Stoica Postăvarul (*text*). p. 303–304.
- 1722 (7230) **Mai 31.** – Nicolae Mavrocordat Voevod întărește bisericii din Șcheii Brașovului stăpânirea peste viile din dealul Negovanilor (*text*) p. 304–306.
- 1725 (7234) **Oct. 12.** – Zapisul babei Mirica dat lui Dumitru Ciurcul pentru un pogon de vie (*text*). p. 306.
- 1727 **Iul. 21.** – Mărturia lui Andrei Ilie pentru negoț cu miere (*text*). p. 2307.
- 1728 **Apr. 4.** – Chitanță dată lui Andriaș Prejmerianul pentru primire de scrisori (*text*). p. 307–308.
- 1729 (7238) **Nov. 10.** – Scrisoarea lui Nicodim egum. dela Glavacioc dată jup. Dan pentru o paragină (*text*). p. 308.
- 1731 (7239) **Iul. 15.** – Anușca scrie jup. Moarcăș pentru bani (*text*) p. 308–309.

- 1731 (7240) Sept. 2.** — Scrisoarea Nicăi lui Stoica Brașoveanul dată lui Constantin și Dan Cazan pentru desfacerea tovărășiei cu prăvălia dela Buzău (*text*) p. 309-310.
- 1732 (7241) Oct. 23.** — Scrisoarea lui Chiriac cămin. dată Popei Anghel pentru bani (*text*) p. 310.
- 1732 (7241).** — Scrisoarea Ioanei Toma către jup. Moarcăș pentru un debitor (*text*) p. 311.
- 1736 Mart 21.** — Barbiu sin Marcea către jupân Moarcăș Vagner cu daruri (*text*). p. 311-312.
- 1736 (7245) Oct. 17.** — Zapisul lui Constantin și Dan Cazan dat jupânesei Catalinii pentru vie în dealul Cernăteștilor (*text*). p. 312.
- 1737 (7245) Febr. 17.** — Jupâneasa Despina dă zapis egum. Ioasaf dela Târșor pentru vie (*text*) p. 312-313.
- 1738 Mai 12.** — Zapisul lui Dan sin Dan Cazan dat fratelui său Constantin pentru despărțire din tovărășie (*text*) . . p. 313-314.
- 1740 (7248) Iunie 20.** — Cartea de judecată a lui Drăghician Grecianu dată lui Stroie Brașovean pentru vie în dealul Cernăteștilor (*text*) p. 314-315.
- 1743 (7251) Ian. 24.** — Zapisul lui Constantin și Dan Brașoveni dat jup. Lefter Cârlova pentru datorie (*text*) p. 315.
- 1744 (7253) Oct. 22.** — Zapisul lui Constantin Brașoveanul dat jup. Lefter Cârlova pentru datorie de 400 taleri (*text*) . . p. 316.
- 1747 Mart 14, Brașov.** — Cartea fraților Constantin și Dan Cazan pentru despărțire din tovărășie (*text*) p. 316-317.
- 1747 Iunie 1.** — Zapisul lui Constantin Dan dat lui Enache Pană pentru marfă (*text*) p. 317-318.
- 1748 (7257) Oct. 8.** — Zapisul uncheșului Gheorghe Perăț pentru socoteală cu stăpânul său Constantin Dan (*text*) . . p. 318-319.
- 1749 (7258) Nov. 16.** — Zapisul pentru pricina dintre Constantin Brașoveanul și Despa Voico Taban (*text*) p. 319.
- 1752 Aug. 12, Brașov.** — Cartea popei Radu Tempea dată pentru logodna lui Ion Rojnovanul și Neața Petcului (*text*) p. 319-320.
- 1763 Nov. 5-20.** — Urbariul fiscal al moșiilor familiei Pánffi din Roșia-comitatul Alba și Tiurea comit. Cluj (*rez*) . . p. 148-158.
- 1775 Iulie 3.** — Moșnenii din satul Aref j. Argeș hotărăsc să depună în arhiva Mitropoliei o copie autentică după ocolnica satului lor (*fragm.*) p. 393-394.

- 1783 Oct. 16, Sibiu.** — Instrucțiuni vamale pentru negoțul Transilvaniei cu țările vecine (*text lat.*) p. 390—393.
- 1792 Aug. 9.** — Testamentul păhărnicesei Maria Minculeasa din Buzău (*fragm.*) p. 165.
- 1814 Sept. 9, Blaj.** — Orașenii din Blaj se plâng Procuratorului cerând scutiri de greutate (*text*) p. 282—283.
- 1816 Aug. 21.** — Orașenii din Blaj se plâng Guberniumului împotriva angaralelor la care sunt supuși (*text lat.*) . . p. 283—285.
- 1817 Mart 25, Blaj.** — Obștea Blajului se plânge de greutatea ce întâmpină (*text*) p. 285—286.
- 1818 Mai 3, Blaj.** — Taxaliștii din Blaj se plâng de greutatea la care sunt supuși (*text*) p. 286.
- 1818 Iunie 8, Blaj.** — Curialiștii din Blaj cer agentului Curții să dea sprijin plângerii lor (*text ung. și trad.*) p. 286—287.
- 1818 Iulie 29.** — Blăjenii cer regelui înlesniri la contribuțiile ce sunt obligați a da (*text lat.*) p. 288—290.
- 1818 Sept. 8, Viena.** — Paul Augustinovici arată stăpânirii situația taxaliștilor din Blaj (*text ung. și trad.*) p. 290—291.
- 1818 Oct. 5, Blaj.** — Taxaliștii din Blaj cer Procuratorului să capete rezoluția dorită (*text*) p. 291.
- [1818]. — Taxaliștii blăjeni se plâng de greutatea la care sunt supuși (*text*) p. 291—293.
- [1818]. — Taxaliștii blăjeni se plâng de angaralele la care sunt supuși (*text*) p. 293—294.
- 1829 Oct. 26.** — Zapisul de împrumut al lui Lazăr din Bărbătești j. Vâlcea dat lui Nicolae Mărăscu (*text*) p. 167—168.
- 1836 Nov. 19, Viena.** — Rescriptul imperial pentru liceul din Bciuș (*text lat.*) p. 387—389.
- 1850 Mart. 20** — Zapisul prin care Dobrineștii din Costești - Vâlcea vând pământ popei Ion sin Popa Cârstea p. (*text*) . . . 168—169.
- 1851 Nov. 28.** — Contract între ing. hotar. C. Schweder și moșnenii Costești — Vâlcea pentru hotărnicia moșiei lor (*text*) p. 169—170.
- 1852 Apr. 20.** — Zapisul lui Nicolae Popescu din Costești — Vâlcea dat lui Grigore Popescu pentru împrumut (*text*) . . . p. 170.
- 1853 Oct. 4.** — Zapisul prin care N. D. Popescu din Costești—Vâlcea vinde un loc Popei Ion sin Popa Cârstea (*text*) p. 171.

- 1855 Apr. 5.** — Jalba moșnenilor Grămești din Costești-Vâlcea împotriva cutropitorilor Băibătești (*text*) p. 172.
- 1855 Apr. 8.** — Jalba moșnenilor Grămești din Costești-Vâlcea împotriva moșnenilor Băibătești (*text*) p. 172-173.
- 1856 Ian. 8.** — Sfatul satului Costești-Vâlcea dă bilet de tercere la neamuri în Transilvania Mariei Nedelcu Ungureanu (*text*) p. 173.
- 1856 Ian. 20.** — Zapisul prin care Popa Ion Nistorescu vinde un loc în com. Costești-Vâlcea Popei Ioan sin Popa Cristea (*text*) p. 173-174.
- 1858 Ian. 13.** — Foaia de zestre pe care o face Pătru Oprea Boorăscu fetei sale Icana (*text*) p. 174-175.
- 1859 Febr. 15.** — Administrația Vâlcei permite lui Dumitru Voineag din com. Costești-Vâlcea să țină o pușcă (*text*) p. 175.
- 1859 Iulie 18.** — Zapisul lui Ioan T. Dobrinescu pentru ipotecă dela fratele său Iacov din Costești-Vâlcea (*text*) p. 175.
- 1860 Mai 13, Grămești.** — Nicolai Bruckenthal către Gh. Hurmuzachi pentru plecarea la Viena (*text germ.*) p. 66.
- 1860 Iunie 2/14, Cernăuți.** — Eudoxiu și Gh. Hurmuzachi către Andiei Șaguna (*text*) p. 66-67.
- [1860 Sept.], Cernăuți.** — Ion Mustață către Gh. Flondor pentru autonomia Bucovinei (*text germ.*) p. 67-68.
- 1860 Dec. 25, Cernăuți.** — Eugen Stârce către Gh. Flondor pentru autonomia Bucovinei (*text germ.*) p. 68.
- 1860 Dec. 25, Cernăuți.** — Articolul lui Eudoxiu Hurmuzachi (*text germ.*) p. 68-70
- [1860].** — Jalta lui Grigore Popescu din Costești-Vâlcea către subcârmuirea Coziei pentru bătaie în ncapte (*text*) . . . p. 176.
- 1861 Mart. 1, Viena.** — Eud. Hurmuzachi către fratele său Gheorghe (*text germ.*) p. 70.
- 1861 Mart. 15, Cernăuți.** — Apel pentru Dieta Bucovinei (*text germ.*) p. 70-71.
- 1861 Mart 21, Cernăuți.** — Apel pentru alegeri în Dieta Bucovinei (*text germ.*) p. 71.
- 1861 Apr. 23, Cernăuți.** — Diploma de cetățean de onoare al orașului Cernăuți a lui Eudoxiu Hurmuzachi (*text germ.*) . p. 71-72
- 1861 Oct. 6, Cernăuți.** — Wenzel Ritter von Martina către Eudoxiu Hurmuzachi (*text germ.*) p. 72-73

- 1862 Febr. 12, Viena.** – Ministrul Schmerling către Eudoxiu Hurmuzachi (*text germ.*) p. 73.
- 1864 Iulie 21, Lugoj.** – Canonicul Ștefan Moldovan scrie lui Gh. Barițiu despre lucrări de istorie bănățeană (*text*) . p. 385–386.
- 1867 Oct. 17.** – Circulara Ministerului de Justiție către grefierii Tribunalului din țară privitoare la păstrarea arhivelor (*text*) p. 249–251.
- 1868 Ian. 2.** – Proces-verbal privitor la organizarea arhivelor Tribunalului Prahova (*text*) p. 252–254.
- 1871 Dec. 31.** – Zapisul lui Ioan Popa Nicolae pentru loc vândut în Costești-Vâlcea lui Iacov Dobrinescu (*text*) . . . p. 176–177.
- 1887 Mart 15.** – Testamentul lui Costache Ciocinescu din Buzău (*fragm.*) p. 165–168.
- 1888 Iunie 24.** – Testamentul lui Eftimie Tomaide din Buzău (*fragm.*) p. 166.
- 1896 Mart 3.** – Testamentul Dr. M. Cristescu din Buzău (*fragm.*) p. 166–167.
- 1914.** – Actul de donație al lui Nicolae și Aretia Sibiceanu către urbea Buzău (*rezum.*) p. 167.
- 1945.** – Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de perfecționare de A. Sacerdoțeanu (*text*) . p. 112–122.
- 1945.** – Raport asupra situației secției Bunuri Publice din București de M. G. Regleanu (*text*) p. 122–123.
- 1945.** – Raport asupra situației secției Administrative de M. G. Regleanu (*text*) p. 123.
- 1945.** – Raport asupra situației secției Judecătorești de Ion Vîrtosu (*text*) p. 123–124.
- 1945.** – Raport asupra situației Bibliotecii de Maria Dumitrescu (*text*) p. 124–126.
- 1945.** – Raport asupra situației Registraturii de Georgeta Lunțaru (*text*) p. 126.
- 1945.** – Raport despre activitatea direcției regionale din Cluj de Șt. Meteș (*text*) p. 126–132.
- 1945.** – Raport despre activitatea direcției regionale din Craiova de C. S. Nicolăescu-Plopșor și D. Mândroceanu (*text*). p. 132–134.
- 1945.** – Raport despre activitatea direcției regionale din Brașov de C. A. Stoide și M. Runceanu (*text*) p. 135–137.

1945. — Raport despre activitatea direcției regionale din Buzău de Em. Gane și V. Șahlevici (*text*) p. 137-143.
- 1946 Ian. 22, Timișoara. — Raportul lui Gh. Târnovan despre situația arhivei din Timișoara (*text*) p. 143.
1946. — Dare de seamă despre Arhivele Statului făcută către Consiliul de perfecționare de A. Sacerdoțeanu (*text*) . p. 343-349.
1946. — Raport asupra situației secției Bunuri Publice din București de M. G. Regleanu (*text*) p. 350-351.
1946. — Raport asupra situației secției Administrative din București de Fl. Em. Condurachi (*text*). p. 352-353.
1946. — Raport asupra situației secției Judecătorești din București de Ion Vîrtosu (*text*) p. 352-354.
1946. — Raport asupra situației Bibliotecii din București de Maria Dumitrescu (*text*) p. 354-356.
1946. — Raport asupra situației serviciului de Registratură din București de G. Lunțaru (*text*). p. 356-357.
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Cluj de Șt. Meteș (*text*) p. 358-359
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Craiova de C. S. Nicolăescu-Plopșor și D. Mândroceanu (*text*) p. 360-362.
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Brașov de C. Stoide și M. Runceanu (*text*). p. 362-364.
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Buzău de Em. Gane și V. Șahlevici (*text*). p. 364-365.
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Suceava de Gh. Lăzărescu (*text*) . . . p. 365-367.
1946. — Raport despre activitatea direcției regionale a Arhivelor Statului din Năsăud de O. Filipoiu (*text*) p. 367-368.
- 1947 Mart 5. — Ordin de serviciu al direcției generale a Arhivelor Statului pentru alcătuirea unui ghid al arhivei (*text*) . p. 369.
- 1947 Mart 7. — Referatul șefului secției Judecătorești Ion Vîrtosu privitor la ghidul arhivei (*text*) p. 369-370.
- 1946 Mart 7. — Referatul șefului secției Administrative Fl. Em. Condurachi, privitor la ghidul arhivei (*text*) p. 371.

- [1947 Mart 7]. – Referatul șefului secției Bunuri Publice M. G. Regleanu, privitor la ghidul arhivei (*text*) p. 370-371.
- [1947 Mart 7]. – Referatul directorului general A. Sacerdoțeanu privitor la ghidul arhivei (*text*) p. 371-374.
- 1947 Mart 19. – Plan pentru alcătuirea unui ghid metodic al materialului din secția Bunuri Publice de M. Regleanu (*text*) p. 374.
- 1947 Mart 19. – Referat de I. Vîrtosu privitor la ghidul arhivistic al secției Judecătorești (*text*) p. 374-375.

A. S., Carol Tomek	396
A. S., Iuliu Moisil	396—397
A. S., Dr. Vintilă Ciocâlteu	397
A. S., Scarlat Struțeanu	397
A. S., C. Racovișă	397—398
A. S., Iuliu Tuduceșcu	398
A. S., D. N. Burileanu	398—399
A. S., Em. Gr. Racovișă	399
III. Bibliografie	400—409
1. Dări de seamă	400—406
The National Archives, Twelfth annual report for the year 1946 (A. S.)	400
TH. CAPIDAN, Numele geografice din România (A. S.)	400—401
ILIE CORFUS, Insemnările Androneștilor (A. S.)	401—402
G. PLEȘANOV, Concepția materialistă a istoriei (A. S.)	402
N. GRIGORAS, Un răspuns (A. S.)	402
Indrumător în Arhivele Statului Iași, I (A. S.)	402—403
Institutul de cercetări geografice al României, Cursuri 1945—1946 (A. S.),	403
R. LATOUCHE, La crise des archives départementales (A. S.)	404
PR. CONSTANTIN NONEA — PR. ȘTEFAN GHEORGHIU, Omagiu Preasfințitului arhieru vicar Justinian Vasluianu (A. S.)	404
D. M. PIPPIDI, Formarea ideilor literare în antichitate (A. S.)	404—405
Istoria războiului civil din U. R. S. S., vol. II (A. S.)	405
Sussidi per la consultazione dell' Archivio Vaticano. Vol. III : ANGELO MERCATI II „Bullarium generale" dell' Archivio segreto vaticano (A. S.)	405—406
CONSTANTIN TURCU, Daniil Sihăștru (A. S.)	406
Protos. DIONISIE I. UDIȘTEANU, Îndrăvea Bisericii ortodoxe-române (A.S.)	406
2. Cuprinsul revistelor	406—409
Levéltári Közlemények, XXIV (1946), (A. S.)	406—407
Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung, XV. Ergänzungsband (A. S.)	407—409
IV. Informații	409—410
V. Indee de documente	411—420

PUBLIKAȚIILE ARHIVELOR STATULUI

I. Revista Arhivelor, București

- Vol. I, Nr. 1—3 (1924—1926). 2 f.+433 p. cu 1 fig. și VIII planșe.
 Vol. II, Nr. 4—5 (1927—1929). 2 f.+IV+456 p. cu 32 fig.
 Vol. III, Nr. 6—8 (1936—1939). 2 f.+462 p. cu 8 fig. și III planșe.
 Vol. IV (1940—1941). VIII+490 p. cu 22 fig. și III planșe.
 Vol. V (1942—1943). VII+520 p. cu 4 fig. și XI planșe.
 Vol. VI (1944—1945). VII+376 p. cu 12 fig. și IV planșe.
 Vol. VII (1946—1947). VII+420 p. cu 12 fig. și I planșe.

II. Biblioteca Arhivelor Statului, București :

1. *Inventarul Arhivelor Statului*, 1939, 420 p.
2. Ion-Radu Mircea, *Catalogul documentelor Tării Românești, 1369—1600. Secția istorică dela Arhivele Statului din București*, 1947, XVI+324 p.

III. Colecțiile Arhivelor Statului, ediții îngrijite de A. Sacerdoțeanu :

Culegere de facsimile pentru Școala de Arhivistică :

- Seria română* : Fasc. I, de A. Sacerdoțeanu, 1942.
Seria latină : Fasc. I, de Maria Holban și Virginia Sacerdoțeanu, 1942.
Seria greacă : Fasc. I, de A. Sacerdoțeanu și M. G. Regleanu, 1942.
Seria slavă : Fasc. I, de A. Sacerdoțeanu și D. P. Bogdan, 1943.
Seria turcă : Fasc. I, de H. Dj. Siruni, 1943.
Seria complementară : Fasc. I (Nr. 1—31) : *Facsimile de texte și documente bizantine din veacurile XIV—XV privitoare la istoria Bisericii române*, de V. Laurent și P. Ș. Năsturel, (1946).
 — *Album de paleografie românească (seriere chirilică)*, de Bianu-Cartoian, ed. III, 1940, 12 p.+XLIV planșe.
 — *Procede pentru palatul Arhivelor Statului*, de A. Sacerdoțeanu, 1940, 32 p.+III planșe.

V. Indice cronologic, București :

1. A. Sacerdoțeanu, *Atele secției Bunuri Publice — București. Măndăririle Goră — Crasna — Dălhăuți — Dealul — Dedulești — Dintrunleam — Sfânta Ecaterina-București și Fedeșciori*, 1947, 180 p.

PUBLIKAȚIILE ȘCOALEI DE ARHIVISTICĂ

I. Hrisovul, Buletinul Școalei de Arhivistică, București :

- Vol. I (1941). 560 p. cu 13 fig. și V planșe.
 Vol. II (1942). 306 p. cu 9 fig. și II planșe.
 Vol. III (1943). 164 p. cu IV planșe.
 Vol. IV (1944). 168 p.
 Vol. V (1945). 216 p. și III planșe.
 Vol. VI (1946). 200 p. cu 9 fig. și III planșe.
 Vol. VII (1947). (sub tipar).

II. Lucrările Școalei de Arhivistică, București :

1. Alexandru Iordan, *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia*, 1942, 63 p.
 2. *Lecții de deschidere. Inaugurarea cursurilor și catalogul expoziției. Noemvrie 1942*, 1943, 160 p. cu 6 fig. și II planșe.
 3. Mircea Tomescu, *Revista pentru istorie, arheologie și filologie. I—XVI (1882—1922). Repertoriu bibliografic*, 1945, 60 p.
 4. Damian P. Bogdan, *Caracterul limbii textelor slavo-române*, 1946, 43 p.
- *Carnetul Studentului*, 1939, 24 p.
 — *Carnetul Studentului*, ed. II, 1945, 86 p.
 — *Notifi informativă*, 1947, 20 p.